

ANTI-LUCRETIVS,

SIVE

DE DEO ET NATURA.

TOMUS SECUNDUS.

010-4000-0000000000

ANTI-LUGRETIVUS

0000000000000000

FORMS SECUNDUS

ANTI-LUCRETIVS,

SIVE

DE DEO ET NATURA,

LIBRI NOVE.

EMINENTISSIMI S. R. E. CARDINALIS

MELCHIORIS DE POLIGNAC

OPUS POSTHUMUM;

*Illustrissimi Abbatis CAROLI D'ORLEANS DE ROTHELIN
curâ & studio editioni mandatum.*

TOMUS SECUNDUS.

EDITIO SECUNDA.

LONDINI:

Apud JOHANNEM NOURSE.

MDCCLI.

ANTI-LUCRETIVS

DEO ET NATURA

LIBRI NOVEM

CHRISTOPHORI DE PORTONAC

ADAMUS

A

C

tupen
agen

Et
esse c

M
Et es

tura,
quaq
form
nomen

At

mater
que

v. 71

O
ac pr
pore
sirat

ARGUMENTUM

LIBRI QUINTI.

COLLECTIS breviter iis, quæ superioribus Libris effecta sunt, laudat Lucretii poesim, recordiam vituperat: tum ad mentem humanam de quâ hoc in Libro agendum est, progreditur: à v. 1. ad v. 89.

Esse aliquas mentes ostendit, & à mente solâ petendam esse causam motûs: à v. 89. ad v. 259.

Mentem non esse corpoream probat ex naturâ Materiæ; & ex eo quòd ex variis Materiæ modis, quales sunt positura, moles, figura, motusque partium, existere mens nequaquam possit; sed variæ tantum rerum corporearum formæ: quod patefacit exemplo ignis, cujus omnia phænomena explicat: à v. 259. ad v. 609.

Aliis argumentis evincit mentem nihil habere cum materiâ commune; & causam extitisse materiâ priorem, quæ hunc illumve motum materiæ daret: à v. 609. ad v. 713.

Objicienti Epicuro mentem affici contagione corporis, ac proinde corpoream esse & mortalem, respondet cum corpore conjunctam quidem, at non eandem esse. Quod illustrat exemplo citharæ ac citharædis: à v. 713. ad v. 812.

Distinctio triplici genere cogitationis, ex eo quòd mentis uno tempore & plura sentit, & varios sensus inter se comparat, concludit unam ac simplicem esse ac proinde immortalitatem. Fodere corporis & mentis fieri, ut à corpore ad mentem varii affectus, habitusque transeant: à v. 812. ad v. 1011.

Obicienti Lockio ignorari materiæ naturam, ac proinde nesciri utrum cogitatio in materiam cadere non possit, respondet, non perspectâ funditus materiæ naturâ, sciri posse dotem aliquam non convenire materiæ; cogitationem autem ac voluntatem ab extenso prorsus alienam intelligi: à v. 1011. ad v. 1164.

Ex hominis libertate ostendit & mentem esse & à corpore prorsus diversam: à v. 1164. ad v. 1262.

Motus in corpore voluntarios humanæ mentis quidem jussu fieri; at & eosdem & naturales motus divinæ mentis arte procreari: à v. 1262 ad finem.

ANTI-LUCRETIVS,

SIVE

DE DEO ET NATURA,

LIBRI NOVENI,

AD QUINTIUM.

LIBER QUINTUS.

De Mente.

ÆQUUM te, Quinti, rectique unius amantem
Arbitror; haud illis similem, quos dulcia post-
Sopitos gratis impleverunt somnia visis, (quani
Poenitet aspexisse diem: cum lumine primo
Matutina polum spargens Aurora micantem, 5
Excitat invitos, & suaves dissipat umbras:
Quippe magis placet error; & ingemuisset reperta
Luce solent, per quam redeunt fastidia Veri;
Et blandè mendax frustra revocatur imago.
Si tamen incusso rationum robore pulsam 10

Errorem extortumque tibi periisse doleres,
 Mirarer, quantum posset malesuada Voluptas.
 Nam quæcunque suæ posuit fundamina Sectæ
 Gens inimica Deo, certè victricibus armis
 Convulsisse mihi videor. Magnum illud Inane, 15
 Atque immortales Atomos, Motumque perennem
 Stravi, & Naturâ solùm auxiliante peremi.

PERDITA sunt igitur, sunt fracta Cupidinis arma;
 Pungere nec poterunt, nisi quos impervia luci
 Fascia multiplex oculis obducta, volentes 20
 Occæcat, rectâque viâ discedere cogit.
 Nunc Epicureos habitare Lucretius hortos,
 At nullâ comitum pergat stipante catervâ.
 Hic agitare velit Cytheream inglorius artem :
 Hic myrtum floresque legat; quos tinxit Adonis 25
 Sanguine, dilectus Veneri puer : aut Heliconem,
 Et colles Baccho partim, Phœboque sacratos
 Incolat. Hic placidi latebris in mollibus antri
 Silenum recubantem, & amico nectare venas
 Inflatum stupeat titubanti voce canentem : 30
 Quâ vice fortunæ sparsis per Inane quietum
 Seminibus, Mundi subitò concreverit Orbis :
 Dignaue lascivo tandem doctrina magistro,
 Desinat in Satyrûm lusus Dryadumque procaces.
 Deinde vocet demens, quos tentat perdere, Divos, 35
 Immemor ipse suû; Martis describat amorem;
 Et juvenum cæcos ignes ac vulnera dicat;
 Et vacuæ, pulsus terroribus, otia vitæ;
 Fecundosque greges & amœni gaudia ruris :
 Hinc stultas hominum curas, bellicque furores, 40
 Ut

LIBER QUINTUS.

5

Ut variè nostros tangant corpuscula sensus ;
 Tollat inæquales venti ut vis incita fluctus ;
 Et gremio Terræ missi in sublime vapores
 Fulgura dent nigrante polo fulmenque tremendum :
 Quâ ratione, feras inter nemorumque recessus, 45
 Fluxerit innocuum priscis mortalibus ævum :
 Edificare casas, & aratro findere terram,
 Quæ causâ impulerit miseros : qui morbus Athenis
 Grassando, magnam viduârît civibus urbem.
 Hæc & plura canens, avidè bibat ore deserto 50
 Pegaseos latices ; & nomen grande Poëtæ,
 Non Sapientis amet. - Lauro insignire Poëtam
 Quis dubitet ? Primus viridantes ipse coronas
 Imponam capiti, & meritas pro carmine laudes
 Ante alios dicam : dum scilicet ille docendo 55
 Abstineat ; nec mortifero, cœu perfida Siren,
 Gestiat ignaras cantu malè perdere gentes.

ERRARE humanum est. Ereptus navita leto,
 Qui freta, qui scopulos, debacchantesque procellas
 Oceano, & Syrtes atque Acroceraunia vicit, 60
 Et nave incolumi totum audax ambiit Orbem,
 Ipso in conspectu patriæ, atque in littore noto
 Obruitur, puppinque & merces æquore mergit.
 Haud aliter qui Naturam & primordia rerum
 Indagant animo, durisque laboribus audent 65
 Totius arcanos Mundi tentare recessus,
 Nil mirum, si quando viâ tantisper aberrant ;
 Aut Verum, toties feliciter antè repertum,
 Postremò studii quâdam satiata relinquunt.
 Sed quî non stupeas, hominem explanare professum 70

6 ANTI-LUCRETIUS,

Omnia quæ latitant, Verique recludere fontes,
 Ne genus humanum sub Relligione severâ
 Incassum trepidet, seque in mala vincula tradat,
 Tam sibi discordem atque adversum, ut Relligionem
 Queis frustra tentat convellere, protegat armis, 75
 Telaque nulla gerat, quibus hand feriat & ipse :
 Tela Gigantum ausus iterum conata superbos.
 Humani generis non vindex, ast Epicuri
 Atque Voluptatis tubicen, primaria motûs
 Principia in fictis Atomis promissit habenda. 80
 Quid tanto vanus tulerit promissor hiatu,
 Jam sumus experti. Rursum, & Spinosa quid esset
 Dicturus, qui vim motricem in viribus ipsis
 Materiæ positam simili jactaverat ausu,
 Investigatum est ; tentatus & ille vicissim. 85
 Succubuit. Motûs igitur primordia duci,
 Cùm nequeant è Materiâ, quæ se ipsa movere
 Nequaquam potis est, alio de fonte petamus.

SUNT aliquæ Mentis. Nostrum sibi quemque profectò
 Id conscire liquet quod cogitat : unde negamus 90
 Falsa ; affirmamus nobis quæ vera videntur.
 Atque ubi per sensus quædam intromissa fuerunt,
 Hæc ratione animi capere, & versare solemus :
 Mox conferre simul : Si quid discriminis inter
 Illa sit, aut habeant si quid commune, notamus. 95
 Tandem observatis compluribus, intima quædam
 Prototypa, & rerum formas in mente manentes
 Conficimus nobis ; quò deinceps cuncta referri,
 Judiciis ut sint librata fidelibus, est mos.
 Hic ego non agitem, num sint innata sciendi 100
 Principia

LIBER QUINTUS. 7

Principia hæc, an Mentis opus : namque id satis unum est,
Nostri illa subire animis, utcunque creentur.

Verùm sæpe animus variis rationibus anceps
Distrahitur, quærens & fluctuat, ambigit, hæret ;
Quòd partim ignoret, partim cognoscat : & ultra 105
Progrediens è jam notis incognita tentat
Eruere, addendo priscis nova semper, & unum
Colligit ex alio ; meditans quid ritè sequatur,
Quid minùs ; atque ideis poni quis debeat ordo ;
Et collatarum quæ sit concordia rerum. 110

Sic tandem adnitens intelligit, atque reflexus
In se ipsum, proprios considerat ipse labores :
Si rem aliquam nescit, se se nescire, vel hoc scit :
Et se, cùm dubitat, sentit dubitare ; negare,
Cùm negat ; & Verum attingens, se attingere novit. 115

HINC elementorum mixturis corpora creta
Intuitus, rerum causas ab origine primâ
Deducit : Terræque plagas, cœlique meatus
Metiri, certisque valet describere signis.

Inde tenebrosum sectatur in æthere conum, 120
Corpore quem spisso Tellus à lumine Solis
Defensat, Cœlique trahit per aperta sequacem :
Prædicens, quâ parte Poli, quâ noctis in horâ,
Et quoties, post mille annos, post sæcula mille,
Obscurandus eâ sit Lunæ vultus ab umbrâ : 125

Quos etiam Terræ Pelagique obnubere tractus
Debeat abscondens fraternum Cynthia lumen,
Convexoque diem interceptam frangere tergo ;
Et quota celati percurrere segmina disci.

Tum quibus inter se gyris, quæ Sidera magno 130
Sunt

8 ANTI-LUCRETIUS.

Sunt addicta Jovi & cœlo comitantur euntem,
 Sæpius occurrant adversa, sibi que vicissim
 Præripiant commune jubar, tenebrasque refundant;
 Prospicit hæc etiam vasti explorator Olympi;
 Ac monet antè diu, quàm sint, certissimus augur: 135
 Atque Sibyllinis audet conscribere fastis.
 Nec statione suâ motus, prudenter & altè
 Duntaxat meditans ipso sub fornice testæ,
 Computat hinc verè, quantum plaga distat Eoa
 Æquore ab occiduo; quàm regnis diffusa regna, 140
 Littora littoribus; quàm sejunctæ urbibus urbes.
 Cùmque polos inter, quâ fulgens orbita Solis
 Dividit in geminas Cœli discrimina partes,
 Præfixi desint apices, immotaque puncta,
 Quorum à conspectu distantia certa locorum, 145
 Phœbeo quæ sunt sub tramite, possit haberi;
 Hoc studio supplet, sibi quod Natura negavit.

INDE truci Pelago fragilem committere cymbam
 Non dubitat; ferturque vadis, & circuit orbem:
 Nec timet ignotæ nocturna pericula Terræ, 150
 Nec decertantes validis Aquilonibus Austros.
 At magnete regens vestigia cæca per undas,
 Nunc adit imberbes populos & fœta metallis
 Regna præcul; nunc divitias Orientis & Austri,
 Tellurisque novos alio sub sidere tractus, 155
 Oceanique sinus & promontoria quærit;
 Longo fune solum experiens sub fluctibus altis.
 Nunc & Hyperboreas glacies, nullique repertum
 Tentat iter, ligno & velis confusus, & arti.

LIBER QUINTUS. 9

CONDISCIT multas etiam, aut excogitat artes: 160
 Semina mixtorum solvit; sal, sulphur, arenam,
 Atque intestinos haurit, purgatque liquores;
 Segregat, aut iterum jungit; nova mixta recudens,
 135 Naturæ mentitur opus, quin corrigere audet.
 Necnon & vitreâ radios in lente refractos, 165
 Aut chalybe in curvo glomerans, convergere cogit
 In punctum, ætherii furatus fideris ignes;
 Et rapidum jubet in terras descendere Solem,
 140 Subreptisque creat miranda incendia flammis.
 Felix invento: licet æmulus ire Prometheo 170
 Audeat, Hyrcanis quem Jupiter invidus olim
 Rupibus affixit, fas est si credere Graiis,
 Vulturis assidui rostro sine fine vorandum.
 145 Sæpe percussam quovis à corpore lucem
 Dilatans, visum amplificat; confusaque primum, 175
 Atque nimis contracta rei simulacra videnda
 Pleniùs expandit; minimam discernere gaudet,
 Velatam referat, longinquam accedere cogit;
 Et priùs ignotas partes, oculisque negatas
 150 Vitri ope convexi penetrat, donatque videri; 180
 Et mirabilium stupefactus imagine rerum,
 Intima corporei reteggit miracula textûs.
 Tum varias inter commercia ponere gentes
 Molitus, ne quid lateat pereatve, quod extrâ
 155 Prolatum velit, ac donatum forte perenni, 185
 Sensa animi mandare sono, signare figuris
 Instituit, totam & chartis deponere mentem:
 Discretosque à se populos, & postera sæcla
 Cominus affari; ceu temporibusque locisque
 Præsens ex æquo cunctis orator adesset. 190

10 ANTI-LUCRETIVS,

QUINETIAM, cur sint quæ sunt, quo fine regantur
 Detegere aggressus, causas effectaque confert;
 Concordent-ne simul, tandem re detegit ipsâ:
 Difficilesque vias, omnique impervia sensu
 Naturæ penitus rimans arcana, recludit. 195
 Disputat occultis de rebus, & alta tuetur;
 Quo pacto nunc, sit-ne Deus qui fecerit Orbem,
 An Mundus sit causa sui, perpendimus ambo.
 Præterea mores, normamque, modumque beatè
 Vivendi statuit: justum secernit iniquo, 200
 Ut verum falso: quid honestis turpia distent,
 Noxiæque utilibus, pariter quid grata molestis,
 Æstimat: odit, amat; probat, improbat; optat & horret.
 Tum quod opinatur, quod vult, persæpe retractans,
 Atque animadvertens propria in decreta, severus 205
 Errorem ipse suum potis est deprendere censor;
 Emendatque, minùs quæ circumspexerat antè.

DENIQUE multiplices annexi corporis artus
 Dirigit, arbitrioque potens dominante gubernat.
 Nam quocunque jubet, faciles vertuntur ocelli; 210
 Pesque manusque volant; ad nutum inflectitur omnis
 Musculus; ad nutum fermè omnia membra sequuntur.
 Sic loquimur, gradimurque, & brachia sponte movemus,
 Impulso nullo, nisi quem dedit ipsa voluntas:
 Unde in multa sequax transfertur corpora motus. 215
 Nam simul atque pedes moveo, fugit ociùs aër
 Aëra vicinum quatiens, ac gyrat in orbem.
 Et tuba si dederit sonitum pulmonibus actæ
 Vocis ab impulsu, longè latèque cientur,
 Atque percussæ redeunt à montibus auræ. 220

Dispo-

Dispositis etiã trochleis ac funibus, imò
 Vestibus atque rotis, ingentia pondera tollet
 Unus homo ; & lapidem sic altis antè fodinis
 Extractum, celsi feret ad fastigia templi.
 Necnon adjunctis operi, quibus imperat ipse 225
 Bobus, equisve, graves adverso flumine cymbas
 Perducens, Rhodanum celerẽ sibi cedere coget.
 Usque adeò propriæ tantum moderamine mentis,
 Et pater & rector motus princepsque videtur !

ERGÒ animi proprium, ac veluti dos ipsa profectò est,
 Unus ut invalidæ tradat primordia motus 231
 Materiæ ; non hæc aliundè recepta propagans,
 At primò eliciens, à nutu orientia solo.
 Nos verò plerumque latet, quænam organa motus
 In nobis vigeant, & quæ sint arte regenda ; 235
 Nec rescire juvat : satis est nam velle moveri,
 Quilibet ut se se moveat, rudis atque peritus.
 Hinc dubium esse potest omnino ; sitne creatæ
 Mentis opus, quòd quisque suum, prout expetit, ultro
 Corpus agat ; causæ an potioris : quæ simul omnem 240
 Materiam noscens, arcana recondita motus
 Noverit, ac votis indulgens optima nostris,
 Hoc præstet, quod nos ipsi præstare videmur.
 Verum seu nostræ mentis partum esse putemus
 Hunc motum, cujus faeciles moderamur habenas, 245
 Seu potiùs causâ quâdam à meliore profectum ;
 Cujusdam certè mentis partum esse necesse est.
 Et saltem id constans inconcussumque manebit,
 Principii, quodcumque fuit, motum esse volentis.
 Sed nil velle potest nisi primùm intelligat : ergò 250

12 ANTI-LUCRETIUS,

Hanc motûs causam constat simul esse scientem.
 Mens igitur prima est motûs atque unica causa.
 Ac velut humanum corpus finita regit Mens,
 Mentem infinitam sic magno in corpore Mundi,
 Numine cuncta suo quæ dirigat, esse fatendum est. 255
 Materiæ motrix adeò tibi causa patescit;
 Materiâ major, longéque potentior ipsâ,
 Mens; quæ materiam fecit, factamque gubernat.

Hoc tibi monstratum firmâ ratione putârim,
 Anticipata tenet nisi te sententia vinctum, 260
 Corporeis ipsam quoque Mentem partibus esse
 Conflatam; quasi nil penitus sit corporis expers.
 Sed quoniam ostensum est motu per se ipsa vacare
 Segnia Materiæ corpuscula, nec dare posse,
 Ni priùs accipiant; hoc jam vincitur ipso, 265
 Quantum à Materiâ Mentis natura recedat:
 Quæ non acceptum, at proprio de fonte fluentem
 Elicit imperitans motum, generatque volendo.

PRÆTER enim partes omni ratione carentes,
 Extensasque situ certo, certâque figurâ, 270
 Nil tibi Materies, quâcunque inspexeris, offert.
 Id per se planum est, & cogeris ipse fateri.
 Nam si Materies, naturaque corporis ipsa
 Postulat eximios per se se Mentis honores,
 Quidquid erit corpus, sensuque animoque valebit; 275
 Sensu animoque arbos, & inertius arbore saxum;
 Sensu animoque Atomî, vel dum sine more vagantur
 Disjectæ: nec jam tibi sunt primordia cæca
 Materiæ, sed erit potius pars quæque tibi Mens:

Materiæ

LIBER QUINTUS. 13

Materiae siquidem pars omnis Materies est. 280

Ac tot erunt Mentēs, quot partes corpore in uno ;

Totque immortales : quia per te funeris expers

Est Atomus ; nec eam leto dabit addita virtus

Noscendi. Misera aut felix per sæcula cuncta

Esse potest. Sic te, Quinti, vicisse pueret ; 285

Si non unam, ast innumeras in corpore Mentēs

Esse tuo solidas, immortalesque faterer.

Nam rueret tibi Secta pari convulsa ruinâ :

Cui nihil horrendum magis est, quàm mole sepultâ,

Corporis, æternam post funera ducere vitam. 290

At verò si Naturæ vi cogitat & vult

Quæque Atomus ; pariter rectoque & idonea pravo,

Virtutem vitiumque sequi, & præponere possit

Alterutrum, ac proprios delectu fingere mores.

Imò pars Atomo quæcunque putatur in ipsâ, 295

Quæque suam vitæ rationem priva tenebit ;

Quæque suos aliquo patietur vindice manes.

Ut pia promeritæ capiet mercedis honorem,

Impia sic meritas solvet pro crimine pœnas.

Hinc Atomos per se noscentes atque volentes, 300

Ac simul æternas fugis affirmare, Lucreti.

Democritus quondam nonnullas ponere tales

Ansus erat, quæ præ reliquis hâc dote superbâ

Pollerent, Mentēsque forent à simplice vulgo

Distinctæ : qualis plebem contemnit agrestem, 305

Addictam officiis, natam servire patique,

Libera Nobilitas, titulisque ac juribus amplis

Præcellens. Tanto visa est commota periclo,

Quæ schola mortales animos contendit & optat :

Demo-

Democritumque patrem subito indignata reliquit. 310
 Reverâ nil ridiculum magis, atque pudendum,
 Quàm pariles Atomos in cæcas, inque videntes
 Partiri : fictum gratis erat, ac sine causâ.

SED videamus utrùm minùs à ratione recedat,
 Quod cecinit super his Epicuri serva Camœna. 315
 Materies, inquit, per se nil sentit ; & omnes
 Æquâ sorte Atomos, cunctarum exordia rerum,
 Naturâ cæcas & inertes esse necesse est.
 Verùm ubi fortunâ certæ quædam ordine certo
 Convenere simul, (quamvis nec dicere quales 320
 Omnino valeat, nec quis demum ille sit ordo)
 Efficiunt animum. Putat autem è sanguine puro,
 Partibus aëriis, subtili denique flammâ,
 Posse aliquid nasci quod cogitet ac velit, etsi
 Corporeum ; tandemque mori compage solutâ. 325

ERGÒ Materiæ tantùm mixturâ modusque
 Efficient Mentem. Sed quid mixtura creabit
 Materiæ in latebris, ut Mens ubi nulla fuisset,
 Mens ibi continuò existat : vis nempe jubendi ; 329
 Vis meditans, operumque potens ; vis apta movendis
 Corporibus ; vis percipiens, ac prædita sensu,
 Judiciumque ferens, & agendi robore præstans ?
 Nam perscrutari, nam prospicere atque movere,
 Et præferre, sequi, fugere, impugnare, reniti ;
 Hoc agere est. Mixtura novi nil partibus affert 335
 Aut afferre potest, nisi quòd vel congreget antè
 Divisas, vel eo collectas ordine jungat
 Qui priùs abfuerit. Quid partibus additur inde ?

LIBER QUINTUS. 15

Nil certè, nisi cuique locus ; totique figura
 Composito. Hæc igitur fuerit si Mentis origo, 340
 Mens aut Materiæ positura, aut certa figura est :
 Atque cubus sit uti, vel pyramis atque cylindrus,
 Haud aliter fiet, miranda potentia Mentis.
 Et sic Materiæ per se se Mente carenti
 Certa figura dabit, dare quod non altera posset ; 345
 Certus item locus : ut si dextrâ fortè locantur
 Particulæ, subito cognoscant, hisque volendi
 Accedat vis magna ; secus, si fortè sinistrâ ?
 Ergò virtutem insolitam junctura situsque
 Conferet : ac tantum poterit contactus, ut omnem 350
 Naturam invertat rerum, & primordia mutet.
 Quis probet hæc ? Nihil è nihilo vis posse creari,
 Et Mentem tamen ipse creas : vis tanta modorum est !

325 CORPORA sic, fateor, fieri perlucida possunt,
 Raraque ; sic fieri condensæ, fluentia, dura, 355
 Mollia, pro varii variâ compagine texti :
 Namque situs parit illa. Novi nihil inde creatur
 Corporibus : remanent quod sunt. Ut cannabe tortâ
 Conficitur funis, contextâ carbasus ; etsi
 Nullum incrementum jacturaque nulla sequatur 360
 Naturâ in propriâ : tantum id, quòd grandia funis
 Pondera sustineat, spirantes carbasus Euros.
 Hæc diversa quidem, sed non contraria per se
 Munia sunt, nec Materiæ superantia vires.
 Est in utroque statu patiens, nec se exerit ipsa. 365
 Ferri nempe rigor si producat in ensen,
 Corpora transfodiet pungendo ; eademque secabit,
 Phœnicem in gladium procusus ; conteret illa

Si

Nil

Si clavæ formam Herculeæ densatus habebit.
 Sic radios levis transmittit lamina vitri ;
 Ictibus at crebris contusa & pulveris instar
 Trita, repercutiet : si pulvis mergitur undâ,
 Perlucet rursus. Fluit auri vena liquefcens
 Igne super valido ; frigesccns usque rigebit ;
 Solvetur salibus liquidis, ac lumina fallet.
 Tum cibus in nostros qui sensim diditur artus,
 Sumit multiplices humano in corpore formas,
 Mutato solùm textu, inversisque figuris ;
 Materiâ remanente tamen constanter eâdem :
 Quæ quamvis agitata modos vertatur in omnes,
 Naturæ nunquam propriæ de finibus exit.

Nec verò inde modum potis est acquirere talem,
 Qui non sit re corporeus ; re corporis inter
 (Ut verbis loquar ipse tuis) eventa locandus ;
 Connexamque suâ speciem cum corporis ipsâ
 Perpetuò specie referat. Lex quippe modorum
 Illa est, ut nequeant attentâ mentè videri,
 Quin simul & videas rem cui modus additus hæret.
 Namque modus nihil est, nisi res hac prædita formâ.
 Sic, ubi percipio seu motum, sive quietem,
 Percipio corpus translatum, sive quiescens ;
 Nempe situm mutans, aut servans quolibet horæ
 Momento. Si percipiam quascunque figuras,
 Percipiam corpus finitum limite quodam,
 Duâibus & curvis, aut rectis undique septum ;
 Et longum & latum & solidum, aut æqualiter omni
 Parte suâ, aut variè variis pro partibus : unde
 Cuncta figurarum nasci discrimina possunt.

Atque adeò quidquid poterit contingere motu,
 Aut requie, seu Totius, seu particularum ; 400
 Et quidquid variante situ, variante figurâ,
 Aut constante ; id corporeum simul esse necesse est.
 Pertinet ad corpus siquidem, ac de corpore solo
 Nascitur. Hinc fieri durissima corpora cerno,
 Cum cubicæ partes nullo dirimente coherant ; 405
 Aut visco saltem & ramoso glutine constant ;
 Aut stratae ut folia, incumbenti mole premuntur :
 Unde locum servant inter se semper eundem,
 Donec eas aliquis tandem liquor, aut vapor ignis
 Imbuat, ac sensim penetrans discedere cogat. 410
 Distractæ, subitò priscâ de sede moventur :
 Corpora tunc videas mollescere, sæpe liquari.
 At verò intus habent partes liquidissima fluxas,
 Et fragiles, ac perpetuâ vertigine motas ;
 Quæ teretes cum sint, nequeunt per mutua neci, 415
 Quamvis contiguæ, semperque teruntur eundo.
 Mollia sed partim sunt dura, liquentia partim :
 Naturæ ambiguae ; quia mixtas ordine partes
 Ex utroque tenent genere, alternisque locatas ;
 Ac duræ fluidis minimèque tenacibus inter 420
 Texuntur globulis, quorum constante vicissim
 Mobilitate fremunt, motumque quiete retardant.

Hæc ita cum fuerint, certè nihil esse videtur
 In vi Materiæ, quod non exponere possim 425
 His tantum adductis, positurâ, mole, figurâ,
 Et motu, & requie. Cur arida concremet ignis :
 Cur lignum in cineres, in calcem faxa resolvat :
 Cur filicem in vitrum vertat ; cur tosta metalla

In

18 ANTI-LUCRETIVS.

In liquidum flumen : cur limum induret, abactò
 Quidquid erat lymphæ : cur extrahat intima rerum 430
 Principia ; & flammis oleosa micantibus ornet
 Rodendo, interea spargens circumundique lumen ;
 Cætera dum candent ab eo, tantùmve rubescunt :
 Cur aliis verò cæcum sine luce calorem
 Infundat, mediisque ardores temperet undis : 435
 Cur & conflictu lapidum ferrique, repente
 Profiliat ; gelidis ac fortè liquoribus unà
 Congestis, fumum & flammam cum murmure prodat :
 Horrifico tandem cur impete fulminis actus,
 Tam volucris ruat in terras, fulgore corusco 440
 Percellens oculos ; vehemensque agilisque meatus
 Vi tantâ penetret, sæpe ut (mirabile dictu)
 Vaginâ totum illæfâ liquefecerit ensẽm :
 Hæc & plura etiam, quæ cuncta referre pigeret,
 Jam video, simul atque obelis pungentibus ignem 445
 Pyramidi aut cono paribus consistere novi,
 Qui motu rapido longè latèque feruntur.
 Nam quò non penetrant ? Quovis in corpore partes
 Exagitant, rumpunt, lacerant, solvuntque, fugantque,
 Dispositas prout inveniunt : si fortè quietas, 450
 Ac pressas, ineunt ægrè, ac molimine longo :
 Quòd si discretas, pervadunt, vixque morantur.
 Mobilibus proprium facili conamine motum
 Contribuunt. In sulphureis cumulantur & hærent ;
 Donec divisas penitus, circum agmine factò, 455
 Abstulerint : ac mille modis volitare videntur ;
 Quòd fumum undantem & pingui fuligine plenum,
 Quâ se cunque viâ promoverit ille, secuti,
 Perpetuò spolient ; spoliatum deinde relinquunt.

Interea

LIBER QUINTUS. 19.

Interea lucent ; rapido quia turbine circum 460
Vibrati, radios constanter in æthera mittunt :
Quos ubi refractos variè, varièque reflexos
Rerum abjectarum facies transmittit ad imam
Partem oculi, subito illarum se vivida imago
Pingit ibi, solet ut fieri in nigrante tabellâ : 465
Tum variæ apparent formæ, variique colores.

At verò flammis ubi sulphura nulla ciendis
Suppeditantur, agit nihilominus intima serpens
Per loca, sed tacitus, longèque obscurior ignis.
Exiguam reddit lucem, si pauca supersunt. 470
Nam fulgere nequit, radius nisi rectus ab illo
Proveniens intret nostræ subeatque foramen
Pupillæ. Quoties curvis amfractibus errat,
Tunc latet. Occulto calefiunt corpora motu,
Posthac frigescunt ; vel cùm secessit in auras 475
Ignea vis, vel cùm sic partibus implicuit se,
Ut penitus torpens angusto in carcere cesset ;
Donec ab injectis rediviva efferveat undis.

Et quia grassatur totum diffusa per Orbem, 479
Semper adest, non mora quidem, sed prompta moveri.
Hinc adeò luctâ solidorum excita resurgit,
Scintillatque procul, ramenta metallica mordens
Quæ lapis excussit ; nec non & sæpe liquentùm,
Sulphura si pugnent salibus : fremit ipsa tumultu
Protinus, atque rogam mediis accendit in undis, 485
Et spumam ingentem duplici de corpore format.
Sic etiam terræ latebris reperitur in altis,
Æs aurumque coquens, intestinasque cavernas

Æst

Æstu perpetuo complens, quo conditus aër
 Rarefit. Verùm hunc si fortè cadentia montis 490
 Fragmina præpediant quin exhaletur in auras,
 Terrarum hinc subitus tremor horribilesque ruinae.
 Haud aliter coeli quondam in regione supremâ
 Fit tonitru : dispersa latent nam semina flammæ
 Nimbos inter aquâ multoque bitumine scotos : 495
 Quæ simul ac mediâ glacies in nube coëgit,
 Aëre densato penitus, vertigine magnâ
 Volvuntur ; fervens accenditur igne bitumen ;
 Aëra dilatant ignes ; hic frigida claustra
 Perrumpit strepitu horrendo ; simul intonat æther 500
 Concussus : quâ facta via est, sinuosa sagitta
 Pervolat, & minimos penetrat subtilis hiatus.
 Bellica non aliter Vulcanum industria Marti
 Janxit mille modis ; & nunc imitabile fulmen,
 Ætneoque soli subsultus atque ruinas 505
 Molitur ; sive oppugnat, seu protegit urbes.

NIL mirum est igitur quod alendis ignibus aër
 Conferat, augendisque : ut si vel flammula siccam
 Materiem tetigit, citò maximus ardeat ignis ;
 Tecta que conflagrent, perdantque incendia sylvas. 510
 Igniculorum etenim quæ copia magna latebat
 Aëris in gremio stagnans & sparsa per auras,
 Se primùm emotis & jam flagrantibus addit :
 Vicini agglomerant se se, tractimque sequuntur,
 Quàm levis esca diu superest ; at sulphura tandem 515
 Depasti, fugiunt oculos, & fulgere cessant.
 Propterea crescunt ventorum flatibus ignes ;
 Et Cyclopeis folles adhibentur in antris ;

LIBER QUINTUS. 21

Ne pausa obrepat flammis inimica citatis.
 Nam vis incutitur semper ; semperque novato 520
 Fomite cùm gliscat, nequit elanguescere motus.
 Haud fecus & nostris auræ pulmonibus haustæ
 Sanguineos animant latices, atque ignibus implent
 Ætheriis : quos dum secerant, temperat humor ;
 Et madidum latè servat per membra calorem. 525
 Hinc omnis regio cerebri perfunditur udis
 Halitibus. Pars & nervos, pars organa sensûs
 Irrigat, & mollès pars, purior ipsa, tabellas :
 In quibus & rerum variè signatur imago,
 Et pòst venturos etiam servatur in usus. 530

EN, Quinti, variis quæ motibus atque figuris
 Exequitur corpus. Mutatas sæpe figuras,
 Mutatos & sæpe situs intelligo : verùm
 Non video Mentès, effectaque Mentis oriri.
 Quinetiam indignor, cùm sic in corpore Mentem 535
 Ut cerebrum fingis formari ; ex agmine quodam
 Particularum omni per se se mente carentum :
 Indignor ; Ratio mecum indignatur & ipsa.
 Mens etenim tua si membrum est, ut cetera membra
 Corporis humani, propriam quoque suscipit escam, 540
 Qualem suscipiunt simul omnes corporis artus.
 Hæc fit nutritæ subitò pars intima Mentis :
 Nutriti pariter ceu fit pars intima membri.
 Ergò particulæ panis, quem fortè voratum
 Digestumque suo suscepit sanguis in alveo, 545
 Si pedibus cessere tuis, Ratione carebunt ;
 Pectoris at mediam regionem si tetigere,
 Quâ nostræ placuit tibi Mentis templa locari,

Tunc

Tunc disceptabunt de Mundo & origine rerum,
 Ac de sorte suâ ; sint corpora dedita leto, 550
 Necne ; quid ad vitam possit conferre beatam :
 Jus populis dicent, ornabunt legibus Orbem :
 Invida quam Natura negat, positura dabit vim.
 Res peregre adveniens id, quo caret ipsa, propinqua
 Tradet ; & accipiet quod non habet illa, vicissim. 555
 Pro pudor ! hæc tandem est doctæ sapientia Sectæ !

Si verò non hanc Atomos acquirere dotem
 Credideris, sed quod conflatur corpus ab illis ;
 Textu nimirum subtili, & præpete motu ;
 Protinus elatâ respondens voce rogabo ; 560
 Ecquidnam est aliud corpus, quàm corporis ipsa
 Semina, quæ certâ coeunt ratione locata ?
 Quidnam his accedit positurâ, aut ordine quovis,
 Quàm positura ipsa, & quidam novus ordo ? Quid ipsum
 Acquirit corpus toto glomeramine, præter 565
 Interiùs quemdam textum, exteriùsque figuram ?
 Sunt illæ cunctis solæ, te iudice, dotes
 Corporibus ; solæ pariunt discrimina cuncta :
 Hoc est, respectus varios (re semper eâdem) 570
 Corporis ad corpus : nempe ut sint plûsve minûsve
 Stricta aut laxa intus ; sint plûsve minûsve rotunda
 Seu quadrata foris. Nihil est discriminis inter
 Corporeas moles, quod non redigatur ad ista.
 Quis Mentem textus formabit, quæve figura ?
 Res ut nosse queat, satîn' est subtilibus illam 575
 Conflari ex Atomis ? sed quid subtilius unâ
 Est Atomo ? Tamen haud Atomus tibi cogitat. Adde
 Pernicem motum : sed quid pernicious igni,
 Æthere,

LIBER QUINTUS.

23

Æthere, luce ? Tamen neque lux, neque cogitat ignis,
Non æther. Satin' est aliquam illis esse figuram ? 580
Hoc ais : hanc demum fugis expugnatus in arcem :
Nam quò lucifugus se se non subripit error !
Sed nos errorem quò se se cunque receptet
Insequimur, causamque animi non esse figuram
Materiae, validâ freti ratione probamus. 585

NAMQUE hoc si fuerit, non omnes, credo, figuræ
Formabunt animum ; sed quædam hoc jure fruetur,
Seclusis aliis. Ut quæ rutilum efficit ignem,
Hæc non format aquam ; & quæ molles procreat auras,
Hæc non arentis generat corpuscula terræ.
Atque ita, per varias ut possunt quæque figuras
Corpora describi, flammæ per acumina multa
Pyramidum ; tellus per densos partium acervos ;
Per floccos graciles aër ; Neptunius humor
Per tenues globulos ; sic & prudentia Mentis, 595
Et varii sensus, & vis innata volendi,
Et quæ quisque suo tacitus sub corde volutat,
Diversis itidem signari hæc cuncta figuris
Judice te poterunt, singillatimque notari ?
Dic igitur : quâ nempe fides, & opinio formâ, 600
Quâ dubitatio, quâ stabilis persuasio distent,
Invidia, ambitio, spes aut metus. Eia age, Quinti,
Quid cessas ? Hæres ? Desunt tibi verba, figuræ
Quanquam omnes adfunt oculis ? Cur nulla roganti
Obvia sit, quæ vel minimum genus exprimat horum ?
Nil quodcumque vides, Quinti, quod corpore tangis,
Significare valet quod sentis intus ; & omnis
Materiae tibi deest ratio de Mente loquenti.

QUIN,

QUIN, si Materiam omnino supereffe negares ;
 Diffususque tuis hodie, qui sæpius errant, 610
 Sensibus, extensi summam periisse putares ;
 Nilque forent aliud, quæ cernis corpora, præter
 Umbram fallacem, simulacraque inania rerum ;
 A te non ideo posset Mens ipsa negari.
 Namque tuæ Mentis semper tibi conscius esses. 615
 Tu tibi proximus es, quâ parte intelligis. Antè
 Corpora quàm scires an sint, jam te esse sciebas.
 Quonam argumento ? Quoniam qui cogitat, ille est.
 Nec tamen ulla tibi sensum afficiebat imago.
 Nam cùm cœpisti primum sentire dolorem, 620
 Nescires licet unde dolor, dolor ipse præfêctò
 Jam tibi notus erat ; quamvis ignota tibi esset
 Undique Matèries, & adhuc tiruncula secum
 Mens privatim ageret, sibi conscia & obvia soli.
 Porro Materiâ ignotâ cognoscere Mentem 625
 Si liceat, nil Materiæ Mentem esse liquebit.

N U N C age, Materiæ propriis cum dotibus illa
 Si jam contuleris, quæ Mentis munia nostræ
 Plura recensēbam, nil confimile, & quod utrique
 Competat, ambabus vel sit commune, videbis. 630
 Nempe ex Materiâ nostros existere visus,
 Ipsoque omnigenos in lumine inesse colores,
 Et varios cerni, prout hunc opposta vel illum
 Corpora persorbent radium, aut contacta reflectunt ;
 Unde oculis hærent certæ vestigia formæ ; 635
 Ceu pes signat humum, speculum ceu signat imago ;
 Credo libens. Quod enim dices lucisque colorisque
 Omni de genere, hoc ipsum de corpore dices.

LIBER QUINTUS. 25

Sic odor atque fapor, sonus & calor undique nostros
Afficiunt per cæca quidem corpuscula sensus : 640
Omnia enim hæc motu, positurâ & verbere constant,
Atque figuratis mucronibus ; unde tremiscunt
Extima nervorum & cerebro transmittitur ictus.

AST aliud longè est, cùm visa, auditave, sensu
Aut delata alio, interiori lumine cernens 645
Percipit, explorat mens nostra ; & plurima iudex
Conceptis etiam simulacris insuper addit,
Ac de fonte suo, nullum spectantia corpus.
Nam neque crispatas, neque cuspidis instar acutas
Dixeris, aut teretes, aut cujuscunque figuræ, 650
Quas homines agitant ideas verique, bonique :
Nec varios inter motusve, situsve locabis
Virtutis studium, vel libertatis amorem.
Sic quoque de nullâ poteris censere figurâ,
Docta ignara-ne sit ; justa anne injusta ; fidelis 655
Perfida-ne ; & prudens, incauta, modesta, superba :
Nec talem, quemcunque situm motumve putabis.
Quàm sint hæc disjuncta, vides. Tamen hæc tria tantùm
Materiam comitantur, & in diversa tributam
Corpora constituunt : partes agitantur, & inde 660
Quælibet exurgens edit positura figuram.
Ergò figura, situsve aliquis, motusve foret Mens,
Materiæ si Mens appendix, aut modus esset.
Noscere nec Mentem posses sine dotibus illis ;
Nec rursum sine Mente illas cognoscere dotes : 665
Nam talem certè docui legem esse modorum.
Quæ tibi quandoquidem manifestè falsa videntur,
Materiæ ac Mentis diversas esse profectò

Sic

B

Naturas

Naturas, atque hanc illi præstare necesse est.

JAM, per se nullum genus obtinet ipsa modorum 670
 Materies; nec se tali, aut tali ordine format:
 Cum solo fieri possint hæc omnia motu,
 Quem sibimet dare nec valuit, nec fingere talem,
 Pluribus ut supra cecini: alit aliunde creatum
 Suscipit, externo causæ impellentis ab ictu. 675
 Causa igitur primum impellens, delectus & ipse,
 Quo fit ut hæc species motus, aut altera detur
 Materiæ, spretis aliis, prævertere motum
 Debit, ac motu quidquid processit ab illo; 679
 Proinde situsque, modosque omnes, omnesque figuras.
 Et quia Materies ne puncto temporis uno
 Stare quidem potuit, quin partes ordine saltem
 Dispositas aliquo, aut aliquâ sub imagine haberet,
 Vel cum staret adhuc tetrum chaos omnia miscens;
 Certè causa movens, quam Mentem ostendimus esse,
 Materiam prævertit; & omni corpore differt, 686
 Principium velut effecto differre necessum est.

ERGÒ supremam inter, quâ Mundi templa reguntur,
 Atque hoc inclusam perituro in corpore Mentem,
 Differitas illa est, quâ sunt æterna creatis 690
 Diffita, summa imis; quâ præstant maxima parvis;
 Et quâ finito disjungitur infinitum.
 Attamen ex nostrâ, quæ sit natura supremæ,
 Perspicias: etenim minor est majoris imago.
 Aspice suspensum sublimi è fornice Solem, 695
 A primâ jussum nascentis origine Mundi,
 Ætheris immensi diffusa per æquora, lucem

LIBER QUINTUS.

27

Subjectis quoquò versus dispergere terris :
 Ille quidem ignivomâ radios fornace liquentes
 Vibrat inexhaustus, vas admirabile : Solis 760
 Se tamen effigies quædam spectantibus offert
 Cerea fax, tremulâ quam cernis luce micantem,
 Dum luserat tenui loca circumstantia flammâ.
 Sic etiam fugiens per florea gramina rivus,
 Qui vitreo nitidos objurgat rore lapillos, 705
 Quamvis pauper aquæ, magni tamen exhibet instar
 Fluminis exiguum : sic largas læta per arva
 Volvens flumen aquas, parva est immanis imago
 Oceani, vastum qui circumplectitur Orbem, 710
 Limitibus fundoque carens ; quò præpete cursu
 Fluviorum è variis regionibus agmina mille
 Præcipitant, tot aquis nil vectigalibus auctus.

FORSITAN oppones, in nobis fœdere tanto
 Et Mentem & corpus jungi, ut non possit utrumque
 Discerni ; proprio nimirum edoctus ab usu 715
 Nil nisi per sensus ad Mentem accedere nostram :
 Quos ubi sopivit somnus, vel fervida febris
 Invertit, turbari animum, atque errare vagantem,
 Sæpe etiam attonitum subito procumbere morbo :
 Crescere cum membris ; pueriles exigere annos 720
 Informem ; ætatisque gradus conscendere adultæ ;
 Posthac maturâ viridem florere juventâ ;
 Tum labefactari senio, & marcescere rugis.
 Insuper, orbatos homines Ratione videri,
 Vel capite offenso, vel sic à matre creatos, 725
 Omnis eos ut deficiat prudentia Mentis,
 Partibus in cerebri certus quia deficit ordo ;

dorum 670
 at :

e talem,
 tum
 . 675
 & ipse,
 etur

o ; 679
 que figuras.

Item
 haberet,
 misceus ;
 limus esse,
 rt, 686
 est.

a reguntur,
 entem,
 690
 a parvis ;

695

Sub-

Imò ad naturam depressos usque ferinam.
 Ut, cùm improvîso morfu per sanguinis alveos
 Tetra canum rabies hominem pervasit, & imis 730
 Visceribus medioque infixit corde venenum :
 Quid cane distat homo ? Furor ambos abripit unus ;
 Mordendique fames, eademque insania vexat.

His adeò exemplis rationum pondera, Quinti,
 Extenuare soles. At ne penetralia rerum 735
 Intransem, & causas quærentem in fontibus ipsis
 Prima aditu facies absterreat, aut levis aura
 Deturbet, cœptos prohibens absolvere cursus ;
 Observa mecum attentus, meditantque revolve,
 Quid valeant, quid non, hæc argumenta Lucreti. 740
 Ostendunt unâ Mentem cum corpore jungi ;
 Quis neget ? Ast unam Mentisque & corporis esse
 Naturam, non significant. Ita quilibet arte
 Strenuus Aoniâ citharam pulsare sonantem
 Mobilibus digitis, chordasque animare loquaces, 745
 Et lenocinio blandi modulaminis aures
 Demulcere tuas, citharâ sic pendet ab ipsâ,
 Non ullos ut possit eâ sine promere cantus.
 Nam si rupta filet, si quâ temerata ruinâ est ;
 Si chordæ nimum tensæ, nimumve remissæ 750
 Amisere tonum, vel si una aut altera desit ;
 Si caveam implerunt sordes, hebetantque sonorem ;
 Ecce manet citharædus iners, frustra peritus
 Aut nihil aut pravum canit, & nescire videtur.
 Ergò artem Museam ipsâ in testudine pones ? 755
 Ac tibi propterea res una putabitur esse
 Organum & organicus ? Talis fit copula porro

Corporis

Corporis ac Mentis : nisi quòd deponere non quit
Adjunctum sibi Mens, nec sponte resumere corpus ;
730 At dum vita manet nobis, hæc semper eidem, 760
Cui sociata semel, sociabitur instrumento.
Cætera consimili penitus ratione geruntur.

NAM veluti quædam citharæ sunt propria, quæ non
Organicum spectant ; ut concamerata tabellis
735 Per commissuras laterum specus, unde sonando 765
Fit fremitus levis, & responsat textilis Echo ;
Nervorum pariter situs ac mensura, frequentes
Aut raras, celeres aut tardos, tempore eodem
Subsultus referunt ; ex quo sonus exit acutus,
Aut gravis. Hæc cantor non efficit, utitur illis. 770
Necnon ipse quidem tenet in se multa vicissim,
Quorum ut sit compos, citharâ non indiget ullâ,
Nimirum est in eo modulandi parta facultas,
Atque omnis ratio harmoniæ : nam cuncta per artem
Et quæ consona sunt, & quæ sunt dissona novit : 775
Et nihil à citharæ nervis prodibit amœni,
Quod non per digitos transmissum emanet ab ipso.
Atque ita suave melos pariter debetur utrique :
Et citharæ ; quòd det sonitus, quicunque cientur ;
750 Et modulatori præsertim ; quòd sciat illos
Elicere, ac mutis animam velut indere chordis.
Haud secus in nobis addictam fœdere certo
Mens agitat molem, & moles respondet agenti.
Quippe suis instructa modis, rituque parata
Organico, non hanc animi de munere formam 785
Possidet ; innato sed vivit machina motu.
Sanguis it, atque redit : sensimque alimenta feruntur :

30 ANTI-LUCRETIUS.

Ceu veget, augefcitque arbos, nihil indiga Mentis.
 Sic fua funt etiam, feclufo corpore, Menti
 Officia. Ut numeros quando fine fine patentes 790
 Colligit agglomerans; iterum multiplicat, auget,
 Imparibusque pares confert; mox dividit illos,
 Æquas non æquas in partes; atque fecando,
 Ut prius augendo, infinitum attingit utrinque.
 At neque corpus habent numeri, nec fenfibus ullis 795
 Obfervantur. Item quamvis finita fit ipfa,
 Æternum, immenfum, infinitum libera tentat,
 Et perfcutari, & percurrere fæpius audet.
 Sed neque corpus habent, nec fenfibus obvia funt hæc.
 Tutemet hocce tuum quoties tibi fingis Inane, 800
 Exuis ignorans quovis à corpore Mentem;
 Dumque negas incorporari, fimul efle fateris.
 Quin ea, per fenfus quæ funt allata, retractans,
 Abftrahit à rebus rerum genera omnia: fenfit,
 Causa quid effecto, medium quid fine, modusque 805
 Differat à re ipfa; quid corpore corporis illa
 Notities, quam fola poteft vis edere Mentis.
 Unde, ut corporea molis funt propria quædam
 Officia in nobis, quæ non à Mente profecta
 Mechanices tantum normam legesque fequuntur; 810
 Sic fua funt Menti, quæ nil à corpore fumant.

QUANQUAM ergò fateor cognofci plurima fenfu,
 Plurima funt etiam quæ purà mente videntur,
 Propterea quòd nulla fufi fimulachra profundant.
 Quis pateat vi corporea res corporis expers? 815
 Sensus enim rerum formas, molem atque colores
 Percipit, ac fonitus & odores atque fapores,

Duri-

Dur
Lev
Quo
Non

A
Ut cū
Nam
Sic ta
Ceu l
Fœder
Nullus
At qui
Deferr
Percipi
Organ
Ac red
Et spec
Non oc
Adjuta
Quæ jul
Eft aliq
Aut mo
De vifis,
Et quæ a
Articulos
Calculus
Non tibi
Addita M
Non min
Egrotare

Duritiemque ac mollitiem, tum frigora & æstus,
 Levorem, humorem, atque istis contraria : verum
 Quot sunt, quæ retuli, distantia prorsus ab illis ? 820
 Non igitur solo deprendimus omnia sensu.

At genus est medium quoddam, mixtumque duobus :
 Ut cum totus homo gustat, videt, ambulat, audit.
 Nam partim hæc animo fiunt, & corpore partim ;
 Sic tamen ut dominæ tum subsit machina Menti : 825
 Ceu lyra dulce sonat docto pulsata magistro.
 Fœderis argumentum in sensu est. Nam sine Mente
 Nullus adest sensus, neque Mens sine corpore sentit.
 At quidquid sensu deprendimus, organa frustra
 Deferrent illud, nisi res quædam intus adestet. 830
 Percipiens, quodcumque foris transmittitur ipsi :
 Organa quandoquidem sunt omnis inania sensus ;
 Ac reddunt externa, velut spiracula ventos,
 Et speculum effigies, & concava rudera vocem.
 Non oculi cernunt ; verum res illa paratis 835
 Adjuta auxiliis, oculorum & freta labore ;
 Quæ jubet hue oculos verti, quâ parte videndum
 Est aliquid. Pariter non auris verba loquentum,
 Aut modulos ; at res quæ præsidet auribus, audit.
 De visis, ac de auditis quæ judicat, illa est ; 840
 Et quæ audire potest sola, & quæ sola videre.
 Articulus adeo tibi dum gravis obstruit humor,
 Calculus obductis habitat seu renibus hærens,
 Non tibi pes, renesve dolent : dolet artubus ægris
 Addita Mens. Abscissa perit cui tibia nuper, 845
 Non minus ille pedem nervo patiente putabit
 Egrotare, licet jam nullum ; ac sæpe doloris

32 ANTI-LUCRETIUS,

In membro notum genus experietur inani.

Te quoque nunc tacitè meditantem exordia Mundi,

Aut gravibus curis defixum si quis inuret 850

Cendenti ferro, vel acu pungente laceffet,

Ociùs abjiciens animo quæcunque tenebas,

Totus ad acre malum tu te convertis, & illuc

Mente ruis ; quia res in te quæ cogitat, ipsa est

Quæ sentit. Dum nauta ferâ quassante procellâ 855

Territus, undarum tumidos assurgere montes,

Et spumam ruere, & misceri turbine pontum,

Et faciem cœli tenebrosam, & fulgura cernit

Undique disruptis obliquè percita nimbis,

Et subsidere navim, atque atro gurgite volvi ; 860

Tum vim ventorum rabidam, pelagiquè furentis

Terribilem fremitum, & crepitantes fulminis ictus ;

Vectorum & pavidos clamores auribus haurit ;

Huic simul & fauces ingratus torquet amaror ;

Et nares vexat sentinæ tetra mephitis : 865

Frigore membra tremunt ; mentem horrida mortis imago

Perturbat ; nec spes animo tamen excidit omnis ;

Molitur, si quis fractâ rate prænatat asser

Obvius, auxilium misero sibi ; voce precatur

Cœlicolas supplex, & votis flectere tentat ; 870

Terram, terram orans, mare detestatus iniquum :

Aspice quot varii rerum uno tempore sensus,

Unam commoveant agitato corpore Mentem.

NAM res perpetitur quæ tot simul anxia motus,

Res ea quæ timet atque cupit, gaudetque doletque, 875

Quæ sentit, varios & sensus comparat, una est

Ac simplex : ideo non constat partibus ullis.

Si fir
Parvu
Offici
Nesci
Sensu
Affirm
Quam
Ut par
Defung
Altera
Diversa
Liberta
Cætus
Plebs ha
Aut exa
Motibus
Et confu
Vel conc
Particula
Sic princ
Conspiren
Præter en
Mentibus
Partibus ef
Ac famula
Quæ pars
Quæ pars
Quæ pars
ingere qu
ro quàm
simplex

Si fingatur enim multis è partibus esse,
 Parvula quantumvis vel subtilissima fiat,
 Officio pars quæque suo jam dedita, certè 880
 Nesciat officium alterius, neque judicet inter
 Sensus diversos quis suavior; hæc neget, illa
 Affirmet discors; velit una quod altera nolit:
 Quamque suo nam jure frui arbitrioque necesse est.
 Ut partes oculi non uno munere cunctas 885
 Desungi certum est: radios nam colligit una,
 Altera fecernit: Mentis sic munia partes
 Diversæ diversa, imò contraria obirent,
 Libertate suâ pariter, seorsumque potitæ.
 Cætus erit: veluti formicarum abdita campo 890
 Plebs habitat, varium inter se partita laborem:
 Aut examen apum. Vel erit Respublica discors,
 Motibus insanis ac seditionibus ardens;
 Et confundentur populosæ munia Mentis.
 Vel concors ut sit, quædam selecta tot inter 895
 Particulas sibi congeneres operumque ministras,
 Sic princeps erit, ut cunctæ referantur ad illam,
 Conspirentque simul. Sed quæ Regina sedebit?
 Præter enim quàm quòd prorsus germana videtur
 Mentibus his, quas Democrito exprobrare solebas, 900
 Partibus est aliis conflata minoribus, æquè
 Ac famulæ, vulgusque Atomorum in corpore degens.
 Quæ pars imperio sic nata videbitur una?
 Quæ pars Reginæ tandem Regina futura est? 904
 Quæ pars Mentis erit verè Mens? Heu, bone Quinti!
 Ingere quàm promptum! Rationem reddere ficti
 Quàm difficile est! Nonne hinc intelligis unum
 Simplex esse id quod vult ac percipit? Ergo

34 ANTI-LUCRETIIUS,

Cùm pars Materiæ (meministi) nulla sit una, 909
 Nulla individua aut simplex; nullam esse necesse est,
 Quæ casu quôvis in Mentem assurgere possit
 Aut per se sola, aut aliis sibi foedere junctis.

PROPTEREA clarè sensu vel certis ab ipso
 Mentem incorpoream, seu partibus esse carentem,
 Insuper ipse vides à vero quàm procul absit, 915
 Qui tenuem nostro diffusam corpore censet
 Esse animam, nebulae similem penetrantis in artus,
 Cui motûs tantum ac sensûs provincia detur,
 At famulantem animo, ceu Regi corporis uni,
 Corporeo tamen, ac variis è partibus orto, 920
 Atque gubernaculum regali ex arce tenenti.
 Nempe tuus vates ipse hæc sibi somnia finxit.
 Sunt quibus haud aliud nostræ Mens incola molis
 Visa fuit, nisi membrorum cōcentus, & ipsa
 Corporis harmonie, fibris concordibus apti. 925
 Sed modus est hæc harmonie; quæ vita profectò
 Jure potest, at non hominis Mens ipsa vocari.
 Non agit ille modus, non vult, non cogitat usquam.
 Mens ergò res quædam una est, cum corpore juncta
 Dividuo, sed quæ sine corpore vivere possit. 930

QUÆ cùm cuncta tibi fuerint perspecta, repente
 Percipies quid sit, cur Mens sociata caducæ
 Materiæ, in partem veniat persæpe laborum;
 Corpore & affecto simul afficiatur & ipsa:
 Non tamen ex æquo. Siquidem lex foederis illa est, 935
 Ut quoties corpus certâ ratione movetur,
 Tunc quoque certum aliquid Mens cogitet: ac vice versa,
 Ut

Ut fi
 Cont
 Ac v
 Talia
 Alter
 Atque
 Appre
 Sic Me
 Ambro
 Conju
 Concil
 Motib
 Certæ
 PRO
 Aut son
 Turbat
 Agmen
 Sape au
 Aut ven
 Aut vari
 Unde fu
 Donec e
 Carceris
 Et dolet,
 Suavia ti
 Sic tamen
 Materiæ,
 Lætitia
 Atque ub
 Semina, e

Ut simul hoc illudve suo Mens cogitat ausu,
 Continuo quidam succrescat corpore motus.
 Ac velut omnimodis credas duo Corpora jungi, 940
 Talia cum fuerint inter se semper, ut horum
 Alterum ab alterius motu moveatur eodem;
 Atque duas pariter Mentis, si quidquid ab hacce
 Appreñsum est, simul hoc etiam apprendatur ab illa;
 Sic Mentem & corpus, quanquam est aliena vicissim 945
 Amborum natura, atque infociabilis omni
 Conjugio (solis nisi legibus Omnipotentis)
 Conciliata putes, hæc saltem ad tempora vitæ,
 Motibus ut certis terrenâ in mole subortis,
 920 Certæ responsent ideæ, docilesque sequantur. 950

PROPTEREA mirum non est, si partibus ægris
 Aut somno pressis, aut quâvis denique causâ
 Turbatis, cerebro-præsertim, ubi cuditur ingens
 925 Agmen spirituum, & quævis celatur imago,
 Sæpe aut nulla intrò rerum simulacra ferantur; 955
 Aut veniant lacerata modis, inversaque miris;
 Aut varia, aut ipsis etiam contraria rebus:
 Unde furor, stupor & deliria prava sequuntur.
 Donec enim premitur cæco Mens carcere clausa,
 Carceris has leges, æternaque fœdera servat; 960
 Et dolet, & gaudet, prout hoc compactile corpus
 Suavia titillant nonnunquam, aut aspera lædunt:
 Sic tamen ut stupidæ, quæ motus excipit illos,
 Materię, tanquam ligno, filici atque metallo,
 Lætitiæ sensus non sit, sensusve doloris, 965
 Atque ubi frigida mors extinxit flammea vitæ
 Semina, cœlestisque evanuit halitus auræ,

36 ANTI-LUCRETIUS,

Definit hîc agere, & furdos Mens exuit artus.
 Ipsa tamen constans manet, irresoluta, superstes :
 Cùm nequeat per se, aut Naturæ viribus ullis, 970
 Quod sine partibus est individuumque, resolvi.

HAUD igitur crescit pueris quibus organa crescunt.
 Nam quanta esse potest, vel primâ ab origine tanta est.
 Quòd si tum vix ulla suî argumenta videtur
 Exerere, ac molli potiùs torpere veterno, 975
 Quid faciat rudis immaturo corpore? Nondum
 Collectæ cerebro species, quæ deinde movebunt
 Nunc inopem : nondum, quod lapsò tempore fiet,
 Rebus ab objectis idearum excita supellex.
 Jam tamen affectûs quædam vestigia prodit, 980
 Dum vagit, ridet, quatitur ploratibus infans.
 Cùm fuerit porro perfecta virilibus annis
 Machina ; cùm cerebri fibris erit optimus ordo ;
 Et memorem gazam rerum experientia tandem
 Implêrit ; subito noscetur quid valeat Mens 985
 Talibus auxiliis. Si deficientibus hæret,
 Strenuus ac fortis neque dux sine milite vincat ;
 Nec solâ pugnet miles virtute sine armis ;
 Nec radio sine setigero depingat Apelles.
 At cùm sit paucos instructum corpus ad annos, 990
 Provectâ sensim labefactum ætate fatiscit :
 Ut rheda, ut vestis longo corrumpitur usu ;
 Et ratis assiduè casus experta marinos.
 Densior it sanguis, concrescit vappidus humor,
 Durescunt fibræ, flaccescunt denique nervi, 995
 Cor titubat, nec jam radiat vitalibus auris
 Thesaurus capiti concreditus ; ossa rigeſcunt,

Fit

LIBER QUINTUS. 37

Fit pedibus manibusque tremor, grave pectus anhelat,

Caligant oculi, sonitus malè fuscipit auris,

Deficiunt vires, vox ægre faucibus exit, 1000

Albescunt crines, rugatur marcida pellis.

Tunc vitio primæ ceu debilitatis hebescit

Machina : fitque senex iterum puer. Unde necesse est

Huic semel addictam rursum puerascere Mentem :

Non per se ; verùm quia paulatim organa cessant. 1005

At si, ut corporeis rebus tangatur, & extra

Se positis (quod sola sibi permissa nequiret)

Indiget adjuncti comitatu corporis ; illo

Non eget, ut se se privataque commoda norit,

Pertimeatque malum, & semper velit esse beata. 1010

PROTINUS hìc autem, non est mihi cognita, dices,

Materiae natura satis comprehensa que virtus,

Ut circumscribam verbis, quid possit apisci,

Quid nequeat. Quis enim tantum sibi sumat, ut ipse

Cùm se se ignoret, singillatimque per omnia 1015

Incerto soleat titubans prorrepere gressu,

Anteferatque manum, & baculo quasi singula tangat,

Collidi in tenebris metuens, aut luce malignâ ;

Fundamenta tamen rerum omnium, & ultima quæque

Visa sibi velit obtutu penetrabilia firmo ? 1020

Quidni Materies, cui dotem adscribimus unam,

Ut triplici protensa modo concreverit, hanc vim

Possideat quoque, uti velit atque intelligat ? Unde

Corruerent subitò geminæ discrimina partis,

Quâ compactum hominem facimus, duplicemque puta-

Forfan Materiae ratio primaria non est (mus. 1025

Aut per se extendi, aut per se cognoscere ; verùm

His

Fit

His aliquid majus, natura videlicet ipsa
 Ex quâ utrumque fluit: ceu bini ex arbore rami
 Dispariles, unâ tamen à radice profecti: 1030
 Namque hæc Spinosa fuerat sententia nuper.
 Quis tunc Materiâ poterit secludere Mentem;
 Altera dos quamvis à Mente extensio distet?
 Nam sonus ac lumen distant; & corporis ambo
 Sunt eventa, neque à naturâ corporis absunt. 1035
 Haud secus inter se distant color atque figura;
 Sed globus esse potest idem niger atque rotundus.
 Ergò Materiæ modus excellentior esset
 Cognitio: perfecta magis, cum scilicet illi
 Organa suppeterent forsan meliora; minúsvē, 1040
 Organa cum fabricæ forsan pejoris adessent.

MIRARI fatis hîc nequeo, quis tetricus horror,
 Despectusque suî, quæ mortis prava libido
 Lymphatas hominum mentes incesserit, ut se,
 Corpore mortales cum sint natiq̃ sepulcro, 1045
 Mortales animo esse velint penitusque cadueos.
 Tantus amor nihili! Tanta est vecordia! Solum hoc
 Permetuunt cæci, ne Mens compage solutâ
 Duret adhuc nimium vivax, bustoque superstes
 Evolet: hoc cupiunt unum, ut cum corpore vitam 1050
 Ponat, & in ventos tenuis velut aura recedat.
 Ah! te ne subeat, Quinti, tam dira cupido!
 Verum infixâ prius quia te sententia turbat,
 Haud tibi defuero, quin hoc caligine plenum
 Abstulerim velum ex oculis noctemque fugarim. 1055
 Audi quæ moneo paucis, iterumque refumo.

LIBER QUINTUS. 39

Quidquid Naturæ est, ac verè constituit rem,
 Hoc sine res non esse potest, aut Mente videri.
 Haud aliter nobis rerum natura patescit.
 Quam si non sequimur normam, pervertimus ipsi 1060
 Rerum ideas omnes, & aquæ confundimus ignem:
 Tum præcul est Ratio, & sermonis definit usus.
 Qui verò modus est, ut adesse, ita abesse vicissim
 Usque potest; res esse valet cernique sine illo:
 Sed sine re non esse potest, aut Mente videri. 1065
 Absque modis intelligitur res ipsa: sine illâ
 Non intelligitur modus. Ut si fortè figuram
 Contemplare animo, qualis tibi cunque putetur;
 Ecce figuratæ præbet se molis imago.
 Sic non concipitur motus, quin mota repente 1070
 Res animo subeat; mixturæ nec genus ullum,
 Quin obversentur positæ quodam ordine partes.
 Cùmque modos, ut fert hominis persæpe voluntas,
 Naturâ rerum abstractâ, discernimus ipsos,
 Sic illos Mente abstrahimus, tamen ut simul adsit 1075
 Notities manifesta rei, suspensaque tantùm,
 Cujus hic est modus, & sine quâ modus esse nequiret.

JAM fortasse rogas, quanquam nimis immemor, utrùm
 Extendi sit Materiæ natura, modusne? 1079
 Quid dubitas? Quod quæris habes. Age consule normam.
 Scilicet hoc fieri nequaquam posse probatum est,
 Ut quis Materiem, quantumvis abstrahere audax,
 Ingenii summo pertentet acumine, quin rem
 Cogitet extensam, aut constantem partibus extra
 Se positis. In eâ prius est nihil. Inde sequuntur 1085
 Omnia. Materiæ non ergò è dotibus una est,

Non

Quid.

Non modus aut ramus quidam ; natura sed ipsa
 Extendi. Atque adeò si Mens dos esse putetur
 Materiæ, dos extenſi eſt, ramuſque moduſque.
 Propterea quoties Mentem meditaris, oportet 1090
 Se tibi res quædam meditantî extenſa repente
 Offerat : ut ramus truncum arguit, atque modus rem.
 Verùm conſcius eſt hominum unusquiſque proſectò
 Ipſe ſibi, propriæ dum luſtrat ſingula Mentis
 Officia : & quærit quid ſint, quo-ve ordine fiant, 1095
 Extenſi nihil obverſari. Scire laboro
 Ac meditor tacitus, quænam ſit primula rerum
 Agnitio ; quid iudiciuſ ; quid roboris inſit
 Omni argumento, quâ vi pervincere poſſit,
 Ac domitare animum, & trahere in ſua jura volentem :
 Immemor extenſi conſeſtim hæc omnia præſto. 1101
 Nunc dubiam certâ, & falſâ diſcernere veram
 Notitiem cupio, quâ ſe ratione viciffim
 Impugnent ; quid opinari, quid credere, ſcire,
 Sint in ſe ; quid ſint etiam affirmare, negare : 1105
 Dividuum procul eſt à me, penituſque reſceſſit.

PRÆTEREA quid ſit, quòd amet ſe ſe ipſa voluntas
 Præcipuè ac ſemper, quòd ſe ſe ante omnia ponat,
 Et felix velit eſſe : quid hoc quoque deinde ſit, eſſe
 Felicem aut miſerum, & fieri, ſe iudice, talem : 1110
 Unde quis invidet ; laudem venetur ; honores
 Ambiat ; imperium affectet ; parere recuſet,
 Aut indignetur ; contemptum, oblivia, probra,
 Morte ſibi pejora putet ; ſine nomine vitam
 Vitalem neget eſſe, auræ captator, & ardens 1115
 Sera immortalem jaculari in ſæcula famam :

Quid

LIBER QUINTUS. 41

Quid sit ab incœpto nunquam desistere velle;
 Judiciis aliena suis postponere; pravum,
 Mendacem fieri, deceptorem, atque malignum;
 Assentatores præ veris ponere amicis: 1120
 Hæc ego dum reputans, & me contractus in ipsum,
 Heracliti oculis lugens considero, nulla
 Corporis extensi feriunt vestigia mentem.
 Scilicet arguitur propriis erroribus ipsa
 Nobilitas animi. Cernis, dulcissime Quinti, 1125
 Et Mentem nostram, & nostræ molimina Mentis,
 Extensi non esse modos; omni que vacare
 Materiâ: sine quâ cognoscier illa fatendum.
 Ergo Materiæ virtus primaria non est,
 Ut simul extendi, simul & cognoscere possit; 1130
 Qualem hæc monstra putant, insensa Deoque sibique.
 Nec, veluti sonus ac lumen, color atque figura,
 Aut gemini ex unâ venientes arbore rami,
 Extensi ratio, atque animi vis ipsa putentur;
 Sed quasi naturæ duplices pugnare vicissim 1135
 Dotibus adversis: quarum altera semper agatur,
 Altera semper agat; labentibus altera constet
 Particulis; habeat nullas in se altera partes.

SUNT in Materiâ nobis impervia sanè
 Plurima, quæque aciem Mentis, quâ cuncta tueri 1140
 Conamur, fugiant. Etenim finita potestas
 Ingenii, non assequitur quæcunque per omnes
 Materiæ nexus & vincula particularum,
 Consieri possunt: quare in caligine densâ
 Progredimur sæpe, ac veluti nictamur in umbris. 1145
 At si, cuique rei quæ dotes funditus insunt,

Haud

Haud scimus plerumque, licet cognoscere saltem
 Queis careat. Nos fortè latent primordia flammæ:
 Ast ea compertum est. aqueis distare figurâ;
 Inque figurarum solo discrimine poni, 1150
 Quidquid aquæ aut ignis proprium est. Miracula non-
 Omnia Magnetis perspeximus: at mihi certum est (dum
 Magnetem non esse animal; nec amoris ab æstu
 Ferratas trahere ac secum vincire catenas:
 Cur & ab Arctoo declinet cardine Mundi. 1155
 Solis ad occasum; mox & conversus ad ortum
 Paulisper, res est etiamnum ignota; sed illud
 Materiæ subtilis opus toto Orbe fluentis,
 Et non ventorum scimus. Quadrare rotundum.
 Nemo potest: at quadratum differre rotundo. 1160
 Id norunt omnes, quidque ex utroque sequatur.
 Sic à Materiâ Mentem sejungimus; etsi
 Non omnes liquidò vires utriusque patefcant.

A D D E, quòd has etiam discrimen segregat ingens;
 Libertas. Etenim constantes omnia ferri. 1165
 Corpora per motus, aternùm subdita legi
 Perpetuæ, propriâ sine cognitione, fatetur
 Quilibet. Ast homini nota est sua cuique potestas,
 Aut nihil aut aliquid, sive hoc sive illud agendi.
 Ecquis enim quoties secum deliberat anceps. 1170
 Quid faciat, vel consilium solertis amici
 Flagitat, ac tandem quid sit facturus apud se
 Decernit; quis dum rogat, aut hortatur & urget;
 Dum laudat bene gesta virum, malè gesta severus
 Arguit, ac meliora jubet; dum præmia ponit, 1175
 Et pœnas meritis; si quid peccaverit ipse,

Excusare

Excusare
 Eme
 Negl
 Fung
 Dogm
 Non l
 Jure f
 Testat
 Ingen
 Cunct
 Lux &
 Hæc, a
 Vincit
 Materi
 Sic neq
 Conver
 Inspir
 In com
 Quæque
 Vincit
 Exsuper
 Proxima
 Nequico
 Indocile
 Nec disc
 Præcepti
 Arboris a
 Nam lect
 Luxurie f
 Ac terræ
 Nescia, p

Excusare palam, ne quâ sons audiat, & clam
 Emendare parat, quia facti cura remordet,
 Neglecti-ve pudor; dum cuncta negotia curat,
 Fungitur officiis, morum sibi iusta, suisque
 Dogmata constituit; quis demum talia præstans
 Non libertatem se persentire, fruique
 Jure sui arbitrii, non externâ domitum vi
 Testatur, verèque probat? Nec publicus error
 In genere hoc hominum esse potest consensus, & una
 Cunctorum vitæ ratio: sed conscia veri
 Lux & Naturæ radius. Quippe omnia frustra
 Hæc, atque insulsè fierent, si compede durâ
 Vinculus homo, ac præceps ageretur: ut acta moveri
 Materies, quâ parte impulsæ esset, cogitur omnis.
 Sic neque præclaris formandi legibus essent
 Conventus populorum; aliquâ nec civibus arte
 Inspirandus amor Patriæ, flectendaque corda
 In commune bonum. Magni gens fluminis instar
 Quæque foret; quod non monitis, precibusve, minisve
 Vincitur; at humiles infano vortice ripas
 Exsuperat, latisque audet se effundere campis,
 Proximaque injectis vastare paludibus arva:
 Nequicquam aggeribus tentant frænare rebellem,
 Indocilesque jubent alveo se condere fluctus.
 Nec disciplinis etiam exercenda Juventus
 Præceptisque bonis; at vitis more colenda,
 Arboris aut teneræ, paries quam pandit aprieus.
 Nam lecto plantata solo, tantùmque resectâ
 Luxurie foliorum, ipsâ vi denique Solis
 Ac terræ crescit; faustique à munere cœli,
 Nescia, progenerat fructus ramosque valentes.

ECQUID

ECQUID enim Ratio sine libertate juvaret?
 Cernere quid prodest quæ conveniuntve nocentve,
 Si non illa sequi, non hæc fugitare vicissim 1210
 Nostri juris erit? Tunc in mortalibus ægris
 Mens torperet iners, penderet vana supellex:
 Quippe ubi se multis deprensus quisque periculis
 Senferit, inque suâ positam virtute salutem,
 Anxius inquireret quid agendum, animoque sagaci 1215
 Versabit, quo se molimine protinus illinc
 Eripiat: sed si vis insuperabilis illum
 Præcipitat, vanis genium cruciatibus angit:
 Hoc ipso infelix, quòd prudens; atque medelam
 In se se putet esse malis, ubi nulla medela est. 1220
 Vana etenim, quæ nil penitus prudentia possit.
 Inde omnis pariter Sapientum gloria falsa,
 Magnanimùm Heroum virtus, Regumque bonorum;
 Nec laudabilior, quàm corporis inclyta forma,
 Sive decor vultûs, aut florens viribus ætas. 1225
 Atque adeò est homini Rationis inutile pondus,
 Imò ærumnosum, atque animis quasi sarcina nostris.

QUI libertatem præcelsaque jura negarit
 Mobilis arbitrii, quo præmia quærere factis
 Possit, & hoc ævo quondam felicius ævum; 1230
 Ille sibi anteferat vecors & secla ferarum,
 Quas Natura parens movet ac regit impete cæco;
 Et sua vivendo vincentes tempora plantas,
 Marmoraque & gremio Terræ formata metalla.
 Namque geruntur uti par est, ignara profectò 1235
 Quid sit opus deceatve; sui nec habentia curam:
 Irrita dum nobis, & sollicitudinis ægræ

Infelix

 Infe
 Perp

S

Libe

Dam

Ridi

Irrifi

Mate

Qui

Nec,

At m

Const

Atque

Huma

Miseri

Sed q

Ille fac

Finibu

Et mo

Numm

Ille ete

Ac per

Illius e

Nec ter

P R O

Gratulo

Vicisse e

Cum sit

Qui val

Infelix mater, Ratio est; dum vita labore
Perpetuo detrita, heu! paucis occidit annis.

SENSIT, & haud dubitat tuus ipse Poëta fateri 1240
Libertate animos hominum præcellere; quamvis
Damnaret leto: quare per Inane cadentes
Ridiculo demens Atomos clinamine torfit.
Irrisi fatis. At per se cùm libera poni
Materiæ pars nulla queat, mirabile dictu est, 1245
Quî Mentès è Materiâ conflaverit unâ,
Nec, quæ misceret pugnantia, viderit usquam.
At mirabilius, quòd, cùm immortale per ævum
Constantes faceret compacto è corpore Divos,
Atque hominum formâ sed limpidiore micantes, 1250
Humanas idem Libitinæ sub juga Mentès
Miserit, impatiens propriæ post funera vitæ.
Sed quanti modico perituram tempore Mentem
Ille facit? Certè Mens est vilissima rerum,
Finibus angustis hujus si clauditur ævi, 1255
Et moritur simul ac renuit decurrere sanguis.
Nummus Alexandri longè præstantior ipso:
Ille etenim, ceu flamma volans, conterruit Orbem,
Ac periit; cineres & nomen inane relinquens:
Illius effigies etiamnum viva superstat, 1260
Nec teritur manibus tractantùm, & secula vincit.

PROCUMBIS tanto Rationum pondere fractus.
Gratulor ipse mihi, nec non tibi. Cernere Verum,
Vicisse est. Atenim quæris, Mens corporis expers
Cùm sit per se se, sociali corpore claudi 1265
Quî valet, extensis & partibus indere motum?

46 ANTI-LUCRETIVS,

Naturas tam dispariles quæ copula jungit?
 Nam si corporea est, nequit ipsam apprehendere Mentem;
 Si secus, haud ipsum potis est apprehendere corpus.
 Huc jam appelle animum, totis huc auribus adsis, 1270
 Et faveas: neque vana tibi hæc spectacula sunt.
 His te adducebam, naturâ ut Mentis apertâ,
 In nobis manifesta Dei argumenta videres.
 Maxima res agitur. Quæ scilicet antè probavi,
 Ni fallor, tria sunt. Et corpora mente moveri, 1275
 Hoc primùm. Dein corporeis non partibus esse
 Conflatas hominum Mentem; adeoque resolvi
 Naturâ non posse suâ, sed vivere semper.
 Postremò, quæcunque jubet peragitque voluntas,
 Hæc fieri plenâ cum libertate; nec ullo 1280
 Materiæ nexu, aut fato impendente coactas
 In quod agunt, at sponte suâ prorumpere Mentem.
 Propterea, dum corpus habent atque organa sensûs,
 Mercedem factis, aut pœnam posse mereri;
 Et post exactos vitæ hujus labilis annos, 1285
 Immortale dari justis ac fontibus ævum.
 Nec tamen è dictis solum hæc tria ducere fas est:
 At quæ principio tantum libasse decebat,
 Illa recognoscas mecum, atque libentiùs audi.

SCILICET ignorat mihi Mens, sibi credita qualis
 Machina sit; quantâ momentorum arte regatur; 1291
 Quàm variè compacta, & miro condita textu:
 Attamen impellit cum vult, agitatque movendo
 Compagem; ac subito flectit, prout imperat, artus.
 Quòd moveat, planum est causam prodire movendi 1295
 Mentis ab imperio: verùm id quòd nescia præstet,
 (Nescia

(Nescia non motûs quem præcipit ipsa, sed artis
 Quâ fit & elicitur) liquidò demonstrat adesse
 Causam quæ regit effectrix; cui singula clarè,
 Quæ mihi sunt ignota, patent; cujusque voluntas 1300
 Adspirare meæ non desinit; & valet illos,
 Cùm jubeo,, motus quibus est opus, indere membris.
 Ecquis enim Orator facturus verba repentè
 Cogitat, aut quâ vi pulmonibus aëra jactet
 Expressum, ut pulso resonantem gutture reddat, 1305
 Quem spirare silens, & mutum halare solebat?
 Aut queis disponenda modis sit dædala lingua,
 Lingua figuratrix verborum, opifexque loquelæ;
 Dentibus aut fractam vocem, illisamve palato
 Terminet inflexu, ac fingens moderetur euntem; 1310
 Naribus & labris formandam sæpe relinquat:
 Quosque, id fiat uti, sit opus contendere nervos?
 Quin taceat, si tanta prius molimina secum
 Debuerit versare animo, quàm tollere vocem.

CURRERE fert animus; curro: sed quid sit agendum
 Interiùs, velox ut curram, nescio prorsus. 1316
 Ast aliâ ratione tamen mihi membra moventur
 Currenti, quàm si sedatè incedere vellem:
 Sed quæ vis motum acceleret reprimatve, neque unquam
 Hoc didici, nec me speravi discere posse. 1320
 Ignoro penitus, teque ignorare fateris,
 Quantum animæ, quot particulas, per quosve canales
 Quibus è cellis, & quo moderamine mitti
 Expediat. Satis est ad nutum stare paratam 1324
 Materiem; atque suo, quantum in se est, munere fungi.
 Cùm volo, cùm jubeo, mihi subdita machina paret:

Nec

Nec scit quid jubeam; neque ego, quî jussâ faceſſat.
 Sic, ubi res aliquas meditari fortè lubebit,
 Præſto ſunt optata mihi ſimulacra; videndum
 Se facilis præbet, ſubitòque arceſſitur Orbis. 1330
 Conſpicio ſimul & cœli fulgentia templa,
 Et maria, & populos, urbeſque & viſcera Terræ.
 Qualis, utî perhibent, herbis & carmine diro
 Saga potens Erebo pallentes evocat umbras:
 Conveniunt Manes, ſpectacula vana, rogantis 1335
 Ante oculos; nec ſe magicis ſubducere poſſunt
 Artibus: uſque adeò juſſus venerantur aniles.
 At mihi cùm pariter Mundi totius imago
 Protinus obvia fit, nec quæ fit tanta poteſtas
 In cerebro, nec quâ cerebri regione creentur, 1340
 Quo-ve modo ſpectra hæc, novi; nec pingere poſſum
 Ipſe manu, nec totâ oculis percurrere vitâ
 Tot rerum ſpecies, intus quas cernere promptum eſt.

TUQUE etiam, cùm te ipſe moves, tunc Mentis eaſdem
 Expertus tenebras ignota jubentis, idemque 1345
 Corporis obſequium, pariter majore juvaris
 A cauſâ; quæ ſuppeditat quod nec dare poſſes
 Ipſe tibi, juſſuſque tuos, tuaque organa callet,
 Succurrens inopi; viresque ac robora præſtat.
 Atque ita, cùm magnâ circumſpectante coronâ, 1350
 Saltando volucresque pedes & brachia jactas
 In numerum, ſequerisque modos & plectra canentis
 Tunc tua multivagos motus, agilesque choreas
 Attentè moderans multâ mens arte gubernat:
 Quod tamen interiùs geritur, dum dirigiſ artus, 1355
 Et luſûs arcana tui miracula neſcis:

LIBER QUINTUS. 49

Exerces summo domitum tibi Numine corpus.

MENS igitur cunctis præsit communis oportet;
 Corporis arcanos quæ possit adire recessus,
 Et latebras animæ, faciliq̃ue impellere nifu 1360
 Quidquid erit promptum ad nutus, & rite paratum;
 Ut simul optati possint erumpere motus.
 Illius efficere est, nostra est optare facultas.
 Talia si verò præsensque potensque requirunt 1335
 Numinis auxilium, credes nil Numine egere, 1365
 Quæ nobis etiam nec percipientibus, imò
 Sæpius invitis, hoc nostro in corpore fiunt;
 Queis tamen & finis suus est & provida causa?
 Hoc Numen, Quinti, Mentem cum corpore junxit;
 Quæ nullâ per se poterant ratione ligari: 1370
 Fœderis & sequimur leges, quas fœderis auctor
 Instituit; geminis hominem constare jubendo
 Naturis: ut Mens per se discernere Verum,
 Per sensus res corporeas apprehendere posset,
 Et capite ex utroque suum Mundique parentem. 1375
 Nam quis non videat, finitæ si breve corpus
 Subjicitur Menti, Mens quanta sit illa, supremo
 Quæ regit arbitrio vastum quem condidit Orbem?
 Non poterit sine consilio tam parva moveri
 Machina, tam fragilis; te iudice, tanta regetur 1380
 Mentis inops! Credant Epicuri de grege porci.

LIBRARIUS

ARCU

A

F
ad B
fwe
Deo

Pr
nostra
exempl
consta

Rej
esse, a
mentis

1°.
torum
per hyp
exempl
ad v. 4

Prob
dam eff
ad v. 6

Mot
mir

A R G U M E N T U M

LIBRI SEXTI.

*J*AM avulsis Epicureæ doctrinæ radicibus, & mentis humanæ nobilitate vindicatâ, in hoc Libro delabitur ad Belluas; ac probandum suscipit, animâ sive careant, sive valeant belluæ, nihil inde aut menti humanæ aut Deo detrahi: à v. 1. ad v. 27.

Proponit id quod ab incredulis objicitur; belluas animâ nostræ simili præditas esse, quod variis ferinæ industriæ exemplis illustratur; belluarum autem animas è Materiâ constare, ergò & nostras: à v. 27. ad v. 303.

Respondet hoc dilemmate, animam brutorum aut nullam esse, aut incorpoream: utrumlibet affirmari posse, salvâ mentis humanæ dignitate: à v. 303. ad v. 344.

1°. Ostendit dubia saltem esse argumenta, quibus brutorum; certa, quibus hominum anima defenditur. Tum per hypothesein Cartesii doctrinam de belluis opponit, & ab exemplis, more adversariorum, decertare parat: à v. 344. ad v. 409.

Probat ab absurdo non magis belluis animam concedendam esse, quàm plantis plurimis ac fossilibus: à v. 409. ad v. 608.

Motus animalium omnes mechanicè fieri posse indicat; & mirabilibus brutorum factis inferri debere, non suam

feris inesse mentem, sed mentem aliquam adesse: à v. 608. ad v. 767.

Belluarum motus ex eâdem causâ nasci posse, ac motus nostros spontaneos, ad quos nihil nisi velle afferimus: à v. 767. ad v. 826.

Ex immutabili in belluis vivendi tenore, arguit ipsas carere delectu; ex pluribus verò exemplis, ipsis non in-hærerere mentem, sed præesse: à v. 826. ad v. 947.

2°. Si mens belluis attribuitur, illam, cujuscunque sit ordinis, incorpoream fore, ac nostræ similem; imò perfectissimam. Hic contra adversarios retorquet exempla plurima solertiæ animalium; quibus evincitur mentem humanâ præstantiorem belluis consulere: à v. 947. ad v. 1142.

Instinctûs vulgare nomen velut inane profigat: à v. 1142 ad v. 1255.

Mirabilibus brutorum gestis mentem illis externam argui: ab operum humanorum industriâ probat, quanto major esse possit divini artificii solertia. Solvit id quod obijcitur, inutilia fore brutis sensuum organa si sensu bruta careant: à v. 1255. ad v. 1357.

Concludit nihil aliud ex tanto brutorum artificio inferri posse, nisi mentem esse summam; hic exhibet miram structuram alituum, piscium, quadrupedum; animalia casu præcreata non esse; ac proinde Deum esse auctorem belluarum, sive sensu careant, sive sensu præditæ sint: à v. 1357. ad finem.

N
P
Sed prius
Diruit av
Indocilen
Sic ego P
Enatas, a
Ne segete
Ac vetus
Tunc me

ANTI-LUCRETIVS,

SIVE

DE DEO ET NATURA,

LIBRI NOVENI,

AD QUINTIVM.

LIBER SEXTVS.

De Bellis.

NEMPE novo cultu campum domiturus arator,

Protinus agresti non credit semina fundo :

Sed prius hirsutos vepres, dumetaque passim

Diruit avellens ; tum crebro vomere frangit

Indocilem glebam, & rastris contundere tentat.

5

Sic ego paulatim, spinas tua pectora circum

Enatas, argumentis excindere conor :

Ne segetem emittant vivaci è stirpe nocivam ;

Ac vetus intactâ radice repullulet error.

Tunc meliore solo consurgent semina Veri.

10

Tunc

C 3

ANTI-

Tunc & sinceros tibi cognita pandere vultus
 Incipiet, vindexque sui Natura parentis,
 Decutiet fucum, quo gens incredula pinxit
 Invitam, & clarè Dominum confessa loquetur.

HUMANAM idcirco, quæ nobis intima, Mentem 15
 Ante oculos posui; quiddam ut consistere scires
 Materiem supra, quod eam regat. Inde probatum est
 Mentem illam effigiem Mentis tantum esse supremæ,
 Quæ moveat Mundi partes, & simplice nutu,
 Invalidam per se ac per se motoris egentem 20
 Materiam, formas convertere possit in omnes.
 Jam tibi nota tuæ patet excellentia Mentis,
 Quam deturparat malefado carmine vates,
 Indignans in se quidquam haud mortale putari,
 Invisumque ipsâ fugiens in imagine Numen. 25
 Sed cupit ille mori frustra, cui vivere fatum est.

A T verò te bruta movent; quæ tota resolvi
 Cum pereunt, nec materiâ quid majus habere
 Et canis, & possum, vel si lubet, ipse fateri.
 Hæc itaque objectas fidens, ac sæpe reponis 30
 Esse illis animam nostræ similemve, parumve
 Dissimilem; per quam si non sublimia rerum
 Scrutari, tamen hæc valeant cognoscere saltem
 Quæ sibi conveniunt, generique & idonea vitæ.
 Quippe recordari, sentire, audire, videre, 35
 Olfactu, gustu, res & secernere tactu,
 Et fugere atque sequi cernuntur, & artibus uti;
 Internosse suis etiam medicamina morbis,
 Et varias inter legere hanc, quæ proderit, herbam:

Inde

LIBER SEXTUS.

55

Inde Voluptatis sensu pariterque doloris, 40
 Lætitia & luctu, spe vel formidine tangi;
 Sic & amore & amicitia, stimulisque vicissim
 Irarum atque odii: varioque cupidinis æstu
 Currere ad illecebras; ultroque ac sponte moveri;
 Insuper & morem gerere & mansuescere cultu; 45
 Blanditiis delectari, & parere flagello.

Hinc aliquas vitiis, aliquas virtutibus olim
 Insignes dixere feras; hominique fuisse
 Primitus exemplo, atque opera ad complura magistras:
 Ut Canis occultum sylvis deprendere Damam 50
 Nare sagax, & odora sequi vestigia prædæ,
 Venari docuit. Super hoc miracula narras;
 Quo desiderio, quâ sollicitudine raptus
 Amissum perquirat herum, tandemque reperto
 Gestiat exultans; custos quàm fidus & audax 55
 Credita terrifico latratu limina servet;
 Arceat à stabulis furesque luposque rapaces;
 Atque vagas prudens reddat præsepibus agnas:
 Tum comes ipse viæ, quoties benefacta rependens
 Aggredientem armis irruerit acer in hostem; 60
 Aut occisorem morsu patefecerit ultor.
 Nam cur dissimulem vulgò quæcunque feruntur?
 Fortè etiam insidias Vulpes, artemque latendi,
 Perque canaliculos fodiendæ subtus arenæ
 Monstravit, fecitque viam ad quærenda metalla; 65
 Unde homines docti cæperunt viscera Terræ
 Rimari, excisosque manu subvertere montes.
 Et, nimis ah! nisi nos odiis acuisset ad arma
 Ipse furor, stragem violens lupus atque ruinam,

56 ANTI-LUCRETIVS,

Magnanimusque leo docuisset praelia belli. 70
 Profilit ad prædam rapidus leo, Cæsar ad Orbis
 Imperium : finis, fateor, diversus utrique ;
 At non dissimiles pugnae ; labor unus & idem,
 Quo cœnam Fera, quo Regnum sibi comparat Heros.
 Et quid non Elephas, quid mimo Simia gestu 75
 Non præstat ; vafra & Feles ; saltator & Ursus ?
 Lucifuga enutrit truncatos Noctua mures,
 Ne fugiant ; prædamque sibi gnatifque saginat.
 Paxillos in aquam primus defigere Castor
 Instituit, laribusque inimicum avertere flumen, 80
 Et ligna intrito atque intritum jungere lignis ;
 Arboris excisæ trunco mandare cavato
 Invalidos fœtus : & pro temone relictî
 Summa tenens rami, stagnis deducere lembum.
 Sic paleis limoque casas firmare madentes, 85
 Nidificans altè, prænuntia veris, Hirundo.
 Nec minùs impatiens hyemis gelidæque pruinae,
 Quæ comes huic migrare solet Philomela quotannis,
 Auribus ingeminans nostris mirabile carmen,
 Impulit humanas apta ad modulamina voces. 90
 Callida quin etiam dum tendit Aranea laxos
 In foribus casses, internectitque sagemam,
 Retibus & pisces & aves captare dolosis
 Admonuit : telas eadem, vel texere pannos,
 Cùm trabibus saxifve sedens, & fornice tecta 95
 Stamineo, laqueos fundavit utrinque tenaces,
 Ac stipata premens strinxit sine pectine fila.

CÆTERA quid referam ? Quanto Formica labori
 Menfibus incumbat calidis, tectoque recondat

Provida

LIBER SEXTUS. 57

Provida congestas hyberna in pabula messes 100
 Erudiens mortale genus, tardamque pigrorum
 Desidiem increpitans hebetemque ad munia sensum ?
 Cernis, ut uvidulos libans Apis aurea flores
 Decerpit lentum humorem, & falsugine dulci
 Telluris medicatum adipem, pretiosaque cœli 105
 Munera, purpureis sparsim gemmantia mappis ;
 Et rorem exfugit, quem concoxere tepentes
 Primitiæ radiorum & blanda exordia lucis.
 Inde domum revolat spoliis fragrantibus uda,
 Serpylloque thymoque gravis, prædâque superbit. 110
 Tum lectas partitur opes ; sexangula primum
 Horrea ductilibus ceris, cratesque favorum
 Per forulos & cancellos quincunce politâ
 Ædificans. Credas musivum opus, ordine comtum
 Dædaleo ; Euclidisque omnes didicisse figuras, 115
 Fabrilesque diu docilem excurrisse per artes :
 Sic ad libellam concinnè, sic ad amussim
 Cuncta ; cavis adeò vaginis limpida forma est
 Et nitor ; ingeniumque & mira industria lucent.
 His tandem dites epulas, præsaga futuri, 120
 Condere amat : cùm tristis hyems nudaverit Orbem,
 Omniaque ingrata torpedine capta jacebunt,
 Melle suo tacitos inter saturanda penates.
 Præterea, si quæ latebris peraguntur in illis
 Investigare est, quot erunt memoranda ? Fovetur 125
 Publica res ; fraternus amor, mens omnibus una.
 Sunt mores apibus, sunt jura, ducemque sequuntur,
 Et sua quemque manent obeunda negotia civem.
 Est quoque militiæ labor ac decus ; arma capeffunt
 Pro patriâ exiguisque focis : sunt agmina sæpe 130

58 ANTI-LUCRETIUS,

Missa colonorum, nova qui procul oppida condant;
Et gentis leges, ritus, nomenque propagent.
Quid majus meliusve hominum sapientia præstat?

QUONDAM inter Milvos fuit audacissimus unus,
Imbelles antehac solitus vexare columbas. 135

Hic tandem, aut fato, aut famæ melioris amore,
Dedignatus aves timidas prædamque fugacem,
Alituum regnantem Aquilam ad certamen iniquum
Provocat, & rostro & pennâ bis terque laceffit.

Sprevit principio malefanos alitis ausus, 140
Nec minùs incæpto per nubes illa volatu
Institat: at reducem rursus temerarius urget,
Plumâque avulsâ circumfert ore tropæum.

Plus æquo tunc visa sibi tolerasse, procacem
Occupat, & vitæ parcens, in rupe relinquit 145
Implumem. Hic quid agat? Non occubuisse pudori est.

Non animos posuit tamen; at nudatus & algens
Ulcisci meditatur. Ibi sub tegmine quodam
Vermiculis pastus, simul artus nutrit & iras;
Dum redeat vigor, atque levis reparetur amictus. 150
Adfuit expectata dies. Juvat ire per auras,
Magnanimamque nimis, si non vi, at fraudibus hostem
Debellare: dolo virtus se victa tuetur.

Pons erat undarum conflictu exesus & annis,
In medioque, trabes corrosas inter, hiatus: 155
Hunc sibi pro laqueo, pro retibus eligit ultor,
Vindictæque locum, si quâ fortuna juvabit,
Destinat. Ingreditur primùm pedes, utque capacem
Agnovit, cautè tentat penetrare volando;
Inde iterat præceps, ac totis concitus alis. 160

Quod

Quod cùm sæpe, diuque, omnique ex parte probavit,
 Erigitur cœlo, & victricem quærit in auris.
 Ergò insultanti similis se se obuius infert
 Indignanti Aquilæ: venit ipsa, paratque rebellem
 Aut iterum spoliare, aut iustæ tradere morti. 165
 Ad notum refugit vaser insidiator hiatum:
 Et vix transiliit, cùm desuper impete rapta
 (Urget enim cæcus furor & spes proxima prædæ)
 Angustum in spatium ruit, atque impingitur ultro
 Infelix Aquila, & pennis luctantibus hæret 170
 Corpore dimidio jam prætergressa meatum.
 Advolat è latebris Milvus, pœnamque reposcens,
 Vellicat elisæ plumas, ultusque recedit.

IPSE ego ne videar, dum causam impugno ferarum,
 Dissimulare aliquid, five extenuare canendo, 175
 Arma tibi indulsisse velim; nova protinus arma,
 Unde accedat honos & crescat gloria genti
 Quadrupedum. Vidi quâ turbidus ire Danastris
 Incipit, ac patulos Dacorum adlambere campos,
 Ucraniâ in pingui, quâ non felicior olim 180
 Terra fuit, dum bello acres habuere Cosaci,
 Nunc stat iners nulloque exercita vomere tellus;
 Vidi belligeras acies & castra ferarum,
 Queis color haud cunctis unus; nigrantia terga
 Sunt aliis, fulvæque aliis per corpora setæ; 185
 (Baubaces patriâ dixerunt voce Poloni)
 Vulpinum genus; innocuo ni vivere pastu
 Mos esset, penitusque animanti ignoscere prædæ.
 Nam virides populantur agros, specubusque profundis
 Suffodiunt; ac de latebris & gramine certant. 190
 Quales

Quales inter se populi quos flumine magno
 Dissociat Rhenus, campos & littora propter
 Bella gerunt : acuit totas hinc Gallia vires,
 Atque illinc toto Germania robore pugnat.
 Ergò ubi villosas pecudes excivit ad arma 195
 Laudis amor ferus, & vincendi cæca libido,
 Plebem iracundam vomit undique terra cavernis.
 Ociùs ecce fremunt : vasto micat æquore miles
 Agminibus primùm sparsis atque ordine nullo ;
 Tum varias ineunt, certo rectore, cohortes. 200
 Utraque in optatis metatur castra viretis,
 Expanditque suos acies adversa maniplos :
 Quin & utrinque pares animos, eademque videres,
 Non sine terrifico strepitu, præludia pugnæ.
 Ut Mars accensus cantu, signumque ululatus, 205
 Ceu tuba rauca, dedit ; concurritur impete magno,
 Miscenturque agiles turmæ ; furit hostis in hostem
 Discolor, effusoque madens rubet herba cruore : (lam.
 Spesque metusque modò hanc, modò partem deserit il-
 O quot solertesque dolos & fortia facta 210
 Observantùm oculis adimit certaminis horror !
 Altera pars tandem fato meliore triumphat :
 Victa fugit, secura procul sibi pabula quærens.
 Nec sequitur fusam, at deserta cubilia victrix
 Occupat ; & partis grassari gaudet in arvis. 215
 Verùm in captivos, Dominorum provida miras
 Sævitia exercet pœnas : mœsta agmina condunt
 In foveis, coguntque omnes fervire per annos.
 Atque ubi tempestas brumâ veniente rigescit,
 Et complenda monet secto cellaria fœno, 220
 Protinus ad messiem ducunt servata ferendam

LIBER SEXTUS. 61

Mancipia ; inversisque solum premere atque supinis
 Corporibus, tum crura jubent attollere sursum,
 Quatuor erectis persistent ut gramina palis :
 Inde onerant caudâque trahunt animantia plaustra, 225
 Erafoque vias miserorum tergore verrunt.

IGNESCAT quantus brutis animantibus ardor
 Gignendi, miramur item ; quæ prolis alendæ
 Cura sit, ac matrum pietas ; ut quæque pericli
 Vix memor, imparibus concurrere viribus audax 230
 Non dubitet, nidos servans, hostemque lacescât,
 Nil sibi, cuncta suis metuens. Hoc tempore sexum
 Deponunt, versantque animos in corde viriles,
 Femineasque iras acuit prope mascula virtus.
 Nec verò mutas, atque omni voce carentes 235
 Credibile est : etsi nobis incognita vulgò
 Seu quæ verba sonant, seu quæ sunt edita verbis.
 Nam cur alituum cantus, stridorve Colubri,
 Cur hinnitus Equi, cur sylvestres ululatus,
 Anseris & clangor, planctusque gementis Hyenæ,
 Turturis & querulum murmur, strepitusve Cicadæ ;
 (Vociferantur enim cunctis animalia terris)
 Cur, inquam, nil significant ? Simul atque Leonem
 Rudentem audieris, faucesque aperire cruentas
 Videris immani rictu, & quatere ilia caudâ, 245
 Arrestâque jubâ furibundum ac torva tuentem ;
 Quid tunc horribilis meditetur bellua, nosti.
 Audimus mugire bovem, latrare molossum ;
 Nec sonus est illis semper, nec spiritus idem :
 Sed quo quisque modo sentit, sic exprimit ore. 250
 Nempe aliter pullos in opimâ corte vagantes

Ociùs

Ociùs expansas revocat gallina sub alas
 Inclamans, coelo visus cùm desuper alto
 Milvus edax ; aliis arcessit vocibus illos,
 Læta putres inter stipulas cùm fortè latentem, 255
 Unguiculis agitans, detexit farris acervum,
 Ad lautamque dapem sparfos invitat alumnos.
 Nonne & cùm saturæ redeunt ad claustra bidentes,
 Cedere gramineo monuit quas Hesperus agro,
 Balantesque ferunt sitientibus ubera natis, 260
 Respondent agni ? Genitricem voce salutant
 Quisque suam ; tot enim nunquam est in matribus error :
 Accedunt celeres, & flexo lactea potant
 Dona genu, buccis avidi mulgere tenellis.

Est igitur pecudum generi generique volantum, 265
 Omnibus atque feris quæ spirant aëris auras,
 Est aliquis propriâ veniens ab origine fermo ;
 Qui satis est, certisque fovet commercia signis.
 Ergò notitiæ, atque experientia rerum, 269
 Quæ victum & sobolem spectant, ais, optime Quinti :
 Ergò animus ; nostrâ qui non tibi mente videtur
 Inferior magè, quàm rubro sunt rufa colore,
 Æs auro, saxum gemmâ, frondentibus ornis
 Gramina, & albescens ignito Cynthia Phœbo.
 Nam minus aut majus rerum non dividit usquam 275
 Naturas : nec tam exiguo contraria distant
 Inter se spatio, quale est nos inter & illas.
 Haud secus ac nascens alieno in cortice muscus,
 Radicesque suas habet exilemque coronam,
 Frondesque fructumque gerit velut ardua quercus. 280
 Et qui vix tenues elabitur inter arenas

LIBER SEXTUS. 63

Rivulus, ac minimo divertit sæpe lapillo,
 Non minùs oceano proprias quondam inferet undas,
 Quàm fluviiis hinc inde tumens nivibusque solutis
 Flumen Amazonium, quod vasto gurgite currit 285
 Andibus ex altis, ac centum regna pererrans,
 Ipsum etiam pelagus, quò se ingerit, esse videtur.
 Ergò incorporeæ frustra Sophus usque laborat
 Formare effigiem Mentis ; cùm sola ferinas
 Materia efficiat Mentem. Quòd si quis abundat 290
 In nobis, quo bruta carent animalia, sensus,
 Et quem ideo Rationis amem jactare superbo
 Nomine ; causa fuit felicior undique nexus
 Principiorum. Etenim cata vulpes arte videtur
 Ac simul ingenio reliquis excellere brutis ; 295
 Nec tamen alterius naturæ est. Sic homo vulpem
 Exsuperat, meliore luto præcordia gestans
 Ficta, at ficta luto : formâ præstantior, idem
 Naturâ ; quæ nos cunctis animantibus æquat.
 Sic loqueris ; multi sic tecum sæpe loquuntur. 300
 Ne tamen inde putes actam rem ; dictaque vulgi
 Ad Sophiæ veras potiùs mecum exige leges.

Si non externis tantùm dubiis profectò
 Indiciis mira hæc brutorum gesta tenerem ;
 Intima sed penetrans naturæ arcana ferinæ, 305
 Quidquid eo latet atque agitur sub cortice, nossem ;
 Atque ut gestorum sum conscius ipse meorum,
 Abdita sic etiam brutorum sensa viderem ;
 Quod censes, propriâ victus ratione, faterer :
 Esse animum brutis nostro fortasse minorem, 310
 At similem, & distare gradu non ampliùs uno.

Tum, quæ de nobis ac nostrâ mente probavi,
 De brutorum animis & rite probata putarem :
 Nempe incorporeos, immortalesque vocandos.
 At tu exemplorum tanto molimine quidnam 315
 Te vicisse putas ? Aliquid quod cogitet, esse
 Corporeum ? Minimè. Siquidem inconcussa manebunt
 Argumenta quibus modò rem, quæ cogitat & vult,
 Corporis expertem, atque ideo necis esse probabam.
 Ergò, si velle & cognoscere bruta probasti, 320
 Obtinuisti adeò brutis animantibus esse
 Quiddam incorporeum, nostris majusve minusve
 Mentibus, at simile omnino ; cui scilicet ævum
 Ex vi Naturæ nequit immortale negari.
 Sed non id statuis quod tu statuisse volebas, 325
 Funditus humanas leto evanescere mentes,
 Utpote Materiæ lusus fragilesque figuras,
 Ex quibus exoritur certâ ratione movendi,
 Cognitio vel amor : quin hæc everfa relinquis.

Hujus nempe tui vitium est sermonis & error, 330
 Quòd duo fidenter veluti certissima ponas,
 Quæ se non ullo Naturæ lumine produnt.
 Esse animum in brutis, qui noscat & optet, eumque
 Mortalem. Alterutrum credas, per me licet ; ambo
 Non licet. At neutrum potis es monstrare neganti. 335
 Bellua tota perit, clamas ; concedere malim :
 Sed si Pythagoram sequerer, vel Gymnosophistas,
 Atque ferarum animos aboleri morte negarem,
 Et nova perpetuò nascentum in corpora ferri ;
 Aut asservari vellem, dum prisca resumant ; 340
 Dic, oro ; quî me falsi convincere posses ?

LIBER SEXTUS. 65

Quo te argumento, Quinti, Natura juvaret ?
Hæreses ; ut in hoc puncto Lucretius hæsit.

HAUD magis est notum, quanquam vulgare, quod urges;
Esse animum in brutis. Fortè est : haud ipse negabo :
Namque vetat Ratio, nisi clarè falsa negari. 346
Fortè etiam non est. Video, tu protinus inquis.
Gesta vides, fateor ; gestorùm cernere causam
Non potes. Hæc solâ Rationis luce videnda est,
Non oculis. Oculi referunt persæpe rotundum 350
Quod re quadratum verâ ; persæpe colores
Affingunt rebus, qui non sunt : ut modò nubes
Depictas, geminum cernunt modò in æthere Solem,
Ceruleos montes, & ponti mobilis undam
Nunc viridem, nunc purpuream. Mendacibus ergò 355
Diffide. Hoc agitur ; quos edit bellua motus,
Num veniant è principiis extrinsecus haustis,
Organa ad hos usus fabrefacta moventibus ; ut cùm
Altus habet nautas nocturno tempore somnus,
Vi solâ regitur ventorùm structa carina ; 360
Nimirum prout hos in vela parata receptat :
An velut in nobis è principio intus agente ;
Ut cum pervigilat rector, nautæque laborant,
Et variè flectunt, prout imperat ipse, carinam.
Scimus enim nos hac penitus ratione moveri, 365
Dum scimus nos percipere ac sentire : nec illâ
Esse potest in re dubium. Nunc æquore in alto
Prospicimus geminas excelsò è littorè cymbas ;
Procedunt unà ; varium nihil inter utramque
Detegitur, nec suspicio est, tum iudice sensu, 370
Internam huic, illi externam causam esse meandi :
Cùm

66 ANTI-LUCRETIUS,

Cùm propiùs venere tamen, se se explicat error ;
Altera nam remis impellitur, altera vento.

Causa igitur non est omnis, quæ causa videtur :
Et sensûs Ratio iudex, non serva profectò est.

375

Sic hominem atque feram causæ disjungere possunt
Motrices, quamvis eadem videatur & una :

Quod satis est, ut sit dubio locus, & mora nostris
Judiciis. Nam notus homo, fera cognita nondum.
Quod facit hæc promptum est ; factorum quæ sit origo,
Non liquidò scimus. Tu conjicis esse timorem,
Aut desiderium ; quoniam dat signa timoris,

381

Ac desiderii : & properas hoc dicere, quamvis
Nec certò constet, nec rem perpendere cures :
Ast hominem quassante metu atque cupidine ferri,
Non tantùm hoc signis, quæ sunt fallacia sæpe,
Non conjecturâ nosti ; sed conscius ipse es.

385

Quod te igitur spectat tibi notius, & mihi, quod me,
Quàm quod Equum aut Felem. De te ergò iudicium fer,
Ex his quæ de te nosti ; non, quod tibi probro est,
Felis ab exemplo, cui te componere mavis.

390

Imus ad ignotum per cognita : sed tibi, Quinti,
Rebus ab ignotis ad notas ire libido est.

Siccine legitimus Logices pervertitur ordo ?

Siccine per tenebras optatum lumen aditur ?

395

PLURIBUS hinc adeò verbis jam parcere possem :
Nam subitò ruit objectum & vanescit in auras.
Sed quia te rapiunt sensus, atque in tua dicta
Vulgare ac promptum est facili descendere clivo ;
En totum tibi Cartesium validasque cohortes

400
Cartesii

Cartesii opponam : forsan dubitabis, & ultro
 Dices obscurum quod apertius antè putabas ;
 Si facilè, ut spero, exponi miracula possint
 Omnia brutorum, quæ præstantissima ducis,
 Organicam per vim, molimine mentis ademto. 405
 Sed cùm te moveant, Ratione potentiùs ipsâ,
 Rebus ab externis quæ passim exempla petuntur ;
 Exemplis etiam tecum certare lubebit.

Dic igitur. Quoties nostris tractatur in hortis
 Herba manum fugiens, à sensu nomen adepta, 410
 Nonne reluctari indignans ac nolle videtur,
 Et, quasi contactu violatam, stringere frondem ?
 Usque adeò, ut si instes, importunusque sequaris,
 Contrahat in se ipsam ramos averſa dolentes,
 Et properet capite in terram procumbere flexo ; 415
 Donec destiteris vim tandem inferre molestam :
 Tumque resurgentem miraberis, omnia rursus
 Pandentem folia, & revirescentem ore sereno.
 Huic-ne voluptatis sensum, sensumve doloris, 419
 Huic-ne animum nostri similem dabis ? Organa tantùm
 Miris apta modis, atque arte instructa magistrâ :
 Unde fit, ut sparsus fibris ac frondibus humor,
 Quo teneræ constare solet vigor ac decus herbæ,
 Appulsu minimo pluviae baculive manusve, 395
 Cogatur revocare gradum, venasque relinquat 425
 Lixangues : illo convulsos impete nervos
 Et replicata vides folia ; hinc subsidere planta
 Cernitur, & simulare fugam timidumque pudorem.

OBSERVASTI hederis, necnon & vitibus inter

Pam-

68 ANTI-LUCRETIUS,

Pampineas frondes nasci prostantia fila, 430
 Quorum ope debilibus provisum est undique ramis;
 Ut possint humiles alieno assurgere fulcro.
 Ni faciant, reptare solo cogentur, & aurâ
 Privari, & pedibus calcandum extendere truncum.
 Ergò si paries juxtâ, palusve vel arbos, 435
 Continuo tendunt illuc, digitosque patentes
 Producent, fulcrum amplexæ, vinclisque ligantur
 Intortis; nec quæ semel arripuere, remittunt;
 Donec adhærentes ad summa cacumina crescant.
 An sua Mens hederæ, sua viti est? Attamen illa 440
 Non sine consilio & rectâ Ratione geruntur.
 Quædam hederæ, quædam viti Mens tale paravit
 Subsidium, infirmisque manus & brachia prudens
 Attribuit, certos provisum munus in usus.
 Quidni etiâ plantas animantes esse putâris? 345
 Scilicet hoc quoque idem permulta legumina præstant.
 Nam cicer, & sumptu Lucullis emta superbo
 Pifa, fabæ & graciles, longoque cucurbita collo,
 Cùm nihil inveniunt, ipsæ sibi mutua præbent
 Auxilia, & ramos tenues utcunque maritant. 450
 Haud secus ac pecudes in aprico gramine campi,
 Cùm fervet succensa dies, glomeramine factò
 Summissum caput alternis à sole tuentur;
 Et socia in sociæ solamen quæritat umbrâ.

QUIN si fortè inter lupulos caput exerat ulmus, 455
 Illi in circuitu succrescent corpore primùm
 Erecto, & se se tollent; mox quisque recedens
 A perpendicularo, caput inclinabit ad ulmum,
 Inde sibi columen sperans. Distantia motu

Vin-

LIBER SEXTUS.

69

Vincitur obliquo, & jugi conamine tandem 460
 Perveniunt cuncti : simul apprehendere, volutam
 Ordiri subitò, spirisque tenacibus arctè
 Constrictum norunt celeres involvere truncum ;
 Et simili tandem correptos compede ramos
 Illaqueant : tegitur peregrinis frondibus arbor. 465
 Admiranda tibi nonne hæc solertia plantæ ?
 Sic quoque progreditur cæcis radicibus ilex,
 Succus ubi melior, pinguesque uligine glebæ
 Pabula sufficiunt ; loca prudens arida vitat,
 440 Scrupus ubi, multoque infelix glarea topho : 470
 Tunc quà liberior patet aër, brachia tendit ;
 Ac properat summum in sylvis efferre cacumen,
 Vitales ne præripiant quibus indiget auras.

His ergò Veteres cùm rebus inesse viderent
 Artem aliquam, passim Genios sparsere latentes, 475
 Qui regerent, motumque darent, vitamque foverent.
 Juppiter hinc cælo datus & Saturnia Juno,
 Vulcanus flammis, Terræ Berecynthia Mater,
 450 Oceano Neptunus & æquorea Amphitrite, 479
 Dis quoque visceribus terrarum Hecateque triformis,
 Et segeti fecunda Ceres, vitique Lyæus ;
 Quin & sideribus miro sic ordine motis
 Ut nunquam officio desistant, apta dederunt
 Numina ; sic etiam Soli quo cuncta foveuntur,
 Aurigam, currumque ; immortalesque quadrigas, 485
 Arboribus Dryadas, fluviorum Naiadas undis,
 Pratis ludentes per gramina læta Napæas,
 Tum Satyros sylvis, & turpia Numina Faunos.

HAUD

70 ANTI-LUCRETIUS,

HAUD aliter multis animans Magnesia quondam
 Vifa flex, traheret quòd grandia pondera ferri ; 490
 Suspicioque fuit sensùs & amoris in illâ.
 Nam quis non stupeat, grave condensumque metallum
 Currere in amplexus lapidis ; fierique vicissim
 Magnetem, atque alio saturari denique ferro ?
 Necdum etiam gemino suspendi cardine Mundi, 495
 Altera ceu Tellus esset, parva Orbis imago,
 Cognorant ; nec vis in eâ comperta polorum ;
 Nec cœli latera ostendens in pyxide, classes
 Ducebat pelago & supplebat sidera nautis.
 Succina quid referam paleis onerata perinde 500
 Eminus allectis ? Inter duo corpora plana
 Sponte suâ surgens oleum, hoc velociùs altum
 In culmen properans, quo fit vicinius illi ?
 Tum lymphæ stillas, quæ cùm accessere fluendo,
 Protendunt parvos apices ac mutua captant 505
 Oscula, dum tandem coalescant corpus in unum ?

HÆC si more tuo expendis, vestigia Mentis
 Eiusdem quâ bruta tibi pollere videntur,
 In plantis, in fossilibus passim obvia cernes
 Observans ; leviora quidem, Mentisque minoris : 510
 Sed plus atque minus non dividit (ipse docebas)
 Naturam rerum, mage quæ perfecta minùsve
 Esse potest, quamvis eadem uniusque tenoris.
 Utque feras homini signa ob communia quædam
 Equiparas, quanquam in reliquis distare fateris, 515
 Equiparare feris etiam genera ista licebit,
 Ob certos pariter motus, externaque Mentis
 Indicia, in multis etsi distare fatendum est.

LIBER SEXTUS.

71

Si dicas Mentem humanam præstare ferinæ
Organicis tantùm, quibus utraque machina constat 520
Partibus, hoc itidem de plantis omnibus ausim
Respondere, & de brutis animantibus unà
Collatis. Tua me, dum pugnās, arma tuentur.

At verò genus arboreum non ambulat, inquis,
Non edit vocem, non obtinet organa sensûs. 525
Imò quæ retuli plantaria sponte videntur,
Etsi affixa solo, tamen & protendere ramos
Quò juvat, & captare suam radicibus escam.
Forsan odoratu & gustu tactuque fruuntur :
Nam faciunt quæ non fieri sine sensibus illis 530
Posse putas. Careant : quid tum ? nihil inde probatur.
Omnia non omni pollent animalia sensu.
Qui cæcas terebrant imâ in tellure latebras,
Lumbrici degunt oculis atque auribus orbi.
Sunt in littoribus pelagi conchylia, cultrum 535
Quæ formâ referunt, nunquam de sede moventur :
Tantùm, regresso fluctu occultantur arenâ ;
Hinc se paulisper tollunt venientibus undis.

QUINETIAM esse feras terris spectamus & alto
Sic hebetes, illis animantior herba videri 540
Ut possit, cunctos renuit quæ tangere tactus ;
Aut acus ad gelidam semper quæ vertitur Arcton,
Et tacto magnete polum servare fidelis,
Nonnihil hinc atque hinc declinat tempore certo.
Sunt homines mente interdum, te iudice, capti, 545
Quos canis & lupo ingenio superare videntur :
Invenies brutum plantis & inertius ipsis.

Cunctorum

Cunctarum tamen est similis natura ferarum :
 Omnibus aut nullis Mens est. Si Mentis honores
 Concedas Aquilis, & habebunt Ostrea Mentem. 550

At quidquid plantæ insignes ac nobile saxum
 Ostentant, fieri per tenuia corpora, certis
 Exagitata modis & propellentia, constat.
 Nil opus est animo, vi tantum atque impete motus.
 Hoc ais, & fateor. Sed gentis pulchra ferinæ
 Cur non facta licet paribus concedere causis ?
 Influit assidue gemino de cardine Mundi
 Vivida Materies ac subtilissima, caulas
 Magnetis penetrans, ac circum effusa perenni
 Vortice : consimiles in ferro nacta meatus, 560
 Ipsum etiam penetrat, lapidique allidit amico,
 Magnetemque novum simili vertigine format :
 Quam si vel minimo perfrictu ferrea cuspis
 Imbiberit, semper, dum libera, vertitur illuc
 Unde venit flumen ; variat variantibus alveis. 565

Vis eadem est plantis quæ fulcri oriuntur egentes :
 Quos etenim his opifex digitos Natura paravit,
 Villisque armavit prudens atque unguibus uncis,
 Producit succus veniens ; cum deficit, illi
 Paulum exarescunt, ac spiræ tortilis instar 570
 Curvantur : si quid tangant, id nexibus arctis
 Involvunt ; si nil occurrerit, haud minus ipsi
 Aut inter se se, aut soli frustra que ligantur.
 Quæ verò fulcrum inclinato vertice quærunt,
 Has ea Materies agitat quæ corpora circum
 Omnia perpetuis gyrando motibus ambit. 575

LIBER SEXTUS. 73

Sunt ita dispositæ motum hunc ut ubique sequantur
Invitæ, nullo propriæ conamine mentis,
At vi quâ magnes ferrum trahit ac sibi donat.

Si quis agi ferrum stimulo arbitretur amoris, 580
Aut furandi animo, magneti quam invidet, artem,
Prodigus ille animi nimum, stolidusque vocetur.

Quid si ego, dum faxis properans obmurmurat unda,
Et quatit insultu ripas, & spumea circum
Infremit, iratam ripæ faxisque putarem, 585

Quòd sibi jucundos aditus objecta morentur ?
Aut, quem recta negat cursum via, quærere longo
Circuitu, & reparare moras ardore fluendi ?

Denique, cùm prunis candentibus æstuat, ignes
Detrectare odiis, & in aëra malle resolvi 590

Ac fugere in fumum, quàm subdi hostilibus armis ?
Quid si etiam flammæ, quoniam sunt pabula flammis
Utilia, idcirco quis crederet esse voraces,

Quòd pruritus edax rabiesque famelica vexet ?
Vel mare, cùm terras veniens tegit, inde recurfat 595

Temporibus certis, & littora fœcibus implet,
Sæpe etiam tumidos tollens ad sidera fluctus,

Dissepit errantes, aut frangit rupe carinas ;
Conari excidium terris, temeraria cœpta

Nautarum ulcisci, studioque nitoris, inanes 600
Quisquiliis puro è gremio depellere dicam ?

An risum teneas auditum admissus ? At ista,
Exclamas iterum, per motus omnia fiunt

Corporeos, quorum facillè innotescit origo.
Res est, confiteor, nulli non cognita. Verùm 605

Quidni corporeis ita motibus omnia fiant

In brutis, quæ consilio directâ videntur ?

QUANDOQUIDEM licet, à minimis exordia sumam.
 Ostrea vix pelâgi fundo gradiuntur, adhærent
 Rupibus & saxis, vescuntur gramine, foetus 610
 Progenerant, referare solent & claudere concham.
 Machina si tales aptata putetur in usus ;
 Et ponam in-capite & stomacho & genitalibus agmen
 Spirituum, simul & quædam instrumenta movendi
 Corporis ; hæc tribuam solis discrimina motûs 615
 Particulis, versûs propriam impellentibus escam,
 Absque fame, seu notitiâ, aut cuppedine victûs :
 Ut radix in pingue solum, pejore relicto
 Commeat, & fundit sylvam hinc atque inde comantem.
 Necnon convenient sibi mas & foemina ; sicut 620
 Conveniunt geminæ per vincula mutua vites :
 Dispar finis erit, verûm par causa modusque.
 Nonne etiam constat palmis haud crescere baccas,
 Ni prope sit conjux ? Nonne omnis nunc quoque gentis
 Novimus arboreæ gemino connubia sexu ? 625
 Flumina materiæ levis, insinuantis, aduncæ,
 Per varios missa hinc, atque inde recepta meatus,
 Motabunt concham, ferrum ut magnete movetur,
 Ac meliùs longè ; quia sunt ea corpora ferro
 Et fabrefacta magis, pluresque tributa per artus : 630
 Quinetiam variè ; variis ut stridula ventis
 Pinnula seu malo in summo, seu culmine tecti
 Volvitur, & cœli partes versatur in omnes :
 Et rota juncta rotæ, quanquam uno fluminis ictu,
 Diversæ currunt ; si recta hæc, illa supina est. 635

NOBILIORA parem servant animalia ritum,
 Et si fortè modo mirabiliore gerunt se ;
 Machina quòd longè data sit præstantior ipsi.
 Cur canis insequitur leporem cervumque caprumque
 Sylvestrem ? Quidam è cunctis animalibus exit 640
 Halitus, haud feriens oculos, sed nare sagaci
 Sensilis, atque humiles longùm diffusus in auras,
 Graminibus pariter tritis æ sentibus hærens.
 Hunc non fuscipimus, nec bellua fuscipit omnis ;
 At quæ sola fuit venando nata, suasque 645
 Sic nares habeat textas, quas halitus intret :
 Ut fera non omnis velit omnem admittere clavim.
 Halitus hic valido catuli quatit impete nervos ;
 Scintillant oculi ; præcordia sanguine turgent ;
 Pulmones jaciunt reclusis faucibus auram : 650
 Illinc latratus, quique artubus emicat ardor.
 Ergò quæ cervus longo corpuscula tractu
 Emisit, nervis altè intricata caninis,
 Huc catulum rapiunt, unde effluxere ; ruitque
 Impiger ad cervum loca per deserta vagantem, 655
 Aut recubantem inter frutices domitumque labore.
 Quam si spirituum feriem velutique catenam
 Amisit catulus, nimio sive impete raptus,
 Seu cervi facto in vestigia trita regressu,
 Sistitur, aut mutus malè certis passibus errat, 660
 Neque agitans variè, simul anxius esse videtur ;
 Si reperit, latrat rursus, ac velocior instat :
 Illius ad vocem sociorum turba recurrit.

SÆPE canes oculis tantùm, nil nare cientur :
 Illis nullus odor, sed prædæ irritat imago. 665

Lucis

Lucis enim radius, quem præda objecta reflectit,
 Postquam oculi tetigit fundum, tensoque receptus
 Reticulo, succussit agens primordia motûs
 Nervorumque caput, se fila unde omnia produnt ;
 Succussi fontes animorum hinc inde fluentûm 670
 Irrorant sparfos per segmina multa canales :
 Musculus hinc omnis concepto flumine turget,
 Assurgunt fibræ, & curvos breviantur in arcus,
 Ossaque, membrorum fundamina, subdita tollunt ;
 Totaque compages in partem vertitur illam, 675
 Unde sibi veniunt irritamenta. Neceffe
 Tunc igitur planè est, cùm tantos machina motus
 Hauferit hinc, illuc etiam directâ feratur.
 Quandoquidem radius, quî motûs omnis origo est,
 Objectæque rei simulacrum in lumina defert, 680
 Inde venit semper, semperque revertitur illuc.
 Pondera non aliter comprehensa rudente trahuntur,
 Et veniunt ad eum, qui dat motum ipse rudenti.

UT canis in cervum cursus, sic & fuga cervi
 Mechanico fit plana modo. Latratibus aures 685
 Ut primùm sonuere, sono concussa movetur
 Machina tota repentè feri, quem somnus in umbrâ
 Detinuit ; cutis arrigitur, nervique tremiscunt.
 Ecce animi cerebro delapsi concita membra
 Exagitant ; & pulsa, procul discedere cogunt. 690
 Machina principiis nam talibus, ordine tali
 Compacta est, ut rumor eam sonitusque minaces
 Commoveant (licet illa minas urgensque periculum
 Nesciat) inque fugam vertant : velut igne fugatur
 Unda ; Æschynomenes ramus, cùm tangitur, herba

LIBER SEXTUS.

77

Sic bruta aufugiunt, ut cernas signa timoris 676
 A ritu pendere mero, quem condita servant
 Organa; non verum fugientibus esse timorem.
 Omnia nempe feras non æquè murmura turbant,
 Non omnes rerum effigies. Horrere videtur 700
 Hostem quæque suum: cervi damæque molossos,
 Accipitrem perdix, milvum gallina, lupumque
 Bos & ovis: latebras conquirat piscis in ulvâ,
 Ingruit ut trepidæ populator lucius undæ.
 Nullus ab innocuis metus est in gente ferinâ. 705

CUR illud fugiant, hoc contra bruta sequantur,
 Haud ægre inspicies, positis quæ diximus. Omne est
 Arcanum in fabricâ. Confestim nempe recedunt,
 Diffona cùm veniunt illis; ac proinde sequantur,
 Si cum propositis est convenientia rebus, 710
 Et quidam tonus harmoniæ qui congruat. Ecce
 Si geminas fidium chordas quis tendat, eundem
 Ut sonitum reddant, cùm tangitur altera plectro,
 Consona chorda tremit, fremitusque intacta repente
 Dat similes, aliisque silentibus una susurrat. 715
 Tum vitreo calici poteris quem pollicis ictu
 Deprendisse tonum, si voce imitatus acutâ:
 Accinis, hunc frangi, subitoque dehiscere cernes,
 Qui voces alias, gravioraque murmura temnat.
 Inde patet liquidò quid odore sonisque receptis 720
 Eveniat; quâ dira fames, sitis improba vexet
 Corpora brutorum, non escæ concita sensu,
 Non potûs, at ventriculi prurigine tantum,
 Quæ stimulat nervos, nec verò pungere cessat,
 Versus id omne agitans, ex quo mitescere possit. 725

Quòd si perspicuum non est sic mota reapse
 Corpora brutorum, saltem est sic posse moveri.
 Unde liquet Mentis regimen nihil his opus esse.
 Ergò nullus amor, nullus timor esse putetur
 In brutis, quanquam id suadent fallacia signa. 730
 Nam timor est odium mortis, quæ creditur instans;
 Nullo viva modo norunt animalia mortem:
 Ignoti nullus timor est, ut nulla cupido.
 Idcirco fugiunt, quoniam fugere illa necesse est:
 Et prædam invadunt, quia non invadere prædam 735
 Non possunt. Arcu velut evolat acta sagitta,
 Non arcum fugiens odio, sensuque timoris;
 Atque hominem ferit & lacerat sine motibus iræ.
 Haud aliter si fortè lupi venator odorem
 Vestibus attulerit, catuli latratibus ædes, 740
 Qui nunquam sensere lupum, vel questibus implent.
 Si verò catulam Veneris prurigine dirâ
 Contabescentem tractaverit; ecce protervi
 Adveniunt, caudas agitant, ac murmure blando,
 Et si nescierint uxorem, orare videntur. 745
 Nonne hæc mechanico peragi moderamine clarum est?

SÆPE fit, objicies, lepus ut cùm trajicit agros,
 Continuo brevior viâ canis occupet acer:
 Certè consilium leporis prævidit acuto
 Judicio; siquidem cautus prævertere tentat. 750
 Sæpe etiam noctu cùm venit ad ostia notæ
 Clausa domûs, latrare gemens, discurrere circum;
 Inde fores repetens capite auscultare supino,
 Si fortè audito referentur: denique primum
 Ancillæ ad strepitum, caudâ gestire citatâ 755
 Protinus

Prot
 In va
 Hic
 Vidi
 Sed n
 Quæ
 Bauba
 Nimir
 Artis
 Hinc r
 At ver

SCIL
 Nostra
 In nobi
 Propter
 Quanqu
 Et quibu
 Non fier
 Vestiganc
 His igitur
 Nil nisi v
 Debentur
 Quæ simu
 Exequitur
 Postulat ho
 Pernoscant
 In brutis n
 Nulla volu

PLURIM

LIBER SEXTUS: 79

Protinus hinc atque hinc; tum demum admissus, ober-
 In varios, præ lætitiâ, prorumpere saltus. [rans,
 Hic spes, hinc metus est, hinc & prudentia Mentis.
 Vidi equidem, vidi & stupui mirabile factum.
 Sed nihil hinc mirabilius, nil pulchrius illis, 760
 Quæ retuli; mores præsertim ac prælia narrans
 Baubacum & famulos tergo reptante gementes.
 Nimirum in cunctis Rationem & clara fatebor
 Artis & ingenii passim documenta micare:
 Hinc non inficior brutis assistere mentem: 765
 At verò mens illa ubi sit, dignoscere fas est.

SCILICET est eadem, quâ machina flectitur omnis
 Nostra volente animo: quâ demum talia fiunt
 In nobis, quæ nos ipsi effecisse videmur,
 Propterea quia cùm volumus, sunt facta repente; 770
 Quanquam, ut præmonui, quo sint patrandæ labore
 Et quibus auxiliis, sic ignoramus, ut illa
 Non fierent, si cuique, suos dum promovet artus,
 Vestigandum esset quâ sint ratione movendi.
 His igitur, quæ nos spontanea dicimus ambo, 775
 Nil nisi velle damus. Supremæ cetera causæ
 Debentur; Menti nimirum cuncta scienti:
 Quæ simul omnipotens cùm sit, solo omnia nutu
 Exequitur. Superest, ut sicut nostra voluntas
 Postulat hos motus, quos re non elicit ipsa, 780
 Peroscamus, utrùm è causâ quoque prorsus eadem
 In brutis nasci possint animantibus; etsi
 Nulla voluntatis ratio dominetur in ipsis.

PLURIMA sunt nobis etiam quæ sponte putantur

80 ANTI-LUCRETIUS,

Elici, & eximio fiunt moderamine Mentis, 785
 Ac certum ob finem & justâ ratione viarum ;
 In quibus est animi manifesta incuria nostri.
 Rusticus, urbanus pariter, juvenisque, senexque,
 Sicubi per saxosa viæ aut per lubrica nutant,
 Persensere sibi nondum vestigia falli, 790
 Corpora cùm subitò librant, crus, brachia tendunt ;
 Ignari quid agant & cur, aut quid sit agendum.
 Porrectis tamen hi firmant se vestibus ; artem
 Mechanicam gestu, non cognitione professi.
 In teneros etiam improvisum si quid ocellos 795
 Involet, en refugit caput, it manus antè, periculum
 Avertens, animus quàm sensit opemve ferendam.
 Sic & palpebras aperire & claudere promptum est.
 Sic inopinantes interdum verba ciemus,
 Seu vigiles aliquid meditati, seu quoque noctu 800
 Dum sopor altus habet. Ne multa insomnia dicam,
 Queis permessa sibi & tanquam rectore sepulto,
 Usque per insanos agitur machina pulsus ;
 Ambulat, exercet certamina, flumina tranat,
 Tanquam animi vacua & menti subducta magistræ ; 805
 Flumina, quæ tranare vigil mens ipsa vetaret,
 Aut artem ignorans, aut capta horrore pericli.

Si nihil, hos præter motus, humana propago
 Ederet, an velles homini concedere Mentem ?
 Sic & se motare feras sine Mente licebit : 810
 Et si, quæ præstare solent, ratione sagaci
 Sunt directa quidem & prudentibus excita jussis,
 Nec sine consilio, sine cognitione geruntur :
 Qualia & arboribus modò mirabamur in ipsis ;

Nec

LIBER SEXTUS. 81

Nec tamen utilium plantis innata cupido est. 815
 Automaton parvo suspensum momine, parvo
 Impulsum, motus quos credis sponte coortos,
 Affectusque omnes animi intus agentis, & iras
 Atque odia, invidiam & vivos simulabit amores : 820
 Dummodò Mentem aliam fatearis, nempe supremam,
 Quæ præsit. Quod quis si fortè retorqueat in nos,
 Ne dicatur homo propriâ quoque mente carere ;
 Non solùm ex dictis, verùm hoc convincitur ipso,
 Quòd sibi quisque hominum sit conscius & sibi testis
 Ipse suæ mentis : de se nemo ambiget unquam. 825

CERTE, si brutis animantibus inter agendum
 Consilii & propriæ vis conscia mentis adesset,
 Atque affulgerent certi vestigia quædam
 Delectûs, ratio non his rata semper agendi
 Una foret ; varii vario sed tempore motus 830
 Exorti, solitam feriem immutare laborum,
 Nativosque adeò possent infringere mores.
 Nam non omnis homo parili se tegmine vestit ;
 Nec similem carpit victum, similemque loquelam
 Quæ refert ; nec totum uno fera bella per Orbem 835
 More gerit, conditæ domos, aut navigat æquor,
 Aut terram exercet ; leges nec servat easdem.
 Sunt, quos humanæ delectant pabula carnis :
 Sunt, quos plaustra vehunt saltus camposque per omnes ;
 Nec certis habitare locis, nec figere sedem, 840
 Nec bona civilis norunt consortia vitæ.
 Quin ubi terrarum obliqui jam languida solis
 Spicula vix penetrant, exhaustâ pene pharetrâ,
 Mentiturque diem nive luna reflexa perenni,

82 ANTI-LUCRETIUS,

Gens ibi Pygmæum, priscis incognita seclis, 845
 Rangiferos agitant villosâ in pelle sepulti,
 Vimineosque trahunt Albo super æquore currus :
 Duratosque lacus concretaque flumina calcant,
 Et gelidâ effodiunt tepidos tellure penates,
 Cetorumque adipem potant priùs igne liquatum. 850
 Quàm multas uno in populo simul aspicias artes,
 Vivendique modòs studia in diversa tributos ?

At verò ille feris tenor est, ut semper eandem
 Quæque sui generis normam inflexa sequatur.
 Quo ritu depasta suas apis Attica myrtos 855
 Omnem mellifluis alvearibus ornat Hymettum,
 Hoc etiam dulcesque favos & candida mella
 Sarmaticæ fabricantur apes. Lupus Afer in agnos
 Sævit ut Ausonius vel Persa : neque Indica vulpes
 In pullos aliam exercet, quàm Gallica fraudem. 860
 Prædator cunctos populatur lucius amnes.
 Insequitur cymbas toto canis Orbe marinus,
 Tergeminoque aperit dentatas ordine fauces,
 Circumiens proram & puppim ; si fortè natantem
 Incautè, aut lapsum poterit discerpere nautam. 865
 Omnis aves vultur, capit omnis aranea muscas ;
 Cunctos insidiis amfractus parietis implet
 Pensilibus, loca fœda situ & neglecta frequentans.
 Et formica-leo prædam scrobe fallit euntem.
 Semper glandiferis inventa sub ilicibus fus. 870
 Semper & effossis latitare cuniculus antris
 Visus, amaracino gaudens & odore myricæ.
 Unus hirundinibus mos est compingere nidum,
 Diluere argillam sorptis è flumine guttis,

Ac
 Et c
 Sic l
 Hyn
 Aon
 Non
 H
 Dum
 Nam
 Fover
 Mend
 Et mi
 Ergo
 Tunc
 Abripi
 Pipilat
 Falsa p
 Certato
 At pos
 Præcipi
 Exanim
 Jurgiaq
 Nam pu
 Stultæ e
 Tuto no
 SÆPE
 Nativum
 Quàm vi
 Omnis er

LIBER SEXTUS. 83

Ac faciles molli stipulas intexere limo, 875
 Et culicum aucupio totos absumere soles.
 Sic Philomela parem terris canit omnibus hymnum ;]
 Hymnum delicias Veris, quem nulla maritans
 Aonidum vocem plectro, non flebilis Orpheus,
 Non Phœbi lyra, Mercurii non tibia vincat. 880

HINC tibi sæpe dabit dulces incallida ludos,
 Dum se discruciat vano gallina pavore.
 Nam si suppositos anatum nutricula pullos
 Foverit ignorans ; rupto vix cortice prodit
 Mendax progenies, studio prægestit aquarum, 885
 Et micat in venis nandi ingenerata voluptas.
 Ergò palus avidis ubi primùm risit ocellis,
 Tunc generis memores, freta per cognata, per ulvas
 Abripit ingenium fidens & avita libido.
 Pipilat interea, stolidè angitur, æstuat, ardet 890
 Falsa parens, rostroque monet, pennæque moratur,
 Certatque audaces arcere minacibus undis.
 At postquam indocilem per amica pericula cernit
 Præcipitare gregem, trepidans revocatque, ruitque
 Exanimata, gemens, inviso in margine cursans ; 895
 Jurgiaque ingeminat rabie, ceu mater, anili.
 Nam putat esse suos ; & avorum vivere ritu.
 Stultæ est una salus ; alieni nescia moris,
 Tuto non videt ire leves impunè natatu.

SÆPE autem faciunt sic lævè bruta quod ipsis 900
 Nativum est, ut ibi potiùs dementia vera,
 Quàm vis consilii quædam ingeniumve putetur.
 Omnis enim ac semper triplicem canis exigit antè

Quàm jaceat, gyrum : calcando nempe videtur
 Exæquare torum, quò mollius ipse recumbat : 905
 Hoc petrâ faciet super, atque in marmore duro.
 Posticis pedibus, quò stercola celet, in horto
 Scalpit humum feles : curam hanc & cernis inanem
 Strata pavimento si fortè cubicula fœdet.
 Ensis equum pupugit ; non hic se summovet, imò 910
 Nititur in ferrum, corpusque in vulnera trudit.
 Si quando stabulum conceptis ignibus ardet,
 Ille manet constans, nec postibus exit apertis,
 Quidquid agant famuli ; & flammâ fumoque necatur.
 Quid referam stultis de papilionibus ? Unum 915
 Exitii quibus est cunctis genus, ire volando
 Fatalem ad lychnum : quòd si semel inde recedant
 Semianimes, iterum repetunt incendia læti ;
 Quos fratrum alliciunt exusta cadavera, nedum
 Avertant ; donec ponant in lumine vitam, 920
 Psittacus humanas imitatur gutture voces,
 Et quemcunque sonum linguâ moderante figurat :
 Cur potuit nondum tandem assuetudine longâ
 Discere, prolatis quæ sit sententia verbis ?
 Sed temere ac frustra rogat & respondet, inani 925
 Garrulitate loquax ; veluti Germanica justos
 Cymbala dant modulos ; similes & Belgica latè
 Tympana templorum cellis è turribus edunt.

EXTREMUM, tibi quod super his proponimus, hoc est :
 Omne animal ruit in venerem, secunda libido 930
 Cuncta tenet : veneris quæ meta est ? Nonne propago ?
 Omne animal sitiens lympham sibi poscit, & escam
 Esuriens : quinam est finis potûsque cibique ?

Nonne

Nōne ut jejunum corpus, cui femina vitæ
 Diffugiunt semper, recreetur utrâque medelâ ; 935
 Et novus attritos sanguis suffulciat artus ?
 Scilicet hoc animo, & ne desit buccera proles,
 Lascivire putas per pascua læta juvencum ?
 Aut seriem annorum longam sibi quærere pastu ;
 Ne torpescat iners venis liquor, & quasi flore 940
 Decussio tandem flaccescant rancida membra :
 Quod neque nutricis jam doctus lambere mammas
 A genitrice recens, nos inter cogitat infans ?
 Absit ut hæc dicas. Igitur Mens altera certè
 Consilium hoc iniit, quod bruta ignara sequuntur, 945
 Et pueri, & multis plerumque in rebus adulti.

VERUM inquis, possum hîc à mente abjungere sensus,
 Atque animi veluti partem concedere brutis,
 Quæ minùs excelsa est ignobiliorque videtur :
 Scilicet innatos ad certa cupidinis æstus, 950
 Et vim noscendi quædam sibi congrua tantum,,
 Ac declinandi contraria, seque tuendi ;
 Solâ, hominem quæ nobilitat, Ratione negatâ.
 Quid vetat omnigenas in Mundo ponere mentes,
 Atque alias aliis meliores ? Optima nobis 955
 Obtigerit, pejor brutis, & pessima forsan
 Illis quæ summè stupida & spernenda videntur.

NULLIS invideo mentem ; da quamlibet, illâ
 Lege, ut vel minimam cunctarum atque ordinis imi
 Agnoscas incorpoream, expertemque ruinæ. 960
 Sensus enim mens est per corpus corpora noscens ;
 Ac præter mentem, nil noscere, nil dare motum,
 Nil

86 ANTI-LUCRETIUS,

Nil aut velle potest, aut nolle. Satis-ne probavi?
 Materies super ingenitam se attollere sortem
 Non valet, aut mentis proprios invadere fines. 965
 Mens omnis mens est; five ad sublimia tendit,
 Sive moratur in exiguis, multúmve parúmve,
 Seu malè, seu bene, seu meliùs meliùsque gradatim.
 Namque agít omnimodis, diversaque nomina sumit,
 Cùm diversa facit. Sensum illam nōminamus, 970
 Res ubi corporeas instructa per organa noscit
 Objectas, & membra sibi sociata moventes:
Phantasmam verò, quando simulacra capeffit
 Apprendens, fibris altè conscripta profundis:
 Vim reminiscendi, quoties vestigia rerum, 975
 Quæ suscepta priùs, cerebroque insculpta sedebant,
 Tandem aliquo revocata modo renovataque rursum
 Perlustrat, gazæ relegens monumenta vetustæ:
 Intellectum adeò, cùm tali corporis usâ
 Subsidio, vel corporeas assurgere promta 980
 Effigies super, ingenitos se accingit ad ausus;
 Et meditatur agens intrinsecus, omnia pendit,
 Judiciumque ferens argumentatur, & auget
 Notitiem, in notis solers ignota tueri:
 Inde voluntatem, dum illis se adjungere certat 985
 Quæ bona visa sibi; vel se cupit esse remotam
 Prorsus ab his quæ fortè mali sub imagine sensit.
 Et re pro variâ tunc spes, metus, ira, libido
 Dicitur, unius quæ sunt discrimina causæ.

HORUM si quædam brutis animantibus, imò
 Unum si tribuas, mentem largiris eandem
 Naturâ ac nostram, generis licet inferioris,

Et
 Patri
 Aut
 Part
 Accu
 Atqu
 Sic h
 Bellua
 Nil ve
 Deprim
 Conjic
 Quod n
 Huic in
 Sic leti
 Quos in
 Destruer
 Inde fera
 Nostram
 Denique
 Si dederis
 Naturæ vi
 Quidquid
 ERGO d
 Tu cave pl
 Nam quæcu
 Nolle suas
 Atque ex pro
 formicam
 accumulare
 Denique tot

LIBER SEXTUS. 87

Et quasi plebeiam, dum nostra fruatur honore
 Patricio, quod se majoribus implicat ausis,
 Aut melius structis operatur in artibus: aufers 995
 Partem operum, non partem animi; simul organa forsan
 Accusas modicis duntaxat idonea rebus,

Atque ad præcelsas minùs inservire parata.
 Sic homo bellua erit præstantior; ipsa vicissim
 Bellua vilis homo. Sic dum componere magna 1000
 Nil veritus parvis, æquabilitate pudendâ

Deprimere humanum tentas genus, atque ferinam
 Conjicere in sortem, non deprimis; evehis illud
 Quod natat aut serpit, reptatve aut fertur in auras.
 Huic incorporeos, atque ut fine partibus ullis, 1005
 Sic leti expertes animos concedis amicus:

Quos inconcussis nixos radicibus, unus
 Destruere ac nihilo possit mandare Creator.
 Inde feras ad nostra vocas consortia; sortem
 980 Nostram non mutas. Homini sua jura manebunt. 1010
 Denique mens aderit brutis, vel deerit; at ipsis
 Si dederis mentem, prorsus nequit illa perire
 Naturæ vitio. Per se non interit unquam
 Quidquid agit nutu proprio; quia corporis experts.

ERGÒ dum sensum brutis animantibus addis, 1015
 Tu cave plus multo quàm fortè putaveris, addas.
 Nam quæcunque probant ursum, tigrimve, lupumve
 Nosse suas & amare dapes, consurgere in iras,
 Atque ex proposito sectari, quærere, niti;
 Et formicam & apem sibi longâ æstate paratos 1020
 Accumulare cibos, hyemis ne tempore desint;
 Denique tot narrata priùs portenta laborum;

Hæc

Hæc non mirifico tantùm præcellere sensu,
 Sed ratione probant ipsâ & prudentibus uti
 Confiliis, & delectu potiore viarum 1025
 Ad metam quo perveniant; & cernere Verum
 Rebus in occultis, & divinare futuras.

NAM si, vindictæ stimulo impellente vel irâ,
 Pungit apis, custos verè studiosa favorum,
 Posse nocere igitur venientem novit; at illi 1030
 Si transfigatur telo cutis, inde futurum,
 Ut mœrens aliò, victusque dolore recedat.
 Quin etiam novit promptum hæc ad vulnera telum
 Esse sibi. Quot sunt, quæ jam cognoscit? Et unde?
 Alituum pullus, primùm se credere vento 1035
 Cùm cœpit trepidans, & fidere mollibus alis;
 Ignotas adeò si destinat ire per auras,
 Posse volare igitur sentit se; & in aère fulcrum
 Non fore, ni velitet; nec sat, si simplice pennâ
 Moliretur iter, pennam sed utramque movendò, 1040
 Sustentaturum justo se pondere corpus.
 Unde habet has tiro species arcanaque motûs?
 Et jumenta, quibus nunquam fluviatilis undæ
 Planities tentata pede est aut visa per ævum,
 Adducta è stabulis cùm stant in margine ripæ, 1045
 Lintrem intrare timent; &, si instat verbere ductor
 Improbus, obsistunt, atque in sua lora rebellant;
 Aversâque fremunt longum cervice, priusquàm
 Dimoveant se se; tandem domitante flagello
 Ingressum trepidâ tentant cunctantia plantâ; 1050
 Ceu levibus tabulis diffusa soloque labanti,
 Naturæ & gnara humentis, quæ prægrave corpus

Non

Non
 Si flu
 Quac
 Prose
 Antè
 Indic

H
 Si cur
 Protin
 Atque
 Despe
 Quod
 Ingent
 Unde
 Et quæ
 Quadru
 Femina
 Lambit
 Fœtus a
 Ne still
 Per vari
 Quosqu
 Quæ mu
 Ut sciat

Æs r
 Immodic
 Cùm pri
 Climata
 Quod me

LIBER SEXTUS. 89

Non ferat, exclusâque animantes enecet aurâ.
 Si fluvio inciderint, (namque ultro gens natat omnis
 Quadrupedum) mora nulla, natant; interrita fluctum 1055
 Proscindunt, neque habent, qui ducere motibus æquis
 Antè retroque pedes doceat. Quis tale periculum
 Indicat ignaris, vitandique indidit artem?

Haud aliter campo properans canis acer aperto,
 Si cursu in medio scrobe sistitur improvisâ, 1060
 Protinus è summo spectans, obstantia pendit;
 Atque ideo foveam cùm trajicere impete primo
 Desperet, cedit retro, spatiique relinquit
 Quod satis est, celer ut remeans ac viribus auctis,
 Ingentem saltu valeat superare lacunam. 1065
 Unde scit augeri sumpto conamine vires,
 Et quæ cum spatio sit convenientia nisûs?
 Quadrupedes inter, pariendi tempore certo,
 Femina quæque sibi obstetrix aptissima foetum
 Lambit & exsiccat: viscus, quo nuper in alvo
 Foetus alebatur, mandens, torquetque secatque;
 Ne stillans tenero decedat corpore sanguis
 Per varios, illum qui devexere, canales;
 Quosque uteri fundo partus divulgavit apertos.
 Quæ mulier, si non didicit, tam docta futura est, 1075
 Ut sciat & medicum pertentet sponte laborem?

Æstivæ volucres, Libycis quas finibus ardor
 Immodicus, nostris expellit frigida bruma,
 Cùm primùm vertere solum, diversa-ne Mundi
 Climata rescierant; & fluctus æquoris ultra, 1080
 Quod medium latè terrarum interluit orbem,
 Esse

Esse plagas curru solis propiore tepentes ;
 Quas neque deturpent hyemes, nec frigus adurat ?
 Quis monet in turmas cogi autumnalibus horis ?
 Et fremere in caveis abeundi tempore sueto 1085
 Vel cicures (quanquam experientia nulla præivit)
 Unguibus & rostro pennisque lacescere clathros,
 Molirique fugam, & vetitâ præferre dolorem ?
 Unde fit ut multæ stagnis etiam agmine factò
 Dent se præcipites (quas aut violentior auster 1090
 Ire vetat peregre, vel præcox occupat algor)
 Sex ibi continuos omni procul aëre menses,
 Ceu vitæ pausam, in coeno putribusque lacunis
 Acturæ exanimes, donec cum vere resurgant ?
 Quis dedit hunc morem, & redituri pignora motûs? 1095

Sic etiam totum perdix innupta per annum,
 Et quæ sola domi residens, nil vidit ab ovo
 Nativam præter casulam, potumque cibumque
 Quo vixit; sub finem hyemis, cum vere tepescunt
 Accedente dies, juveni sociata marito, 1100
 Quem servavit anus pariter sub clavibus arctè,
 Nec minùs ignarò; primùm stupefacta videtur
 Admirans sibi consimilem, ac tremebunda pavescit:
 Mox assuefieri propiùsque agnosce sodalem
 Incipit, ac teneros non dedignatur amores 1105
 Hospitis: inde brevi celebrat connubia pacto.
 Cum tandem expletæ Veneris deferbuit æstus,
 Multo se gravidam foetu, sedemque parandam
 Venturis, quot sint quasi jam præsentiat, ovis
 Cognoscit: paleas atque obvia gramina rostro. 1110
 Colligit, intorquet, plectit; teretemque canistrum
 Circinat,

Circin
 Ædific
 Pignor
 Ultima
 Multa
 Innocu
 Deprim
 Incubat
 Atque u
 Formato
 Nituntu
 Conscia
 Non fer
 Assiduo
 Perducit

I S T A
 Prosequo
 Nam qui
 Præmonu
 Opportun
 Concha si
 Sumpturi
 Qui didici
 Exclusi fœ
 More cibi
 Perdicum
 Monstravit
 Non sine e
 Ergò inven
 Quas didici

Circinat, & cunas numeri molisque capaces
 Ædificat prudens; ne fortè cadentia partu
 Pignora rumpantur, vel dilabantur acervo :
 Ultima cùm stratis effudit mollibus, intrat 1115
 Multa cavens nidum tremulo pede ; contrahit unguēs
 Innocuos, fragilemque timet contingere testam,
 Deprimiturque super : calido tunc pectore pullis,
 Incubat, excludi donet concesserit ætas.
 Atque ubi jam matura dies è carcere trudit 1120
 Formatos, tunicamque rudi pertundere rostro
 Nituntur, juvat hæc nifus, ergastula rumpit,
 Conscia quid poscant ; nam si quod inane sit ovum,
 Non feriet. Pergit nudatam fomite prolem
 Assiduo recreare, ac sensim ad luminis auras 1125
 Perducit, præbetque levem titubantibus escam.

ISTA vides, miraris ; & ipse admiror ; at ultra
 Prosequor, & miranda magis mihi causa videtur.
 Nam quis inexpertam docuit, matremque futuram
 Præmonuit, quidnam parientis foetibus esset 1130
 Opportunum ? Et quos testacea contegit ovi
 Concha sinu, quâ sint curâ, quo tempore formam
 Sumpturi ? Quare sint ova calore fovenda ?
 Quî didicit genitalem illum sibi inesse calorem ?
 Exclusi foetus, cur turturis atque columbæ 1135
 More cibum haud capiant ? cur omnia denique ritu
 Perdicum facienda ? Bonæ quis munia matris
 Monstravit ? Certè non hæc sine mente fuerunt,
 Non sine consilio. Si ponis in alite mentem,
 Ergò inventricem censes, rerumque peritam 1140
 Quas didicit nunquam, sed divinasse putanda est.

INSTINCTU

INSTINCTU sedenim fiunt hæc omnia dicis;
 Hoc duce bruta gerunt animantia quidquid agendum
 Quamvis ignorent & quare & quid sit agendum. (est,
 Ast ego jure pari alternantes æquoris æstus 1145
 Instinctu fieri dicam, si dicere tantum
 Sufficiat. Mihi rem poscenti vana reponis
 Nomina, quæ Ratio propriis eliminat oris:
 Hæc, precor, indoctæ plebi stupidæque relinquo.
 Nam Ratio, ad vulgi morem si quando loquendi 1150
 Dat veniam, (quò sæpe adigit sermonis egestas,
 Aut fandi commune genus) jam non finit, ex quo
 Ipsæ inquiruntur causæ ac primordia rerum:
 Tunc accuratis opus est rem reddere verbis.

INSTINCTUS igitur quid inani nomine signas? 1155
 Mentem aliquam, nec-ne? At si nullam, machina tan-
 Eximia est: si quam; bruti-ne in corpore agentem, [tùm
 An bruto externam? Canis æger gramina quærit,
 Ipse sibi medicus. Quod agit, Ratione magistrâ
 Efficitur; neque agat sapientiùs ipse Machaon: 1160
 Hac unâ siquidem reperit solamen in herbâ.
 Ergò Mens quædam Rationis lumine pollens
 Huc jubet ire canem. Sed quæ Mens? Mens canis ipsa?
 Pro pudor! Oppletæ languens angoribus alvi,
 Quo didicit pacto purgandum corpus? Et illo 1165
 Gramine purgari? Gramenque, ut profit, edendum?
 Illius in foliis, non in radice sitam vim?
 Præterea, quantum ex illo decerpere fas sit?
 Esto noverit hæc, potuit quæ discere nunquam:
 Quî multas inter plantas, quæ proderit una, 1170
 Seliget hanc prudens; an odore, colore, figurâ?

Vidit,

Vidit & olfecit nunquam : tamen impete raptus
 It canis ; hanc optat quæritque ac seligit unam.
 Id neque percelebris Podalirius, aut sibi tantum
 Arroget Hippocrates ; quos scilicet una peritos 1175
 Et gravibus studiis, & longo parta labore
 Morborum atque artis medicæ experientia fecit :
 Id præstare queat vix ipse Asclepius Heros ;
 Cui disciplinam cum vitâ infudit Apollo.

Si talem instinctum das mentibus esse ferinis, 1180
 Quem Natura parens homini plerumque negavit,
 Ecce supra mentis longè fastigia nostræ
 Non modò callentem catulum tot Pæonis artes,
 Non modò perdicem, sed avem quamcunque, sed omne
 Brutorum genus extollis ; taurosque, suesque, 1185
 Et pecudes, & pisciculos, & grandia cete,
 Semideosque facis. Quæ si tibi certa videntur,
 Quo jure imbellem populum & nil tale merentem,
 Per mare, per terras, nunc vi, nunc fraude malignâ
 Insequeris captans, indefensumque trucidas, 1190
 Atque voras ? Inter lusus & gaudia ruris
 Annumeras belli genus hoc immite, nefandum,
 Ignavumque ? Lupo quare crudelior ipso,
 (Cui te rivalem præstas & quem invidus horres,
 Non osor feritatis, at æmulus) omne per ævum 1195
 Innocuas occidere oves, mactare juvencos
 Non dubitas, fluit unde tibi tot copia rerum ;
 Et quibus est post longam operam, nex, unica merces ?
 Cur hominum foribus laniata cadavera prostant ;
 Et tua fraternâ convivia cæde parantur ? 1200
 Dic age, non pudor est miserorum sanguine vesci !
 Præcipuè

Præcipuè cùm sint vestræ sic legis amantes,
 Atque voluptatem tantâ cum laude sequantur,
 Ut nullum invenias Epicuri de grege toto
 Discipulum, meliùs jurantem in verba magistri. 1205
 Quippe Deum auctorem, & vitam post fata futuram
 Ignorant, nullâ se Relligione coërcent, (cunt.
 Nec Phlegethonta trucem aut Acherusia templa tremis-
 Infantes victum carpunt, & gaudia captant,
 Et luctum fugiunt, Naturæ lumine ducti: 1210
 Nec plus, quàm satis est ad vitam, nec minus optant.
 O Physici! O verè sapientes, atque beati!
 O Epicureâ dignissima turba palæstrâ!

V E R ù M est eximiis injuria mentibus atrox 1214
 Corporeas quòd ais, vel dum ipsas numine quodam
 Divinâque aurâ & monitis cœlestibus imples;
 Nec minùs immani leto quàm corpora damnas.
 Ostensum est liquidò rem quæ cognoscit & optat,
 Esse individuum; atque adeò non posse resolvi:
 Ergò immortalem. Quanto manifestiùs illam, 1220
 Quæ non conjiciens tantùm, sed lumine certo
 Prævidet, ac sequitur sibi commoda, noxia vitat.
 Sunt Genii, non sunt Animi, te judice, molem
 Qui brutorum agitant, ac se illo corpore miscent.
 Dic igitur sene cum Samio, Indorumque Sophistis 1225
 Qui gregibus parcunt, & Relligione sacrat
 In bobus venerantur avos animasque parentùm:
 Dic cum Niliaci prisceis cultoribus agri,
 Unam corporibus variis succedere mentem;
 Alternisque novas post funera singula formas 1230
 Induere: ut vestes exesas tempore multo

Ponimus, atque novis iterum mutare solemus;
Et nunc velleribus tegitur, quem texerat aurum.

NAM licet hæc mera sint deliria, non tamen ipsam
Offendunt naturam animi, penitusve repugnant; 1235

Imò nec solâ possunt Ratione refelli.

Sed legem infusam Menti sine Mente supremâ,

Instinctus & Materiæ de fonte fluentes

Dicere, desipere est. Aut brutis abnue sensum,

Deme voluntatem, & propriâ quæ sponte geruntur; 1240

Aut, ea si dederis cum vulgo, da quoque Mentem

His incorpoream; nobis qualem esse probavi.

Corporea esse nequit nostræ Mens æmula Mentis.

Instinctus igitur nil sunt; nisi voce sub illâ

Mentem aliquam reverâ intelligis intus agentem, 1245

Et quæ provideat, quæ disserat, intima norit,

Utile damnofo discernat, & omnia rerum,

Quæ prius accepit, simulacra hærentia servet:

Vel Mentem externam; quæ corpora cæca gubernans

Internæ gerat usque vices. Nam quidquid in orbe est,

Aut Mens est, aut Materies, aut prorsus inhæret 1251

Alterutri; nec qui modus est unius, hic esse

Alterius poterit: quia scilicet utraque semper

Insuperabilibus sejungitur intervallis.

JAM verò in brutis si dicas prorsus inesse 1255

Nil nisi corporeum, per me licet; at simul ipfis

Notities & amor mensque omnis tollitur: una

Mirè structa quidem, verùm mera machina restat.

An mera, succlamas, hæc edere machina possit,

Unde tibi stupor atque mihi, quòd pleraque vires 1260

Huma-

96 ANTI-LUCRETIVS,

Humanæ exsuperant mentis ? Tu videris, Orbi
 Qui Vacuo atque Atomis nil das præstantius : at nos
 Qui Numen rerum causam artificemque fatemur,
 Tutò affirmamus, cuncta hæc Ratione supremâ
 Conferri ; atque feras, regitur quâ Mundus, eâdem 1265
 Mente regi, tales quæ concinnavit ad usus
 Automata, & tam clara suî monumenta reliquit.
 Mentem ergò in brutis propriam perquirere vanum est.
 Arguit in fabro, non in se machina Mentem.
 Certè pistrinum venti seu fluminis actu 1270
 Mobile, concordique molas vertigine volvi
 Qui videt, ac frumenta teri intercepta, simulque,
 Sepositâ per subtiles farragine caulas,
 Crescere congeriem puræ tenuisque farinæ,
 Et solo hæc auræ, vel aquæ contingere nisu, 1275
 Percontaretur frustra, num machina Mentem
 Possideat, quoniam cernit vestigia Mentis.
 Sic thecam inspiciens, in quâ pila pendula momen
 Pondere librato moderatur passibus æquis ;
 Multiplicesque rotas agitans, velut æmula cœli, 1280
 Temporis usque fugam revolutâ cuspide signat ;
 Partiturque diem, & divisas indicat horas :
 Mentem inventoris certè laudabit & artem
 Consiliumque fabri, thecâ non quæret in ipsâ :
 Quamquam opus eximium, quamquam ingeniosa reperta
 Miratur, digitoque premens interrogat horam. 1285

Quòd si autem potuere homines caligine mersi,
 Qui per cancellos obscurè, nec nisi rerum
 Extima percipiunt, magnisque laboribus ægrè,
 Ac multo coguntur opus sudore pacisci, 1290

Mate
 Contr
 Indua
 Hæc f
 Sidere
 Ac vel
 Cur tan
 Omnip
 Sic stru
 Exhibea
 Spiritib
 Quorum
 Et facile
 At propr
 Signaviss
 Auctorem
 Cuncta D
 Quolibet
 Eternæ, c
 A r ver
 Omnia qui
 Id faciunt
 Rem sibi de
 Librarum ex
 Quo potiùs
 In brutis, ve
 Rebus ab obj
 Hoc est, à m
 solum hoc di
 lente solet m
 Vol. II.

Materiamque renitentem & parere negantem
 Contrectare diu, perque organa multa domare,
 Induat ut varias tandem arte subacta figuras;
 Hæc si, inquam, potuere manu pervincere, ut aptè
 Sidereos omnes imitentur in ære meatus, 1295
 Ac velut effigiem reddant stellantis Olympi:
 Cur tandem haud valuit Mundi pater atque hominum
 Omnipotens rerum fabricator, corpora quædam [Rex,
 Sic struere, ut varios, cum sint varia organa, motus
 Exhibeant; animamque ferant in sanguine foetam 1300
 Spiritibus: puros liquidosque videlicet ignes,
 Quorum ope quisque suus fervetur partibus ordo:
 Et facilè, ut par est, moveatur flexile corpus:
 At propriâ sine mente; Deo cum sit satis illic
 Signavisse suam? Nam quæ non machina clamat 1305
 Auctorem; attentas si quis modò præbeat aures?
 Cuncta Deum produnt, atque altè impressa sigilla
 Quolibet organico splendent in corpore, Mentis
 Eternæ, quæ sola regit quod sola creavit.

At verò in brutis animantibus organa sensûs 1310
 Omnia quid faciunt sine sensu? protinus inquis.
 Id faciunt quod & in nobis humana, priusquam
 Rem sibi delatam mens nostra retexerit, ipso
 Fibrarum ex motu, quo scilicet illa monetur;
 Quo potius semel exorto, Deus admonet illam. 1315
 In brutis, velut in nobis est machina certè,
 Rebus ab objectis pariter quæ nata moveri;
 Hoc est, à motore Deo, præsentibus illis.
 Solum hoc discrimen, quòd machina nostra cieri
 Mente solet mediâ; sine Mente, ferina cietur. 1320

Hæc autem ex ipso poteris cognoscere visu:
 Nam radii lucis rerum simulacra ferentes
 Pupillam recti penetrant, quos uvea primum,
 Mox aqueus, tandem crystallinus accipit humor,
 Ac divergentes convexus colligit. Unde 1325
 Concurrent in fundum oculi, pinguntque colores,
 Et formas in reticulo, seu pyxide nigrâ.
 Concutiuntur eo appulsu tenuissima nervi
 Fila cohærentis, cameram qui perforat, ortus
 A cerebro; quare in cerebrum defertur imago. 1330
 Hactenus effectum est quidquid mera machina possit
 In nobis, velut in brutis. Quanquam ordine miro
 Hæc fiunt, certè nostrâ sine mente geruntur.
 Hanc visûs partem fas est concedere brutis;
 Ex quâ diversi motus in membra sequantur: 1335
 Possè etenim fieri sine cognitione probatum est.
 Altera servetur nobis, quibus insuper illam
 Percipere effigiem, & nostro summittere visam
 Iudicio, multisque modis versare datum sit:
 Hæc incorporeæ quoniam sunt munia mentis. 1340

DIXI, quæ de mente Sophos dubitare ferinâ
 Admoneant. In re obscurâ dubitare sagacis
 Consilii est, fraudem meritò erroremque caventis.
 Hæc ita si non sint, ita possunt esse: quòd, inquam,
 Sufficit, ut brutis animas concedere tutò 1345
 Non valeas, pariatque gravem tibi quæstio curam.
 Quidquid ab incerto est, incertum hoc esse necesse est.
 Haud igitur nostram tua lædunt spicula mentem.
 Si quid opinari tamen & contendere malis;
 Elige, Pythagoræ semper-florentis, ames-ne 1350
 Cartesi

C
 H
 A
 N
 A
 T
 H

 S
 Press
 Idcir
 Tu re
 Et po
 Dicere
 Omnia
 In nos
 Arguer
 Res qu
 Si tamen
 Pressurâ
 Quid pro
 Cùm nos
 Jam fuer
 Ergò inco
 Si careant
 Diffugere
 Obniti, fir
 Doctrinam
 Ac Mentis

 SED qu

Cartesii mage clara sequi vexilla recentis ;
 Hoc est, aut nullas brutis tu præfice mentes,
 Aut incorporeas : mediâ, quæ fortè placeret,
 Non licet ire viâ : nisi vis te credere neutri ;
 Atque feris demum tenebrosâ in nocte relictis, 1355
 Humanam ex se ipsâ tantum discernere mentem.

Si quis, ut assiduo maris unda reciprocet æstu
 Pressurâ fieri Lunæ, tibi fortè negaret
 Idcirco, quia Luna suos habet & maris æstus ;
 Tu responderes, prius hoc utrumque probandum, 1360
 Et pontum in Lunâ, & ponti revolubilis æstus.
 Diceret ; at Luna est, ut fertur, Olympia tellus,
 Omnia persimilis nostræ : quodcunque videtur
 In nostrâ, hoc etiam censerî debet in illâ :
 Argueres in eo discrimen posse putari, 1365
 Res quoniam nondum satis explorata profectò est :
 Si tamen in Lunâ reperitur & æstuat æquor,
 Pressurâ id nostræ pariter contingere terræ.
 Quid prodest igitur brutorum inquirere sortem ;
 Cum nostrâ sit nota minùs, totiesque probatum 1370
 Jam fuerit, si mentem habeant similem omnia nostræ,
 Ergò incorpoream simili ratione futuram :
 Si careant, nihil hoc ad nos spectare, proculque
 Diffugere exemplum : atque adeò tela omnia contra
 Obniti, firmamque suis perstare columnis 1375
 Doctrinam, quæ Materiem in sua septa coercet,
 Ac Mentis naturam à corpore segregat omni.

Sed quod bruta probant nobis animalia verè

Quin & demonstrant liquidò (neque enim irrita nostris
 Obvenere oculis) unum est, dulcissime Quinti, 1380
 Esse Deum quo se, sint qualiacunque, tuentur
 Auctore; esse Deum quo se motore gubernant.
 Ecquis enim, cùm sint partim diversa ferarum
 Officia, & partim cunctis communia brutis,
 Hic non agnoscat Mentis vestigia summæ; 1385
 Muneribus propriis quæ propria fingere novit
 Organa, communes tribuit communibus artus?
 Nam caput est cunctis; sunt fauces, viscera, nervi;
 Est cor, & est aliquis, quo moles tota rigatur, 1389
 Corde means remeansque liquor; sunt denique partes
 Gignendam ad sobolem, & gemini discrimina sexûs:
 Omnia quandoquidem sunt & sibi vivere nata,
 Et multos similesque suî progignere foetus.
 Sed quia sunt studiis ac toto dissita victu
 Plurima, quæ varias referunt animalia formas, 1395
 Diversasque plagas Cœli, telluris & undæ
 Concelebrant; illis diversæ membra figuræ,
 Omnibus at proprios accommoda cernis ad usus.

DISPERSUM latè genus aspice pennipotentum.
 Est illis quærenda procul, sparsimque per agros, 1400
 Aut per aquas, aut ingentis per inania cœli,
 Arboribusve super sibi congrua copia victûs:
 Stant pennæ duplices, validique hînc inde lacerti;
 Queis innascentes plumas, & ponderis æqui
 Remigia in numerum possint agitare per auras: 1405
 Caudaque flexibilis, motum, ceu temo, gubernans.
 Inter aves, multæ; queis fructus sordet agrestis,

Viver

Vivere habent rapto : sunt illis omnibus ungues
 Armigeri & gladiis immania rostra recurvis,
 Robustum femur, & duratum ad praelia pectus. 1410
 Sunt, quæ nocturno venari tempore debent :
 Propterea quòd præda sibi magis apta, suisque
 Fœtibus, è terrâ nocturnis exit in horis :
 Illæ nec solis radios, nec tela diei
 Lucida ferre queunt ; fomno, latebrisque sepultæ 1415
 Sub tectis habitant, aut inter diruta saxa ;
 Et caligantes oculos dum lucet, in umbris
 Argutos, escam faciliè ut discernere possint,
 Et pedibus vix robur habent, ac debilis alæ
 Momentum ; aëriis quoniam vacat hostibus hora. 1420
 Invenies quasdam, quibus est sua nare voluptas :
 Ecce pedum digitos jungit membrana patentes,
 Ut jacent retro fluctum, & se remige plantâ
 Promoveant ; non est aliis ea præbita virtus.
 At mergis ovata via est, quâ sanguinis humor 1425
 Intacto pulmone subit directus aortam ;
 Dextro duntaxat, non lævq corde receptus :
 Quàm sub aquis mansere diu, spirabilis auræ
 Expertes vivunt : fœtus quoque vivit ut omnis,
 Dum jacet oclusâ gravidæ genitricis in alvo. 1430

INSUPER hoc etiâ provisum est, omnis ut ales
 Undarum civis, rostrum pinguedine quâdam
 Præferat imbutum, quo fultas vellere denso
 Sæpe linat plumas, oleoso glutine inungens ;
 Ne rorem accipiant inimicum, aut frigidus humor 1435
 Trajiciat pellem madefactam, & viscera lædat.

Exfortes nandi quædam piscantur in undis:
 Aspice ut erecto sunt corpore, cruraque gestant
 Ardua præ cunctis animantibus; oraque tendunt
 Grandia procero longè pendentia collo. 1440
 Nimirum quia cœnosas plerumque paludes
 Inter, & irriguas valles ac littus oberrant:
 His, ne mergantar penitus tribuenda fuerunt
 Subsidia; ut cœno in medio specubusque latentem
 Quæque suam effodiat prædam, superedita lymphis. 1445
 Jam queis nare datum, secus undam semper in algâ
 Nidificant; quarumque valent incedere pulli
 Nascentes, hæ semper humi; sed semper in altis
 Arboribus, quarum pulli nascuntur inertes:
 Unde inhiant patuli, & victum clamoribus orant: 1450
 Semique cocta ferunt illis alimenta parèntes;
 Propterea nacti turgentem in gutture saccum.

Sic aliter pisces, aliter conchylia vivunt,
 Utunturque cibis aliis, diversaque longè 1454
 In pelagi campis habitant loca: namque profundum
 Pars colit, antraque vasta & inaccessas convalles:
 Pars hæret scopulis, aut falsam spargit arenam:
 Hic ubi candescens infractis fluctibus æquor
 Desinit, ac bibulum lavit unda reciproca littus.
 Verùm hoc mirator, Quinti, quòd squamiger omnis
 Pectore vesicam semper gerat, aëris aurâ
 Turgentem; levior quàm factus, abire per omnes
 Possit aquas, longè & latè, circùmque supràque,
 Atque altos penetrare lacus, & corporis udi
 Flectere securus, pinnisque agitare carinam. 1465
 Qualis

Qual
Exer
Fune
Et ru
His q
Conte
Proteg
Aëris

SIN
Fluctiv
Quadru
Sunt pa
Illis ab
Ut sege
Sunt qu
Incisam,
At queis
Falcata
Ut lacer
Radices
Præduro
Sulcat ap
Perque di
Et fruitur
Nec non
Est positur
Insectis lev
Cornua qu
Hystricum

Qualis ubi primos pubes ignara natatus
 Exercet, timidoque gradu cava flumina tentat :
 Fune revincta levi pendet juvenilibus ulnis,
 Et rude sustentat ventosa cucurbita pondus.
 His quoque folliculi sub gutture, mille plicatis 1470
 Contexti foliis; quos ossæ lamina duplex
 Protegit inflectens, ut aquæ de corpore, quidquid
 Aëris est, jugi percolatum exprimat haustu.

SINGULA quid narrem? vel quot discrimina rerum
 Fluctivago sint in populo? sunt inter & ipsas 1475
 Quadrupedes: & cuique suis pro moribus aptæ
 Sunt partes. Nam quæ frutices & gramina carpunt,
 Illis abrafi dentes, ac forficis instar,
 Ut segetem tondere queant; instarque molarum,
 Sunt quidam interiùs positi, quæ frangere possint 1480
 Incisam, & sapos attritu extundere succos.
 At quæ dat laniena cibum sunt undique rastris
 Falcatæ fauces; est unguis aduncus & ingens;
 Ut lacerent carnem & valeant discerpere fibras.
 Radices herbarum ac tubera mandere natus 1485
 Præduro siccam rostro, ceu vomere terram
 Sulcat aper, saltusque omnes pernoctat arando;
 Perque diem solet in spureis recubare lavacris,
 Et fruitur læto cœni graveolentis odore.
 Nec non & variis vitæ tutamen in armis 1490
 Est positum: quæ ne percurram singula, cernas
 Insectis levibus quàm fortis aculeus insit:
 Cornua quàm multis, & quàm variata gerantur: [est
 Hystricumque genus, membrum quibus omne pharetra
 Ungula

Ungula tum simplex aut fissâ est pluribus, & non 1495
 Pro soleâ tantum, sed ut hostem calce repellant.
 Sunt clypei Crocodilo, aliis sunt piscibus enses.
 Et quoniam Cancrî sub fidere natus iniquo
 Arduus & tergo & longâ cervice Camelus
 Æthiopum sequitur tostas Arabumque cohortes, 1500
 Et grave gestat onus sitientes inter arenas;
 Quò non irriguis descendunt collibus amnes,
 Nulla palus, nulli dant potum è nubibus imbres:
 Idcirco cellas alvò anteriore capaces
 Accépit, ceu plena cadis alvearia, solus; 1505
 Quæ servant haustam raris è fontibus undam,
 Atque monente siti reparanda in viscera reddant.
 Haud fecus, ac fructu sublimis carduus hirtò,
 Qui medios inter lapides tophumque virescit,
 Nec sat jejunâ trahit è radice liquoris: 1510
 Emitterit bibulas ipso de caudice frondes,
 In quibus, ut labris totidem, se roscida cogit
 Stilla novo delapsa die, stagnansque moratur:
 Arentem ut foveat, sensimque refrigeret herbam.
 Hæc non fortuiti occurfus, non vincula cæca 1515
 Condere, non fictæ vires quæcunque putentur
 Esse in Materiæ summâ, potuere movendo.

NAM quòd ab inventis hominum, quòd ab artis
 Naturæ secernis opus, quasi condita casu [opellâ
 Fabrica sit, nostrâ quæ non imitabilis arte, 1520
 Mortalis longè superat miracula nisûs;
 Quòdque doces nullo compagem fine creatam,
 Membra nec ad proprios instructa sagaciter usus;
 Verum

Verùm Materiæ tandem glomeramine cæco
 Evenisse, homines ut conspicientia nacti 1525
 Lumina, conspicerent; quoniam prius illa fuerunt
 Condita, quàm notus cuiquam foret usus eorum:
 Num rides, Quinti! Bellè haud humana fuisse
 Hæc inventa probas; at nulli debita menti, 1529
 Nequaquam. Sic sunt gregibus constructa fovendis,
 Non ovium, ast hominum certâ præsepia curâ,
 Ne rapiat lupus, aut cœli inclementia lædat.
 Nec sine consilio nidum mox ipse putabas
 Surgere perdicis vel hirundinis: Inde triumphans
 In brutis animum, nostri similemque volebas. 1535
 Organa perdicis tu verò & hirundinis ipsa,
 Quæ nidis longè præstant, nidosque laborant,
 Ipse tibi pugnans temere emeruisse putabis?
 Dic igitur pontem hunc, quo latum trajicis amnem,
 Non operâ factum, aut studio; sed sponte fodinis 1540
 Ex improvise lapides venisse recisos,
 Et palis ultro in terræ fundamine fixis
 Incubuisse simul, curvatisque arcubus altè
 Suspendisse solum atque viam fecisse per auras,
 Et fluvio imposuisse jugum, ripasque remotas 1545
 Transverso ductu & solidis junxisse catenis.
 Dic quoque belligeras non unquam in littore classes
 Exstructas; sed fortè suis de montibus actum
 Descendisse nemus, nullique dolata coisse
 Ligna, nec admotas olim perpeßa secures. 1550
 Dic tabulas trabibus ferrum intricasse supinas
 Non missum incudi, nullâ fornace recoctam;
 Insectos etiam funes, infectaque malis

106 ANTI-LUCRETIUS.

Lintea se motu proprio applicuisse repertis.

SED quid ego hæc multis nequicquam? Talia fanti
 An foret in cerebro quidquam salis? ociùs ergò 1556
 Define tot furiis agitari, ut credere pergas
 Nil factum in brutis aliquâ sine mente, nisi ipsa
 Corpora brutorum: quæ sive carentia sensu,
 Sive instructa putes, mirare & Numen adora. 1560

ARGU

ARGUMENTUM

LIBRI SEPTIMI.

*A*D demonstrandam Divini Artificis manum, jam ab animalibus ad semina progreditur: à v. 1. ad v. 30.

Exagitat ridiculam Epicuri de ortu primâque nutriti-
one animantium opinionem: à v. 30. ad v. 154.

Aristotelis formam artificem explodit: à v. 154. ad
v. 200.

Probat semina casu nec fieri, nec fecundari potuisse:
à v. 200. ad v. 261.

Descendit ad Epicuri & aliorum Atheorum sententiam
de generatione animalium, quam per solas motus leges ex-
plicari non posse affirmat: à v. 261. ad v. 342.

Ut ostendat non sine opificis industriâ fabricatam homi-
nis machinam, in ejus descriptione immoratur: à v. 342.
ad v. 745.

Transit ad bruta, tum minora, tum majora: quorum
primum semen nec à seipso, nec casu factum esse demon-
strat; ergo à mente aliquâ, eâque summè peritâ: ea æter-
na esse non posse: à v. 745. ad v. 921.

Ex constanti generationum similitudine earumque arte
eximiâ probat, semina nisi à causâ providâ, communi,
validâ & æternâ formari non potuisse: à v. 921. ad v.
1006.

Semina omnia animalium cujusque generis in primo animali conclusa fuisse: in maribus prolem contineri: à v. 1006. ad v. 1120.

Exponit causam infecunditatis eorum animalium, quæ ex geminâ specie constantur: à v. 1120. ad v. 1182.

In feminis nil nisi seminis nutrimenta inesse confirmat; infitam propagandæ sobolis curam; innatum animalibus semper, in eoque tuendo Providentiæ diligentiam ostendit: à v. 1182. ad v. 1355.

Supra fidem non esse tantum seminum numerum tantulo spatio contineri demonstrat exemplo florum ac plantarum: à v. 1355. ad v. 1400.

In cunctis vegetabilibus generis sui semina inesse; hinc causam sterilitatis & fecunditatis explicat: à v. 1400 ad v. 1472.

Suos esse in seminibus fœtus, sua in fœtibus semina probat: exponit cur plantæ quædam ex ramo aut radice repullulent; cur infusione fecundentur; ex seminibus oriri eas ipsas, quæ sponte suâ ac temere oriri videntur: à v. 1472 ad v. 1609.

Nulla animalia nisi è conjugio orta esse, præter unum cujusque generis, in quo Deus totum genus primò condidit: à v. 1609. ad finem.

ANTI-LUCRETIVS,

SIVE

DE DEO ET NATURA,

LIBRI NOVEM,

AD QUINTIUM.

LIBER SEPTIMUS.

De Seminibus.

HACTENUS auctorem rerum fat multa proba-
Nullaque fortuitis Atomorum nexibus esse[runt;
Corpora constructa; & per se consistere nullam
Materiem, per se nullam potuisse moveri.
Vidimus & species viventium animataque regna; 5
In quibus est operis major solertia, mentemque
Arguit artificem doctus labor: unde parentem
Esse Deum pariter vocalia mutaue clamant.
Id tamen evincunt multo mage cognita rerum
Semina: si attendas, quo verè singula pacto 10

Gig-

Gignantur ; possintque homines, & secla ferarum,
 Et plantæ, & quidquid fabrefacta per organa vivit,
 Perpetuum reparare genus ; semperque recentes
 Consumtis patribus detur succedere natos :
 Unde fit interitûs ortûsque reciproca quædam 15
 Æternum series ; & eunt redeuntque vicissim
 Ex rebus non iisdem, eadem spectacula Mundo.
 Quales usque cavis amnes volvuntur in alveis,
 Haud sibi dissimiles, alii tamen ; atque perenni
 Defluvio properant magnum descendere in æquor : 20
 Nam sequitur fugientem unda & fugit ipsa sequentem.
 Sic fluit in terris generum fugitiva propago ;
 Summaque viventum (quamvis juvenesque senesque
 Nocte dieque cadant inimicâ falce reseci)
 Labitur & perstat, pretiosi seminis uno 25
 Auxilio : ludens in quo Mens summa creantis
 Contrahit immensas artes, sobolisque futuræ
 Celat inexhaustas promittque in secula gazas
 Provida : divinæ specimen mirabile dextræ.

PULCHRA quidem super his Gargettius ille, magister
 Humani generis ; qui, Musâ teste Lucreti, 31
 Unus Naturæ fontes portasque reclusit ;
 Usque adeò, ut causæ tam clarâ in luce patentes
 Non possent grato sine quodam horrore videri :
 Imò, non sine contemptu delira canentis. 35
 Scilicet ut veteres jam tum ad mendacia proni
 Grajugenæ, cœno è calido Pythona tremendum
 Emerfisse ferunt, jaculis quem stravit Apollo :
 Sic ore audaci non degener ille docebat
 Fortunâ cecidisse, ut, decedentibus undis, 40
 Enatas

Ena
 Affi
 Atq
 Pro
 Fac
 Rep
 Ven
 At n
 In M
 Casu
 Exsti
 In te
 Fecu
 Man
 Orga
 SE
 Terra
 Nam
 Unde
 Se maj
 Admin
 Hoc in
 At nor
 Sempe
 Provid
 Eximii
 Qui cœ
 Illi eru
 Delati,
 Sat fuit

LIBER SEPTIMUS.

III

Enatas quondam totâ in Tellure paludes
 Affiduus Phœbi sensim calefecerit ardor ;
 Atque ita viventûm parili genera omnia fundo
 Prodierint : muscæ primûm culicesque molesti,
 15 Facturæ levioris opus ; dein secla volantûm, 45
 Reptiliumque & quadrupedûm ; quos inter & ipse
 Venerit ortus homo Rationis lumine pollens.
 At notas præter species, quas esse videmus
 In Mundo, multæ consurrexere sub auras :
 Casus enim quid non peperit ? Sed protinus illas 50
 Exstinxit sobolis defectus, & ire coëgit
 In tennes Atomos, veluti radice recisâ :
 Fecundas quoniam casus non fecerat. Illæ
 Manserunt tantûm, queis tunc genitalia fortè
 25 Organa contigerant, Venerisque innata cupido. 55

SED quales quantosque homines hoc more profudit
 Terra parens ? Minimos, inquit, ceu nascimur omnes :
 Nam generum cunctorum exordia parva fuerunt.
 Unde igitur victum carpebant ? Hic Epicûrum,
 30 Se majorem ipso & pictoribus atque poëtis, 60
 Admirare : minor fingendi namque magister
 Hoc intricatus laqueo victusque sileret.
 At non ille sibi fidens, atque ora pudori
 Semper inaccessible : prompto nodum ense secabit.
 35 Provida nimirum pueris nascentibus almos 65
 Eximii fontes lactis Fortuna pararat,
 Qui cœno è medio passim hinc atque inde fluebant.
 Illi erumpentes, ac sponte in labra jacentûm
 Delati, fauces internaque viscera, quantum
 40 Sat fuit, attentâ melius nutrice rigarunt. 70
 Sic

Sic homines, agnos inter, mitesque leonum
Primitias, ab humo vitam suxere tepenti.

VERUM æquè liceat, lufit quos Græcia nugax,
Credere diluvii natos è pinguibus angues
Reliquiis ; fortesque viros, & in arma ruentes 75
Erupisse fatis Cadmei dentibus Hydri ;
Aut lapidum jactu gentis primordia noſtræ
Deucalionis quondam inſtaurata ſub annis ;
Terrigenaſve polo minitatos bella Gigantas :
Vel formicarum genitos prægnantibus ovis 80
Myrmidonas, cùm ſupplevit pater Æacus urbem
Peſtifero viduatam odio Junonis iniquæ ;
Vel patrem Phœnica ſui Nabathæa per arva
Ferales myrrhâ & nardo contexere cunas ;
Aut Jovis è cerebro cataphractam exiſſe Minervam ; 85
Aut ſpumis comtam Venerem emeriſſe marinis,
Quam Cypros excepit ; vel Pygmalionis amore,
Indita marmoribus gratæ ſpiracula vitæ.
Scilicet impietas in eo (cùm cetera pugnent)
Atque ſuperſtitio concordant, ut per aniles
Utraque fabellas commentaque ludicra ſe ſe
Protegat ; indignoſque ſibi mendicet honores.

NEMPE tuam hîc fas eſt præfertim, incredule Quinti,
Appellare fidem. Credis tot vana canenti,
Et dubitas, moroſe, ſequi tot vera probantem !
Quid mihi nunc adeò manifeſtum extinguerè Numen
Conatus, ridenda ſimul deſtendaque monſtra,
Terreſtres uteros, limoſaque ſemina ponit,
Ceſu fungis ac tuberibus, nimis ille Poëta

Fertili
Oppor
Cur au
Solis a
Et non
Antè ſi
Quàm
An lap
Semina
An Sol
Alvos f
Jam Sol
En geni
Nunqui
Commil
En tibi
Quæ mi
En Cyb
Montibu

SED q
Vas eſt,
Et jugula
Lac temp
Nam ſi la
Maxima p
Sugere ne
Nec vento
Impietas l
Numine c
Numinis c

LIBER SEPTIMUS. 113

Fertilis, & mammas lutulento lacte fluentes ;
 Opportuna forent teneris ut pabula natis ?
 Cur autem expressio Tellus emersa liquore,
 Solis ab aspectu fecunda tumescere cœpit ;
 Et non acceptos dignata est reddere fœtus ;
 Antè suâ vi parturiens, enixaque prolem, 105
 Quàm gravida ; & nutrix, ulli quàm nupta marito ?
 An lapsi madidæ radii Telluris in alvum
 Semina Phœbeo de corpore fusa tulerunt ?
 An Sol tot rerum species meditatus opimas,
 Alvos femineas in molli finxit arenâ ? 110
 Jam Sol est igitur Deus : en tibi Graius Apollo,
 En genitor Phaëtontis, & Oceanitidis hospes.
 Nunquid & omniparens fœtus jam Terra tenebat
 Commisios gremio, Solis quos eruit ardor ?
 En tibi magna Deûm genitrix, Idæa virago, 115
 Quæ miserum nimis vexavit amoribus Attin :
 En Cybele mera, quam bijugi vexere leones
 Montibus in Phrygiis, Corybantiaquæ æra sonabant.

SED quis eos fœtus ipsâ in Tellure creavit ?
 Vas est, non opifex. Hic te tua fabula fallit, 120
 Et jugulat. Quo consilio, quâ mente subortis
 Lac tempestivum, cujus de munere fluxit ?
 Nam si lactis inops venisset lucis in auras,
 Maxima pars animantûm eheu ! vix nata perisset :
 Sugere nec limum poterat, nec mandere gramen, 125
 Nec vento saturari, aut puro lumine Solis.
 Impietas huc usque virum insanire coëgit !
 Numine destructo, Fortunæ tradidit amens
 Numinis officium ! Quàm prudens quàmque benigna
 Hæc

Hæc Fortuna fuit ! Quæ munificentia major, 130
 Aut quæ cura magis materna in rebus alendis !
 Qui talem agnoscit casum, non indiget ullo
 Numinis auxilio : quin casum haud esse fatetur,
 Invitusque Deum commentis ponit in ipsis. 134

SED cur hæc præclusa via est ; nec jam ampliùs ullæ
 Confurgunt ab humo pecudes, hominumque catervæ ?
 Quæ nova tam subito pariendi invertere ritum
 Vis potuit ; Terramque jubens sterilefcere, folis
 Aut referans vegetabilibus, nunc omne creandi
 Officium in species animantùm transtulit ipsas : 140
 Et cunctas ideo sexus distinxit in ambos,
 Ut nec Terræ operâ deinceps nec Solis egerent ?
 Nam si fortuito nascuntur singula casu,
 Ac temere & sparsim jacto per Inane quietum
 Seminio, totidem viventùm de genere omni 145
 Nunc Atomos & in hæc concrefcere corpora suetas
 Terra premit, quot tunc primùm exsiccata premebat.
 Nullum animal tamen effœtis nunc prodit ab arvis :
 Nec sub utroque polo, soles ubi, nocte fugatâ,
 Semestres ; nec ubi Solis violentia torret 150
 Suppositam regionem & in auram ventilat agros.
 Sunt hîc atque illic vada, flumina, stagna, paludes ;
 At nusquam visa est animal progignere Tellus.

JAM quod Aristotelis docuit Schola, corporis omnis
 Materiâ simul ac formâ consistere summam, 155
 Nil aperit de Seminibus, nil explicat, unde
 Mens illustrari & Verum cognoscere possit.
 Materiem certè primam nihil esse fatetur,

Præter

Præter
 Per se
 At for
 Mater
 Regina
 Natam
 Quâ fi
 Mutua
 Atque
 Forma
 Hæc f
 Quam
 Plastic
 Quæ c
 Rem fi
 Somni
 Plus n
 Ac stu
 Nec re
 Quid t
 SED
 Nam f
 Si Mer
 Quanq
 Describ
 Quamv
 Gens h
 Et rigi
 Rumpo
 Vel tra

LIBER SEPTIMUS. 115

Præter id omne quod est formas versatile in omnes,
Per se nudum & inops, ita semper ut appetat illas : 160
At formam, id privum quo definitur habetque
Materies, ut fit talis talisque vocetur ;

Reginamque animamque rei ; verumtamen ipsâ
Natam è Materiâ, quâ dilabente necatur ; 164

Quâ sine adhuc nihil est, quamque ambit amica vicissim :
Mutua consortes adeò conjungit egestas.

Atque ita feminibus dominari & præesse regendis
Formam imitatricem genii, ac bene cuncta moventem.

Hæc fuit antiqui celebris doctrina Lycei ;
Quam renovare velint, quibus hæc natura vocatur 170

Plastica : si verè potuit doctrina vocari,
Quæ cum nil doceat, semperque relinquat in umbris

Rem sibi propositam, tum stulta & inania prodit
Somnia : namque modis rerum sub nomine formæ

Plus nimio tribuens, physica in moralia vertit ; 175
Ac stupidis animum, & teneros concedit amores.

Nec referat quare, seu quâ vi, nescia forma
Quid sit opus, mirâ tamen hoc opus arte laboret.

SED Mentem-ne opifex habet hæc mirabilis, an non ?

Nam si Mente caret, quî tot miracula promit ? 180

Si Mens est, nostræ superat molimina Mentis ?

Quanquam etenim Astronomus regiones ætheris altas
Describat radio, & Lunam Stellasque sequatur ;

Quamvis ædificare domos, munimina, pontes,
Gens hominum, parvoque imitari pulvere fulmen, 185

Et rigidas cautes, & propugnacula firma

Rumpere, & in muros jaculari incendia norit :

Vel trabibus junctis ignotas quærere terras,

Longè

Præter

116 ANTI-LUCRETIVS,

Longè per medias hyemes, trans æquora magna ;
 Est tamen in tenui major solertia grano : 190
 Forma que lenticulæ radicem extendere campo
 Docta suam, & foliis ramos redimire bifulcis,
 Digestasque simul varias includere lentes
 Custode in siliquâ, totis præstabit Athenis,
 Et me iudice erit, quàm Porticus atque Lyceum 195
 Et quàm mortales cuncti sapientior una.
 Verùm aliquid fas est erranti ignoscere turbæ ;
 Quæ dum opus artifice tribuit mirabile Formæ,
 Saltem in eo studium quoddam persensit & artem.

At miror sublimem animum mentemque Epicuri, 200
 Singula qui longum meditatus corpora, clausit
 Ipse volens oculos & lumen sponte refugit :
 Numinibus quando securâ in pace relictis,
 Fortunam causas Mundi congeffit in unam ;
 Ceteraque exorto semel advenientia Mundo 205
 Sic fieri dixit, quoniam sic contigit esse
 Complures Atomi certâ ut de classe coirent ;
 Proindeque feminibus nasci ductore sine ullo
 Res cunctas, pariterque ex cunctis semina rebus ;
 Non ex proposito, vi tantum atque impete motus, 210
 Hoc etenim distant Epicurus Aristotelesque,
 Totius quod curam operis studiumque regendi
 Hic daret effecto, quod vel causæ ille negavit.

SED non expedit Superum contemtor, & olli
 Carmine mellifluo suffragans Musa Lucreti, 215
 Quare nos miseri, quorum obscuratur opacâ
 Mole intellectus, nec se caligine solvit,

AST

Nil a
 Seu v
 Seu le
 Aut f
 Et cor
 Pinger
 Et bel
 Maxim
 Spont

Di
 Quæ r
 Nullu
 Corpo
 Et par
 Non m
 Invent
 Tot di
 Tot m
 Et casu
 Addidi
 Aucto
 Partibu
 Diceret
 Quo m
 Urgeat

Hæ
 Navicu
 Temple
 Aut qu

LIBER SEPTIMUS. 117

Nil agimus sine consilio, sine mente, sine arte;
 Seu vestem iaduimus, solitâ seu vescimur escâ,
 Seu legimus, canimusve, placet seu scribere versus, 220
 Aut serere, aut plantare, aut glebam findere aratro,
 Et conscendere equos, venari, ludere, fari,
 Pingere: quid memorem clarorum gesta virorum,
 Et belli pacisque opera, artificumque labores?
 Maxima Naturæ dum se miracula produnt 225
 Sponte suâ, sine consilio, sine mente, sine arte.

DICERE me memini, navis cùm instructa videtur
 Quæ mare velivolum fecat acta faventibus austris,
 Nullum, observatâ compage ac mole superbâ
 Corporis in pelago diversa per organa moti, 230
 Et partis cujusque situ, ratione, figurâ,
 Non miraturum subitò portenta fabrilis
 Inventi; quo sunt tot concinnata tigilla,
 Tot dispensati funes suspensaque vela, 205
 Tot mali erecti, tot in unum denique juncta, 235
 Et casus contra tot mente parata marinos.
 Addidimus fore dementem quicumque negaret
 Auctorem navis, sed concurrentibus ultro
 Partibus enatam & tabulatis fortè coactis
 Diceret. Ecce vides Atheorum absurda: sed ad rem 240
 Quo magis id nostram faciat, quoque acrius illos
 Urgeat exemplum; fas sit mihi fingere quædam.

HÆc navis proprio si fecundata marito
 Naviculam pareret, quales laquearibus altis,
 Templorumque tholo suspensas sæpe videmus; 245
 Aut quales manus artificum ingeniosa polivit
 In

118 ANTI-LUCRETIUS,

In tenui formans operum exemplaria buxo :
 Tu-ne admirandam prolem hanc, Epicure, negares
 Deberi ingenio, & Mentis partum esse sagacis?
 Quinimò & Mentis magnæ multumque potentis 250
 Argumentum esset. Navis tamen ampla supellex,
 Vel quæ mille viros triplici sub tegmine gestat
 Annonamque ingentem, & centum faucibus æneis
 Neptuni imperium atque hostilia littora terret ;
 Vel quam mendaces Danaï finxere loquacem, 255
 Semideosque tulisse duces in Colchica regna ;
 Haud æquare potest rerum vilissima quæque
 Semina, structuræ pretio: quæis constat inesse
 Corpora non tantum primò ventura, sed ipsos
 Natorum natos, & qui gignentur ab illis. 260

HÆC Epicureos habuit sententia fallax,
 Temporibus certis exortum in corpore Semen
 Sanguinis aut succi partem vegetabilis esse
 Decisam, & membris collectam ex omnibus unâ
 Confluere, inque novum sensim coalescere corpus: 265
 Ex oculis oculos, ex ossibus ossa creari.
 Huc referunt, natis quòd imago expressa parentum
 Sæpe reviviscat; nec tantum forma color-ve
 Corporis aut habitus, morum ratio ipsa modusque :
 Hinc, aiunt, si quæ cerebrum prægnantis acutè 270
 Perculerint, alto tectam sub fornice prolem
 Commaculare solent; tenerâ cute pingitur illud
 Quod timuit mater, seu quod vehementiùs arsit,
 Impos *Phantasia*; versâ quin sæpe figurâ,
 Degenerant molles in monstra perhorrida fœtus. 275

AST

As
 Conte
 Mascu
 Semin
 Pharm
 Panem
 Utque
 Hæc ig
 Quam
 Motibu
 Prægn
 Organa
 Digerit,
 Hand al
 Concolo
 Mercuri
 Quorum
 Ut simul
 Atque in
 Ergo, ut
 Massa, ve
 Sic etiam
 Si formæ
 Quæ per
 SED lon
 Corporis e
 Mercurio f
 Extima du
 Fabrica; r
 Pendula; r

LIBER SEPTIMUS. 119

AST alii folas per motûs denique leges
 Contendunt fieri ut proles formetur ; & aiunt
 Mascula femineis fuerint cùm Semina mista
 Seminibus, gemino fingi de plasmate prolem :
 Pharmaca ceu duplici fiunt medicamine ; sicut 280
 Panem ex fermento facimus pistâque farinâ ;
 Utque fabri conflant binis electra metallis.

Hæc igitur moles, illis si credere fas est,
 Quam genitalis inît secundæ spiritus auræ,
 Motibus internis agitur & excita fervet ; 285
 Prægnantisque uteri calidâ fornace tumescens,

Organa paulatim, se se in diversa movendo,
 Digerit, & formas membrorum suscipit omnes.

Hand aliter sanè, quàm ludicra tollitur arbos,
 Concolor argento (Dianæ ars chymica dicit) 290

Mercurio compacta mero, salibusque solutis ;
 Quorum ita commistas partes sursum erigit ignis,
 Ut simulent terrestre solum truncique columnam,

Atque in frondentes possint adolescere ramos.
 Ergo, ut per tubulos tenuatur ductilis auri 295

Massa, venitque foràs in fila minora capillis ;
 Sic etiam fatis esse putant, genitricis in alvo

Si formæ quædam fuerint certique canales,
 Quis percolatum Semen fingatur in artus.

SED longè diversa animati animâ-ve carentis 300
 Corporis est natura. Potest argentea fingi

Mercurio salibusque simul ferventibus arbos
 Extima duntaxat, sed abest tamen intima plantæ

Fabrica ; non radix, non fibræ pomaque ramis
 Pendula ; non cortex, teneræ non theca medullæ ; 305

Denique

Denique non ipsis sunt indita semina pomis :
 Arboris effigies, non arbos. Sic quodque in agris
 Saxa leges prunum atque pyram mentita, vel intus
 Perfica quæ referant lapidoso corpore mala ;
 Tales & pepones Carmelo in monte videntur, 310
 Naturæ, ut perhibent, ludibria vana jocantis.
 Quod verò subtile tubis deducitur aurum,
 Jam factos probat esse tubos, formamque magistræ
 Mentis opus. Positis promptum est cognoscere formis,
 Quo se se in lucem molimine corpora prodant, 315
 Et veterem invertant, formâ cogente, figuram.
 Non mutatur enim contextus particularum,
 Et nihil interiùs geritur : sed cadere prolem
 Hic labor est : neque sufficiunt jam structa parentum
 Corpora, quæ solas possunt præbere figuras 320
 Partibus externis : internas quæ manus ergo
 Perficiet, natumque dabit similem esse parenti ?
 Fortè oculos oculi facient, Epicurus ut olim
 Tradiderat, pars quæque suî compendia mittet.
 Quî poterunt igitur cæci generare videntem ? 325
 Et manci aut mutili propriis dare brachia natis,
 Cruraque ? tum lectos in matre quis ordinet artus,
 Quemque suâ statione locans ? Ni fiat, aperte
 Cernis non hominem, sed jam chaos esse futurum.

ERGÒ animal, gemmæ si fossilis instar & auri, 330
 Congestas uno tantum glomeramine partes,
 Contextum vel aquæ, vel-ceræ mollis haberet ;
 Hæc, cum non alio discrimine corpora pugnent
 Inter se, nisi quod densis minùs aut mage consent
 Principiis (nam sunt alioqui nescia vitæ, 335
 Nescia

Nesci
Tunc
Sic an
Nimin
Partic
Aptè a

AT
Fert an
Matern
Artific
Qui tot
Doctore
Non ex
Sed stru
Et motu
Qui scia
Vivæ tig
Interfeci
Atque t
Contine
Talibus
Molliter
Qui pos
Impediat
Constitu
Qui sciat
Atque in
Articulos
Inferitur,
Suppositu
VOL.

LIBER SEPTIMUS. 121

Nescia prodendæ sobolis, sed inertia torpent)
Tunc certè, non inficior, gignuntur ut illa,
Sic animal gigni, & sensim concreescere possit :
Nimirum adductis hinc inde, ac rite locatis
Particulis ; pulsoque procul quodcunque noceret ; 340
Aptè ad vim motûs, concordantesque figuras.

At secus omnino se res habet. Organa quippe
Fert animal secum, quæ si non intulit alvo
Maternæ ad generis normam constructa, necesse est
Artificem esse aliquem latebroso in corpore matris, 345
Qui totum disponat opus ; figuloque magistro
Doctori & Graiis sculptoribus atque Minervâ,
Non extrâ solum poliat, tornetque figuram,
Sed struat interiùs quidquid vitamque genusque,
Et motum & sensum, atque affectus procreat ipsos. 350
Qui sciat è crassis fabricari partibus ossa,
Vivæ tigna domûs, & sustentacula molis :
Intersecta quidem, valeant ut momine flecti ;
Atque tamen rigida in se se firmique tenoris,
Contineant proprio fluxas ut robore carnes ; 355
Talibus at vinclis inter se juncta vicissim,
Molliter ut convexa cavis inserta rotentur.
Qui positâ quasi libellâ, staticesque peritus,
Impediat ne pars præponderet altera, verùm
Constituât cunctis æquabile fundamentum. 360
Qui sciat ad totam componere singula molem,
Atque intus liquidæ nidum terebrare medullæ.
Articulos plantamque pedis, cui tibia duplex
Inseritur, finget : simplex femur insuper addens
Suppositum toti massæ, curvoque sedili. 365

VOL. II.

F

Quid-

Quidquid & una sibi, pars æmula semper habebit.
 Vertebrae etiam tergo à cervicibus altis,
 Producet, quo se cerebelli succus inundans
 Abscondat loculis. Costas utrinque repandas
 Adjiciet, quas flexibiles paulum esse jubebit : 370
 Pulmonum ne spongiolis, quæ ducere debent
 Ac reflare animam, desit locus. Inde patentes
 Hinc atque hinc humeros, humeris pendentia necet
 Brachia. Sublimem verò quasi corporis arcem,
 Confutis variè testis duplicique tabellâ 375
 Compactis, vas efficiet, cerebroque dicabit :
 In quo molliculæ glandes è sanguine sugant
 Cœlestes animos, nervis qui deinde vehantur.
 Qualis ubi stridens pyrio de pulvere flamma
 Surgit & ignitos describit in aëre tractus, 380
 Liquitur in stellas & cœlo effusa coruscat.
 Plurima sed caveat, sedes cùm naribus aptas,
 Atque oculis fodiet : cribrosum naribus ille
 Os faciat, patulumque in gutturi antra meatum,
 Quo duci & resonare queat spirabilis aura. 385
 Ille cavos oculis orbes, coni instar acutos
 Scilicet, ut junctim & facili conamine possint
 In lævam & dextram, & suprâ subtusque moveri.
 Quin etiam prudente manu doctoque labore 389
 Sunt terebrandæ aures ; ubi tympana tensa necesse est
 Pulsari, aptarique viam advenientibus auris ;
 Ut sonitus dextrè tornata foramina velox
 Pervadat, cochleisque intromittatur apertis.
 Quid memorem gemino de cardine ? Firmiter hærens
 Quo maxilla superpositæ, tamen una movetur. 395
 Quid de gengivis dicam, queis candidus ordo

Dent
Exor

Os
Conti
Ut nih
Ergò,
Igform
Vulcan
Sponte
Quin &
Munia
Ut stud
Quot v
Bina h
Et quæ
Jamque
Aspice ;
Asperita
Ne vario
Quò mir
Hoc totu
Musivo.
Vicina ;
Vel com
Quæ loca
Tale sibi
Ante ocu
Naturæ a
Corporis

LIBER SEPTIMUS. 123

Dentûm implantatur duplex, crescitque caditque,
Exoriturque iterum proprio de Semine nascens ?

OSSEA compages igitur, vel nuda, tot in se
 370 Continet ingenii monumenta operæque sagacis, 400
 Ut nihil auctoris demonstret clariùs artem.
 Ergò, si facta est primùm genitricis in alvo
 Informi de materiâ, qui fecerit, illum
 Vulcani similem, statuas qui iussû Deorum
 375 Sponte facessentes, auro conflatat & igni, 405
 Quin & Vulcano multùm præstare necesse est.
 Munia membrorum nam quot prævidit & usus !
 Ut studuit membris habiles aptare columnas !
 Quot variare modis ! Quæ binis ossa parabat,
 380 Bina hîc atque illic formæque polivit eâdem ; 410
 Et quæ simplicibus, medio hæc in corpore fixit.
 Jamque ut promineant quædam, interiùsve recedant,
 Aspice ; qui levor multis, non nulla quibusdam
 Asperitas ; parvis cuncta ut perfossa cavernis,
 385 Ne varios motus nimiâ gravitate retardent. 415
 Quò mirere magis, Quinti, per fragmina multa,
 Hoc totum conflatur opus, par omnia certè
 Musivo. Siquidem pars ex se nulla cohæret
 Vicinæ ; quæque est seorsum finita ; sed omnes
 Vel commissuræ, vel clavi, aut vincula jungunt : 420
 Quæ loca par oleo semper levis humor inungit.
 Tale sibi vel Praxitelis vel Apellis alumni
 Ante oculos ponunt è ligno flexile signum ;
 Naturæ ad legem expressis ut motibus omnes
 Corporis humani posituras fingere possint 425

QUOCIRCA motus videas haud legibus ullis
 Hanc fieri potuisse struem. Nam corpora partes
 Continuas habeant sic informata, necesse est.
 Vi motus utcunque potest adolefcere ramus
 Qui dein fustis erit; sed non agreste flagellum 430
 Fustibus è geminis constans, quorum alter habetur
 Agricolaë manibus, segetem dum verberat alter
 Aëra per medium volitans, graviorque relapsu;
 Quo spicaë frugem emittunt, stipulaëque resultant.
 Nulla igitur vis mente carens disponere talem 435
 Ex se se valuit fabricam. Mens unica proinde
 Totius causa est fabricaë. At te iudice, quæ Mens?
 An matris? sæpe est conceptus inscia mater,
 Insicia quæ cæcâ crescat tener hospes in alvo.
 An foetus? Ergo ipse sibi sua membra peritè 440
 Construeret? Certè matre est indoctior ipsa.
 Mens tamen hæc fecit. Mentem hùc toto Orbe poten-
 Nonne vides? Quando fecit? Narrabimus infra: [tem
 Sed prius hanc mecum fabricaë mirabilis artem
 Prosequere: ut cernas præstandum quid foret illi, 445
 Quem reputant foetus auctorem in corpore matris.

OSSIBUS his ergo membranam adungere debet
 Singula reticulo circumque supraque tegentem.
 Musculus huic omnis validè affigatur oportet,
 Contrahi & extendi facilis; cum tendine multo, 450
 Fibrarum qui fasciculos sub triplice velo
 Contineat. Super his deducet carnea fila:
 Mox oleosam adipem. Levi cutis omnia textu
 Involvet, tunica ut cunctos non futilis artus
 A capite ad calcem nitido circumdet honore: 455

Mill
 Nerv
 Cort
 Vagi
 Sed p
 Et qu
 Ultim
 Exhal
 Ac fin
 Tum c
 Qui ve
 Perpet
 Haud a
 In terri
 Ordinil
 E lignis
 Qui den
 Et trabi
 Ac suus
 Fabrica
 Attamen
 Ceu conf
 Quæ sens
 Servabit
 Huic opi
 Organa t
 CRESC
 Materies
 Ni cuncto
 Et veniat

Mille foraminibus pertusa, intextaque filis
 Nervorum carni passim obrepentibus, instar
 Corticis aut libri : nec pro velamine tantum,
 Vaginæque loco vel defendentis amictus ;
 Sed percolati sæx ut diluta liquoris, 460
 Et quasi fuligo fervore egesta perenni,
 Ultima ramorum quæ fertur ad ostia semper
 Exhalanda foras, per spiramenta vaporet ;
 Ac sincera magis nutritia flumina currant.
 Tam demum rigidos extremis partibus ungues 465
 Qui vegeant similes plantarum, atque augmine crescant
 Perpetuo, tanquam digitis munimina ponet.
 Haud aliter domus exstruitur fundamine primum
 In terris posito : paries circumundique surgit
 Ordinibus multis lapidum ; hunc tabulata quadratis 470
 E lignis cohibent firmâ compagine vinctum ?
 Qui demum hinc atque hinc gypso leviores linitur :
 Et trabibus tegulisque suprâ fit pensile tectum :
 Ac suus est foribusque locus, vacuisque fenestris.
 Fabrica jam, qualis descripta est, mira videtur ; 475
 Attamen est sine vi, sine motibus, ac sine vitâ :
 Ceu constructa domus quæ permanet, ut semel orta est.
 Quî sensim crescet ? Quâ se ratione movebit,
 Servabitque ? Alias ex se quî proferet olim ?
 Huic opifex igitur, præter memorata, necesse est 480
 Organa tot varios aptata ministret ad usus.

CRESCERE non poterit, nova se nisi corpore toto
 Materies miscere queat : nec mista juvabit,
 Ni cunctos etiam penetret digesta meatus ;
 Et veniat passim repentibus addita fibris. 485

126 ANTI-LUCRETIVS,

Formandæ partes adeò, quæ talia fumant
 Arcessita foris, tenuentque terantque coquendo
 Subsidia, ut membris sint incrementa tenellis ;
 Et reparent quidquid fugiet de corpore sensim.
 Os igitur vultu in medio, ceu janua primùm 490
 Linquetur bipatens, & cinctum duplicè labro :
 Quod referare animans, proprio seu claudere nutu
 Possit, eoque sibi quæsitum inducere victum.
 Vestibulo tum linguam agilem plantabit in ipso,
 Quæ verrat versetque cibos, pinsatque salivâ. 495
 Tum fauces, mirique dabit sphinctera laboris,
 Quo deglutiri valeant : cui protinus addet
 OEsophagum, firmâ compactum pelle canalem ;
 Qui post in stomachum turgens, ceu corporis ollam,
 Lapsas perpetuis fibrarum motibus escas, 500
 Obliquis etiam & transversis usque terendo,
 Dividat in partes minimas offamque liquentem :
 Ac dein restrictus subitò longiscat, ut anguis,
 Principio gracilis, mox crassior ; atque ita gyrans
 Multiplicem amfractum sinuet, quò ducta feruntur, 505
 Ac sensim extremum capiunt alimenta nitorem,
 In chylum conversa merum ; rectique receptâ
 Ipse tubi formâ, secretas trudere sordes
 Non cesset ; sphinctere alio finitus ut antè.

CONTEMPLATOR item, quâ sollicitudine prudens
 Debeat ille faber multas in tramite longo 511
 Cardinibus solidis transversim apponere valvas ;
 Descensum quæ dent facilem, claudantque regressum
 Oppositæ. Quales tubulis ponuntur in altis,
 Ne recidant gravitate suâ, quos antlia sursum 515

Evexit

Evexit
 Artifice
 Cur ete
 Materie
 Cur abr
 Confici
 Unde v
 Ex aliâ
 Aspice
 Turmat
 Praterla
 Tersa m
 Pectinib
 Annelo
 Paulatin
 Ut fluxo
 Nec mir
 Imposito
 Inter se
 Amfract
 Ne quis

NEC t
 Prima pa
 Quâ soler
 Lacteus a
 Corpora
 Artubus
 Plurima
 Tantæ m
 Materiem

Evexit latices. Magnum hic labor arguit unus
 Artificem. Valeant Fortuna & regula motus.
 Cur etenim, quovis momento impulsa putetur
 Materies, quæ mentis inops cava viscera formet,
 Cur abrumpit iter, cursamque inflectit ut illos 520
 Conficiat postes; ex illâ parte recludens,
 Unde venit cibus, appositè; prohibensque recludi
 Ex aliâ? Casu nihil ingeniosius isto.

Aspice præterea sparsas in viscere glandes
 Turmatim villorum instar; quibus esca liquefcens 525
 Præterlabendo lentè purgatur, & exit
 Tersa magis: lana ut ferreis agitata nitescit
 Pectinibus, turpemque situm mundata reponit.
 Annellos etiam cernas, quibus ille fit omnis
 Paulatim impulsus, quo viscus deprimit escam: 530
 Ut fluxo reptant sinuosi corpore vermes.
 Nec mirere minùs tam longi visceris orbes
 Impositos alijs alios, laxisque ligatos
 Inter se vinculis; ne sit pressura, nocensve
 Amfractus: cunctosque uno sub tegmine clausos, 535
 Ne quis fortè fugax dilapsu ergastula rumpat.

Nec tamen ad victum fuerit fatis huicce magistro
 Prima parasse loca, aut habilem struxisse culinam.
 Quâ solers operâ faciet quoque, chylus ut ille
 Lacteus ac dulcis (lactescunt omnia quando 540
 Corpora quæ pastum præbent) accedere alendis
 Artibus & varias sibi possit sumere formas?
 Plurima namque priùs doctè peragenda supersunt.
 Tantæ molis erit proprios animantis in artus
 Materiem peregrinam & crudos vertere succos! 545
 Ergò

Ergò mesenterium postquam sinuarit in orbes,
 Multiplices cudet venas, queis candidus humor
 Omni ex parte fluens, stagnum in commune feratur;
 Atque magis liquidus, dein sub thorace canalem
 Intret, & ascendens se sanguine misceat ipso. 550
 Scilicet hic vitæ custos liquor omnia demum
 Flumine perpetuo circumactus membra rigabit,
 In minimasque vehet nova nutrimenta latebras.
 Verùm alias opus est pluresque impendere curas,
 Sanguinis ipsius natura fluorque perennis 555
 Ut fiant. Vix dimidium faber iste laboris
 Attigit. En crescunt operis miracula cœpti.

PRINCIPIO partes alvi in regione locandas,
 Quamque suâ testam tunicâ seorsumque manentem,
 Finitimis verò per mutua vincula nexam, 560
 Provideat. Splenem hinc disponat, pendeat illinc
 Ventriculum supra jecur ac vesicula fellis.
 Pancreas intereâ medium se extendat utrinque.
 Cùm sit enim sanguis variarum ex agmine rerum
 Conflatus liquor, innumeras deponere debet 565
 Partes, aut nimias, quâdam aut ratione nocentes:
 Sulphuream ut bilem, & falsæ corpuscula lymphæ:
 Quæ post in primum viscus demissa, juvabunt
 Pistum ex omnigeno victûs glomeramine chylum.
 Ac veluti frugum sordes ubi purgat arator, 570
 Præstò adfunt vario pertusa foramine cribra,
 Quæ certi generis transmittunt semina tantùm
 Scilicet apta sibi, sibi dissentanea fistunt:
 Utque per aggestas dum turbida transit arenas,
 Limpidior fit aqua & spoliatur sæcibus omnis: 575
 Cribrosas

Cribrosas
 Atque
 Sanguis
 Exiit
 Has i
 Et qu
 Quàm
 Propter
 Non p
 Urinar
 Protinu
 Subside
 Atque
 Ut sit i

INDI
 Auxiliu
 Sanguis
 Spiritib
 Hoc ge
 Ergò, c
 Mulcibe
 Excipit
 Inque n
 Sic opus
 Dividet
 Posthac
 Plexibus
 Aëra qu
 Aspera r
 Conjung

Cribrosas pariter solitus pervadere glandes,
 Atque minutatim variis amfractibus abdi
 Sanguis, tunc falsum sibi quidquid abundat, in unâ
 Exuit; in reliquis quod acerbum & amarius æquo.
 Has igitur quàm multiplici compagine partes, 580
 Et quàm accuratè contexet strenuus auctor!
 Quàm varios plexus varium intorquebit ad usum!
 Propterea geminos lumbis affingere renes
 Non prætermittet; qui totam à sanguine puro
 Urinam excernant: excretam duplici ductu 585
 Protinus accipiet sensim vesica tumescens;
 Subsidensque, humor quoties impurus abibit.
 Atque hunc humorem cohibere, aut mittere quondam
 Ut sit in arbitrio, sphincter ibi tertius adsit.

INDIGUS externi semper, semperque recentis 590
 Auxilii, quod terra parens atque unda ministrant,
 Sanguis habet, quo corpus alat: caret attamen illis
 Spiritibus, qui dent animos, membrisque vigorem.
 Hoc genus æthereis tantum eliciatur ab auris.
 Ergò, ceu Lemni, aut Liparæ fornacibus ignes 595
 Mulciber exstimulat vento, quem flamma coruscans
 Excipit, ut rigidum cogat mollescere ferrum,
 Inque nigros veniunt alternis flabra caminos;
 Sic opus incœptum meditans absolvere plaestes,
 Dividet à stomacho totum diaphragmate pectus. 600
 Posthac componet geminos in pectore folles
 Plexibus innumeris passim cellisque refertos,
 Aëra qui capiant tumidi, reddantque repressi.
 Aspera reclusis arteria faucibus illos
 Conjunget, cui non deerit membrana sonoram,

130 ANTI-LUCRETIUS,

Cùm volumus, vocem efficiens. Hæc tibia vera
 Naturæ, tremulis transversim fissâ labellis,
 Aut tensis, dabit omnigenos è gutture cantus.
 Et quia concurrunt in concamerata palati
 Atria, quos retuli, ductus spirabilis auræ 610
 Atque cibi, nec plus uno quàm pariete distant ;
 Aëris in ductum ne pars potûsve cibive
 Fortè cadat, levis ante fores ac sedula porro
 Hærebit ligula, alternis quæ motibus illas
 Defendat : qualis majusque minusque foramen 615
 Protegit egregius lusor, semperque tuetur
 A veniente pilâ : nec pars ea parva laboris.

PULMONUM in medio prænobile constituet cor.
 Sanguinis hoc centrum est ; hæc regia sanguinis ipsa,
 Et jugi lymphâ & tenui circumdata vallo : 620
 In mediis qualem suspendunt lampada templis,
 Ut partes lumen se se diffundat in omnes :
 Sol qualis recreat radiis genialibus Orbem.
 Sit validum robur, sit vis & elastica cordi :
 Huc eat, hinc veniens magno fluat impete sanguis. 625
 Sit pulsus fibris, præsertim in acumine summo,
 Perpetuusque ac per modica intervalla coruscans :
 Arcanum vitæ motu fundatur in illo.
 Hoc sciat, hoc valeat cordis faber inclytus : ergò
 Ventriculos huic esse duos hinc inde jubebit : 630
 Dexter ut accipiat repentem à corpore toto
 Sanguineum laticem, turgens quem vena reportat ;
 Atque in pulmonum subito penetrabilia vibret,
 Imbibiturum illic jam quidquid ab aëre sumto
 Ætheris expressum est : mox à pulmone reversum 635
 Sufficit

Suscipi
 Impete
 Diffun
 Vivim
 Machin
 Pneum
 Indiget
 Quippe
 Fœtus
 Non fu
 Certè
 Et mot
 Ergo fu
 Inque
 Sanguis
 Incipit
 Inde no
 Irruit,

PUR
 In liqui
 Qui po
 Ni tubu
 Qui dei
 Inclusu
 Insinuen
 Commi
 Ut sine
 Nec ven
 Sufficiat
 Vector

LIBER SEPTIMUS. 131

Suscipiat lævus ; simili quem arteria major
 Impete pulsatum per corporis omnia membra
 Diffundet. Motu, pro ! quantum est artis in illo !
 Vivimus hac fabricâ tantùm, cessante perimus. 639
 Machina nam nostra hæc non est hydraulica solùm,
 Pneumatica est etiam. Auxilio spirabilis auræ
 Indiget, ex alvo genitricis ut exiit, infans.
 Quippe necesse priùs (materno sanguine quando
 Fœtus alebatur, stabatque in carcere clausus)
 Non fuit hunc aditum in pulmones esse patentem. 645
 Certè non poterant inflari mollibus auris ;
 Et motu sine languentes pressique jacebant.
 Ergò suis diverticulis tunc devius ibat,
 Inque salutato pulmone petebat aortam
 Sanguis. Cùm verò privatam vivere vitam 650
 Incipit exclusus, jamque aëre vescitur infans,
 Inde novo versùs pulmonem tramite sanguis
 Irruit, & primos dediscit sponte meatus.

PURPUREOS autem globulos, humore natantes
 In liquido (vitalis enim hæc natura liquoris) 655
 Quî poterit per totum opifex inducere corpus,
 Ni tubulos fingat, magni ceu fluminis alveos,
 Qui deinde in varios divisi sæpe canales,
 Inclusum laticem longè latèque per artus
 Insinuent ; succum & studeant deferre liquentem 660
 Commixti toties ipso cum sanguine chyli :
 Ut sine rore novo nihil, intactumque relinquant ?
 Nec verò membris tantùm hæc alimenta tulisse
 Sufficiat. Quid enim torpens in partibus ipsis
 Vector opum faceret ? Semper semperque recentes 665
 Advehat ;

132 ANTI-LUCRETIVS,

Advehat ; & quidquid per spiramenta forati
 Corporis elapsum, reparet ; vivumque calorem
 Perpetuis foveat decursibus. Inde necesse est
 Ociùs adversum per iter sine fine, morarum
 Impatiens, iterum repetat præcordia sanguis ; 670
 Trituramque novam pressus vehementer & auras
 Ætheris accipiat : renovandus scilicet illo
 Circuitu, per quem renovantur corporis artus.

ADVERSOS ideo per singula membra canales
 Diducet figulus, quorum ostia cordis in ipsâ 675
 Sint constructa basi. Princeps arteria lævo
 Ventriculo, princeps at dextro venâ patebit.
 Illâ sanguis eat subtilis & æthere fœtus ;
Hâc redeat totâ jam despoliatus opum vi.
 Nam velut in plures primùm se arbuscula ramos 680
 Dividit, ac veniunt ramò è majore minores,
 Inde alii rursus ex aliis, hoc ordine tandem
 Ut minimi semper fiant extrema tenentes ;
 Nec non multivagis idem radicibus ordo
 Cernitur, è terrâ quæ succos undique carpunt : 685
 Sanguinei pariter tubuli se corpore toto
 Protendunt ; atque innumeri ex se plurima trudent
 Segmina, quæ partes cunctas sinuosa pererrant :
 Usque adeò, pars ut nequeat tantilla videri,
 Cui non alveolus saltem tenuissimus insit. 690
 Sunt in membranis etiam levioribus : imò
 Sunt in vasorum tunicâ, vel in ossibus ipsis ;
 Quorum pertundunt textum penetrantque medullam.
 Sic passim irrepunt, sic passim arteria venæ
 Subjacet : illa fremitu subsultu cordis & unâ 695
 Con-

Concu
 Firmi
 At plac

ALT

Ut sege
 Nempe
 Promov
 Verùm

In tot d
 Vas tam
 Nam si

Ociùs in
 Vertitur
 Fit tabes

Rivorum
 Sic prude
 Diversi u

Proxima
 Egrediens
 Ecce aliu

Non inter
 Majores,
 Hæ rursus

Haud feci
 Amplifica
 Inde Apen

Hos rivi ;
 Florescit r
 Frugiferun

LIBER SEPTIMUS. 133

Concutitur; quare texto quadruplice constat
Firmior, ut valeat rapidi vim ferre liquoris:
At placidum referens manet hæc immota per artus.

670 **ALTERNIS** autem positas hîc aspice valvas,
Ut segetum in calamis nodos: mirabile dictu! 700
Nempe recluduntur, quâ se in præcordia sanguis
Promovet assiduus; justæ prohibere regressum.
Verùm quî faciet faber, ut nutritius humor
In tot dividuus rivos dispersus & exul,

675 Vas tamen ipse omnis redeat collectus in unum? 705
Nam si quâ propriis è ductibus exeat, illic
Ociùs implentur fossæ; restagnat; inertem
Vertitur in vappam; & pausâ corruptus ab ipsâ,
Fit tabes: letumque dabit, non munera vitæ.

680 Rivorum fines igitur, sive ostia parva 710

Sic prudens opifex inter se jungere norit,
Diversi ut generis minimorum extrema tuborum
Proxima sint. Nam vi, quâ semper truditur, uno
Egrediens, lacrymas postquam exsudavit alentes,
685 Ecce alium subit, & venarum exordia complens 715

Non intermisso decurrit flumine sanguis:

Majores, parvis dein concurrentibus, intrat;

Hæ rursus in magnas coalescunt denique venas.

Haud secus Eridanum, Venetis qui mergitur undis,

690 Amplificant fluvii, quos hinc è rupibus Alpes, 720

Inde Apennini passim juga celsa profundunt:

Hos rivi; & parvâ rivos ab origine fontes.

Florescit regio tantis ditata fluentis;

Frugiferumque solum gregibus pomisque superbit.

S A N.

SANGUINIS est autem, Quinti, sublimior usus,
 Quòd caput irroret. Nostræ hinc pars maxima vitæ.
 Hic cerebrum latet; hic cuncta aut primaria sensûs
 Organa sunt posita; hinc nervorum prodit origo:
 (Scilicet à geminis cerebrum quibus omne tenetur,
 Membranis, nec non cerebelli cortice ab ipso) 730
 Nervorum qui dant animos & robora membris:
 Per quos Mens gustat, sentit, videt, olfacit, audit,
 Et loquitur, corpusque movet. Quæ mira creandis,
 Et quæ ducendis per segmina corpore toto,
 Nunc geminis, nunc simplicibus solertia nervis! 735
 Quorum ope subtiles animi, velut ætheris auræ,
 Vivida materies, ipsique simillima luci,
 Ire, redire, volare queant: unde ociùs artus
 Ad nutum flecti, ad nutumque rigescere possint;
 Cessare interdum, vigili cùm fessâ labore 740
 Temperat alternans & lenit corpora somnus.
 Nempe quot è filis constant, quàm tenuibus, atque
 Robustis, & quàm firmo subtemine nexis!
 Quantæ in spiritibus vires, qui fila pererrant!

JAM-NE vides quali niteat disposita labore 745
 Corporis hæc moles, & inenarrabile textum.
 Ne tamen humanæ tantum compaginis ingens
 Admireris opus, turbam aspice circumfusam
 Omnigenarum animantum: ipsis miracula magna
 In minimis: huc verte oculos. Bombycis in anno 750
 Ter transformandi longè est operosius ovum,
 Quàm Semiramidis Babylonica mœnia magnæ,
 Aut impendentes præcelsis arcubus horti;
 Quàm Pharos, aut Ephesina ædēs, & Olympia signa;
 Quàm

Quàm
 Magn
 Moni
 Nam
 Et vig
 Hoc r
 Non
 NA
 Non r
 Sed di
 Quam
 Induit
 Defina
 Hoc r
 Vere r
 Et reli
 Quipp
 Grand
 Respu
 Cernit
 Nere f
 Ovatar
 Texit
 Atque
 Oppre
 Tum p
 Nec ca
 Quæ f
 Corpor
 Fit nov

LIBER SEPTIMUS: 135

Quàm Solymæ templum, vel Dædalei labyrinthi
Magnificæ ambages, Mausoli immane sepulcrum,
Monstraque Pyramidum, & Rhodii portenta Colossi.
Nam duris homines potuere laboribus illa,
Et vigili curâ, & largo pervincere sumptu;
Hoc non assequitur prudentia tota Sophorum, 760
Non robur populorum, aut Regum immensa potestas.

NAMQUE in eo jam dudum inclusa fuisse necesse est
Non modò vermiculi simul omnia membra futuri,
Sed distincta etiam triplicis primordia formæ,
Quam præfinitis ex certâ lege diebus 765
Induit; ut primùm reptans, pòst chrysalis, ales
Desinat, immoriens effusâ prole triformi.
Hoc ritu extinctis bombycibus ante Novembrem,
Vere novo tepidis genus omne resurgit ab ovis;
Et reliquum simili jactatur sorte per annum. 770
Quippe duos simul ac menses bombyculus egit,
Grandior & saturis foliorum pabula buccis
Respuit, ac primæ sensit fastidia vitæ;
Cernitur ex imo deducens pectore fila
Nere sibi tumulum, levibusque appendere ramis: 775
Ovatam in medio subtili stamine concham
Texit membranæ fimilem & circumundique septam;
Atque ibi defidiâ torpens mollique veterno,
Oppressus-ne sopore jacet, leto-ne sepultus?
Tum pellem incanam nigranti mutat amictu: 780
Nec caput apparet, nec pes, nec jam ampliùs ulla
Quæ fuerat species; simul omnes contrahit artus
Corporis, exiguam formâ referentis olivam.
Fit nova res. Tandem intepuit cùm Sirius ardor,
Ultimâque

Ultimaque autumnō miti deferbuit æstas, 785
 Protinus albescens redimitur flore cadaver,
 Parvulaque exornant angustam cornua frontem:
 Tum pennæ assurgunt humeris; & pristina demum
 Viscera productam sensim extenduntur in alvum.
 Serica dente mero positis ergastula rodit 790
 Exuviis, structasque prius, nunc diruit ædes:
 Et fit avis per tecta volans, perque aëris auras.
 At blandis vefanus amor nova pectora telis
 Sollicitat: nubit volucris jam proxima leto,
 Et soboli tota indulget; secundaque partu 795
 Multiplici, foliis postquam ova infixā reliquit,
 Tot pertæsa vices, jam prorsus inutilis Orbi,
 Tandem omnis moritur, postremaque funera solvit.

HAUD aliter muscæ, quanquam illis longior ætas
 Esse quidem solet, haud aliter bis nascitur omnis 800
 Papilio, pictis pennas distinctus ocellis;
 Quem florem aligerum dicas, quem lucis amantem
 Sæpè dat exitio pulchræ pellacia flammæ.
 Nempe hoc omne genus varium & mutabile, vermem
 Exuit antè, leves quàm cœlo ventilet alas: 805
 Inque statu medio recubans sub carceris umbrâ,
 Nec vermis nec avis, nec vivum aut vivere cessans,
 Attentis miranda oculis spectacula præbet.
 Degere quadrupedem multâ sub arundine ranam
 Qui videt, & saltare solo, mox repere pigram 810
 Umbrosas inter salices, atque aëris aurâ
 Non secus ac lymphâ vesci, tum crura natando,
 Et longum femur & nudos agitare lacertos,
 Scirpea clamoso latè loca rumpere cantu,

Quo p
 Crede
 Atque
 Piscis
 Cauda
 Exiles
 Sic ovo
 Atque
 Hos per

NE C
 Ast etia
 Seu stu
 Seu vi
 Semper
 Et Tigr
 Prædæ i
 Accipite
 Pascua T
 Frigoris
 Quærit,
 Dulcison
 Incola se
 Consuet
 Cetera q
 Et pelag
 Nil potu
 Nec junc
 Et, si pla
 Degener
 Sive eme

LIBER SEPTIMUS. 137

785 Quo pulsæ resonant æstivâ nocte paludes, 815
 Crederet alterius vitæ primordia nactam,
 Atque in pisciculis annum exegisse juventæ?
 Piscis erat capitatus: ei perlucida remum
 Cauda ministrabat, quem flectere norat in undis;
 790 Exiles pinnæ, teres undique corpus & atrum. 820
 Sic ovo exivit: rana hoc in pisce latebat.
 Atque id non temere aut rarò; sed semper eodem
 Hos peragi ludos ritu miramur ubique.

795 Nec solum in minimis naturæ regula brutis, 825
 Ast etiam in magnis constat; seu corporis artus,
 Seu studia & mores, aut curam prolis alendæ,
 Seu victum inspicias. Nam fulvi terga Leones
 Semper, & hirsuti nemorosis montibus Ursi,
 Et Tigres variæ, & latitans Crocodilus in undis
 Prædæ inhiant: vexat Perdices atque Columbas 830
 Accipiter: timido Lupus insidiatur ovili:
 Pascua Taurus amat, cornuque laceffere gestit:
 Frigoris impatiens terram Philomela calentem
 Quærit, & ad notos cum Sole reversa penates
 Dulcisono nidi solatur tædia cantu, 835
 Incola semestris patriæ, semestris & exul:
 Consuetasque domos peregrina revisit Hirundo.
 Cetera quid referam cunctis animalia terris
 Et pelago: mundi quibus immutare vetustas
 Nil potuit; sicut neque frondem invertere laurûs, 840
 Nec junci calamus, aut violæ vernantis odorem?
 Et, si plantarum aut animantùm, sæpiùs ut fit,
 Degeneres aliquas vitio telluris & auræ,
 Sive emendatas cultu meliore videmus,

Tu

Tu ne propterea mutari semina credas : 845
 Nam permixta sibi redeunt ad pristina semper,
 Et quóvis detorta in se Natura recurrit.

QUÆRENDUM est igitur, quænam sit causa tenoris
 Perpetui. Certè nusquam reperire licebit,
 In primis nisi principiis, unde illa creantur, 850
 Atque ita dispositis, ut semper talia prodant.
 Fortuitis-ne Atomis? Atomis sed corpora nulla,
 Nullas affectant species, nec legibus ullis
 Morigerantur: abest procul his delectus & ordo.
 Principia hæc igitur sunt ipso in semine rerum, 855
 Non allata foris, sed fontibus hausta paternis.
 At pater unde habuit? Nimirum semine ab ipso,
 Unde fuit. Traducta ergò sunt ordine quodam
 A patribus primis ad natos inde sequentes;
 Et sic ad reliquos veniunt transmissa nepotes 860
 Planè eadem: cum sint eadem quoque facta nepotum,
 Quæ patrum fuerant, moresque imitentur avitos.
 At non fingere habet propriæ primordia gentis
 Quæque recens soboles: sed qualia repperit illa,
 Tradere venturæ vel nescia cogitur. Ergò 865
 Jam caput ad primum stirpis remeare necesse est,
 A quo cuncta fluant, quondam informata. Sed illi
 Quis dedit? Anne sui generis fuit ipse repertor?
 Tute negas. Forsan compegit semina casus:
 At casus nihilum est, aut res. Rem feceris esse; 870
 Ergò materiem, atque Atomis nil amplius ipsis:
 Si nihilum; ergò dabis nihilo ut fabrefecerit Orbem.

Nec quia nil pugnat res, quâ ratione geruntur,

Hac

Hac fi
 Nonne
 Qui vel
 Ignora
 Aut ele
 Versibu
 Quæ qu
 Nil tan
 Principi
 Sic etia
 Quo sur
 Singula
 Absque
 Muneris
 Conspic

Qu d
 Mortales
 Nec sine
 Sunt con
 Cudere r
 Foetaque
 Quàm se
 Flestend
 Et digito
 Quàm cu
 Semina s
 Magnæ
 Abdidit
 Ut mare

LIBER SEPTIMUS. 139

Hac fieri, idcirco casu sic esse putandum est.
 Nonne etenim ille tibi dicatur stultus & amens, 875
 Qui velit Iliacæ monumentum cladis, Homero
 Ignorante, unâ vi motûs esse peractum;
 Aut elementorum casu per mutua nexis
 Versibus, eximium carmen prodisse Lucreti. 879
 Quæ quanquam ingenium ostentant doctumque labo-
 Nil tamen est cur sic disposita fuisse repugnet [rem,
 Principiis motûs, elementorum-ve figuris.
 Sic etiam nostro quamvis in corpore membra,
 Quo sunt quæque situ, nihil obstat quominus illo
 Singula sint, tamen hoc ritu potuisse locari, 885
 Absque ullo proprii, quod tam solerter obibunt,
 Muneris intuitu, Ratio negat ipsa, videtque
 Conspicuum primâ viventium in origine Mentem.

Quòd si non sine proposito, quodcumque sit, uti
 Mortales membris, aut fungi munia possunt, 890
 Nec sine proposito membra hæc mortalibus ipsis
 Sunt concessa. Fabro ante omnes innotuit usus.
 Cudere nam solertius est, quàm ducere aratrum;
 Fortaque seminibus compingere semina multis,
 Quàm serere, ac sulcis versos mandare per agros; 895
 Flectendo formare habilem, quàm flectere linguam;
 Et digitos manibus, scapulis aptare lacertos,
 Quàm curvare manus, & corpora prendere dextrâ.
 Semina sunt igitur magni argumenta laboris,
 Magnæ Mentis opus: quæ tot miracula rerum 900
 Abdidit in tenui: at maribus concredita solis,
 Ut mare deciduum genus omne veniret ab uno.

TER.

140 ANTI-LUCRETIUS,

TERRIGENAS igitur populos educere limo,
 Vel genus alituum densatâ ex ætheris aurâ,
 Seu liquidum in mutos elementum cogere pisces, 905
 Ridiculus labor est. Cunctis par sufficit unum;
 Unde fluat reliquum diducto semine vulgus.
 Nec tamen hocce caput generis cujusque bifurcum
 Æterno statues, ni sis delirus, ab ævo:
 Quippe & staret adhuc. Ortus quæ nescia, durant 910
 Nescia & interitus. Quæ principis, una nepotum
 Conditio: ut cuncti morimur, sic primus avorum
 Debuit ipse mori; quia nascimur, hic quoque nasci.
 Solus at æternus, primum qui condidit, ille est.
 Si casus, casum æternum cogere fateri, 915
 Qui nihil est: Si Mens, æternam credere Mentem.
 Nec magis æternum sibi succedentia multa
 Conficiunt, quàm multa sibi contermina formant
 Immensum. Quidquid capimus fine fine modoque,
 Ire catenatum junctis nequit ex elementis. 920

SED quoniam una tibi semper Fortuna creatrix
 Omnia composuit rerum primordia miscens,
 Dic, age; cur primum tantos enixa labores
 Destiterit subito cessans, nec rem ampliùs ullam
 Progeneret; sed quam arripuit, cogatur eandem 925
 Ire viam? Novitatis enim fortuna parens est.
 Quâ sibi vi factâ, quo nempe coërcita fræno?
 Quid vetat omnigenos ultra procudere partus?
 Semina non desunt; vis insita suppetit; adsunt
 Multimodi nexus, & formarum ampla supellex. 930
 Dic mihi, fortunæ volucres quis rescidit alas?
 At verò casu fieri quæcunque putantur,

(Scilicet

(Scilicet
 Causan
 Rarò,
 Tanqu
 Non in
 Nos fun
 Sublime

Ac v
 Sulpto
 Prototy
 Cùm se
 Accipia
 Primitu
 Sic, non
 Principi
 Constitu
 At, quo
 Provida,

PRO
 Quas fier
 Ac totan
 Prospicie
 Et ponat
 Linea co
 Quod si
 Subverti
 Intermix
 Cuncta b

LIBER SEPTIMUS.

141

(Scilicet obscuri respectu finis agentem
Causam, nec solitam, casum appellare fuemus)
Rarò, inconstanter fiunt: ast omnia nostra hæc 935
Tanquam ex præscripto legis, serieque per ævum
Non intermissâ, & parili pede currere, testes
Nos sumus. Adde etiam, quòd multam agnovimus ar-
Sublimeingenium,& vim magnam mentis in illis. [tem,

Ac velut in nummis dum cudere Principis ora 940
Sculptori visum est, operosum ante omnia cælat
Prototypum chalybe in duro; cui pressa metalla
Cùm se se indiderint, quot erunt signata, necesse est
Accipiant unam effigiem: spiratque manetque
Primitus impressum, & nunquam delebile signum: 945
Sic, non casus iners, non quævis incisa causâ
Principiorum est principium, quæ corpora quæque
Constituunt, viva imprimis, & semen eorum:
At, quocunque modo libeat vocitare, sit illa 949
Provida, communis, valida, atque æterna, necessum est.

PROVIDA: nimirum conceptâ ut imagine rerum
Quas fieri voluit semel, & succrescere semper;
Ac totam seriem per sæcula multa futuram
Prospiciens, passu det cuncta incedere iusto:
Et ponat leges, ne quo se devia flexu 955
Linea corrumpat, neu recto tramite aberrat.
Quod si non esset, jam funditus omne videres
Subverti genus, & confundi Semina multis
Intermixta modis: nulloque coërcita nexu
Cuncta brevi in natale chaos resoluta redirent. 960

COM-

(Scilicet

COMMUNIS porro: quoniam omnia cernimus uno
 Semper more geri. Quippe ut vegetabilis arbor,
 Sic animans proprio semper de femine nasci,
 Semper ali, atque mori, solitosque emittere fructus,
 Communem & semper decurrere cernitur orbem. 965
 Atque ut pictoris facile est agnoscere morem,
 In tabulis quidquid celebraverit, aut fera Martis
 Prælia, & horrendis quassatam assultibus urbem,
 Capripedum-ve jocos, festivique orgia Bacchi,
 Seu virides Penei ripas, & frigida Tempe, 970
 Seu puppim allisam scopulis, & naufraga ponti
 Littora, & elatos ventis ad nubila fluctus:
 Prodit enim ex ipso diversarum ordine rerum,
 Fingendique modo dispensandique coloris,
 Appositâque umbrâ, & dispersâ luce, character 975
 Cuique suus, veri auctoris certissimus index:
 Sic Natura omnis fabricatorem arguit unum.

DIXIMUS & causam hanc pollentem viribus esse.
 Quis dubitet? Cui Materię sit subdita moles
 Omnis, uti limus figulo, nunc iussus in urnam 980
 Expandi, nunc esse globus, vel equestris imago.
 Scilicet ex glebâ Moderator summus eâdem
 Et Solem & Lunam, & fulgentia fidera cœlo,
 Et Maria & Terras, & quidquid vivit in illis,
 Condidit; atque pari, quo fecit, numine servat. 985

DENIQUE ut omnipotens, communis, providus, auctor
 Sic æternus erit: quis enim dabit esse creanti,
 A quo cuncta tenent ut sint maneatque? Sed horum
 Arte rudi quædam & firmo cum robore, vasti

Incon-

LIBER SEPTIMUS. 143

Inconcuſſa Orbis quaſi fundamenta baſeſque ; 990

Quædam perfectò ſtudioſè intuſque polito

Corpore, verùm eheu ! paucos manſura per annos.

Nec mirum certè ſi quo ſubtilius omne

Compoſitum fuerit, cùm ſit pars quælibet ejus

Pronior ad motum variisſque obnoxia plagis, 995

Hoc poſſit minùs & durare, & reſpuere ictuſ.

Tanto nobilitàs emitur, vitæque voluptas

Labilis ! Idcirco brevium cauſa optima rerum

Invigilare ſimul reparandis atque creandis

Debuit, ut multis porro ex mortalibus eſſet 1000

Immortale genus. Verùm uno ac ſimplice nutu

Fecit utrumque Deus : cùm cuncta in ſemine primo

Semina concluſit, gemini compendia ſexùs :

Cuſtodeſque mares pretioſi muneris unos

Inſtituit, ſobolem maturâ ætate daturus. 1005

Sic hominum genus omne hominis tenuiſſima primi

Pars fuit. At majora tibi miracula pando.

Non ſolùm exortos homines olim-ve futuros

In patre quemque ſuo ſtirpis comprehendat auctor,

Sed plures multo, qui nunquam ad luminis auras 1010

Perveniunt, quanquam ad lucem vitamque parati.

Quotquot enim à genitis gigni potuere viciffim,

Qui tamen in tenebris jacuere perennibus, & quos

Oppreſſit nox atra æterno in carcere clauſos :

Et, ſi dante Deo ſpiraffent, quotquot ab illis 1015

Enaſci poterant, cunctos ſimul una creavit

Formavitque dies, jam membris omnibus aptos,

Jam plenos vegetante animâ, ſed mentis egentes.

At totam in maribus prolem primordia vitæ

Accepisse prius, quàm sit conjuncta marito 1020
Femina, si dubitas, oculos adverte, videbis.

NEMPE Microscopium, Batavis quod nuper in oris
Divinâ sapiens reperit Levenockius arte,
Perspicuamque facem in tenebris dedit esse profundis,
Arripe & observa. Nihil est nisi vitrea lenti 1025
Lacryma convexæ similis, quam lamina duplex
Continet infixam, tenuique foramine circum
Includit. Minimum quodcunque objeceris, ingens
Apparet visu confestim, atque intima pandit.
Nec præsens adeò nostris obtutibus unquam 1030
Auxilium venit : novus illo sistitur orbis ;
Et nova Naturæ facies referatur, apertis
Visceribus mixtorum, & tegmine nuda remoto.
Est oculorum oculus, sine quo cæci esse videmur,
Saltem hebetes tardique : quibus vix antè licebat 1035
Nosse superficiem, atque hæere in cortice summo,
Nunc aditus liber patet in præcordia rerum.
Nec jam vestibulum ante ipsum atque in limine portæ
Stamus, at in medias juvat ire profundius ædes ;
Atque ibi thesauros fluxi & reparabilis ævi 1040
Hactenus occultos, quodque est ante omnia mirum,
Æternæ contemplari vestigia Mentis
Indita Materię, ut speculis mandatur imago.

Ns te prodigii novitas absterreat, ut quos 1045
Erroris timor inspiens errare coëgit :
Ne-ve instrumento fingi mendacia credas,
Sensibus ac nostris illudi : qualia monstrat,
Talia sunt in se se objecta ; & plurima quanquam

Inf
Imo
Cres
Vim
Semp
Huic

ER

Aut c
Protin
Vermi

Mobil

Per spa

Quàm

Surger

Cum p

Fragran

Agglom

Ad Sole

Et magn

Sic geni

Quàm d

Attuleran

Languesc

His ca

Molle ruc

Verum ip

Haud faci

Masculus

Quam si p

VOL.

LIBER SEPTIMUS. 145

Inspiciuntur, adhuc plura inspicienda supersunt.
Imò & lenticulæ decies licet aucta potestas 1050
Cresceret, inventisque novis assurgeret ultra
Vim propriam, quantum mortalia lumina vincit,
Semper inexhausto non visa relinqueret impar
Huic fundo; satis est, partem potuisse videri.

ERGÒ lenticulæ opponas, dum pura dies est, 1055
Aut canis, aut galli stillantem è femine guttam;
Protinus ecce tibi ante oculos (mirabile visu)
Vermiculorum ingens populus, quasi in æquore magno
Mobilis, atque natans, celer, irrequietus, & omne, 1060
Per spatium ludens certatim ac præpete cursu,
Quàm multæ spectantur apes æstate serenâ
Surgere confertim, totisque erumpere cellis;
Cum priscis laribus pulsæ novitatis amore,
Fragrantes cunas & cæca palatia linquunt:
Agglomerant se se in nubem, rapidasque choreas 1065
Ad Solem exercent: pennis micat effera pubes,
Et magno circumvolitat per Inane susurro.
Sic genitale suâ fremit agmen & ardet in undâ,
Quàm durat calor ille diu quem è fonte paterno
Attulerant: sensim nam defervente liquore 1070
Languescunt, tenuesque animas jam frigida ponunt.

His caput & caudam & membrorum cernere fas est
Molle rudimentum, & formæ discrimina quædam.
Verùm ipsis quanquam duplicem sexum esse necesse est,
Haud facile agnosces; turbâ tamen omnis in illâ 1075
Masculus innatam sobolem jam continet in se:
Quam si non habeat, quo pacto emittere posset;

VOL. II.

G

Illo

146 ANTI-LUCRETIVS,

Illo nempe die, quo plenis puber ab annis,
Ibit in amplexus avidas consortis ; & unde 1079
Tunc natam erueret ? Cùm jam omni parte creatus,
Nil sit adepturus venturo tempore, præter
Crementum. Tenet ille adeò, quodcunque tenebit :
Integra nimirum propriæ exemplaria gentis,
Et sobolem quoque natorum, sobolemque nepotum ;
Foetæque filioliis animalia gestat, ut ipse 1085
In patre vivus erat, quem emissum tu modò cernis.

S : te percellunt tot tamque minuta minutis
Corpora corporibus prægnantia, ne tamen istis
Diffide ; at potius mirare hæc omnia genti 1089
Plantarum, atque homini, et cunctis communia brutis :
Unde his communem causam invigilare necesse est.
Nonne vides quàm sit tenuis formica culexque ;
Et plebecula quam nutrit gravis atque senescens
Caseus, & quæ habitat flores ac germina mandit,
Et quâ prunorum albescit violacea pellis, 1095
Et quâ obdacta situ vel mucida corpora sordent ;
Denique qui medio deprenditur anguis aceto :
Quid minus esse putas minimis viventibus istis ?
Attamen his partes multæ, multoque minores 1099
Inveniuntur adhuc ; quarum numero, ordine & usu
Integra concrescunt, & verè animalia fiunt.
Est illis cerebrum & pectus, venterque pedumque
Remigium : est humor quidam in præcordia manans,
Ac refluens ; & particulis hæc omnia constant.
Sunt fibræ & glandes, sparsi per tota meatus 1105
Corpora ; sunt animi vitæque ac motibus apti,
Insuper & foetus, atque organa foetibus ipsis ;

LIBER SEPTIMUS. 147

Ac totidem moli respondent congrua membra,
 Quot sunt Balenæ, quot grandi sunt Elephanto.
 Nam varias partes suus aptè dividit ordo, 1110
 Sepositasque tenet : cùm decrescentia Semen
 Semina quodque habeat, semperque minora gradatim.
 Nec magis inde tumet : nam ritu prorsus eodem
 Circulus insertos amplectitur orbibus orbes
 Innumeros, nec eo fit major ; & uncia simplex 1115
 Haud gravior, quòd contineat sine fine modoque
 Pondera se leviora ; ut fusiùs antè probatum est.
 Ergò prosequere, ac nostris assuesce minutis ;
 Et quàm sit vis Materiæ fecunda, memento.

Nec fatis : exemplo causam firmare juvabit. 1120
 Unde est, cùm species asini miscetur equinæ,
 Mulus ut inde oriens, sit quamvis pronus & acer
 In Venerem, generet nihil, infecundus amator ?
 Id quoque de Pardo, Tigris submissa Leoni
 Quem parit, atque aliis Naturam præter obortis, 1125
 Inter aves aut quadrupedes aut cetera cense
 Quæ procul à nobis animalia protegit æquor.
 Hæsit in hoc puncto rerum malè gnara vetustas :
 Sætaque pro causis adducere nomina vana,
 Hos infamavit monstrorum nomine partus, 1130
 Monstri & prolificum semen cuiusque negavit.
 Excusanda tamen : nondum sibi lumen in umbris
 Fecerat obscuris ars ingeniosa Sophorum,
 Qui plerumque nihil nisi suspicione tenebant.
 Venit clara dies ; & tandem cognita causa, 1135
 Cur steriles cuncti naturâ ex dispare foetus,
 Totaque progenies nullo sistatur in uno.

148 ANTI-LUCRETIUS,

Scilicet illius conspecto semine, nullum
 Apparet vivens animal, tantùm humor inanis :
 Quandoquidem non est ab eo qui cuncta creavit, 1140
 Ancipitum species & formula condita rerum :
 Nec possunt aliquo fabrefacta exsurgere casu,
 Quæ non extiterint jam pridem ab origine Mundi.
 Nam quæ causa minor, vel quæ manus æmula summi
 Artificis, tanto poterit contendere nisu, 1145
 Infecta ut faciat, Regemque imitetur Olympi ?

MULUS at iste, inquis, non est ab origine primâ
 Structus ; & ecce tamen venit, ac profertur in auras.
 Imò structus erat ; sed quid mutaverit, audi.
 In patre asellus erat multis cum millibus, antè 1150
 Quàm matrem furtivus equam violaret adulter.
 Ignotis subiens tectis, exoticus hausit
 Non sibi collectos peregrino è fonte liquores :
 Parvula discordi tumuerunt viscera succo :
 Vestivitque artus aspinos humor equinus ; 1155
 Haud ita dissimilis tamen, aut alienus, ut illos
 Rumperet omnino, sed qui pervertere posset :
 Et cœpit neuter fieri ex utroque parente,
 Detortâ in melius formâ, sexuque retento.
 At quoniam fœtus minimi, quos hospes alumnus 1160
 In se sopitos immaturosque gerebat,
 Insolito nunquam victu potuere foveri,
 Tunc genus extinctum est : quoniam sine numine fabri
 Formæ non potuit suppleri forma peremta.
 Quòd si aliquis cladem effugeret, servatus asylo 1165
 Ambigui patris, & genuinâ matre receptus,
 Posset item nasci : verùm id contingere rarò,

Vel nu
 Mulus
 Prolis
 Quales
 Quas A
 Contem
 Non du
 Semen
 Tempe
 Sic ster
 Ferment
 Forma
 Seu qui
 Macef
 Qu
 Præbea
 Hoc ma
 Semper
 Ova qu
 Namqu
 Cingit,
 Contine
 Autuma
 Illo nut
 Cùm ga
 Hâc unâ
 Quam t
 At steril
 Nam ni
 Quocirc
 Vel

LIBER SEPTIMUS. 149

Vel nunquam, & suspecta putem monumenta tulisse.
 Mulus propterea vacuus venit, omne per ævum
 Prolis egens, solâ posthac reparabilis arte. 1170
 Quales in nostris crescunt regionibus herbæ
 Quas Asia, aut America recens, aut Africa mittit
 Contentas in seminibus: frondescere primum
 Non dubitant; verum flos illis cassus, & ultra
 Semen ferre negant; frustra enitentibus obstat 1175
 Temperies aliena soli, vel frigidus æther.
 Sic sterilis mula est, confusis indole binâ
 Fermentis; quorum discors natura duplexque
 Forma vetat, ne quidquam ex his augescere possit;
 Seu quia clauduntur loculi, tunicæque labantes 1180
 Flaccescunt, seu pollutus contabuit humor.

QUIPPE hoc femineum officium est, ut idonea solùm
 Præbeat interiùs pullis alimenta repostis:
 Hoc maris, ut pullos, quorum ipsi copia multa
 Semper inest, interdum utero transmittat alendos: 1185
 Ova quod attento tibi gallinacea monstrant.
 Namque ibi luteolum tenuis membrana vitellum
 Cingit, & in lento suspensum albumine vinclis
 Continet hinc atque hinc: falsò quæ germina vulgus
 Autumat: hæc pelli quam testâ involvit, adhærent.
 Illo nutritur soboles oritura vitello, 1191
 Cùm gallo genitrix est fecundata marito.
 Hâc unâ pullus paulatim augebitur escâ;
 Quam tenet ipsum etiam gallinæ virginis ovum,
 At sterile, & nullo capturum fomite vitam. 1195
 Nam nihil inde potest, ubi non fuit antea, oriri.
 Quocirca multum est, quæ sit prudentia Mentis

150 ANTI-LUCRETIUS,

Divinae, ut stupeas : quando partita laborem
Inter utrumque genus promendæ in sæcula prolis,
In mare prolem ipsam statuit ; dum femina sola 1200
Possidet id quo possit ali & grandescere proles.

ATQUE adeò quoties genitali ardore cientur
Nativi latices, quo se quoque Numinis alti
Pandit provida Mens, in tempora longa propagans
Viventum omne genus, subitus micat ignis amorum :
Utrumque exagitat sexum vefana libido. 1206
Nonnullis sine lege venit, sed quâlibet anni
Tempestate ; aliis nidorum menstrua cura ;
Semestres aliis nexus : pars maxima tantum
Vere novo ; ac Solis reditu connubia miscent. 1210
Seri hoc igne calent gelido sub marmore pisces ;
Cessit ubi grave frigus aquis, & ab aëre lapsus
In pontum, in fontes, in flumina transiit æstus.
Tunc natat omnis amor, tunc flagrant humida regna,
Et lasciva Venus tepidis bacchatur in undis. 1215
At cervos, imbellè pecus, natumque latebris,
Autumnalis agit furor in civilia bella,
Mugituque procul reboat nemus omne falaci.
Sic totum Natura, suas secunda creatrix
Dispertita vices, incendit amoribus annum. 1220
Cessat hyems, & sola gelu quasi cœlibe torpet.

QUOD si, cum videas partes animantibus esse
Non ita præcipuas nequeant ut stare sine illis,
Qualia sunt cervis & bobus cornua, quales
Nonnullis dentes, & cauda oculata superbo 1225
Pavoni, atque homini florens in corpore pubes,

Quæ

LIBER SEPTIMUS. 151

Quæ matura dies affert, non ipse dat ortus,
Hinc fortasse pates non feminis esse virilis
Congenitum laticem, at membris aliquando creari,
Tarda quòd in nobis veniat generosa juvenus, 1230
Falleris haud dubiè. Nam primò ut singula tangam,
Quæ tu innata negas, fierique recentia dicis,
Et plumæ & pubes, dentesque & cornua, quanquam
Non excluduntur certo nisi tempore vitæ, 1234
Formam habuere tamen propriam in radicibus imis,
Principiumque suū. Quanto magis esse paratum
Debit à teneris, quod continet omnia, semen !
Frigida sed nuper genitis infantibus ætas
Non patitur validis quasiari membra fluentis ;
Nec tunicae graciles, nec tenuia vasa resistunt : 1240
Infecundas adhuc circum præcordia sanguis
Volvitur, & crudi stillant in viscera succi,
Lymphaque molliculos fluit immatura per artus.
Ast ubi convaluit grandescens corpus in horas,
Firmatoque vigens adolevit robore virtus ; 1245
Tum cellis trepidare cavis, fremere atque moveri
Hactenus immotæ contracta exordia gentis.

Sic postquam abreptus tetrus Aquilonibus aër
Horrentem brumam terris advexit & undis,
Et cecidit Mundi facies, caligine mersa 1250
Cuncta jacent ; mutæ volucres, & squalida Tellus ;
Obductum Solis iubar, & vix nubila densa
Permeat ambigua vaga quædam lucis imago.
In stabulis armenta, greges torpore fatiscunt,
In sylvisque feræ : latet intra limina pastor. 1255
Currere tunc rivi, tunc prata virefcere cessant :

152 ANTI-LUCRETIIUS,

Nec jam ullæ arboribus frondes, neque gratia ruri :
 Sed stupefacta omnis pallet Natura, filetque
 Sub nive, sub glacie duris obstricta catenis : 1259
 Regnat ubique veternum, & vita fimillima morti est.
 Sol autem ut cœpit noctes æquare diebus
 Pleniùs irradians, & amicum restituit ver ;
 Diffilit acre gelu spirante Favonio, & Orbis
 Vincla remittuntur : lenis per corpora cæca
 It calor, & laxat partes, miscetque movendo ; 1265
 Arridetque anni redeuntis prima juvenus.

SEMINA sic teneris dormitant abdita rebus,
 Donec robur ea, & juvenilis concitet ardor.
 Attamen in vario genere ac molimine rerum,
 Queis nova tempestas anteaclæ damna refarcit, 1270
 Non ullam invenies, quæ, si incrementa recepta
 Veris ab adventu & rorantis munere cœli
 Excipias, causâ in propriâ, dum bruma rigeat,
 Non fuerit : parvæ sed erant, imisque latebant
 Principiis ; magnæ nunc sunt, oculisque patentes : 1275
 Antè quiescebant ; nunc omni ex parte moventur :
 Nunc res dicuntur ; sed erant compendia rerum.
 Haud secus ille Elephas, qui tergo pondera tanta
 Sustinet, ac turre armisque virisque refertas,
 Textilis instar equi periit quo prodita Troja, 1280
 Nascens parvus erat ; minimus quoque matris in alvo.
 At quanto minor in lumbis fuit ille paternis ?
 In lumbis & avi & proavi ? Tamen unus & idem.
 Aspice sublimi ferientem sidera quercum
 Vertice, rimantem radicibus infera regna, 1285
 Umbrantem patulo ramorum tegmine terras,

Et quæ
 Glans
 Atque
 Jam di
 Tota e
 Haud a
 Quæ S
 Nunc f
 Abram
 Et dum

VER
 Tam te
 Particu
 Convel
 Undiqu
 Corpor
 Tempe
 Sic ma
 Plurim
 At ne c
 Proferr
 Non na
 Postqua
 Se tand
 Expect
 Vivend
 Aut qu
 Aut fat
 Innum
 Ut yi f

LIBER SEPTIMUS. 153

Et qualem Assyrio monstrarunt somnia Regi;
 Glans fuit, aut potius pars exilissima glandis:
 Atque eadem in quercu, glandem quæ protulit illam,
 Jam distincta suis perfectaue partibus arbos 1290
 Tota erat, exceptis, ut diximus, incrementis.
 Haud aliter gens Hebræum numerosior astris,
 Quæ Syriæ fines olim ditione tenebat,
 Nunc servit latè totum diffusa per Orbem,
 1265 Abramo simul in puero fata constitit omnis;
 Et dum vagiret, cunis requievit in iisdem. 1295

VERUM, inquis, quo nempe queat contingere pacto,
 Tam teneris, tam mobilibus cum semina quæque
 Particulis consistant, quarum positura, modusque
 1270 Convelli facilè, ac dilabi tempore possunt, 1300
 Undique præterea è variis alimenta receptant
 Corporibus, discors quibus est atque absona planè
 Temperies, ut tam multos intacta per annos
 Sic maneant, servantque suam inconcussa figuram?
 Plurimus id cortex facit, & pressura coercens. 1305
 At ne credideris vel centum è millibus unum
 Proferri in lucem. Perit innumerabile vulgus
 Non natum: ac, veluti ratis ipso naufraga portu,
 Postquam infinitis latebrarum amfraetibus ægre
 Se tandem eruerat, frustraue ad tempora venit 1310
 Expectata diu, correptum præcoce fato,
 Vivendi amittit spem totam in limine vitæ:
 Aut quia destruitur corpus, quod semina servat;
 Aut fata dispereunt, simul & conclusa gradatim.
 Innumero numero plebecula seminiorum. 1315
 Ut yi fracta maris cum gurgite cymba profundo

154 ANTI-LUCRETIVS,

Mergitur; & cymbæ quæcunque est credita turba
Interit, atque unâ forbetur merfa procellâ.

QUIN etiam fragilem populum necat ægra senectus,
Aut hebetat minuitque, atque omni robore pulso 1320
Marcentem infringit; vis morbida sæpe trucidat:
Præcipuè rapti quam ultrix America metalli
Misit in Europam, pretiumque exegit avaris
Fontem ipsum vitæ inficiens; diroque veneno
Vulnera jam nimium metuendi insperfit amoris. 1325
Aspice nunc quanta immensum jactura per Orbem;
Quot pateant leti portæ; quot mutua bella
Mortales inter miseros; quot ubique voraces,
Indomitæque feræ; quot sint dispendia frugum.
Namque & gramineum germen populatur in herbâ
Corniger, ipse brevi pariter cessurus in escam; 1331
Mactandæque sues & glandem & fagina frangunt
Semina; sic & aves avibus, granisque cibantur;
Sic pecudum gens nata mori, frumenta que crescunt
Nata teri, propriâque hominem fulcire ruinâ. 1335
Alterum ab alterius clade integratur, & augmen
Accipit: usque adeò res omnis debita morti
Prædatur, mox præda aliis datur ipsa vicissim.

SED magis inde patet, cur tanto intexta labore
Semina feminibus Mundi concluderit auctor. 1340
Prænoscens etenim variis quàm plurima semper
Interimenda modis, rueret ne fluxa propago
Paulatim, tandemque internecione periret,
Jussit inexhaustâ compagine foeta creari; 1344
Ut saltem in paucis, quæ demum intacta supersunt,

Ac

Ac ve
Relliq
Fluctiv
Piscicu
Efficit
Quot f
Tale p
Maxim
Quàm

NEC
Corpor
Materi
Exteriv
Suspici
Non ea
Solver
Quæfie
Nec cr

ERG
Materie
Quid v
Viventi
Non m
Verùm
Arte la
Atque
Cernim
Surgere
Aspici

Ac velut exscidio communi erepta, manerent
 Reliquiæ generum incolumes. Hinc masculus intra
 Fluctivagos pisces planè est spectabilis humor :
 Pisciculorum incredibilis quem copia densum
 Efficit ac niveum ; quot habet Sextilis aristas, 1350
 Quot sunt in sylvis frondes, quot littore arenæ :
 Tale putes omni concretum in corpore semen.
 Maximus in minimis certè Deus, & mihi major,
 Quàm vasto Cœli in templo astrorumque catervâ.

Nec te viventium numerus perterreat ingens 1355
 Corpore in angusto : quis enim pertingere finem
 Materiæ possit ? Quæ si tam immensâ videtur
 Exteriùs, Cœli dum tractus ultimaque astra
 Suspiciis, ac semper diffusam intelligis ultrâ ;
 Non eadem minùs infinita videbitur intus, 1360
 Solvere si tentes, penitusque extrema minutim
 Quæsieris. Vanus labor undique : terminus illâ
 Nec crescente fuit, nec decrecente repertus.

ERGÒ Materiæ cùm sit pars quælibet ipsa
 Materies, extensa loco, atque instructa figurâ, 1365
 Quid vetat abstrusas inter prorsusque latentes
 Viventium in gremio partes, dignoscere quasdam,
 Non modò dividuas, iterumque iterumque minores,
 Verùm etiam organico ritu doctâque creantis
 Arte laboratas, quæ sint primordia rerum, 1370
 Atque alias aliis immerfas ? Sicut in horto
 Cernimus, illuxere dies cùm veris amœni,
 Surgere florentem viridi de cortice gemmam.
 Aspicias ut teneram vix audet findere pellem

156 ANTI-LUCRETIUS,

Primùm inter nitidas affulgens purpura frondes ? 1375
 Carpe manu, flos est nondum, sed molle futuri
 Principium floris ; soles alimentaue defunt :
 Carpe manu, internosque oculo scrutare recessus ;
 Invenies foliorum intexta volumina centum,
 Et quotquot Zephyris erat expansura coronas, 1380
 Si crevisse rosæ justum licuisset in ævum.

SEMINA quin etiam, sobolis spem in pyxide clausam,
 Immatura quidem, sed tota atque integra servat :
 Amplificante vitro quæ si perspexeris, ingens
 Nec prius auditum subito mirabere monstrum : 1385
 Scilicet arboreos artus in acumine grani
 Exiguo totos ; distinctamque ordine pulchro
 Radicem à ramis. Tum grana secunda videres
 Protinus in primis, aliudque in germine germen ;
 Si possent oculi tantas penetrare latebras. 1390
 Ast ubi deficiunt sensus, Mens abdita rerum
 Prosequitur, superatque viam. - Mysteria tanta
 Jam capis : ecce offert tibi se innumerabilis ordo
 Congenitorum hominum ; quos primo in semine clausit
 Omnipotens sator, aggestosque volumine parvo 1395
 Implicuit : segetem æternam, & sine fine feracem ;
 Quam succedentes anni, revolutaque sensim
 Tempora multiplici foetu, partuque recludunt:
 Et populus surgit, populos quoque mille daturus.

At non hoc hominis proprium est, quod diximus :
 Competit organico, quod nascitur ac perit, omni. [æque
 Ut rosa, sic reliqui flores, herbæque virentes
 Telluris decus ; & multo producta labore

Vis se
 Quæ
 Sic ac
 Sic in
 Sic rel
 Antea

IN
 Redde
 Luxuri
 Vix ca
 Culmo
 Et frug
 Tales,
 Tales
 Niliaci
 Nigrâ
 Parte a
 Vastat
 Squalet
 Et rara
 Haud p
 Livida
 Et quen

AT
 Dives o
 Non à
 Nimiru
 Vel nim
 Desuit

LIBER SEPTIMUS: 157

Vis segetum ; & pomis divès pendentibus arbos ;
 Quæque tegunt altæ montana cacumina sylvæ : 1405
 Sic acino inclusæ vites, & vitibus uvæ :
 Sic in frumento seges est, & plurima messis :
 Sic reliqua in reliquis : & quæ modò facta videntur,
 Antea erant, sed operta ; at nunc revoluta patefcunt.

INDE fit ut terræ non omnes omnia possint 1410
 Reddere. Nam multis Ceres aurea fulget in arvis,
 Luxuriatque solo felici atque ubere glebæ,
 Vix capita ut fufferre queant pendentia sylvæ
 Culmorum : ridet grato sub pondere Tellus,
 Et fruges largo profundit Copia cornu. 1415
 Tales, ut perhibent, ostentat Mœsia campos ;
 Tales Ægypti fortunatissima terra,
 Niliacis postquam latè perfusa fluentis,
 Nigrâ conspersas uligine sensit arenas.
 Parte aliâ miseros fitis horrida, vel gravis humor 1420
 Vastat agros : stipulæ tristes sine honore fatiscunt ;
 Squalet humus, victumque agris præbere recusat ;
 Et raras inter fulci numerantur aristas.
 Haud procul est humilis casa paupertatis iniquæ ;
 Livida quam macies, dejectaque fletibus ora, 1425
 Et querulus dolor, & laceri testantur amictus.

ATTAMEN ex uno potuit tam semine nasci
 Dives opum, quàm macra seges : discriminis ergo
 Non à feminibus, ratio à Tellure petenda.
 Nimirum salibus vel nullo rore solutis, 1430
 Vel nimio extinctis, vel deficientibus, omne
 Defuit auxilium, validique potentia nitri :

Quo

Quo sine multiplices aperiri in germine nexus,
 Detur ut augmento locus, & primordia miris
 Intricata modis paulatim extendere pressam 1435
 Compagem, atque imo nequeunt emergere centro,
 Laxatisque viis tandem ad sublimia ferri.
 Pauca reluctantes igitur vicere meatus
 Utcumque, & ruptis ortum cepere catenis
 Exserto capite; at frustra: nam protinus illis 1440
 Incubuit sopor & languens penuria, quando
 Aut malè digestos potarunt ebria fuceos;
 Noxius aut ardor jejuna liquore perussit.
 Inde solum sterile, inde sati infelicis egestas.

CONTRA lætus ager, placidi quem lumina Solis 1445
 Aspiciunt, tepidique rigant, ubi jam sitit, imbres,
 Divitias messemque dabit tibi farris opimam;
 Si conditus erit pingui sale, sulphure puro:
 Quæ cum diluerit, quem Tellus ebibit humor,
 Continuo Solis motum adspirante calore 1450
 Transvehit in tubulos madefacti Seminis, omnes
 Inque sinus; aperit germen, gazamque recludit
 Frugiferam: hinc salium liquidis mucronibus urget
 Abdita principia, & vinclis erumpere cogit,
 Intus alens pastu assiduo; ut radicibus altè 1455
 Porrectis, valeat tandem, cum venerit æstas,
 Insignem gravibus spicis efferre manipulum.
 Sic herbæ crescunt omnes, quibus arva teguntur:
 Sic genus arboreum, & quidquid sub tegmine terræ
 Partim alitur, partim sub cœlo vivit aperto. 1460

His patet, quanto magis interiora cientur

Germinis

Germ
 Hoc
 Et ca
 Cùm
 Et nil
 Intus
 Unde
 Negle
 Argur
 Illeceb

E R
 Non d
 Conan
 Cùmq
 Ante d
 Quam
 Imple
 Observ
 In tam
 Ut stup
 (Tanta
 Et num
 Cui cap
 Expand

A T n
 Triticeo
 Nec mo
 Nec rad
 Nec lap

LIBER SEPTIMUS. 159

Germinis, ac referatur apex ubi constat opum vis,
 Hoc etiam uberius campisadolescere menses,
 Et caput ornari Cereris; marcescere porro,
 Cum premit otium iners fœtus in stirpe latentes, 1465
 Et nil sufficitur fundo ex torpente, quod illos
 Intus sollicitet, jubeatque abrumpere somnum.
 Unde gravi leto dantur primordia vitæ;
 Neglectumque perit genus, infinita daturum
 Argumenta fui, terræ si divitis esset 1470
 Illecebras faciles nactum, amplexusque benignos.

ERGÒ age, Naturamque juva: namque arte juvari
 Non dedignatur; quin ultro brachia tendit
 Conanti, gaudetque suas ostendere vires.
 Cumque serenda tibi venient frumenta, memento 1475
 Ante dies aliquot medicatâ inspergere lymphâ;
 Quam fimus & cineres, levibusque volatile nitrum
 Implerint salibus: tum granula quæque videbis
 Observans, etsi modico sint credita fundo,
 In tam multiplices divisa resurgere partus, 1480
 Ut stupeas. Etenim bis millia terque quaterque,
 (Tanta salis virtus) grano exorientur ab uno:
 Et numerosa phalanx calamorum, viminis instar
 Cui caput abscissum jam parte repullulat omni,
 Expandetur humo, & latè circumferet umbram. 1485

At neque sal nitri potis est effingere fructus
 Triticæos, ac prole novâ ditare serentem;
 Nec molles Zephyrorum animæ; nec mobilis ær;
 Nec radius clarâ missus Titanis ab arce;
 Nec lapsi nimbis latices; nec roseidus humor; 1490
 Nec

Nec verò natale solum. Nam semper eædem
 Sunt causæ, vegetabilibus discrimine nullo
 Quæ cunctis adsunt, pollentes indole eadem,
 Nullius propriæ, communes omnibus æquæ:
 Quamvis promoveant diversos undique fœtus, 1495
 Pro variâ rerum, quibus auxiliantur & adsunt,
 Conditione ac naturâ. Sic nempe salubres
 Passim mortiferis adnasci cernimus herbas,
 Dictamnî aconitæ, oleræ intermixta cicutis:
 Cunctaque plantarum genera unus proferet hortus 1500
 Quæ pluviis iisdem, simul uno sole fruuntur.
 Haud secus, ac rabidos quæ nutrit præda leones,
 Hæc poterat nutrire lupos aquilasque canesque:
 Nec tales ut sint, facit; at prout invenit, auget.
 Quæque etiam nostris adventant pabula membris, 1505
 Et carnes, nervos, membranas, ossa, liquores
 Corporis instaurant, partis cujusque figuram
 Accipiunt, non dant: multo minùs intima cudunt
 Organa; sed tantùm cufis adjuncta coherent.

ERGÒ nulla creant externæ femina causæ, 1510
 Nec rerum species, aut exemplaria formant.
 Hinc fecundatæ Cereris dum fœnora tanta
 Suspiciis exiguâ nitrosi aspergine succi,
 Semina feminibus latuisse inclusa profundis,
 Et prodire putes; quoties ea vividus actor 1515
 Eruit è tenebris, ac vitæ munere donat.
 Neu dicas istæc fieri duntaxat in herbâ
 Frugiferâ, aut aliis quibus anno clauditur ætas;
 Quippe dabit largos fructus, mirumque saporem
 Alter honos ruris, populorumque alma Voluptas 1520
 Vineæ,

Vineæ,
 Credes
 Descen
 Atque
 Palmiti
 Vina b
 Campa

UN
 Jamduc
 Germi
 Evolve
 Imò eti
 Cogitun
 Scilicet
 Spiritu
 Eximio
 Nec tim
 Ne citò
 Nec mi
 Læti
 Sustinet
 Serò fat

Cù m
 Secum i
 Possidea
 Omnino
 Ipsa sua
 Fundun
 Nec fol

Vinea, radicem simili perfusa liquore.

Credes pampineos colles Tmoli, atque Phanæi

Descendisse tuum, quando experieris, in hortum;

Atque Palæstinas immanis ponderis uvas

Palmitibus pendere tuis : tum lætus inemta 1525

Vina bibes, quibus invideat Toccaia propago,

Campanis potiora etiam, potiora Falernis.

UNDE hoc? Prodigii causa est, quòd vitis avara

Jamdudum, nec fota priùs nisi simplice cultu,

Germine quæ longos aliàs servasset in annos 1530

Evolvenda diu & Maiis promenda futuris,

Imò etiam exsuccâ citiùs perimenda senectâ,

Cogitur actutum cæca dimittere cellâ.

Scilicet impulsu nitri quatientis, & udo

Spirituum afflatu; quo multa supervenit esca 1535

Eximio salium penitus condita veneno.

Nec timor, ingenitas tanto molimine vires

Ne citò deficiens effœtaque dissipet; illas

Nec minimùm labefactat : idem effectura quotannis

Lætior ubertate suâ; viridemque juventam 1540

Sustinet auxilio, quo fecundatur, eodem;

Serò fatales senii expertura labores.

CUM verò plantæ, ut dictis ostendimus, omnes

Secum innata sui generis primordia semper

Possideant, & nil, quod non habet, hoc dare possit;

Omnino ratione pari primordia prolem

Ipsa suam servant : & sicut semina plantæ

Fundunt ex se ipsis, ita dant quoque semina plantas.

Nec folia in ramis, fructusque ex floribus essent,

Ni

Ni proprio descripta forent in femine dudum 1550
 Principia, effigies rerum, gentisque futuræ.
 Nec mihi quidquam obstat, solito sine femine quasdam,
 Aut secto ex ramo, aut ipsâ ex radice renasci:
 Est etenim in ramis, est in radicibus idem
 Fertilis, & plenus granis genitalibus humor. 1555
 Is modò per fuetos fibrarum ad summa canales
 Paulatim ascendens, aptâ densatur in urnâ
 Collectus, coquiturque ac maturescit ab æstu:
 Et modò productis è cortice pendet ocellis,
 Expectans aliud, quo det sua germina, tempus, 1560
 Et clausas manifestet opes. Hoc furculus omnis
 Impletur succo; radix hoc omnis abundat;
 Totaque fructifero turgescit planta liquore:
 Qui cùm nascenti, & parvæ jam obscurus inesset,
 Crescentem posthac non deserit usque; sed auctus 1565
 Adveniente cibo, quem nutrix optima tellus
 Suppeditat, spatio gaudet majore vagari
 Liberior, sensim proprios aperitur in usus,
 Compactasque diu magis ac magis undique partes
 Explicat, & vastum fecundat denique truncum. 1570

Non aliam ob causam felix fortuna secuta est
 Audax artis opus, cùm primùm imponere morem
 Naturæ, ac truncis peregrinos addere fœtus,
 Et plantæ cœpit vitium emendare colonus.
 Nam nisi quæ fisso inseritur nova virgula ligno, 1575
 Vel circumcisâ lateri cute figitur hærens,
 Omnia venturæ primordia gentis haberet
 In se se jam nunc, & qualia nempe gerebat,
 Dum pars maternæ fuit arboris, unde recisa est,

Quo

Quo p
 Funda
 Et flor
 Et patr
 Atque
 Inferta
 Tam l
 Hinc c
 Adfuit
 In locu
 Ramor

J A M
 Incultif
 Quas n
 Educat
 Ne cred
 Namqu
 Detulit
 Semina
 Cui lign
 Et sua f
 Effugian
 Exigui r
 Nullum
 Ac talen
 Ponere f
 Contega
 Et Phœb
 Assiduus

LIBER SEPTIMUS. 163

1550 Quo pacto proprias alieno in corpore dotes 1580
Fundaret, stirpemque suam? Quâ lege quotannis
Et florum gentilitios & frondis honores,
Et patrios fœtus, pede nil præbente nisi escam,
Atque alias itidem virgas effundere posset
1555 Infertari habiles? Qui caudex ferret agrestis 1585
Tam lepidum caput, & pomorum nobile pondus?
Hinc certè quidquid proficiscitur, hoc ibi primum
Adfuit incœptum, & formâ breviorē coactum
In loculis; ubi se nodosa ostentat origo
1560 Ramorum, spondetque tumens axilla lacertos. 1590

JAM quæ sponte suâ passim nascuntur in agro,
Incultisve locis, ut spinæ herbæque nocentes,
Quas nullæ severe manus, quas nullus arator
1565 Educat: aut in aquis veniunt fundoque palustri;
Ne credas terræ gremio haud concepta creari. 1595
Namque aut ventus eò semen, volucrisque vel imber
Detulit; atque ipsi sua sunt quoque semina musco:
Semina habet nascens annoso in robore viscum,
1570 Cui lignum alterius pro terrâ, vitæque furtum est.
Et sua sunt fungo, flicis sua semina, quamvis 1600
Effugiant oculorum aciem: nam pulveris instar
Exigui rugis foliorum immersa lateſcunt.
Nullum igitur speres terrâ de virgine germen.
Ac talem si quando voles in vase patenti
1575 Ponere sub dio, quam rarior altaque tela 1605
Contegat, aërios facîle admissura liquores,
Et Phœbi radios, at solis invia ventis;
Assiduus toto frustra irroraveris anno.

No

NON erat abfimilis veterum stupidiffimus error,
 Quasdam beftiolas fine progenitoribus ullis 1610
 Materiâ ex putri & calefactis fordibus ortas.
 Cæci! quos latuit rerum immutabilis ordo:
 Siccine, Naturam incertam, morumque fuorum
 Immemorem, & tantum potuiftis fingere monſtrum?
 Discite primarum legum inviolabile numen, 1615
 Et ſemel incuſſos, quibus omnis machina Mundi
 Dirigitur motus, nullâ vi poſſe retundi,
 Nullo ſuppleri, nullo deſiſtere caſu.
 Non etenim varia eſt, non futile; at ſibi conſtat
 Multiplici Natura operum in molimine ſimplex, 1620
 Propoſitique tenax. Cunctis animantibus una,
 Una patet, vegetabilibus quæ janua vitæ.
 Nec fine concubitu mures in navibus eſſent:
 At dum ligna fabri jungunt, & littore toto
 Magnum ſurgit opus, tunc per ſecreta viarum 1625
 Intranſt obſcuri, nec multo tempore gignunt;
 Infeſtatque novam numeroſa colonia navim.
 Qui verò abſumunt corrupta cadavera vermes,
 Antè inerant taciti, atque exiles: inde ſolutis
 Principiis, laxæ dum fervent undique carnes, 1630
 Pars nati creſcunt, pars excluduntur ab ovis;
 Et citò; nam quibus eſt data vita breviffima, velox
 Eſt incrementum; longævis tarda juventus.
 Talis ad Oceani portus finesque Britannos
 Piſcis avem referens, anatique fimillima bernax, 1635
 Nunc tabulas juxta ſenio atque humore marino
 Confeſtas, nunc ſqualenti reperitur in algâ;
 Quam ligni ex ſanie cretam, foliiſve caducis
 Plebs nimiùm rudis & veri jejuna putavit:

Donec

Donec
 In lign
 His ig

H A
 Contu
 Emittu
 Hauſer
 Depoſi
 Buſone
 Viſitur
 Quòd
 Non id
 Quam
 Natura
 Conje

Aſp
 Immar
 Et mar
 Aut aq
 Et qua
 Et con
 Et ſub
 Nil niſ
 Nec be
 Qui fo
 Haud u
 Major
 Parte ſ
 Credit

LIBER SEPTIMUS. 165

Donec compertum est proprio de femine nasci 1640
 In ligno, aut cochleis, aut appendicibus algæ.
 His igitur non seminium, at cunabula fordes.

HABD aliter, tibi si qua fides, divine Poëta,
 Contusi plagis tabentia viscera tauri
 Emittunt examen apum, quas nuper in ovis 1645
 Hauserat hinc atque hinc errans per florida prata
 Depositas. Sic immundo fossa humida cœno
 Bufones ranasque parit. Sic advena piscis
 Visitur in stagnante lacu non antè repertus.
 Quòd si difficilis captu, aut incognita causa est, 1650
 Non ideo nullam esse putes: verùm utere notis;
 Quamque viam facilis monstraverit, ociùs illâ
 Naturam sequere: invenies abscondita rerum
 Conjectans meliùs, teque ipsa exempla docebunt. 1654

ASPICE quadrupedum genera omnia; five tremendas,
 Immanesque feras in sylvis, five fugaces;
 Et mansueta domi pecora; & genus omne volantùm,
 Aut aquilam, aut muscam; serpentumque horrida mon-
 Et quæcunque natant, squillas, aut grandia cete, [stra;
 Et conchas. Et quæ gemino gaudent elemento; 1660
 Et sub diversis insecta micantia formis:
 Nil nisi conjugio sexûs utriusque creatur.
 Nec bene lumbricos, oculus queis desit & auris,
 Qui fodiunt glebam, terræque per abdita vivunt,
 Haud ullâ consorte suam sibi cudere prolem 1665
 Majores dixere; sibi nam nubere vermis,
 Parte suâ geminâ, simul ipse maritus & uxor
 Creditus est; nudoque etiam qui corpore serpit,

Et

Et mucosa solo scribit vestigia limax.
 At licet androgynos, socio sine fœdere amoris 1670
 Illos compertum est casso sterilefcere foetu.
 Fortè duplex aliis quoque vermibus illa facultas
 Obtigit: ast oritur patrio sine semine nullus;
 Nullus avis, atavisque caret; si exceperis unum
 Quem fator omniparens ullo sine semine finxit; 1675
 Semina concedens olli evolvenda per ævum.

H^o

v. 14.

Hort

laudat

ram dea

Expo

vim bat

tamen a

v. 88. a

Coper

gnat: à

Affer

maicum,

484. ad

Causa

vertigin

cat: à v

Propo

de peribe

Sole dista

ARGUMENTUM

LIBRI OCTAVI.

HOC Libro totius Mundi machinam, quâ formâ constet
 & quomodo regatur dicendum proponit: à v. 1. ad
 v. 14.

Hortatur Quintium ad inquirendam Mundi causam:
 laudat eos viros qui Astronomiæ illustrandæ insignem ope-
 ram dederunt: his Epicureos comparat: à v. 14. ad v. 88.

Exponit breviter tria de Mundo systemata; ea parem
 vim habere dicit ad asserendum supremum Artificem; se
 tamen amore veritatis Copernici opinionem defensurum: à
 v. 88. ad v. 163.

Copernicanum systema adversus Ptolemaicum propu-
 gnat: à v. 163. ad v. 484.

Affert Kepleri regulam, cui rebellare systema Ptole-
 maicum, Copernicanum verò consentire demonstrat: à v.
 484. ad v. 559.

Causam diversitatis motuum cælestium, Solis in centro
 vertiginem, variorum vorticum inter se libramen expli-
 cat: à v. 559. ad v. 678.

Proponit eas conjecturas, quas fert systema Cartesianum;
 de peribeliis & apheliis Planetarum, eorumque variâ à
 Sole distantia: a v. 678. ad v. 767.

Terra

Terræ circa proprium centrum rotationem, tum tertium ejus motum, quo Stellæ magnum 26000 annorum orbem conficere videntur, explanat: profertque varias de Cometis conjecturas: à v. 767. ad v. 898.

Cur Planetæ diversâ velocitate diurnum orbem conficiant, cur Terræ axis inclinetur, item æquinoctiorum, solstitiorum, quatuor anni tempestatum rationem sigillatim exponit: à v. 898. ad v. 1171.

Terræ proprium vorticem, Lunæ cursum, Solis & Lunæ eclipses explicat. Hæc omnia investigasse si magna sit artis, fecisse quanto sit majoris concludit: à v. 1171. ad finem.

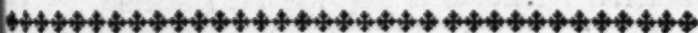
ANTI-LUCRETIVS,

SIVE

DE DEO ET NATURA,

LIBRI NOVENI,

AD QUINTIUM.

LIBER OCTAVUS.

De Mundo.

NUNC age, totius quænam sit machina Mundi,
Quâ constet formâ, & motûs quâ lege regatur,
Dicere fert animus, totumque expandere Numen.
Maxima jam veniunt oculis spectacula nostris.
Ac veluti crebris Aquilæ conatibus alas 5
Concutiunt, cùm se primùm è convalle profundâ
Ad cælum attollunt, & grandia corpora librant,
Et sibi sufficiunt cunctantes verbere ventos,
Phœbeosque bibunt avidis obtutibus ignes;
Sic ubi semina per, perque hæc mortalia sæcla 10

VOL. II.

H

Reptando,

ANTI-

170 ANTI-LUCRETIUS,

Reptando, vitæ fontes invifimus almos,
 Altius enîc juvat, aërioque volatu
 Sidereos lustrare oculis audacibus orbes.

ASPICE quæ vastis regionibus astra vagantur;
 Quæ certis affixa locis, & lumine puro 15
 Transadigunt Cœlum, nativæque fulgura vibrant;
 Hunc etiam lucis, tempestatumque parentem
 Auricomum Solē, Cœli qui templa rigando
 Et maria & terras fecundâ lampade lustrat:
 Protulerit-ne Deus magna hæc miracula rerum, 20
 An casus dederit, ceu fert doctrina Lucreti,
 Quærendum superest. Cuncti noctesque diesque
 Transigimus, cuncti menses numeramus & annos,
 Et fruimur segetum renovatis messibus, aurâ
 Ætheriâ, sylvisque, & jugi flumine aquarum, 25
 Et Phœbi radiis, & amico munere Lunæ:
 Quis rerum curat tantarum inquirere causam,
 Atque modum, qui causam aperit? Plerique verentur
 Scire, quod invitos doceat cui talia debent.
 Sed tu, quem Veri nunc jam tenet una cupido, 30
 Consule quid veterum scriptis inventa recentum
 Addiderint, & quæ tanti peperere labores
 Fac tua discendo. Nunc purius imbibere lumen:
 Pronior in liquidam veniet sapientia mentem.
 En se diducunt nebulae, & jam clarior æther 35
 Se se aperit; radiis ne te, ne subtrahe primis:
 Crescent in validos exorta crepuscula soles.

PLURIMA debentur priscis ætatibus: illæ
 Naturam agrestem & spisso velamine septam

Tenta-

Tentar
 Dura r
 Acribu
 Cœpim
 Sectati,
 Majoru
 Atque a

SIC
 Jam do
 Cùm sp
 Cœpit,
 Talibus
 Gentis l
 Et comi
 Illustren
 Errantû
 Naturæ
 Cartesiur
 Gallia fo
 Antè sue
 Quàm V
 Ingenio
 Quanqua
 Pythagor
 Post hos
 Quos Par
 Vidit &
 Annulus
 Quatuor
 Permenfi

LIBER OCTAVUS. 171

Tentarunt primùm; in se susceperè laboris 40
 Dura rudimenta, atque operis meruere coronam
 Acribus inventis: nos versa novalia demum
 Cœpimus excolere, & partim vestigia nota
 Sectati, partim auxiliis melioribus usi,
 Majorum hæredes, propriâ ditescimus arte; 45
 Atque avidi fundos augemus opesque relictas.

Sic ab Aristarcho sata primitus ac Philolao,
 Jam doctrina diu rudis & neglecta jacebat,
 Cùm speculatore gratum subolere Polono
 Cœpit, & ad summos rediviva ascendit honores 50
 Talibus auspiciis; quam post Galilæus Etruscæ
 Gentis honos, cannâ primus qui se intulit astris,
 Et comites vidit Jovis & nova sidera Cœlo,
 Illustrem assensu fecit; Keplerus adauxit 55
 Errantùm vero cursu. Quò nomine dicam
 Naturæ genium, Patriæ decus, ac decus ævi
 Cartesium nostri, quo se jactabit alumno
 Gallia foeta viris, ac duplicis arte Minervæ;
 Antè suos tacitura duces ac fulmina belli, 59
 Quàm Veri auctorem eximium, mentisque regendæ:
 Ingenio magnis nec decessura Pelasgis;
 Quanquam ea gens & Aristotelem, diumque Platona,
 Pythagoramque tulit, satis uno Socrate dives!
 Post hos incedunt famâ super æthera noti, 65
 Quos Parisina suos Academia tempore longo
 Vidit & obstupuit, magni Cassinus & Huygens.
 Annulus huic patuit Saturni unusque satelles;
 Quatuor ille alios visu deprendit acuto:
 Permensi Cœlum ac terras, tot in orbe reperta

Vulgarunt, ut jam inclarescat fabrica Mundi.

70

HIS Epicureos, & quem mirare Poëtam
 Haud, reor, æquipares. Quæ rerum inscitia fuasit,
 Pro pudor! ut stellas majores esse negaret,
 Et Lunæ Solisque globos, quàm cuique videntur:
 Exemplo tædæ procul apparentis abusus? 75
 Quinetiam Solem sparsis per inania cœli
 Seminibus flammæ quæ casus manè coëgit,
 Autumat extingui noctis caligine cæcâ;
 Tum post Idæos reparatum exurgere montes.
 Atque, ubi contingit spoliari lumine Solem 80
 Et Lunam, dubitat monstri num causa sit umbra
 Corporis oppositi, quasdam potiùs-ne latebras
 Tunc subeant, vultumque aliquo velamine celent.
 Mirum, ni credat, velut Indum vulgus, in illos
 Immani horrendum rictu sævire Draconem. 85
 Tales impietas habuit, jactatque patronos:
 At pudet insulsi commenta referre Lucreti.

SUNT tria de toto systemata cognita Mundo.
 Primum constituit sphæram Telluris inertem
 In medio; circum jubeat omnes ire Planetas, 90
 Inter eos Phœbum, quo cætera corpora fulgent.
 Abripit astrorum, Ptolemæo judice, turbam,
 Perpetuâque trahit secum vertigine ab Euris
 Ad Zephyros, primum dicit quod mobile, Cælum.
 Hoc super axe suo viginti & quatuor horis 95
 Volvitur: impensè velox, quâ dividit axem
 Æquator; summè tardum, quâ definit axis;
 In duplici puncto nimirum Aquilonis & Austri.

Interea

Interea
 At mi
 Signa
 Vi pro
 Frater
 Bis sex
 Concor
 Decurr
 Nunc f

No
 Per pop
 Sensibu
 Audax;
 In centr
 Cum re
 Ac dupl
 Semper
 Intérese
 Non æg
 Ut, qua
 Et motu
 Haud sec
 Littus ab
 Ille, sui
 Vicinam
 Currere;

Astr
 In placitu
 Turpe p

Interea proprius tamen est Fixisque Planetisque,
 At minor, à Zephyris qui tendit motus ad Euros, 100
 Signa sequens: hæc quisque suum variè exigit annum.
 Vi propriâ cœlo præ cunctis Luna resistit:
 Frater enim contrâ dum nititur ire, diebus
 Bis sex non spatii plus vincit, quàm soror uno.
 75 Concordes gyros, spatio distante, Planetæ 105
 Decurrunt alii; recto nunc tramite pergunt,
 Nunc fugiunt retro, nunc stant atque otia ducunt.

Non tulit hanc Mundi speciem Copernicus, etsi
 80 Per populos longum dominatam, ultroque faventem
 Sensibus, atque usu sancitam & more loquendi. 110
 Audax, inverso penitus rerum ordine, Solem
 In centro statuit; Terram, cui Luna satelles,
 Cum reliquis circa Solem fluitare Planetis,
 85 Ac duplici voluit lumen sibi quærere motu
 Semper ad auroram directo: immobile cœlum 115
 Intererea, nullumque Polis cœlestibus axem.
 Non ægre hinc videas, quâ nos spectacula fallant,
 Ut, quæ volvuntur semper, tranquilla putentur;
 Et motum credamus, ubi perfecta quies est.
 90 Haud secus, ac portu cum solvit nauta relicto, 120
 Littus abit, terræ fugiunt, urbesque recedunt:
 Ille, sui motus imprudens, omnia ferri;
 Vicinam & navim, quam dentibus anchora fundat,
 Currere; se residem putat his, quibus innatat, undis.

Ast homo delususque oculis, animoque superbus,
 In placitum errorem pronus delabitur: ac se 126
 Turpe Planetarum numerari de grege censet;

174 ANTI-LUCRETIUS,

Et quæ non videat, tamen hæc sibi sidera pasci,
 Quoque loco sedet, hîc Mundi consistere centrum
 Vult & ait. Quoties Terra inclinata recludet 139
 Partem aliquam Cœli non visam, ea surgere signa
 Continuo; quoties elatior abdet Horizon,
 Hæc eadem mergi, & sub se collapsa putabit:
 Quinetiam tantos ideo fervescere motus,
 Ut se perpetuo stantem Cœlum omne salutet; 135
 Ac sibi, ceu Domino, famuletur deditus Orbis.
 Tu quis homo es, qui tanta tibi? Sed persequor orsa.

DISCORDES inter sectas incertus & hærens,
 Magnum operæ pretium & Sapientibus utile duxit,
 Si misceret utramque Ticho, vir sanguine clarus, 140
 A quo & constructam Cœli de nomine turrim
 Uranies ædem, primum ætheris amphitheatrum,
 Codani stupuit prænobilis insula Ponti.
 Ille igitur partim populari tractus ab aurâ,
 Partim conspicuâ percussus imagine Veri, 145
 Concessit Patribus Cœlum, Solemque moveri,
 Non Terram; at Soli comites Terræque, Planetas
 Distribuit: bonus ille quidem explorator Olympi;
 At non fidereæ gentis moderamine felix.

HAUD nostrum tantas esset componere lites. 150
 Nam seu Terra meat, seu planè immota quiescit;
 Seu tempestatum genitor lucisque diurnæ
 Sol manet in centro, seu fert Eclipticus illum
 Circulus; ac solidum seu commovet omnia cœlum,
 Seu purus liquor est, in quo passim astra feruntur 155
 Ut soles totidem, propriisque instructa Planetis,

Non

Non m
 Cujus
 A quo
 Sed qu
 Me rap
 Ac mih

AL T
 Esse ut
 Qui du
 Exitus,
 Et pari

A T
 Expedia
 Vel si sp
 Plura ta
 Quæ nu
 Effecto
 Sæpe ad
 Aut liqu
 Mechan
 Cœlestes
 Instituit,
 Quin Ep
 Intricata
 Dum vic
 Describi
 Cretæi sp
 Quem p
 Quæ lex

Non minùs omnipotens Numen splendeat ubique,
 Cujus inexhaustas æquet Sapientia vires,
 A quo facta semel, semper Natura regatur.
 Sed quia cogit amor Veri, sententia totum 160
 Me rapit illa tamen, quæ per se clara refulget,
 Ac mihi divinam præstantiùs explicat artem.

ALTERA, nam fateor, solitis accommoda rebus
 Esse utcunque potest; nec fallat calculus illum
 Qui duce Niligenâ numeret: prædicta probabit 165
 Exitus, Eclipses Lunæ Solisque redibunt,
 Et pariter current Idus, pariterque Kalendæ.

At licet ad Terram quod pertinet, illa disertè
 Expediat, quia nempe eadem se præbet imago,
 Vel si spectator, vel si spectata moventur, 170
 Plura tamen Copernicio systemate clarent,
 Quæ nunquam evolvat Ptolemæus. Cogitur omni
 Effecto causasque novas aptare, sibi que
 Sæpe adversantes: nihil ipsi denique planum
 Aut liquidum, nihil ad leges & dogmata nota 175
 Mechanices; nihil est quod comprobet, omnia ponit.
 Cœlestes adeò motus & fidereas res
 Instituit, nequaquam ut sunt, sed ut esse videntur.
 Quin Epicyclorum ambages, tot vincula miris
 Intricata modis, tot multiplices Mæandros 180
 Dum video sphæris errantibus æthere in alto
 Describi Terram circum, se protinus offert
 Cretæi species Labyrinthi, Dædalus auctor
 Quem per mille vias intexit arte magistrâ.
 Quæ lex præterea motus excuset euntes 185

176 ANTI-LUCRETIUS,

Ordine retrogrado alternis, stantesque Planetas?
 In tam confusâ totius imagine Mundi,
 Olim quæ stomachum Regi commovit Ibero,
 Prisca suî liquisse chaos vestigia credas.
 Naturæ non est opus hoc; via scilicet olli
 Simplex & constans, tenor immutabilis, unus.
 Verùm est Naturæ concors, perque omnia gressu
 Ire pari felix, nostri doctrina Poloni:
 Qualem exornatam tibi nunc ostendere conor,
 Ceu Veri specimen, ceu Numinis argumentum.

190

195

QUAM longè latèque patet sine limite noto
 Mundus hic, Astrorum locus, in quo Fixa morantur
 Ut foveant sphæras alienæ lucis egentes,
 In quo Sol propriam tenet inter millia sedem,
 Vivida materies, tenuis, liquidissima totum
 Implet, ubique suî similis, qui dicitur æther.
 Utque orbis terrarum in plurima Regna secatur,
 Et partitur idem Provincia plurima Regnum;
 Sic & vorticibus compago hæc maxima constat
 Innumeris, alios in se multoque minores
 Complexis. Omnes in centro, vel prope centrum
 Corpus habent aliquod medium, molemque rotundam.
 Inclusis quæ vorticibus sedet intima moles,
 Et minor est, & opaca, diemque aliunde receptam
 Unâ parte suî tantùm persentit, in umbris
 Altera dum languet, radios habitura vicissim.
 Cingitur interdum simili comitum famulatu,
 Subsidiumque petit sibi luminis inde reflexi.
 Maximus at vortex, unus qui continet omnes,
 Possidet in medio, sua ceu præcordia, fidus

200

205

210

215

Igni-

Ignife
 Axem
 Perpetu
 Cætera
 Concip
 Vi prop
 Sidera;
 Attame
 Tales in
 Pleiadu
 Et quot

Qua
 Vifus,
 Quis tar
 Phœbeis
 Solem è
 Diversi
 Estim
 Natura
 Rem for
 Et causa

SOL
 Luminis
 Ponimus
 Quod de
 Si bene
 Compre
 Estuat h
 Vertitur

Igniferum, certâ nunquam à statione recedens,
 Axem sed proprium circa vertigine gyrans
 Perpetuâ, quâ corripitur circumflus æther.
 Cætera compositos innantia corpora motus
 Concipiunt, sparsumque legunt ex ordine lumen. 220
 Vi propriâ splendent ergò, quæ fixa vocantur
 Sidera; dumque suos agitant de more Planetas,
 Attamen in medio perstantia vortice regnant.
 Tales in Cælo Canis & Lyra, Pegasus, Argo,
 Pleïadumque chorus; tales Arcturus, Orion, 225
 Et quot cæruleo nox explicat æthere soles.

QUAMVIS illorum nequeat spectare Planetas
 Visus, & immensam celet distantia molem;
 Quis tamen, ut formam cœli conspexit eandem,
 Phœbeisque pares radios, talemque videndum 230
 Solem è longinquo, qualis nunc Stella videtur,
 Diversi generis Solem Stellasque micantes
 Æstimet, ac miræ vim tantam lucis inanem?
 Natura omniparens non unam è divite fundo
 Rem formare solet, sed rerum effundere messem; 235
 Et causæ similes effecta simillima gignunt.

SOLEM adeò nostrum, cor nostri vorticis, atque
 Luminis & motûs fontem omni parte vigentis
 Ponimus in centro: vastum & mirabile corpus,
 Quod decies centum Terrarum millia, molem 240
 Si bene scrutaris, complectitur, ac diametro
 Comprendit pariter centum Terræ diametros.
 Æstuat hîc ergò Sol igneus, inque loco stans
 Vertitur assidue proprio super axe diebus

178 ANTI-LUCRETIUS,

Quinque & viginti, peragitque iteratque laborem. 245
 Buxeus ut turbo, pueri quem fortè flagellant
 Et stimulant plagis, puncto stat rectus in uno,
 Dum celer ac tacitus multos in se exigit orbes.

INTER se formâ similes, non mole Planetæ,
 Quos ea vis agitat commoto flumine mersos, 250
 Perpetuò Solem circumdant more clientum,
 Circumeuntque procul, variis tamen intervallis.
 Et regnatori cùm vorticis, inter eundum,
 Obvertant partes convexi corporis omnes;
 Orbis ut exactus revolutus est corpore, totum 255
 Exhaustere diem; perfecto denique toto
 Circuitu, spatium claudunt remeabilis anni.

SIC minimus properat, quo nobile ducitur agmen,
 Mercurius; propior Soli non cernitur alter.
 Post hunc luciferæ Veneris nitidissima Cœlo 260
 Stella meat: sequitur Lunâ cum suppare Tellus.
 Hinc Mars sanguineâ ferrugine subruber: olli
 Nondum deprensi comites, at fortè minores
 Quàm qui noscantur. Vivâ tum luce refulgens
 Juppiter & magnus, cui Lunæ quatuor adsunt, 265
 Auxiliare jubar: nam crebris noctibus umbras
 Imminuunt supplantque diem. Custodia major
 Addita Saturno, qui vorticis incolit oras
 Pallidus, extremumque piger circumplicat orbem.
 Quinque illum refovent focii, quin lamina cingit, 270
 Quæ transversa globum partes distinguit in æquas.
 Tantis longinquæ provisum est undique moli
 Subsidiis; etenim propè deficientia Solis

Lumin
 Qualis
 Stipatu
 Cogitu
 Appos
 Et dex

Du
 Imus,
 Volvin
 Haud
 Sed qu
 Nobis
 Et quaf
 Quam
 Si quan
 Linea
 Et gem
 Dum su
 Terrico
 Pro vari
 Nunc re
 Atque e
 Nam qu
 Et Terr
 Conjunc
 Directos
 Oppositi
 In quad
 More qu
 Mercuri

LIBER OCTAVUS. 179

Lumina multiplici replicant augentque repulſu.

Qualis decrepitâ confectus penè ſenectâ 275

Stipatur natis genitor numeratque nepotes:

Cogitur is baculo corpus fulcire labascens;

Appositique juvare oculos munimine vitri;

Et dextrâ trepidantem alienâ attollere dextram.

DUM reliquos inter communi lege Planetas 280

Imus, & emiſſos Phœbi radiantis ad ignes

Volvimur, en aliâ, dum nox eſt, parte videmus

Haud multùm vario currentia corpora plano.

Sed quem deſcribunt ovatum motibus orbem,

Nobis obliquè cernentibus inclinatum 285

Et quaſi ſub facie fuſi apparere neceſſe eſt:

Quam ſpeciem referunt florentes labra per hortos

Si quando conſpecta procul, ſeu fercula menſæ:

Linea nam duplex ultrâ citràque videtur,

Et gemini fines puncto involvuntur in uno. 290

Dum ſua currentes rapit orbita certa Planetas,

Terricolarum oculos certus quoque decipit error;

Pro variisſque locis, nunc rectâ incedere credunt,

Nunc regredi, ætheriis nunc ſtare adfixa cavernis.

Atque eadem ſpecies illudit partibus iſdem. 295

Nam qui tres vaſto ſpatiantes æthere, circum

Et Terram & Solem gyro exteriori feruntur,

Conjuncti Phœbo cùm ſuſpiciuntur, obire

Directos motus; veſtigia vertere retro

Oppoſiti; mox deſidiâ ceſſare videntur 300

In quadraturis, & anhelos ſiſtere curſus.

More quidem abſimili, ſed eâdem fraude Venusque

Mercuriusque oculis ſpectantùm illudere gaudent.

180 ANTI-LUCRETIUS,

Has species Tellus, dum circuit, addit utrisque.
 Hæc etenim medium Solem interioribus ambit 305
 Tardior ; ac cursu prævertitur exteriores.
 Ut si fortè lacus per littora curva rotundi
 Actus eat sonipes, unoque tenore feratur,
 Te longè positum, gyro si pergis eodem
 Segnior aut citior, mendax deludet imago. 310
 Quòd si Sole sedens, quod centrum immobile motus
 Omnivagi, circumspectes volitare Planetas,
 Ire retro nullum, nullum consistere credas.

JAM quid ais, Quinti ? Nonne hæc prænuncia Veri
 Limpida simplicitas ? Nonne hæc sententia Suadæ
 Filia, compertis tam clarè consona rebus, 316
 Intortos flexus Ptolemæi & somnia vincit
 Intricata, quibus neque lex, neque causa videtur ?
 Fac tamen hæc non esse fati ; mihi majus in illum
 Robur adhuc superest, & ineluctabile pondus 320
 Argumentorum, quæ rem intellecta secabunt.

Qui portentosa Cœli vertigine raptum
 Semper ad occiduas Mundi procedere partes
 Phœbum arbitrantur, lux à quo defluit omnis,
 Astrum ingens oculis potiùs quàm mente secuti, 325
 At niti proprio tamen in contraria motu,
 Obliquâque viâ sub Olympi fornice vasto,
 Haud animadvertunt procul à ratione vagari,
 Olli quod frustra genus imposuere laboris.
 Nam si cum toto stellæ moveantur Olympo, 330
 Atque eadem circa Terram violentia Solem
 Saturnumque Jovemque ferat cunctosque Planetas,
 Qui

Qui si
 Tanto
 Non e
 Nam v
 Ad cen
 Si priu
 Mole q
 Axe fu
 More r
 Semper
 Quòd si
 Vis Te
 Effugen
 Horæ r
 Littora
 Navigi
 NEC
 Corrept
 Motus
 Declina
 Hæc ete
 Si gemit
 Errante
 Cùm ser
 Oculufas
 Quæ sub
 Materie
 Hoc si e
 Ut pila
 At sensu

LIBER OCTAVUS. 181

Quî fit, ut in centro tam vasti vorticis hærens,
 Tanto præterea motu circumdata Tellus,
 Non etiam super axe suo conversa rotetur ? 335
 Nam vel, ut in solidis, motus decrescit eundo
 Ad centrum ; vel, ut in liquidis, cùm tendit ad oras :
 Si prius ; extemplo Tellus versatilis iret,
 Mole quidem Cœli minùs acriter, attamen iret
 Axe super proprio, quanquam statione retentâ, 340
 More rotæ ; faciem Cœli aspicereîmus eandem
 Semper ; ubique dies aut nox æterna maneret :
 Quòd si posterius ; foret infinita movendæ
 Vis Terræ ; Cælumque & sidera fulguris instar
 Effugerent oculos ; noctesque diesque redirent 345
 Horæ momento : veluti confusa videntur
 Littora cum Pelago, rapidè si vertat in orbem
 Navigium Boreas, aut cæcus in æquore vortex.

NEC fatis est. Solem tantâ vertigine Cœli
 Corruptum, quæ vis & ab Æquatore vagari, 350
 Motus ubi vehemens, & versùs utrumque vicissim
 Declinare Polum, quæve inconstantia cogit ?
 Hæc etenim causâ fieri cogente necesse est.
 Si geminis innata Polis Magnetica virtus
 Errantem trahit in Tropicos, cur inde quotannis 355
 Cùm semel alterutrum tetigit, remeare jubetur ?
 Occlusas reperit-ne vias ? An densior illic,
 Quæ sub cardinibus Mundi tam lenta putatur
 Materies, vetat ulteriùs procedere Solem ?
 Hoc si esset, nunquam retro foret ille reflexus, 360
 Ut pila quam lapidis facies offensa retorquet :
 At sensim cursum deperderet atque gradatim,

Sem-

Semper eò tendens quò primùm tendere cœpit,
 Donec eum premeret tandem sopor atque veternus.
 Ceu perhibent vulgò cœli decrescere motum, 365
 Quò magis ad fines magni protenditur axis.

HINC NOVUS illorum subitò se detegit error.
 Nam Sol in Tropicis currens, ut currere dicunt,
 Sanè à cœlesti procul Æquatore recessit,
 Quàm longè distare potest; sub fornice multum 370
 Restricto jam curvat iter, motuque minori
 Ducitur, & gyrum spatio brevior coarctat.
 Aut ergò cursum reprimat, sed causa morandi
 Nulla est; aut passu graditur si semper eodem,
 Tunc solito brevius nycthemeron ut sit, oportet. 375
 Quòd si fortè velint teretis per concava Cœli
 Verum Solis iter speciem informare cylindri
 A Tropico in Tropicum, falluntur; nec sibi constant.
 Nam Cœli motus, cui Sol parere jubetur, 379
 Sphæricus est. An-non, simul ipse sit incola Capri
 Grandior apparet? Facit hoc vicinia Terræ.
 Si verum statuunt, minor apparere profectò
 Deberet, quia tum à Terrâ distantior esset.

Huc accedit, uti quot Cœlo Sidera toto
 Fixa micant, & in occasum migrare putantur 385
 Unoquoque die, perpaulum quolibet anno
 Sublabi, retroque trahi spectentur in ortum.
 Haud secus, ac si quis prono delatus ab Istro
 Certaret remis adversum vincere flumen:
 Quippe moras tenues conatibus ille phaselo 390
 Præcipiti faceret, quamvis abreptus aquarum

Decursu

Decur
 Sol igr
 Protin
 Discre
 Perfici
 Quisqu
 Sol red
 Observ
 Non pr
 Arietis
 Viderat
 Hic ubi
 Hoc id
 Constitu
 In latus,
 Ac prop
 Invasit
 Taurus,
 Præteriti
 Mutaver
 Non A
 Aut motu
 Esse paral
 Quæ nun
 Perpetuò
 Verùm A
 Nunc ab
 Urfa min
 Atque ali
 Nec leges

LIBER OCTAVUS. 183

Decursu rapido, sociosque præire videret.

Sol igitur jam nunc Stellæ comes inchoat annum :

Protinus unanimes ambo, bijugique videntur,

Discreti verò posthac, iterumque propinqui : 395

Perficiunt ita dissimilem pro munere cursum

Quisque suo. Demum transactis mensibus anni,

Sol redit ad Cœli punctum fuit unde profectus :

Observe, Stellam invenies à Sole relictam

Non procul, ast uno distantem penè minuto. 400

Arietis ætherii sic olim è cornibus unum

Viderat Hipparchus magni speculator Olympi,

Hic ubi conveniunt Æquator & orbita Solis.

Hoc ideo sidus pro limine Veris amœni

Constituere patres ; nunc se promovit Eoum 405

In latus, occiduo sensim sensimque relicto :

Ac propè Zodiaci duodenâ parte recedens,

Invasit sedem Tauri, pepulitque Gemellos

Taurus, & in Cancrum se produxere Gemelli.

Præteritis adeò sæclis simul omnia Signa 410

Mutavere locum, & mutabunt usque futuris.

Non Æquator eum, ast Ecliptica sola videtur

Aut motum regere aut progignere ; nam sibi cogit

Esse parallelum semper. Quare omnis ab illâ

Quæ nunc Stellarum distantia cernitur esse, 415

Perpetuò talisque fuit, talisque futura est.

Verùm Æquatori quæ proxima Sidera quondam,

Nunc ab eo cessere : Polum quoque deferet ipsum

Ursa minor, Cœlo quondam spatiabitur amplo, 419

Atque aliis, quo nunc fruitur, concedet honorem ;

Nec leges Hyemi dabit aut Aquilonibus atris ;

Nec

Nec Mundi vertex, nec erit tranantibus æquor
 Incertisque viæ signum immutabile nautis.
 Annorum tredecim bis millia tota necesse est
 Effluxisse priùs, repetant quàm Sidera sedem, 425
 Primævusque situs toti reddatur Olympo.
 Mundus in integrum tunc omnis restituet se.
 Causa rei quænam est? Veterum hanc Sententia pandat.

PRIMÒ, vel Stellas circumfert mobile cœlum
 Hærentes, veluti fixos in fornice clavos, 430
 Vel sine compedibus fatearis nare solutas.
 Hærentes ferri si dixeris, ergò remotis
 Congenerem Stellis Solem hunc adamantina cœlo
 Vincla ligant, rutilo ceu gemma includitur auro.
 Sol quoque, ais, solido suspensus in orbe rotatur, 435
 Et sua constrictos torquet testudo Planetas;
 Ac dum Terram obeunt, immotis nexibus hærent
 Mercurius proprio, proprio Venus in crystallo,
 Alter Telluri vicinior, altera Soli.
 Cur igitur Solem supra quandoque feruntur 440
 Mercuriusque, Venusque? Et quâ vi denique possunt
 Rumpere iter, Solemque effractis vincere regnis?
 Scilicet immensæ solida hæc laquearia molis,
 Tot crySTALLA, levi, vitrum ceu futile, flatu
 Dudum dissiluisse; ergò non ullus euntes 445
 Nexus habet Stellas: quòd si des ire solutas,
 Non magis expedies nodum, pejoribus imò
 Implicitus laqueis. Motu nam cuncta diurno
 Sidera tempus idem spatiis insumere constat
 Longè diversis: viden', ut Cynosura moratur 450
 Tantumdem in parvo languens, quo circuit axem

Extrem
 Quæ in
 Equat
 Maxim
 Vis ea,
 Ut lent
 Ipsam,
 Motus u
 Dic age
 Huic ast
 Inque d
 Quàm p
 Et sua se
 Sed quan
 Hoc erit
 Et Cyno
 Quæ tun
 Perque g
 Illius in
 Atque ita
 Ceu filo,
 Ut spati
 Tempore
 INTRA
 Materiæ
 Et variè,
 Non igitu
 Stelliferun
 Sed motur
 Verùm, f

Extremum gyro, quantùm illa celerrima turba,
 Quæ medium non credibili vertigine cingit,
 Æquatorem habitans, & quâ describitur orbis
 Maximus. Ecce igitur, quando labentibus annis 455

Vis ea, quæ Stellas invito turbine Cœli
 Ut lentè, sic assiduè detorquet in ortum,
 Ipsam, alias inter, Cynosuram adduxerit illuc,
 Motus ubi citior, quia grandior orbis arandus,
 Dic age, quæ virtus addet nova protinus alas 460

Huic astro? Vel quæ crescentem in sæcula motum
 Inque dies adeò moderabitur, ut nihil ultra
 Quàm par est currat, nihil & minùs; ac suus ordo,
 Et sua servetur Stellis distantia cunctis?

Sed quando, simili revoluto tempore, tandem 465
 Hoc erit, antiquas repetant ut sidera sedes,
 Et Cynosura Polum, torpens velut antè, revisat;
 Quæ tunc illam adeò compescet plumbea virtus,
 Perque gradus motum poterit frenare diurnum
 Illius in reditu, minimus ne intercيدات error; 470

Atque ita fidereas omnes, & quâlibet horâ,
 Ceu filo, ad nutum regere & variare choreas,
 Ut spatiis tam disparibus, verumtamen uno
 Tempore complendis, cursûs momenta coaptet?

INTRANT in liquidum, dices, motumque sequuntur
 Materiæ circa Terram sine fine fluentis, 476
 Et variè, prout est illius ab axe remota.

Non igitur solidâ tibi jam compage videtur
 Stelliferum, ut voluere patres, consistere cælum:
 Sed motum, & motûs causam non credere cessas. 480
 Verùm, si solidum non est, intellige motus

Ætherios,

Ætherios, quales liquidi natura requirit ;
Et quales peragi docet experientia verax.

CORPORA quæ cœlo circumvolvuntur in orbem,
Quo minùs à centro distant, velociùs ire, 485
Languidiùs verò, quo plus sunt dissita, constat.
Sanè id moris habent comites Jovis & Saturni.
Nam longè positi, & longos & tempore longo
Circuitus peragunt ; breviores tempore parvo,
Qui propè nant Primus legem detexit in astris, 490
Arcanamque ausus crebris obtutibus artem
Surripere, hanc nobis Keplerus tradidit auctor.
Quam Jovis explorans in quadrijugo famulatu,
Nec non inventâ Saturni nuper in aulâ,
Mirandum ! omnino reperit Cassinus eandem. 495
Sic ubi nosse voles comitum loca certa duorum,
Et quanto cœli spatjo sit uterque remotus
Communi à centro, seu corpore principis astri,
Amborum quadres revoluti tempora cursûs ;
Quam porro inter se rationem tempora servant 500
Quadrata, hanc cubefacta etiam distantia servat.

ERGÒ, si veterum vestigia trita sequère,
Terrâque in centro positâ, circumire jubebis
Sideraque & Lunam & cunctos cum Solè Planetas,
Ac totam immensi molem exagitabis Olympi ; 505
Corpora sic diversa regas, ut proxima Terræ
Currendo citiùs quàm sejunctissima gyrum
Perficiant : id enim Kepleri regula poscit.
Verùm Luna suo perfuncta est circiter horis 509
Quinque & viginti ; porro, quàm Luna propè absit,
Haud

Haud n
Tam p
Quanqu
Sufficiu
De Stel
Præcipu
Præripit
Ac tele
Hæ Sol
Cernun
Unde or

NUNC
Cum da
Motus a
Mercuri
Tres in
Tempor
Et semel
Si spatia
Ad Soler
Sive, -ut
Contine
Nunc cu
Dat fern
Quin dup
Quàm si
Oceano
Mergitur
A Vener
Hunc si

LIBER OCTAVUS. 187

Haud nescis : Phœbo interea, qui volvitur ultrâ
 Tam procul, ut Lunæ velari corpore possit
 Quanquam prægrandis, viginti & quatuor horæ
 Sufficiunt ; igitur communi à lege recedit.
 De Stellis autem quid jam dicemus ? Et istis 515
 Præcipuè, quas tanta oculo distantia nostro
 Præripit, ut nimbo similes videantur & albæ,
 Ac telescopio vix percipiantur in umbrâ ?
 Hæ Solem, tardamque magis prævertere Lunam
 Cernuntur ; motu superant utrumque diurno : 520
 Unde omnes legi, quam diximus antè, rebellant.

Nunc videamus, utrùm fedes primaria Soli
 Cùm datur, & reliquis sociatur Terra Planetis,
 Motus ad hanc omnis se se concinnet amussim ?
 Mercurius primò, qui Solem proximus ambit, 525
 Tres in circuitu menses, Venus exigit octo.
 Tempora si quadres, minus in majore recurret
 Et semel & ter bis, non nil super. Unde necesse est,
 Si spatia interjecta cubes ab utroque Planeta
 Ad Solem, ut toties minus in majore recurrat ; 530
 Sive, ut luciferæ Veneris distantia major
 Contineat semel & ter bis cubefacta minorem.
 Nunc cubica è septem si prodeat eruta radix,
 Dat ferme duo. Sic paulum reperimus abesse,
 Quin duplo magis à Phœbo Venus aurea distet, 535
 Quàm fidus leve Mercurii persæpe latentis
 Oceano in medio radiorum, ubi lumine pleno
 Mergitur, & spissos avidè bibit ebrius ignes.
 A Venere occurrit Tellus, quæ volvitur annum.
 Hunc si contuleris cum Mercurii Venerisque 540
 Tem-

188 ANTI-LUCRETIUS,

Temporibus, simili ratione modoque videbis
 Tellurem à centro Solis motûsque remotam
 Ut Venus est cum dimidio, bis & ampliùs autem
 Quantùm Mercurius. Per cuncta biennia Martis
 Instaurationem iter. Numera : discedere Martem 545
 Vix minùs à nobis, quàm nos à Sole, patebit.
 Tum rescire cupis, quæ sit Jovis orbita magni,
 Quantaque ? Bissenis tantum percurritur annis.
 Hinc superat Martis tria Juppiter intervalla.
 Postremò cùm sex ægre Saturnus eundo 550
 Lustra terat, manet ultra omnes à corpore Solis
 Divisus, radiumque Jovis duplicare videtur,
 Nec tamen omnino. Sed clarè ut singula cernas,
 En cuiusque tibi distantia nota Planetæ.
 Mercurius distet spatiis à Sole duobus ; 555
 Bis duo sunt Veneri propè, quinque ipsissima Terræ ;
 Mars octo, sex viginti Juppiter ingens,
 Et quinquaginta demum Saturnus habebit.

ADMIRANDA quidem cœlestis regula motûs :
 At mirabilior, quòd ab uno turbine Solis 560
 Cuncta simul, variisque modis abrepta ferantur.
 Jamque rei facilem paucis intellige causam.
 Corpora sæpe vides solida & compacta rotari :
 His, quia sunt radii stabiles unaque ligati,
 Extrema pars agitur citiùs, quàm proxima centro ; 565
 Quandoquidem longè majores cogitur uno
 Temporis in spatio cursans absolvere gyros :
 Sed mos in fluidis & lex contraria regnat,
 Quòd partes habeant laxas vinclisque carentes,
 Atque ita disjungi faciles, & ab axe solutas. 570

Ortus

Ortus e
 Impetu
 Sed min
 Ut lapie
 In stagn
 Extrem
 Vix hur

Et fa
 Omnis a
 Et pelli,
 A peller
 Si modò
 Id motu
 Quæ pro
 Et si dive
 Haud mi
 Est in se
 Moment
 Ut se sun
 Ac per ta
 Incepta
 Et verò h
 Sed quia
 Unde abe
 Motibus
 Participan
 Coguntur
 At nos in
 Præter re
 Obliquè p

LIBER OCTAVUS. 189

Ortus enim à centro non vi promanat eâdem
 Impetus, extremam neque pervenit omnis ad oram,
 Sed minor atque minor sensim decrefcit eundo.
 Ut lapide injecto si fortè exciveris orbes
 In stagnante lacu, videas languescere paulum 575
 Extremos ; quia vis latè dispersa fatiscit :
 Vix humili segnes crispant summa æquora fluctu.

Et sanè, motus cùm sit (quod vidimus antè)
 Omnis ab impulsu, quæ corpora cunque moventur,
 Et pelli, & brevior viâ, quæ recta profectò est, 580
 A pellente, quoad possunt, discedere debent ;
 Si modò nil isthac ferri ratione vetabit.
 Id motus omnes, id clarè pondera monstrant.
 Quæ propriâ verò centrum vertigine cingunt,
 Et si diversâ videantur lege moveri, 585
 Haud minùs hanc normam servant ac cætera, quantum
 Est in se ; huc tendunt semper, nec temporis ullum
 Momentum est, quin id conentur, tramite recto
 Ut se summoveant à centro & origine motûs ;
 Ac per tangentem : quia tangens linea primùm 590
 Incepta est, & avent, quâ cœptum est, pergere porro :
 Et verò hâc fugiunt ubi nil fugientibus obstat.
 Sed quia vi quâdam oppositâ regeruntur in illud
 Unde abeunt, impulsâ simul, pariterque repulsâ,
 Motibus è geminis medius conflatur, utrumque 595
 Participans ; rectæque loco describere curvam
 Coguntur, centrumque suo circumdare cursu.
 At nos in curvis aliud nihil esse videmus
 Præter rectarum infinita exordia, semper
 Obliquè posita, & semper tentata, neque unquam 600
 Con-

188 ANTI-LUCRETIUS,

Temporibus, simili ratione modoque videbis
 Tellurem à centro Solis motûsque remotam
 Ut Venus est cum dimidio, bis & amplius autem
 Quantum Mercurius. Per cuncta biennia Martis
 Instaurationem iter. Numera : discedere Martem 545
 Vix minùs à nobis, quàm nos à Sole, patebit.
 Tum rescire cupis, quæ sit Jovis orbita magni,
 Quantaque ? Bis senis tantum percurritur annis.
 Hinc superat Martis tria Juppiter intervalla.
 Postremò cùm sex ægre Saturnus eundo 550
 Lustra terat, manet ultra omnes à corpore Solis
 Divisus, radiumque Jovis duplicare videtur,
 Nec tamen omnino. Sed clarè ut singula cernas,
 En cujusque tibi distantia nota Planetæ.
 Mercurius distet spatii à Sole duobus ; 555
 Bis duo sunt Veneri propè, quinque ipsissima Terræ ;
 Mars octo, sex viginti Juppiter ingens,
 Et quinquaginta demum Saturnus habebit.

ADMIRANDA quidem cœlestis regula motûs :
 At mirabilior, quòd ab uno turbine Solis 560
 Cuncta simul, variisque modis abrepta ferantur.
 Jamque rei facilem paucis intellige causam.
 Corpora sæpe vides solida & compacta rotari :
 His, quia sunt radii stabiles unaque ligati,
 Extima pars agitur citius, quàm proxima centro ; 565
 Quandoquidem longè majores cogitur uno
 Temporis in spatio cursans absolvere gyros :
 Sed mos in fluidis & lex contraria regnat,
 Quòd partes habeant laxas vinclisque carentes,
 Atque ita disjungi faciles, & ab axe solutas. 570

Ortus

Ortus en
 Impetus
 Sed min
 Ut lapid
 In stagna
 Extremo
 Vix hun

Et fa
 Omnis a
 Et pelli
 A pelle
 Si mod
 Id motu
 Quæ pr
 Est div
 Haud m
 Est in f
 Momen
 Ut se f
 Ac per
 Incept
 Et verò
 Sed qu
 Unde a
 Motibu
 Particip
 Cogun
 At nos
 Præter
 Obliqu

LIBER OCTAVUS. 189

Ortus enim à centro non vi promanat eâdem
 Impetus, extremam neque pervenit omnis ad oram,
 Sed minor atque minor sensim decrescit eundo.
 Ut lapide injecto si fortè exciveris orbes
 In stagnante lacu, videas languescere paulum 575
 Extremos ; quia vis latè dispersa fatiscit :
 Vix humili segnes crispant summa æquora fluctu.

Et sanè, motus cùm sit (quod vidimus antè)
 Omnis ab impulsu, quæ corpora cunque moventur,
 Et pelli, & breviorè viâ, quæ recta profectò est, 580
 A pellente, quoad possunt, discedere debent ;
 Si modò nil isthac ferri ratione vetabit.
 Id motus omnes, id clarè pondera monstrant.
 Quæ propriâ verò centrum vertigine cingunt,
 Et si diversâ videantur lege moveri, 585
 Haud minùs hanc normam servant ac cætera, quantum
 Est in se ; huc tendunt semper, nec temporis ullum
 Momentum est, quin id conentur, tramite recto
 Ut se summoveant à centro & origine motûs ;
 Ac per tangentem : quia tangens linea primùm 590
 Incepta est, & avent, quâ cœptum est, pergere porro :
 Et verò hâc fugiunt ubi nil fugientibus obstat.
 Sed quia vi quâdam oppositâ regeruntur in illud
 Unde abeunt, impulsa simul, pariterque repulsa,
 Motibus è geminis medius conflatur, utrumque 595
 Participans ; rectæque loco describere curvam
 Coguntur, centrumque suo circumdare cursu.
 At nos in curvis aliud nihil esse videmus
 Præter rectarum infinita exordia, semper
 Obliquè posita, & semper tentata, neque unquam 600
 Con-

190 ANTI-LUCRETIVS,

Continuata ; vetat siquidem contraria virtus.

HÆC ergò oppositâ quo plus virtute retundi
 Corpora contingit, simul & brevioribus axem
 Quo cingunt gyris, vehementius ire necesse est :
 Quales ingeminant cursum sub pontibus undæ ; 605
 Aëris aut penetrans angusta foramina flumen.
 Astubi centrifugæ distant ab origine vires
 Longius, ac per eas qui circumscribitur orbis
 Amplior evadit, tum linea curva gradatim
 Ad rectam accedit propius ; languescere tandem 610
 Incipiunt, ac debilior fit nifus in illis ;
 Quòd jam laxatæ spatio majore fruuntur.
 Haud secus intorti chalybis cùm lamina primùm
 Explicuit se se, vim magnam ex parte remittit ;
 Pulsat claustra minùs, nec jam conamine tanto 615
 Prorumpens, thecæ latera imbecillior urget.
 Sic ea materies nostrum diffusa per Orbem
 Quæ cœli pars est, implens Solaria regna,
 Turbine perpetuo flammantis volvitur astri :
 Sic tamen ut motûs, cùm fit liquidissima, tantum 620
 Accipiat, quantum remanet vicina moventi ;
 Tantum deperdat, quantum removetur ab illo,
 Et vastos regni fines distracta pererrat.
 Quo plures in particulas vis tota moventis
 Dividitur, tanto simul imminuatur oportet. 625
 Tardiùs inde fluit regio Saturnia magni
 Vorticis, atque viæ quintuplo segniùs instat,
 Quàm quæ Mercurium defert amplexa volentem.

QUÆ si Materies tanto fugit incita motu

Cùm

Cùm propior centro est, in centro turbinis ipso 630

Quàm rapidè properat ! Magno eruptura tumultu,

Corticis objecti contrà nisi septa resistent :

Unde repercussus liquor, atque coërcitus intra

Moenia, conflictu valido miscetur & errat

605 Mirum effervescens, antroque exæstuat imo. 635

Cortex innumeris etiam subsultibus ipse

Concutitur, fluidumque ferit quo cingitur extrà :

Omni parte fremens, radios circumundique rectos

Efficit assiduo pulsu; quæ lucis origo est.

m 610 Motus hic interior, quo Solis fervere corpus 640

Et circumdantem jaculari cernimus æthram,

Perpetuò de congenitâ vertigine nonnil

Detrahit ; hanc minuit, centroque retardat in ipso.

Solem ideo cogit viginti & quinque dierum

615 Vertendo traxisse moram, velociùs illo 645

Munere functurum, ni fisteret intimus ardor.

Signa rei sunt certa levi quæ tegmine discum

Informes maculæ percurrunt atque nigrantes.

Scilicet hunc fumum liquefacti more metalli

m 620 Exsudat Sol ignivomus fuliginis instar 650

Hærentis ; quæ post mutatâ sæpe figurâ,

Crescens, decrescens, solet evanescere tandem.

CENTRIFUGIS dixi in Mundo contendere vires

625 Viribus oppositas; verè. Nam vorticis hujus

Quem Sol usque ciet volveus, extrema premuntur 655

Vorticibus variis, quibus ille est undique cinctus.

em. Hi Solemque suum & sua cùm vaga fidera norint,

Turbine perpetuo, ac simili ratione moventur ;

Propulsantque alios, propulsanturque vicissim :

Cùm Pref-

Pressurâ ut vinci nequeant, ita vincere nulli
 Concessum est, ultraque suos excurrere fines.
 Sic obsistendo se tantâ volumina librant.
 Hinc fluvio, nostrum lambens qui terminat orbem,
 Quamvis directo conetur tramite ferri
 Sponte suâ, interclusa fuga est : ergò ille reflexus 665
 Cogitur incurvare vias, cogitque sequentem.
 Ecce autem in mediâ currentis materiæ vi
 Magna Planetarum fluitantia corpora cernis :
 Illa volubilibus raptari merfa fluentis,
 Ac circum rutilos Phœbei sideris ignes 670
 Turmatim properare & eâdem currere, quâ Sol
 Induperator iter propriâ vertigine signat,
 Occasum semper fugiens ut vergat in ortum ;
 Hoc tibi jam notum & certâ ratione probatum est.
 Quinetiam impetui cur sic respondeat omnis 675
 Illorum inter se distantia, nullus, opinor,
 Ignoras. Neque quod superest aperire molestum.
 Scire cupis variè cur sic à Sole recedant ;
 Cur etiam præter communem in vortice magno
 Circuitum quo cuique suus describitur annus 680
 Turbine privato qui certis conficit horis
 Noctes atque dies, proprio super axe rotentur :
 Expediam. Causa est eadem quam diximus antè.

NAM vis illa potens, quæ primùm à Sole profecta
 Totum agitat fluidum, fundæque imitata vigorem, 685
 Æthera circumfufum ad vorticis ultima vibrat,
 Quodcunque offendit condensum ac mole resistens,
 Impetit, atque elata suprâ violenter ad imum
 Præcipitat centrum : quin Phœbo denique mergi

Cogeret.

Cogere
 (Ut fol
 Ni rad
 Librare
 Sustine
 Opposi
 Motibu
 Fit mor
 Usquè
 Quo fer
 Unde fi

NEC
 Corpor
 Majore
 Fortè c
 Densius
 Diversu
 Suscipi
 Et mag
 Haud f
 Profilit
 Mollen
 Contra
 Altius i
 Sic tam
 Fluctue
 Ergò p
 Comm
 Atque
 Quada
 VO

LIBER OCTAVUS. 193

Cogeret, impulsu momenta in singula adaucto 690
(Ut solet in casu gravium, fierique necesse est)

Ni radorum acies fervens ac vivida contra
Libraret, quæ dimidium complexa Planetam,
Sustinet illabens constanti robore pondus.

Oppositis igitur, vi colluctantibus æquâ 695

Motibus, inde potest neutri concedere corpus :

Fit mora, fit requies ; & eo consistere debet

Usquè loco, fines ac centrum vorticis inter,

Quo semper vires æquatæ, & pugna perennis ;

Unde fit, adversi nîsus simul evanescant: 700

NEC verò locus esse potest ille unus & idem

Corporibus cunctis. Aliud nam latius offert

Majorem radiis faciem Solaribus, et si

Fortè cavum est, rarique magis circum intima textûs :

Densius esse potest aliud, formæque minoris. 705

Diversum idcirco pro mole superficieque

Suscipiant à particulis ferientibus ictum ;

Et magis atque minûs parte ex utrâque fugantur.

Haud secus ac tubulis ubi fons deductus apertis

Profilit, & suavi se murmure tollit in auras, 710

Mollem erumpenti Sphæram si objeceris, undas

Contrahit, illa manet liquidâ suspensa columnâ,

Altiùs inferiùsve quidem, prout ipsa gravescit :

Sic tamen, ut tremulo nonnîl agitata liquore

Fluctuet, ac varios uno det tempore motus. 715

Ergò patet Sphæræ grandes cur Solis ab axe

Communi non æqua per intervalla recedant ;

Atque aliæ suprema colant, aliæ infima Cœli ;

Quædam intermedia fluitent in gurgite vasto ;

VOL. II.

I

Omnes

Omnes assiduè vestigia trita revolvant ; 720
Curculisque suis haud unquam excedere possint.

SED quia difficile est pugnantibus è diametro
Viribus, ut cernis (volitans pila nempe docebat)
Punctum assignari perfectæ posse quietis,
Idque Individuum : ceu pendula mota videmus 725
Multis hinc atque hinc impulsibus exagitari,
Et perpendiculum transcendere sæpe, priusquam
Extincto motu tandem sedata quiescant :
Ceu pariter lymphis injecta liquentibus arbos
Mergitur, exsurgit crebrò, reciditque reditque, 730
Donec eat, propriâ sine vi, permissa fluento :
Sic etiam ad Solem, cùm prævalet altera virtus,
Accedunt æquo propiùs quandoque Planetæ ;
Porro hæc illorum perihelia dicimus : & cùm
Altera prævaluit, plus æquo à Sole recedunt ; 735
Atque hæc illorum dicuntur aphelia. Quare
Non prorsus medium Sol igneus occupat Orbem,
Nec vero in centro est : at quæ circùm orbita currit,
Ellipsis potiùs quàm cìrculus esse videtur.
Sic autem quovis anno cujusque Planetæ 740
Mutantur puncta hæc extremi à Sole recessùs,
Atque aliquem progressum à vorticis impete sumunt,
Ut tandem ex illis omnino cìrculus extet
Annorum serie longâ perfectus & ingens,
In vero cujus centro stat regia Solis. 745

Hoc etiam his addam ; confert ad pondera multum,
In quo cuncta natant fluidi natura liquoris.
Sustentatur aquis etenim, non aëre lignum ;

Et

Et quæ
Materies
Non pro
Huic on
Quod fa
Languid
Adde qu
Ingens a
Centrifug
Pugnat ;
Qui serv

CUNC
Rebus in
Multa q
Quæ spe
Sunt nor
Assequit
Ex his,
Stare Pla

Tu m
Tu mih
Uranie
Et succe
Ultima
Duc igit
Ne spati

SUNT
Ducenti

Et quæ mercurius portat, sorbentur ab undis.
 Materies igitur vehementi concita motu
 Non procul à centro, facta hinc subtilior, impar
 Huic oneri secum gestando fortè futura est ;
 Quod facilè illa feret, quæ centro dissita cùm sit
 Languidior, jam desidiâ fit crassior ipsa.
 Adde quòd ex illo, cœpit quo tempore Solis
 Ingens aula rapi circùm, acquisivit & ipsa :
 Centrifugi quiddam, quod cum vectore liquenti
 Pugnat ; & in causis motûs & in ordine certo
 Qui servatur, habet partem, me iudice, magnam.

CUNCTA minutatim quòd demonstrare nequimus
 Rebus in abstrusis, veniam dabis, optime Quinti.
 Multa quidem sunt in cœlo certissima, acutis
 Quæ spectari oculis possunt, vel mente sagaci :
 Sunt nonnulla ausu quæ conjectura modesto
 Assequitur tantùm. Sed Vero proxima res est,
 Ex his, quas retuli, coëuntibus omnia causis
 Stare Planetarum loca, discernique meatus.

Tu mihi nunc, præclara novum Sapientia lumen,
 Tu mihi cœlestes animos infunde roganti ;
 Uranie tu vera : tuas dum prosequor artes,
 Et succensus amore tuî raptusque per auras,
 Ultima fiderei motûs arcana recludo.
 Duc igitur qui Te tua, per vestigia quærit,
 Ne spatio immenso vagus aut incertus aberret.

SUNT duo materiæ tanquam tabulata fluentis
 Ducentisque globum. Superis quæ partibus instat,

Uberior sanè, quia majorem occupat arcum ;
 Sed properat lentè : minor est inferna tenentis
 Copia, quandoquidem breviorè includitur arcu ;
 Sed fuga vividior. Priùs hæc manifesta reliqui. 786
 Pensatis utrinque modis ac viribus, unum
 Fit medium quoddam, necnon æquabile momen,
 Quo simul omne globi corpus pulsatur ab omni
 Flumine : nam solidi partes ac membra coherent,
 Et si tanguntur variè ; neque flectitur axis. 789
 Motus hic assiduus (meministi) perficit annum.

CAUSA vices eadem noctis parit atque diei.
 Nam cum Terra nater superis velocior undis,
 Segnior infernis, partes lambentibus imas
 Objicit illa moram, & posticâ parte resistit. 790
 Ac veluti magnis ubi molibus agger, aquarum
 Intercludit iter, gemit amnis, & agmine fluctus
 Agglomerant se se cumulati ; culmina donec
 Ardua transiliunt, & largo flumine inundant :
 Incurrit sic materies effusa natantem 795
 In scopulum, quatiens à tergo quidquid in altum
 Prominet. At quoniam densum pervadere corpus
 Haud potis est, neque segnitiam accelerare morantis
 Tantum reprimitur, quanto ipsa citatior illo est.
 Non habet ut refluat, cum posteriore prematur : 800
 Nec subterfugio locus est ; inhibetur ab illo
 Flumine quod semper velocius alluit infra ;
 Quin & centrifugæ vires à Sole repellunt :
 Cogitur in superas ergò conscendere partes,
 Lenior est ubi materię progressus euntis, 805
 Quam concedentem facili conamine vincit.

Sic validè
 Desuper
 Hujus de
 Truditur
 Erigit in
 Dimidio

VINCI
 Inferius,
 Posse vid
 Semper
 Non ita
 Et quia
 Ocius in
 Ter nov
 Inde fit,
 Curricul
 In punct
 Quò dir
 Ast igna
 Descivis

TERT
 Debuit,
 In fluid
 Nempe
 Terrene
 Quæ gr
 Motum
 Majore
 Ergò,

Sic valido appulsu molem amplexata rotundam
 Desuper, adradens ferit, inclinatque cacumen.
 Hujus descensu liquor interceptus ad ima
 Truditur, impellitque globum, subtnsque movendo 810
 Erigit infernas partes. Ea causa vicissim
 Dimidio dat dimidium succedere semper.

VINCITUR idcirco superi ubertate fluenti
 Inferius, **quanquam** citiori vincere motu
 Posse videbatur, totamque invertere Terram 815
 Semper ad occasum, finerent obstantia. Verùm
 Non ita concedit, quin vires explicet omnes.
 Et quia ter novies millenâ parte (parum deest)
 Ociùs incurrit, momen Telluris in ortum
 Ter novies etiam millenâ parte retardat. 820
 Inde fit, ut rediens expleto denique Terra
 Curriculo, Stellas jam non offendat eodem
 In puncto Cœli; nec eò se dirigat axis
 Quò directus erat, quando prior exiit annus:
 Ast ignara rei Stellas tantisper ab ortu 825
 Descivisse putat, quamvis desciverit ipsa.

TERTIUS hic motus geminis contrarius esse
 Debuit, ut constans Terræ positura maneret
 In fluido, vi cujus eunt annusque diesque.
 Nempe aliud cùm sit centrum gravitatis in orbe 830
 Terreno molisque aliud, pars altera Terræ
 Quæ gravior, pars quæ levior, non sicut oportet
 Motum dividerent: ex uno fine minorem,
 Majorem ex alio conum describeret axis.
 Ergò, quod nimium superest, mora facta recidit, 835

Temperat exæquans motus, & corrigit axem.
 Is cùm Æquatorem, quo Ecliptica linea distat,
 Ut dictum est, gradibus propè quatuor & viginti,
 Ad perpendicularum scindat; sic distat ab illâ
 Sexaginta & sex gradibus propè: qui status axi 840
 Perpetuus, quocunque modo se Terra revolvat,
 Sive diem faciens, sive annum, aut sæcla ducenta
 Cum sexaginta; quibus actis Terra revertens
 Huc unde exierat primùm, tunc reddita priscis
 Astra locis credet, cernens ea rursus ibidem. 845

JAMQUE vides uno quàm bellè ac simplice motu
 Magna Planetarum magno volvantur in orbe
 Corpora, perpetuòque in se conversa rotentur.
 Nec te is detineat nodus (quem solvere primo
 Conatu promptum est, Newtoni industria quamvis 850
 Nexuerit) fluidam crassis obsistere molem
 Corporibus; motum hinc minui, tandemque futurum
 Ut pereat. Verum hoc esset, si torpida moles
 Stagnaret fluidi: aut adverso concita motu
 Obluctaretur contrà venientibus astris: 855
 At nemo alterutrum dicat. Fluit incitus æther,
 Quò sphæræ currunt; simul uno more feruntur
 Unâ vi Solis, pulsuque moventur eodem.
 Sic non est, æther sphæris ut mole resistat.
 Aiunt præterea transversos ire Cometas 860
 Æthera per medium, neque concordare Planetis.

NEC via, nec regio nobis bene nota Cometæ,
 Qui clandestino motu cæcoque rotatur.
 Circuitus magni quem signat in æthere, partem

Con-

Conspici
 Quò fer
 Obscuru
 Hoc est,
 Quæren
 Linea na
 Cùm ver
 Ut recto
 Apparen
 Ultra Sa
 Percurru
 Proxima
 Nec faci
 At quen
 Pertenu
 Aut re
 Et nunc
 Reverâ
 Nempe
 Judiciu
 Tunc fu
 Sensibus

UND
 Etsi per
 Aufugie
 Quid?
 Alterius
 Finitim
 Atque i
 Tum ni

Conspicimus parvam, quoties pervenerit illuc 865

Quò ferri possunt oculi, & distinguere lumen

Obscurum, seu cauda illum, seu crinis honestat ;

Hoc est, seu rectè, seu transversim obvius ille est.

Quærendum primò, qui sit, quem cernimus arcum ;

Linea namque potest etiam directa videri, 870

Cùm verè sit curva, & Solem cingere pergat :

Ut rectos & retrogrados quandoque Planetas

Apparere priùs monui. Si nempe Còmetis

Ultra Saturnum locus est, tam dissita Soli

Percurrunt spatia atque globo tam dissita nostro, 875

Ptoxima ut illorum perihelia sint perigæis,

Nec facilè in nostro possint occurrere plano.

At quem describunt nostris aspectibus arcum

Pertenuem (quidquid superest nam cærula condunt)

Aut rectum, aut recti similem persæpe putamus, 880

Et nunc in Boream, nunc tendere forsan in Austrum,

Reverâ quamvis in partes tendat Eoas.

Nempe ex diverso positu Telluris & astri

Judicium ferimus ; quæ si inclinata Cometæ 884

Tunc fuerit, quantùm esse potest, quando ille patebit,

Sensibus illudet nostris mirabile monstrum.

UNDE Cometa potest cunctis par esse Planetis,

Esti perrarò se prodens unus & idem,

Aufugiensque brevi, dispar videatur & exlex.

Quid ? Si dixerimus peregrinos esse Cometæ, 890

Alterius patriæ cives, aulæque ministros

Finitimæ, seu præcipuos, seu fortè minores,

Atque ibi Saturnos, ubi Sirius & Lyra regnant.

Tum nil miremur, quòd nostri vorticis oram

200 ANTI-LUCRETIUS,

Transversi subeant nonnunquam, ac tramite curvo 895
Partim delibent, & concurrentibus illic
Motibus oppositis, communi à lege recedant.

In liquido certum est igitur vaga corpora ferri,
Et revoluta rapi fluidi torrente prementis.
Propterea toto quæ sunt crassissima cælo 900
Errantes inter Stellæ, fluvioque vehenti
Opponunt faciem vastam & vix mobile robur,
Ociùs hæc aliis multo fusdeque moveri
Cernuntur, noctesque suis mutare diebus ;
Etsi Zodiacum perlustrant tempore magno. 905
Sed contrà molis quæ sunt formæque minoris,
Tardiùs illa diem peragunt, velociùs annum.
Ille Planetarum supremus in æthere princeps,
Unus præ cunctis aureo diademate cinctus,
Et qui tricenos consumit in Ariete menses, 910
Non tamen undenas, testis si admittitur Huygens,
Turbine dum proprio torquetur, computat horas.
Juppiter inferior, sed nulli mole secundus,
Cum sociis annum signo cunctatur in uno :
At super axe tamen denis convolvitur horis. 915
Mars paulo Terrâ minor est, Venus inclyta major ;
Unam adimit Venus è nostris, Mars adjicit unam.
De Veneris, fateor, dubitant vertigine, verùm
Cassini magis arridet sententia. Quòd si
Mercurium rutilo degentem in lumine Solis, 920
Visu sectari persæpe diuque liceret,
Haud dubiè longo præ cunctis tempore motum
Huncce videretur (fortasse videbitur olim)
Perficere ; errantùm siquidem tenuissimus ille est,

Et

Et facien

Noc

Ordine f

Nam fac

Illius ad

Post alia

Paulatin

Se se ite

Vix um

Et coelu

Humen

Et super

Et front

Clarius

Ebibit.

Ad per

Lumini

Perven

E regio

Incipit

A per

Et mag

Quem

Hujus

Assurg

Tu

Haud

Quem

Protin

LIBER OCTAVUS. 201

Et faciem parvam, cœlestibus objicit undis. 925

NOCTIBUS inde dies planum est noctesque diebus
Ordine substitui certo, alternisque reverti.

Nam facies convexa globi dum vertitur, omnes

Illius ad Solem distincto tempore partes

Post alias aliæ obversæ sistuntur, ituræ

Paulatim in tenebras ; & quæ modò testa latebat,

Se se iterum liquido radiorum proluit auro.

Vix umbrâ egreditur, cùm prima crepuscula sensim,

Et cœlum albescens, & pallida sidera cernit,

Humentem Auroram posthac, roseosque colores, 935

Et superum Phœbi limbum, quem credit oriri,

Et frontem rutilam, vultum dehinc aspicit omnem ;

Clarius unde jubar, matutinosque tepores

Ebibit. Hinc etiam atque etiam descendere pergens,

Ad perpendiculum magis accedentia tela 940

Luminis occurſu recipit, punctumque diei

Pervenit ad medium, medio quòd in æthere Solem

E regione videt. Converti hoc tempore sursum

Incipit, ascendens jam quot descenderat horas.

A perpendiculò tum lucida tela recedunt, 945

Et magis atque magis Phœbo post terga relicto,

Quem falsò putat occidere inferiùsque moveri,

Hujus ab aspectu removel se se ipsa gradatim

Affurgens ; tandemque suis involvitur umbris.

TURBINÈ sic proprio noctesque diesque recurrant.

Haud secus ac sumptis exercitus acer in armis, 951

Quem tuba præmonuit, longo agmine castra relinquens

Protinus ingreditur campo lustrandus aperto.

202 ANTI-LUCRETIVS,

Procedunt equitum turmæ, peditumque cohortes
 Ordinibus certis ; studet unusquisque videri, 955
 Ac ducis attenti nemo se obtutibus aufert.
 Ille recognoscit cunctos, oculisque recenset
 Stans in equo, visus redit in tentoria miles.
 Sol igitur varios tali ratione Planetas
 E centro, variasque plagas collustrat in illis : 960
 Tellurem inter eos, quæ turbine mota diurno,
 Temporis absumit viginti & quatuor horas,
 Leucarumque novem gyrando millia volvit.

CUR autem æstivo tam longi tempore Soles,
 Quæve mora hybernas producat pigra tenebras ; 965
 Cur non æquales prius, exæquentur in ipso
 Veris & Autumni reditu ; quæ causa duobus
 Solstitiis valeat solemnem imponere morem,
 Ac veluti metam in Tropici finemque vagandi ;
 Cur Æstas & Hyems, Ver Autumnusque recurrant,
 Sedulus exponam ; quamvis ea dicere versu 971
 Res operosa. Ignosce prius non dicta canenti.

LINEA quæ partes Tellurem scindit in æquas
 Inter utrumque Polum, motus est norma diurni,
 Quam globus hic sequitur proprio super axe volutans,
 Illius in plano si se se Eclipticus orbis • 976
 Volveret (hunc peragrat via scilicet annua Terræ)
 Tum nox atque dies nullo discrimine tempus
 Dividerent : ardor fieret sub Sole perennis ;
 Æternum propiora polis loca frigus haberet ; 980
 Atque ubi nunc positu regnat mitissima cœli
 Temperies, illic florerent Veris amœni

Deliciæ

Deliciæ
 Ergò,
 Sparge
 Utque
 Et just
 Debu
 In flu
 Ut re
 Atque

Si g
 Nullo
 Huc fo
 Direct
 Ac me
 Ergò
 Æqua
 Illud
 Partib
 A foli
 Sic et
 Moles
 Miran
 Quot

FIN
 Impos
 Cum
 Nox
 April
 Sol m

Deliciæ semper, tamen æstu & messe carentes.

Ergò, ut se meliùs cunctas genitabilis ardor

Spargeret in partes alternâ luce fovendas,

Utque hyberna quies æstivi damna laboris

Et iusta effœtas repararent otia vires,

Debuit obliquè gradibus propè bis duodenis

In fluido poni Terræ versatilis axis ;

Ut re ipsâ positum semper, quôcunque movetur,

Atque parallelum sibimet perstare videmus.

Si gravitatis idem centrum molisque fuisset,

Nullo hæc vitari poterant incommoda pacto.

Huc foret Æquator, quò nunc Eclipticus ipse

Directus, Zonam spectarent ætheris unam,

Ac medium Solem productus uterque secarent.

Ergò cuique loco tempestas unica semper,

Æqualesque vices & par mora lucis & umbræ.

Illud ne fieret, sic Tellus debuit esse

Partibus omnino variis contexta, liquentes

A solidis ut sepositæ, ceu conspicias, essent.

Sic etenim, quia pars præponderat altera molis,

Moles tota suo natat inclinata fluento.

Mirandum, situs ille unus, cùm exorsa sequemur,

Quot poterit nobis, quantosque exsolvere nodos.

FINGAMUS me teque solo Æquatoris in ipso

Impositos ; atque occiduis in partibus, unde

Cum duplici Terræ motu veniemus ad ortum.

Nox media : undecimus jamjam imminet ante Calendas

Apriles. Capiti impendens micat ignibus æther ;

Sol mihi sub pedibus velatur corpore Terræ ;

Ad dextram polus est majorum incognitus ævo,
 Alter habet lævam, atque illis finitur horizon.
 Metior hæc oculis tacitus, cælumque profundum
 Aspiciens, cerno quos inter sidera tractus 1015
 Æquator Terræ atque Ecliptica linea signant. [lum,
 Nam quot habet Tellus, tot habet quoque segmina Cæ-
 Et magni exiguis respondent orbibus orbés.
 Tum quærens quonam in puncto concurrat uterque
 Circulus (in punctis etenim concurrere binis 1020
 Atque sibi planè oppositis utrumque necesse est)
 Invenio punctum hoc in quo versamur, idipsum
 Temporis atque loci verè nodum esse duorum,
 Ac veluti bivium; cui quod respondet in alto
 Æthere, stare caput supra: quapropter habere 1025
 Antipodas summo directum in vertice Solem:
 Nos quoque post horas bissex omnesque colonos
 Æquatoris, eò cùm quisque advenerit ut sit
 Dimidiata dies, habituros esse vicissim.
 Omnibus est adeò terris nox æqua diei. 1030
 Solis enim radius terrenum interfecat axem
 Ad perpendiculum, atque polis distantibus æquè
 Partitur lumen Sol æquâ lance duobus.
 Quam si fortè plagam alterutro sub cardine Mundi
 Incoleres, tibi Sol parte appareret ab illâ 1035
 Junctus horizonti: quin talem sex quater horis,
 Qualis in occasu vel in ortu est, esse videres,
 Lambentemque solum ratilâ circumire coronâ.

Ecce autem, dum Terra die convertitur illo,
 In torrente natans, quò fert Eclipticus orbis, 1040
 Progreditur quiddam; pars sexagesima quinta est

Supra

Supra
 Utq
 Abdu
 Adsp
 Infici
 Permi
 Et nu
 Sic no
 Defen
 Nos a
 Tunc
 Non
 Proxi
 Dimid
 Cùmq
 Axe s
 Abstra
 Esse v
 Nam c
 Auger
 Ac cit
 Arbor
 Ac tep
 Parcior
 Incipi
 Pallen
 Autam

T R
 Dum
 Jam n

LIBER OCTAVUS. 205

Supra tercentum spatii quod perficit anno.
 Utque mari medio rapiunt vada sæpe carinam,
 Abducuntque viâ, quamvis in vela faventes
 Adspirent Zephyri, neque declinare putetur ; 1045
 Inscius erroris nautas in ponte quietos
 Permittit ventisque frai cœloque sereno,
 Et numerat, quæ non explevit millia restor :
 Sic nos postera lux nodum transcendere cernit,
 Deferimusque viam, quæ planum Solis in ipsum 1050
 Nos adducebat confectâ parte diei.
 Tunc Solem incipimus paulisper habere sinistrum.
 Non Æquator enim, sed circulus Æquatori
 Proximus ad lævam, per planum Solis ubi lux
 Dimidia est, transit ; tum tertius ; inde sequentes. 1055
 Cùmque rotæ similis pergat decurrere Tellus
 Axe suum servante situm, magis ac magis illo
 Abstrahimur bivio, quo Sol in vertice nobis
 Esse videbatur. Lævâ decrefcere noctes,
 Nam citò percipiunt Solem, tardèque relinquunt ; 1060
 Augeri dextrâ, nam tardè cernitur illis,
 Ac citò præripitur. Lux major & acrior illic,
 Arboribus frondes & campis elicit herbas ;
 Ac tepefacta novis latè sola floribus ornat.
 Parcior hîc & languidior compescere succos 1065
 Incipit, ac pingens maturescencia poma,
 Pallentes senio meditatatur sternere frondes.
 Autumnus Capri est, vernant loca subdita Cancro.

TRES adeò menses alieno turbine Tellus,
 Dum propriâ rapitur vertigine, cessit ad ortum : 1070
 Jam novies denis unoque diebus & horis

Ferme

Ferme viginti, Tropicorum circulus alter
 Æquatore minor, placuit quem dicere Cancrī,
 Quando suū similem cœlo designat in alto,
 Appulit ad Solem. Tractu quicumque sub illo est, 1075
 Ille die mediâ supra caput aspicit astrum;
 Hâc transibit enim per planum Solis in horâ.
 Jam de corporibus nulla est, de montibus ipsis,
 Quæ cadat umbra solo: quapropter visa Syenæ
 Integra tunc puteis lux affulgere profundis. 1080
 Hoc est solstitium, quo Ver fugit, advenit Æstas.
 Ille dies toto radiat longissimus anno,
 Lævâ parte globi geminas quæ vergit ad Arctos.
 Solis enim plano cùm proxima fiat, & omnis
 Circulus ad Boream sic attenuetur ut unum 1085
 Desinat in punctum, radiis immergitur amplis;
 Qui latè circùm effusi vix parvula nocti
 Intervalla finunt, & longa crepuscula formant.
 Lumine perpetuo quin & Polus ipse potitur.

INTEREA (cernis) penitus contraria sentit 1090
 Alter semiglobus Terræ, qui vergit ad Austrum:
 A Solis plano longè longéque recessit:
 Utque dies hic progrediens accrevit & æstus,
 Nox illic frigusque. Polum sex mensibus umbræ,
 Caligoque tenent; cis autem infirma brevisque 1095
 Lux oritur, vix nata perit; longissima nox est
 Omnibus, & Tropico, quàm possit maxima, Capri.
 Ergò solstitium Brumæ est regionibus illis.

Nos autem positi tractu Æquatoris in ipso,
 Volvimur assiduâ Terræ vertigine rapti

1100
 Postera

Postera
 Quarta
 Solstiti
 Tres a
 Oppos
 Tange
 Nativ
 Nonne
 Tota i
 Solis u
 Æqua
 Inque
 Proce
 Ad So
 Obtin
 Auſta
 Incipi
 Cœpe
 Uritu
 Done
 Æqu
 Adsp
 Huc
 Quos
 Mitic
 Exci
 Tum
 Fæda

H
 Dim

Postera lux venit, & ferimur cum vortice magno.

Quarta viæ nostro pars est exhausta rotatu.

Solstitialis apex ille est: procedere nobis

Tres alios igitur menses, punctumque priori

Oppositum, soles quod rursus noctibus æquat, 1105

Tangere nunc opus est. Semper sibi constat eundo,

Nativæque tenax posituræ volvitur axis.

Nonne vides teretis quæ sit natura figuræ,

Tota inclinato dum sic percurritur axe?

Solis ut à plano decesserat antè gradatim 1110

Æquator Terræ, sic sensim redditur illi,

Inque dies propius, serie vertiginis unâ,

Processuque globi. A Tropico jam circulus omnis

Ad Solem remeat, qui singula puncta vicissim

Obtinet, atque die mediâ superimminet illis. 1115

Aucta dies ubicunque fuit, decrescere jam tum

Incipit, augeri deinceps, ubicunque locorum

Cæperat imminui. Boreæ pars omnis ab æstu

Uritur; at glacie riget omnis terra sub austro:

Donec eò fuerit repetito turbine vectus 1120

Æquator, punctum ut, trajecto corpore Solis,

Adspiciat, quod jam sex mensibus antè tenebat.

Huc vix appulit, en iterum nox æqua diei.

Quosque diu campos ardens exusserat Æstas,

Mitior Autumnus placidis refrigerat auris; 1125

Excipit & flavas hilaris vindemia messes.

Tum quos parte aliâ pluviis nivibusque geluque

Fœda premebat Hyems, recreant primordia Veris.

H A C T E N U S ætherio suscepti in flumine cursûs

Dimidium exegi. Nunc inferiora juvabit 1130

Visete

Visere curriculi, Terrâ vestante, rotundi,
 Sed quia perpetuò manet immutabilis axis,
 Cuncta ex aduerso, quæ sunt anteacla, redibunt.
 Scilicet à Solis rursus discedere plano
 Cogitur *Æquator* noster, dextrumque relinquit; 1135
 Quem sex continuos menses à parte sinistra
 Viderat; hunc totidem à dextrâ jam parte videbit.
 Ecce dies noctesque, simul reparabilis anni
 Commutantur ubique vices; dum circulus omnis
Æquatore minor, solitâ vertigine, notos 1140
 Progrediente globo gyros agit; atque gradatim
 Sub perpendiculum Solis transire coactus,
 Directos in se radios legit ordine miro,
 Quos tunc obliquos recipit pars cetera Terræ.
 Sed rursus spatio Terra est revoluta trimestri. 1145
 Advenit huc tandem qui respicit ultimus Austrum,
 Circulus, hunc Tropicum Capri dixere priores:
 Nascitur æstivum subito regionibus Austri
 Solstitium, longusque dies, & maximus ardor.
 Contra Solstitium terris Borealibus unâ 1150
 Hybernus est, longæ noctes, & frigus acerbum.

DENIQUE curriculi cùm Terra resurgit ab imis
 Partibus, *Æquator*, videas, ut turbine solo
 Ascendens, axisque mero clinamine rectus
 In planum redeat stantis non mobile Solis; 1155
 Confectoque dies anno cum noctibus æquet,
 Nota remensurus cunctis vestigia sæclis.

I s t a minutatim sic exponenda putabam:
 Sed metuo ne, dum studi prolixior esig,

Obscu-

Obscu-
 Ipse la
 Fac no
 Noster
 Ad pe
 Protin
 Temp
 Axem
 Adjici
 In liqu
 Quis d
 S Æ
 Exsupe
 Plurim
 Quo fr
 Necno
 Corpor
 Non ea
 Vim ta
 Vel dur
 Sic Tel
 Obsequ
 Ipsa qu
 Mota m
 Unde fi
 Ergò si
 Invenie
 Abripie
 Tardiù
 Verùm

LIBER OCTAVUS. 209

Obscurus fuerim. Quæ dicere fusiùs ergò 1160
Ipse laboravi, forsan brevitæ nitebunt.
Fac nempe ut Solis plano non exeat unquam
Noster hic Æquator, semperque Eclipticus orbis
Ad perpendiculum Terræ transverberet axem :
Protinus, æqua dies nocti ; sua cuique perennis 1165
Tempestat addicta loco. Variare cupido est ?
Axem inclinato ; mutari plurima cernes :
Adjicias motum liquidi ; tum plura videbis :
In liquido motum vertiginis ; omnia fient.
Quis dubitet reliquos eadem præstare Planetas ? 1170

SÆPIUS in campis humiles cùm flumina ripas
Exsuperant, fossasque replent vallemque profundam,
Plurimus hinc atque hinc vortex agitur aquarum,
Quo fraticum rami, segetes, abreptaque ligna,
Necnon & pecudum rapidè torquentur in orbem 1175
Corpora : sed quamvis illapsi gurgitis instar
Non eat, & proprii fervet divortia motûs,
Vim tamen ex illo capit omnem, ad eumque refertur,
Vel dum circumagens celeri rotat impete prædam.
Sic Tellus, propriæ centrum vertiginis, etfi 1180
Obsequitur fluido totum delata per annum ;
Ipsa quoque hanc fluidi, quâ cingitur undique, partem
Mota movet, volvique rotatu cogit eodem :
Unde fit in magno mediocris vortice vortex.
Ergò si quam in eâ molem regione natantem
Inveniet discretam à se, penitusque remotam, 1185
Abripiet secum extemplò, trahet atque rotabit
Tardiùs aut citiùs, nempe ut distabit ab illâ.
Verùm talis erit distantia corporis hujus,

Qualis

210 ANTI-LUCRETIUS,

Qualis erit gravitas, hoc est, subtilis in illud 1190
Materiae nifus centrum fugientis, eritque
Nifus, uti moles. Namque hæc per mutua necti
Vidimus, atque unâ cœlestia lege moveri.

Hôc igitur Tellus privato in vortice Lunam
Offendit, leucis propè centum millibus à se 1195
Distantem. Sanè tum Luna sequatur oportet
Tellurem dominam, citiùsque agitata feratur.
Nam dum circumagitur, spatium percurrere tanto
Majus habet, quantùm Telluris corpore distat.
Interdum Soli propior sit Luna necesse est; 1200
Scilicet exiguo cùm lumine cornua tingit:
Interdum semota magis, cùm tota refulget:
Nunc eat à latere, & lævâ dextrâque vicissim,
Cùm partim splendet, partimque obducitur umbris:
Tum nos *crescentem*, *decrecentemve* vocamus. 1205

Hæc nos orbe suo dum lustrat, semper eandem
Ostentat faciem, & regiones nomine notas,
Ipsisque in maculis clarâ loca candida luce
Pars ea nam certè levior, centrumque coacta
Respicere: at Soli conversas ordine partes 1210
Obtendit, propriæ quanquam vertiginis expers;
Nempe uno motu, quo Terræ in vortice rapta
Ducitur in radios, aut sensim abducitur illis.
Lentiùs idcirco cernis procedere lumen
Per varios Lunæ tractus faciemque rotundam, 1215
Et succedentes hærare diutius umbras,
Quàm si Telluris ritu versatilis esset.
Una dies illi quippe est & mensis & annus.

Nam

Nam du
Omnia
Curricu
Per meo
Per meo

J A M
Causa l
Si mole
Haud i
Occup
Flumin
Vi rap
Ut ma
Perpau
Quam
Manci
Non se
Quam
Curva
Lenite

T A
Area
Luna
Hi po
Occa
Signo
Omni
Hoc
Luna

Nam dum viginti septemque octove diebus
 Omnia Zodiaci rapido pede signa pererrans 1220
 Curriculum circa Tellurem absolvit, in illâ
 Per medium mensem soles fine nocte videmus,
 Per medium mensem solidas sine lumine noctes.

JAMVERO unde caret proprio sic turbine Luna?
 Causa liquet. Pars est vix quinquagesima Terræ, 1225
 Si molem inspicias; nec tertia, si diametrum.
 Haud igitur vasto regionem in vortice magnam
 Occupat. Hinc motûs parvo discrimine currunt
 Fluminis ætherii diversa volumina, quorum
 Vi rapitur; pulsu vix ergò dispere, non est 1230
 Ut magis ex illâ, minùs ex hac parte prematur.
 Perpaulum titubare potest, non sede moveri
 Quam gravitas innata dedit: quapropter oportet
 Mancipium Terræ Lunam decurrere cœlo;
 Non secus ac cymbam velo remisque carentem, 1235
 Quamque gubernaculi vis unica dirigit inter
 Curvatas alvei ripas, fluctuque secundo
 Leniter in gyrum sinuosus devehit amnis.

TALI circuitu bis in omni mense secatur
 Area terreni cursûs: ubi trajicit illam 1240
 Luna celer, caput & caudam dixere Draconis.
 Hi porro variant nodi, totiesque recedunt
 Occasum versûs, quoties renovantur; euntque
 Signorum seriem contra moremque Planetæ
 Omnis ab occasu nodos referentis ad ortum.
 Hoc fit eò, quoniam dum vorticis ultima nostri
 Luna tenens latè circùm exspatiatur in orbem,

Annuus

Annuus interea Tellurem circulus infert
 Eoas Mundi ad partes, & signa secundùm.
 Indefessa comes rapitur sic duplici motu. 1250
 Est ubi Sole procul, gemini tunc fœdere quodam
 Concordant motus aliquanto tempore: verùm
 Innatat in pigrâ, quia summâ, parte fluenti.
 Antevolat Tellus, ipsam post terga relinquens;
 Utpote quæ propior Soli, & magis incita fluctu. 1255
 Et cùm ex adverso prope Solem Luna movetur,
 Est ubi vis major liquidi, contraria Terræ
 Tunc properat: quare nobis sic ire videntur
 Retrorsum nodi, fieri quoque semper in illis
 Defectus varios Lunæ Solisque necesse est. 1260
 Nam cùm Luna vagans terreni transmeat orbis
 Planitiem, si tam directo tramite Solem
 Dividet à Terrâ, Terram obscurabit; & ipsa
 Protinus amittit lumen, si dividet illam
 Solis ab aspectu directo tramite Tellus. 1265
 Altera in alterius tunc certò decidet umbram.
 Propterea Solem non omni mense videmus
 Deficere, aut Lunam spoliari lumine Solis.
 Non contingit enim semper tria corpora rectè
 Opponi, Lunæ cùm transitus ille recurrit. 1270

O mirum artificem! Quis tam præclara videndo,
 Non stupeat genus esse hominum qui talia casu
 Facta velint, & Materię sine more vaganti
 Accepta hæc referant; cùm non sine mente, sine arte,
 Tot portentorum reddi mera possit imago. 1275
 Scilicet Astronomos, & qui cœlestia quondam
 Lustrarunt oculis, & quos nova protulit ætas

Con-

LIBER OCTAVUS. 213

Contemplatores, æterno nomine dignos
Censuimus, quòd sint ausi signare figuram
Astrorum, & spatia, & moles variosque meatus. 1280
Et causam supremam ipsi quæ tradidit astris
Materiem, formam atque situm, normamque movendi,
Legitimo, ingrati, laudum fraudamus honore !
Est grave mentis opus chartâ describere Cælum
Ac Terras, duplicique globo diversa notare 1285
Climata, sidereumque rotis effingere motum :
Et potuit sine mente fabri consistere Mundus !
O pudor ! O miseræ vecors insania gentis !

A

UT

que cont
cata tan

Sequ
recolligi
impressi

1°. I
artifices
ex const
secundi
ostendit
multipl

Ut V
rem, fi
magistr
ipsus m
rentur

2°. I
dum de
vitia.

A R G U M E N T U M

LIBRI NONI.

*UT præcipuas Naturæ partes in supremi Artificis testimonium vocatas absolveret, de iis quæ Terrâ Mari-
que continentur, differere sibi proponit. Hæc pars indi-
cata tantum superest: à v. 1. ad v. 26.*

*Sequitur totius operis conclusio, ubi præcipua quædam
recolligit, Atheorum objecta refellit, eosque ultimâ quasi
impressione profligat.*

*1°. Naturam, nisi hoc nomine Deus intelligatur, rerum
artificem esse non posse: Mundum à Mente supremâ factum:
ex constantiâ motuum cælestium, ex imbrium fluviorumque
secunditate, ex tempestatum certis vicibus, ex ipsâ visione
ostendit non à casu sed à Deo petendam esse mirabilem tam
multiplicis fabricæ industriam: à v. 26. ad v. 269.*

*Ut Veri sic Iusti certam esse regulam mente nostrâ prio-
rem, fusiùs quàm in primo Libro probat; nec Rationis
magistram esse Voluptatem, sed Naturam, hoc est Dei
ipsum mentem, quæ rebus omnibus & ut essent & ut move-
rentur dedit: à v. 269. ad v. 470.*

*2°. Proponit ea quæ ab Atheis objici solent: 1°. Mun-
dum debere esse æternum. 2°. Multa esse in Mundi opere
vitia. 3°. Multa etiam in moribus, quæ Deum aut non*

summè bonum, aut non summè potentem arguunt: à v. 470. ad v. 551.

Respondit 1°. Mundum per se non esse, sed à Deo creatum cum voluit, ac se propter. 2°. Mentis humanæ vitia, nam ab his incipit, non ex Deo, sed ex abusu libertatis oriri; sublata peccandi libertate, futurum ut nec bene agere homo posset; suas semper fontibus pœnas esse, sed interdum seras. 3°. Ea quæ in Mundo mendosa videntur, haud sine causâ ita constituta esse; temeritatis esse carpere singula, dum universa se bellè habent. Confutat impiam illam sententiam: Primus in orbe Deos fecit timor: à v. 551. ad v. 854.

Probat Religionem non ex arte politicâ natam: non facitiam esse ideam Dei; Idololatriam hæresim quamdam esse à Religione naturali diversentem: Atheum suis ipsum armis debellat: ostendit esse aliquid infinitum: ex perceptionibus nostris, ex corporis & mentis affectuum inter se communitate probat Deum esse, eumque nec Mundi animam, nec ex omnibus mentibus conflatum esse. Quintum ad virtutem & ad revelatæ veritatis indagationem excitat: à v. 854. ad finem.

A N

D

A

++++

I CA
 Illa
 Nunc T
 Non sp
 Quidve
 Vefanas
 Fortuna
 Sapius
 Submer
 Equata

ANTI-LUCRETIVS,

SIVE

DE DEO ET NATURA,

LIBRI NOVEM,

AD QUINTIUM.

LIBER NONUS.

De Terrâ & Mari.

ICARIUM per iter, Quinti, at felicius ambo
Illæsis placidum tranavimus æthera pennis.
Nunc Terras lustrare juvat Pelagusque profundum.
Non spectemus uti, scenâ quid agatur in illâ,
Quidve actum annales referant ab origine rerum: 5
Vefanas hominum curas variosque tumultus;
Fortunam Regum & populorum tristia bella;
Sæpius in medio congressas æquore classes,
Submersasque rates, & tinctos sanguine fluctus;
Equatasve solo atque exhaustas civibus urbes; 10

K

Tran-

Translata imperia & Dominos servire coactos:
 Ambitionis, avaritiæ, & per sæcla furantis
 Invidiæ partus. Hæc dum sine more geruntur,
 Percellunt animos: cùm præteriere, nihil sunt;
 Humanisque docent quantum insit rebus inane. 15
 Incassum Heroës vani monumenta laboris,
 Dum pereunt ipsi, sæpe & mentita relinquunt:
 Quæ posuere, volunt dum vincere sæcula, delet
 Ipsa dies; & vix cum nomine saxa supersunt:
 Illuduntque suis auctoribus ipsa cadendo 20
 Rudera, & exeso corrupti marmore vultus.
 Mens immortalis quid tot mortalia curet!

Nos ea quæ perstant, & nil mutantur ab ævo,
 Scilicet æternum meliùs referentia Numen,
 Quærimus hîc 25

.....
Cetera desiderantur.

CON.

H

Artific

Effudit

Moliri

Sed Na

Rerum

Singul

Aut sic

Materi

Mente

Dic ig

Princip

Nullas

Ips

Quant

Scindi

Ut fra

Corpu

Nec ti

CONCLUSIO

TOTIUS OPERIS.

Deest initium.

HOS jam thesauros Pelagi, & tot ditia gazis
Viscera terrarum vigili dum lampade lustras,
Artificem quantum felici hæc omnia cernis
Effudisse manu? credin' miracula tanta
Moliri Naturam? huic par erit illa labori? 30
Sed Natura quid est? Aut illo nomine primam
Rerum cunctarum causam, Numenque supremum
Singula prospiciens, intelligis; & Deus hic est:
Aut sic appellas natam servire patique
Materiem, certis parentem legibus, orbam 35
Mente & consilio, vi brutâ atque impete pulsam.
Dic igitur num tanta quæat prudentia carco
Principio affingi, nullum cui cernere finem,
Nullas nosse vias datur, aut intendere quidquam?

IPSE quidem prius edocui corpuscula quæque, 40
Quantumvis brevia, imminui in breviora potesse;
Scindi deinde alias in partes, atque ita semper,
Ut frangi fragmenta queant: quia quodlibet horum
Corpus compositum est, minimoque minora tenentur.
Nec tibi tam subtilis erit pulvisculus, imo

Vel si auram ætheriam, aut aliquid subtilius aurâ
 Proponas, cui non partes infrâque suprâque,
 Et spatium distinctum inter dextram atque finistram,
 Et facies varias, atque impenetrabile robur
 Extemplo tribuas. Alioqui corpora nulla 50
 Conferent; nullæ possent coalescere moles;
 Totaque Materies puncto constaret in uno.
 At licet innumeras in partes sectilis, adfit
 Ni manus artificis, non illa secabitur unquam.

N E C me animi fallit, vastâ in compagine rerum 55
 Quid per multiplices valeant corpuscula formas:
 Seu quàm sculptilibus sint apta & idonea signis
 Ferramenta, rudes ut crasso è marmore gibbos
 Executiant; mollesque sinus, projectaque blandè
 Lintea, levorem carnis, spirantiaque ora, 60
 Mentitosque animi motus in imagine fingant:
 Sed, ni incocta focis priùs instrumenta fuissent:
 Ni gelido priùs extincta & durata liquore,
 Ni variis, prout usus erat, donata figuris
 Cepissent rigidæ perfrictu cotis acumen, 65
 Hæc neque docta manus duxisset marmora circum,
 Saxum stabat iners, hebes, indigestaque cautes.
 Sic & materies omnis, nisi regula quædam
 Mente sedens operi invigilet præsitque labori,
 Et subigat partes agitans atque ordinet acri 70
 Iudicio, turpis sine formâ aut more jacebit.
 Eja, quam pedibus calcas, age, collige concham,
 (Nam tibi divitias ultro substernit eunti
 Terra, pavimento mage splendida tessellato)
 Collige: quàm facili sinuosa palatia torno 75

Ducta

Ducta
 In se
 Hic tu
 Discolo
 Et pari
 Hæc ti
 Arte la
 Quàm
 Quàm
 Purpur
 Hæc ti
 Aspicis
 Fortuit
 Sed qui
 Num p

PRÆ
 Materia
 Nec per
 Aut infi
 Ac per
 Nec va
 Quæ sibi
 Effugere
 Auctore
 Quando
 Præter i
 Vel fieri
 Ergò in
 Unus ite
 Verùm

LIBER NONUS.

22 f

Ducta nitent! Quantis spirarum flexibus orbes
 In se se redeunt? Ut Dædaleo labyrintho
 Hic tumet, hinc impressa leves trahit area fulcos,
 Discolor ipsa sibi, generi sed concolor eidem,
 Et paribus virgis, paribusque interlita guttis! 80
 Hæc tibi Praxitelem constans industria vincit.
 Arte laboratos intus nunc cerne Penates:
 Quàm tersâ lucent vestita cubilia crustâ!
 Quàm vario radiant tinctu! micat ignis & aurum:
 Purpureasque inter maculas distinguitur Iris: 85
 Hæc tibi pingendi solertia vincit Apellem.
 Aspicias in tenui quantus labor; ut neque fingi
 Fortuitò possint vilis miracula testæ.
 Sed qui nec potis est concham procudere casus,
 Num poterit vasti molem procudere Mundi? 90

PRÆTER enim quàm quod nec sunt corpuscula per se
 Materiæ; per se nec sunt affecta figuris;
 Nec per se avelli, per se nec idonea jungi,
 Aut infinitum durare illæsa per ævum;
 Ac per se nullius habent primordia motûs, 95
 Nec vacuum spatii regionem & inania regna:
 Quæ sibi Fortunæ vates fundamina jecit
 Effugere ut posset prudentem & fallere causam;
 Auctorem ex ipso aspectu Natura fatetur.
 Quandoquidem quæ sunt, vel sic fuit esse necessum, 100
 Præter id omne quod est alia ut res esse nequiret,
 Vel fieri poterant aliter. Si dixeris illud;
 Ergò in Materiâ species fuit unica motûs,
 Unus item gradus, & partem proclivis in unam.
 Verùm his Materiæ ratio & natura repugnat. 105

222 ANTI-LUCRETIUS,

Quæ quocunque gradu partem est proclivis in omnem,
Nec magis hoc ritu per se quàm mobilis illo;
Atque infinitè potuit circumacta cieri.

ERGO aliter poterat, quàm sic: nec tu ipse negabis.
Mulorum siquidem pardorumque edita monstra 110
Qui videt, has etiam species potuisse creari
Primitus, ac proprio deduci semine cernit,
Quæ tamen haud ita sunt factæ. Sic currere plures
Quàm septem, atque alio motu potuere Planetæ,
Et gemini Soles, atque altera Luna rotari; 115
Vel nullæ splendere faces; vel denique nullum
In terris animal, quanquam essent splendida cœlo
Sidera, sic factum ut lumen secerneret umbris.
Hæc igitur quare facies apparuit Orbis,
Tantos ornatus referens tantumque decorem; 120
Non chaos, atque rudis sine more, sine ordine moles?
Aut casus aut Mentis opus: neque tertia causa est.
At casum esse nihil, nostris patet argumentis.
Quid superest? Nisi ut hæc Menti miracula reddas,
Et quæ magna cluent, & quæ perparva videntur; 125
Corporis ut fabricam nostri, sic non minùs albi
Papilionis aquas propter degentis & amnes;
Quem natum videt una dies, videt una peremtum.

LUNA nitet; nitidoque tamen sub lumine celat
Naturam; simul ignota & manifesta videri. 130
Sit-ne globus Terræ similis nescimus, an olli
Planities pateat camporum, hiscatve profundo
Interrupta mari, vel montibus horreat aspris;
An montes habeant sylvas & lustra ferarum

Hospita;

Hospita;
At fan
Indefle
Atque
Lumin
Ac du
Obscur
Et sub
Ordin
Præno
Inque
Secessu
Fulgor

Hæ
Illorum
Scrutar
Illeceb
Quæ tu
Si glob
Aut mi
Si mag
Quod j
Hostis
Nam p
Oceani
Opprin
Illæ Te
Altiùs
Aërias
Obtege

Hospita; sint populi, sint plenæ civibus urbes: 135
 At famulam Terræ scimus, Terræque minorem
 Indeflexa sequi circum vestigia semper,
 Atque notho molem illius lustrare rotundam
 Lumine, dum mittit radios à Sole gradatim
 Ac duplici motu acceptos, tum Solis egenas, 140
 Obscurasque sui partes offerre vicissim,
 Et sublucentem premere inter cornua discum.
 Ordine tam certo fiunt hæc omnia, Quinti,
 Prænosci facillè ut possint, scriptisque notari;
 Inque diem, inque horam rata sit præsentia Luna; 145
 Secessusque; rati quoque sint occasus & ortus,
 Fulgorisque gradus, necnon remeabilis umbræ.

Hæc omnes referunt oculis spectacula mentes:

Illorum at quæ sit ratio & solertia, omittis
 Scrutari; quoniam doctrinæ vicit amate 150
 Illecebra, ex animo meditandi talia curam
 Quæ tulit, & casu regimen concedidit uni.
 Si globus ille tamen nostro servire paratus,
 Aut minor, aut major quàm nunc est fortè fuisset;
 Si magis elatus cælo, terrisve propinquus; 155
 Quod juvat, officeret: fidus nec jam ille Satelles,
 Hostis at usque sequax iret, vel inutile pondus.
 Nam propior majorve: nimis contunderet auras;
 Oceani vastum graviore pondere corpus
 Opprimeret; fluidisque means incumberet undis. 160
 Illæ Telluris ripas, camposque per omnes
 Altiùs effusæ ruerent, omni aggere rupto
 Aërias cautes & promontoria latè
 Obtegerent; immensa palus abeunte maneret

Proluvie, rursus mox essent omnia pontus : 165
 Præsertim furvæ cùm cetera concolor umbræ
 Luna recens limbum nascenti lumine signat ;
 Aut ubi jam totâ radiorum aspergine fulgens,
 Plenior ostentat maculosos æthere vultus :
 Tunc etenim pelago & Terris onerosior instat. 170
 Sæpius interea Solem occultaret amicum,
 Nostroque ingentes tenebras offunderet Orbi.
 Altior aut minor, exigua nimis undique lucem
 Spargeret ; æquoreos vix lamberet ardua fluctus ;
 Aut nihil aut leviter pressus, qui subditur aër 175
 Staret iners ; nulloque maris tunc ebria motu
 Plurima quæ passim terebrant spiracula Terram,
 Haud unquam injectos possent haurire liquores ;
 Unde scaturigo fluviorum, & fontibus almis
 Perpetuus vigor, ac dulci vis indita lymphæ ; 180
 Quam per arenosos purgatam ritè canales,
 Ac sale decussò, reddit procul æquore Tellus.

NAMQUE ego non credam fluvios ex imbribus omnes
 Enasci : quanquam multis ea forsan origo
 Fontibus esse potest, quos fervida dissipat æstas, 185
 Cùm semel exussit campos penetrabilis ardor,
 Et pluvialis aquæ venas exhaustit inanes.
 At rivi multum est ratio diversa perennis,
 Quem non æstivi soles, non torrida Cœli
 Zona, nec urentes possunt absumere venti : 190
 Plurima cùm medio se præbeat insula ponto,
 Quâ micat in flammas ferventior orbita Solis,
 Nullus ubi cadit, aut certè parcissimus imber,
 Et tamen irrigui fontes per amœna vireta

Perpetuo

Perpetuo

QUA

Et fluit

Cordis a

Quem L

Oceanus

Terrarum

Ac redu

Mox in

Hoc fin

Emittat

Mobilis

Larga n

Nec di

Fecund

Decidu

N E

Præcip

Tot p

Pascen

Et seg

Si no

Hæc c

Atten

Inque

Done

Et Ph

In pl

Terra

LIBER NONUS. 225

Perpetuos volvunt Neptuni ad littora fluctus. 195

QUALIS enim nostro vagus errat corpore sanguis,
 Et fluit & remeat per cæca foramina certo
 Cordis ab impulsu; talis Terram irrigat humor,
 Quem Lunâ cogente jacet prædives aquarum
 Oceanus, quoties rapidis exæstuat undis, 200
 Terrarumque tubos intrat violentus apertos,
 Ac reducem venis rursus regerentibus haurit
 Mox in se contractus, & omni ex parte resorbet.
 Hoc sine jam paucos exsanguis & arida Tellus
 Emittat gremio fontes, nec prata rigentur, 205
 Mobilibus nec lota micent pomaria rivis;
 Larga nec impositas deportent flumina merces,
 Nec diducta cavis hinc inde meatibus agros
 Pecudent; languens sitiât pecus, atque hominum gens
 Deciduos tantum speret de nubibus imbres. 210

Næc sua deest ratio pluviis, quas Matris in almæ
 Præcipitat gremium Pater Æther. Unde per Orbem
 Tot populi, pecudumque greges, armenta, volantes
 Pascentur, nî gramen humo segetesque vigeunt?
 Et segetes quî fundet humus vel gramina campis, 215
 Si non ebiberit latices quos nubila portant?
 Hæc eveستا mari Sol igneus æthere toto
 Attenuat; summæ regionis congregat algos,
 Inque nivem densata premit; stant pendula cœlo,
 Donec ab aëriis torrentibus acta ferantur, 220
 Et Phœbi radiis, aut Terræ ardore reflexo
 In pluviam resoluta cadant: quam fervida potat
 Terra parens frugum, atque sinu madefacta recondit;

226 ANTI-LUCRETIIUS,

Plantarumque cavis tradit radicibus, auctam
 Antè suis opibus, falso & medicamine tinctam. 225
 Ergò viventum status ac natura poposcit
 Consensum hunc rerum. Sol, aër, nubila, venti
 Vectores pluviarum, ac Tellus, Luna, profundum
 Concordant, ut sint genitabilis organa vitæ,
 Testenturque Dei vigilem per singula Mentem. 230

Nunc operæ est certis attendere motibus annum
 Usque renascentem; quo se globus ordine noster
 Luminis ad fontem vertat, noctesque diesque
 Afferat ipse sibi; ut brumæ post tædia mutet
 Veris delicias, æstivos deinde calores, 235
 Ac demum Autumni poma expectata feracis.
 Quis credat Mundi magnum & versatile templum
 Perpetuò volvi, aut abreptum turbine Solem,
 Et circumtemere auricomis pictum æthera signis,
 Ut Terram in medio stantem famula astra coronent,
 Atque Satellitibus Cælum ambiat omne coruscis. 241
 Non tanti fumus; & si quo præstamus honore
 Gens hominum, est totus Mentis, non corporis: illa
 Debetur cœlo, finitæ nescia vitæ;
 Huic autem satis est perituro, ut munera Solis 245
 Participet, dum usura brevis conceditur ævi.

QUANTA fuit vestri super his prudentiâ casûs?
 Quàm bene disposuit res cunctas, æmulus alti
 Judicii? Melior casu Mens nulla fuisset.
 Collustrandus erat communi lampade Mundus: 250
 Ergò materiæ perquàm subtilis acervum
 Conglobat ingentem, rapidè movet, inde per omnes

Ætheris

Ætheris
 Lucida
 Fortè la
 Vibrata
 Crystall
 Transve
 Reticuli
 Pertinet
 Fortè re
 Perculit
 Protinus
 Si quid
 O casum
 Dignand
 Te fecit
 Caufaru

ILLU
 Est aliqu
 Arripit
 Mentem
 Infita;
 Lux ocul
 Et casu
 Atque a
 Sic Men
 Nec me
 Quod ve
 Quatuor
 Fortunâ
 Parte su

LIBER NONUS. A 227

Aetheris insinuat globulos ; concussa repente
 225 Lucida materies animantum offendit ocellos
 Fortè laboratos, at sic feliciter, ut sint 255
 Vibratae lucis, simulacrorumque capaces.
 Crystallum hìc reperit, quod lucem ad rete paratum
 Transvehit appositè ; tum nervi mobile filum
 230 Reticuli insertum fundo, pars ultima cuius 259
 Pertinet ad cerebrum ; cerebro mens indita quaedam
 num Fortè reperta capit motum, sentitque quod extrà
 Perculit, ac lucem, quam nesciit antè, micantem
 Protinus agnoscit. Quæ tot numeravimus, horum
 Si quid defuerit, lux nulla aut irrita fulget.
 235 O casum prudentem ! O sanæ Mentis ! Et omni 265
 Dignandum cultu ! sapiens qui primus, opinor,
 Te fecit, Fortuna, Deam, cœloque locavit ;
 Causarum causâ omnipotens, & summa creatrix.

ILLUD in his rebus non est, ut omittere possim.
 Est aliquid Veri, quod mens dum nostra tuetur, 270
 Arripit extemplo, atque intus lætatur adepta.
 Mentem igitur Verumque inter cognatio quædam est
 Insita ; corporeis veluti cognata videtur
 245 Lux oculis. Hæc si facta est concordia casu,
 Et casu fit, uti Mens Verum apprehendere possit. 275
 Atque adeò ut lucem atque oculos Fortuna creavit,
 Sic Mens è punctis temere occurrentibus orta est.
 Nec melior Veri quàm Mentis causa putatur.
 Quod verum est, casu verum. Casu accidit ergò,
 250 Quatuor ut binis essent æquata duobus. 280
 Fortunâ factum est, ut Totum grandius esset
 Parte suî ; curvâ brevior, quæ linea recta est ;

223 ANTI-LUCRETIUS,

Resque eadem esse simul, simul & non esse nequiret.
 Hæc aliter fieri poterant tē iudice ? Veri
 Non est lex æterna sacri ? Quæ vera reapse 285
 Perspicuè, liquidò nunc sunt, ea falsa fuissent,
 Si nexus alios habuissent corpora prima,
 E quibus aut mentes, aut mentibus obvia constant ?
 Quis non excipiat malesanum dogma cachinnis ? 289
 Quod verum est, hoc ante Atomos & corpora quæque,
 Hoc sine corporibus verum est Atomisque sine ullis :
 Cumque oculis hominum quæ convenientia luci est,
 Hæc fuit ante oculos & lucem, cognita Menti.

Non igitur Veri casus pater ; at neque Iusti. 294
 Iustum nempe quid est, nisi Verum in moribus ? Absit
 Indubia & constans cernendi regula Iusti,
 En procul à nobis cernendi regula Veri.
 Illam homo si finxit novus auctor, & hanc quoque finxit :
 Si neutram, Natura parens utramque creavit.
 Quæ faciliè ut capias præfari pauca licebit, 300
 Ac nostræ interiùs penetralia mentis adire.

NIMIRUM est Ratio nobis innata, perinde
 Ut sunt innati sensus. Non fecimus ipsi
 Aures atque oculos quibus utimur ; ut neque rerum
 Objectas species : quas inter & organa sensûs 305
 Harmoniam posuit talem Natura creatrix,
 Ut, cùm obversantur, sensus simul hauriat illas.
 Non magis artifices propriæ Rationis haberi
 Possumus, aut Veri ; quod cum Ratione ligatur
 Harmoniâ tali, nequeat se ut pandere Verum, 310
 Quin Ratio confestim apprehendat & imbibat illud.

Unde quod ipsa videt, sic, ut videt, esse necesse est:

Et quod ei certum est, certum prius hoc erat in se,

Quàm foret humano Rationis lumine notum.

Quod si non esset, frustra loqueremur; & omnis 315

Mens hominum, sermo, sensus, res esset inanis.

Nam cùm decipior, non me Ratio intima fallit;

Verùm inconsultâ quoniam Ratione ferebam.

Judicium præceps, tunc me malus abstulit error.

Hoc tota ingenito regitur Mens lumine, proinde 320

Non intellectus tantùm, sed & ipsa voluntas,

Cui sua lex insculpta manet, sua norma volendi.

Namque satis non est, res, ut sunt, Mente tueri;

Præcipuè factis homines sumus. Omnis ab uno

Lumine vivendi petitur modus, atque sciendi. 325

Quod Mentem in Justo posset si fallere nostram,

Falleret in Vero. Sed nusquam Regula fallit.

Aspicias in fabricâ dum grandis & ardua moles

Tollitur, ad lapides ut ferrea norma secandos

Accedat, donec latera omni parte quadrentur: 330

Ut junctim libella pares confidere cogat:

Et perpendiculo surgat directus in auras.

Angulus. Interea facies circumspicit omnes

Dux operis; prudensque cavet ne quid minùs aptè.

Promineat, fugiatve, aut exeat ordine plano. 335

Ante laborem, ante artificem stat certa laboris

Regula: Sic & Mente prior stat regula Mentis:

Quæ nunquam erraret, si credendum huic nihil esset;

Nec malè quidquam ageret, bene si nihil esset agendum;

Aut exemplari firmo innatoque careret. 340

CERTUM igitur Rationis & immutabile cùm sit
 Exemplar, seu judiciis præest illa ferendis,
 Seu regit affectus animorum & facta gubernat,
 Sunt liquidò per se fieri debentia quædam 344
 Omni hominum Ratione priùs, quæ Justa vocamus;
 Ut sunt per se se quædam debentia credi
 Omni hominum Ratione priùs, quæ Vera vocantur.
 Legibus à nostris, vel neutra, vel utraque pendent:
 Hinc si quid verum est, aliquid justum sit oportet.

NIMIRUM si quis tibi quatuor esse negaret 350
 Bis duo, cerritum sanè meritòque vocares.
 Quapropter? Quoniam Ratio verum esse patensque
 Declarat, quod ridiculus stolidusque negasset.
 Est igitur lux in nobis quæ talia monstrat.
 Jam si idem Herculeas meditatus adire columnas 355
 Iret in Ægyptum, sitiens aut retibus undam
 Colligeret, stultum sanè meritòque putares.
 Quapropter? Quoniam legi Rationis apertè
 Pugnaret, quâ præcipitur per idonea finem
 Optatum potiùs, quàm per contraria quæri. 360
 Est igitur lex in nobis quæ talia dicat.

FORSAN in utilibus quiddam lex ista susurrat,
 Inquis; at in rebus prorsum obmutescit honestis.
 Ergò fateris in utilibus: non accidit ergò 364
 Fortunâ, legem hanc ut haberet quisque, sed ipsam
 Primitus è sacris Naturæ fontibus hausit.
 Justitiæ porro virtutem non sua tantùm
 Utilitas, divina magis commendat origo.
 Constituit multas hominum sapientia leges;

Id fate
 Lex p
 Muner
 Ac tan
 Hi ju
 Accipe
 Quidq

Est
 Irrueri
 Merced
 Perdidit
 Ipse tu
 Conqu
 Nonne
 Caupo
 Except
 Hic fun
 Parcere
 Pro! Q
 Monstr
 Immeri
 Talia q
 Quæ m

Res
 Primitu
 Quod m
 Huc im
 Sed ma
 Utile qu

Id fateor : sed enim inventrix Sapientia legum 370
 Lex primæva fuit, quæ non inventa, sed ipso
 Munere Naturæ sic mentibus infusa cunctis,
 Ac tanto consensu, ut queis præstantior esset,
 Hi justas ferrent leges, alique libenter
 Acciperent. Nostro spirans hæc pectore damnat 375
 Quidquid perversum est, & honesti insculpsit amorem.

Est oblata viro merces, qui primus in hostem
 Irruerit ; tu primus ades, vallumque refringis,
 Mercedem petis ; alter habet, qui fugit & arma
 Perdidit. In vinclis frater gemit ; ære gementem 380
 Ipse tuo redimis ; liber te vendere tentat :
 Conquereris meritò : Sed cum in te facta queraris,
 Nonne hæc in reliquos nunquam facienda fateris ?
 Caupo viatorem perblandè invitat in ædes ; 384
 Exceptum dum somnus habet, crudo ense trucidat :
 Hic fureret dum dira fames, ut bobus & agnis
 Parceret, occidit matrem, natosque voravit :
 Pro ! Quæ flagitia ! Exclamas, quæ monstra ! Sed junde
 Monstra vocas ? Si non Ratio, quæ reprobatur, ulla est,
 Immeritò reprobas ; si qua est, lex insidet ergò 390
 Talia quæ damnat ; quænam est ? Eadem illa profectò,
 Quæ monet ac prohibet ne bis duo quinque putentur.

RESPONDES forsan, tibi justum hoc omne videri
 Primitus, atque ipsâ Rationis luce probatum,
 Quod magis arridet : quia te nativa voluptas 395
 Huc impellit, & hortatur nil cetera cures.
 Sed mala doctrinâ quot deriventur ab illâ,
 Utile quæ grato, & grato confundit honestum,

Usque

Usque novis augens animorum incendia flammis,
 Jam satis ostendi. Quòd si hæc Rationis ab ipso
 Lumine monstrantur, Ratio fit causa malorum
 Omnigenum, totò quæ parturit Orbe Voluptas.
 Illam autem scelerum, aut errorum dicere matrem
 Æquè desipere est, ac si quis diceret esse
 In causâ fabricæ canonem, cur fabrica peccet. 405

NATURA est adeò Veri Justique magistra :
 Hoc à principio, Quinti, hoc à fonte petivit,
 Quas humana dehinc posuit sapientia leges,
 Naturam & legem Rationis ubique secuta.
 Nec vetat à recto lex sicubi prava recessit : 410
 Ut sunt humanis homines qui carnibus escam
 Non dubitant coxisse sibi, interdumque paternis ;
 Quales Brasili nuper, Læstrygones olim :
 Nam stulti quamvis à Vero semper aberrant,
 Non exiade probes Verum nihil esse reapse. 415
 Ut Veri, in cunctis inerant sic semina Justi :
 Consopita quidem, grassante libidinis æstu
 Per populos, tandem prudentibus exeita jussis.
 Sed quæ causa dedit Rationem, habuisse necesse est ;
 Et quæ Justitiam inspirat, justa ipsa profectò est. 420
 Nam quocunque caret, certè hoc dare nulla potest res.
 Lex igitur primævâ, Dei Mens atque voluntas :
 Et legem hanc sentire, Deum est audire loquentem.
 Nec Verum, aut Justum sterilis Fortuna creavit.

Si casum abjicias, & ineluctabile fatum 425
 Substituas, in Materiâ nihil esse necessum
 Vidimus ; atque aliâ quàm quâ nunc sede refulget,

Alma

Alma
 Cong
 Sidera
 Innun
 Secret
 Vortic
 Privat
 Vel nu
 Aut al
 Vel si
 Et tu,
 Cur pl
 Jussera
 Exagit
 Sidera
 Sic neq
 Demor
 Confist
 In latu
 Maluer
 Ad Zep
 Par utr

Qua
 Ex vi M
 Transf
 Pertere
 Dum re
 Sol etia
 Versari
 Nil igit

Almae secundam lucis potuisse creari
 Congeriem, vel multiplici glomeramine cogi.
 Sidera sunt præter Solem & visuntur Olympo 430
 Innumerabilia. Hæc propriis, à vortice nostro
 Secretis, latè cumque indigenâ comitatu
 Vorticibus regnant, & ibi diversa rotantur
 Privatim; at motus quos illic incita servant,
 Vel nulli prorsus, nullo impellente, fuissent;
 Aut alii quàm sunt, alios si causa dedisset;
 Vel si sponte suâ, motus foret unus eorum.
 Et tu, nos rapido, Tellus, quæ turbine versas,
 Cur placidâ non fede sedes, Ptolemæus ut olim
 Jufferat? Hoc quianam potiùs quàm voveris illo 440
 Exagitata modo, circumlabentia discors
 Sidera vel superans cursu, vel tarda relinquens?
 Sic neque vulgares motûs per corpora leges
 Demonstrant, cur Sol hâc Cœli parte, vel Orbis
 Consistat quam semper habet, cur primitus ire 445
 In latus hoc, illi lateri quàm obvertere frontem
 Maluerit. Volvi Cœlum si credis ab Euris
 Ad Zephyros, quidni à Zephyris decurrat ad Euros?
 Par utrique modo est: neutro Cœlum ire repugnat.

QUÆ ratio pariter, quam solâ ducere possis 450
 Ex vi Materiæ, tam firmo cardine Mundum
 Transfixit, tantoque veru Cœlum, Aëra, Terram
 Perterebrata tenet, rerum sit ut unicus axis;
 Dum reliqui proprios axes habuere Planetæ,
 Sol etiam ipse suum, quem circum tota rotando 455
 Versari moles maculis ostenditur ipsis?
 Nil igitur sine Mente putes in fidere factum:

Nil à principio motum sine Mente. Quot errant
 In Cælo stellæ, ac projectum lumen opacis
 Corporibus prorsum æquato moderamine sumunt; 460
 Quotque faces liquido nox clara accendit Olympo;
 Quot sunt in patriâ viventium semina terrâ;
 Et quot humus gremio succos habet, atque fodinas;
 Vel filices ipsæ, quarum de corpore duro
 Eruitur splendens, ac Soli congener ignis; 465
 Tot Numen cecinere tubæ: cecinere, canentque;
 Quanquam Epicureas obturat perfidus aures,
 Imperitare sibi nec vult homo, quem timet. Ergo
 Quid juvat ulterius commenta referre Lucreti?

At nunc difficiles conemur solvere nodos. 470
 Ex nihilo nil fit: lex inviolabilis esto:
 Nil ruit in nihilum, clamat schola tota Epicuri.
 Ergo si quæ sunt, æterna fuere; nec unquam
 Cessatura manent. Intermoriuntur ubique
 Corpora, Materies autem quæ corpora fundat, 475
 Semper erit, fuit, est: finemque ignorat & ortum.
 Si Deus est, si Materies exordia sumsit,
 Unde illam Deus? Et quando? si fecit ab ævo,
 Esse ea non cœpit; si longo tempore postquam
 Ipse erat, ecquo consilio mutata voluntas 480
 Numinis æterni? Nam si non esse decebat
 Materiem ac Mundum; cur tot, cur tanta creavit?
 Si fieri decuit; quidni prius? An sibi famam
 Et cultum voluit? Quis credat honoris aventem
 Naturam, sibi quæ satis est, nihil indiga nostri, 485
 Sorte beata suâ? Quid erat, mortalibus ægris
 Quod manifestari dubiè, cæcâque videri

Suspi-

Suspicio
 Omnig
 Funditu
 De se p
 Ac gen
 Omnib

PRÆ
 Quæ rec
 Non tar
 Aut fun
 Turpia
 Partibu
 Augeri
 Arguit,
 Ut sunt
 Sic etia
 Sic Lyb
 Quid ju
 Mensib
 Quando
 Tempo
 Verberi
 Frigore
 Aut flu
 Intemp
 Grandi
 Quot n
 Denata
 Infidia
 Ut nec

Suspicionē, colī variā sub imagine rerum
 Omnigenūque Deū monstris, aliquando negari
 Funditus, interdum nesciri, pascere litem
 De se perpetuam, violandas ponere leges;
 Ac genus humanum vitiis permittere vellet
 Omnibus, inque suā pateretur imagine ludi.

PRÆTEREA quamvis vastum disiecta per Orbem,
 Quæ redolent mentem artificis, sunt corpora quædam;
 Non tamen infinitam adeò, summæque potentem,
 Aut summè cautam. Siquidem vel plurima nævis
 Turpia sunt passim & mendosè condita; vel si
 Partibus ac numeris dicas completa, videmus
 Augeri potuisse: manum Spectator avaram
 Arguit, inque bono melius desiderat ipso.
 Ut sunt arborei fructus campique feraces,
 Sic etiam horrendæ cautes & inhospita saxa,
 Sic Lybiæ, fluctusque leves undantis arenæ.
 Quid juvat assiduum Solem vigilare sub Arcto
 Mensibus æstivis, portasque occludere nocti;
 Quandoquidem concreta gelu per cetera torpet
 Tempora, nec civem patitur nive confita tellus?
 Verberibus quot sunt radiorum aut victa repenti
 Frigore; quot rabie venti, aut rubigine cæcâ,
 Aut fluviis magno latè erumpentibus alveo,
 Intempestivis aut imbribus, atque procellâ
 Grandinis intereunt fata læta, hominumque labores?
 Quot necat atra lues populos? Quot partibus ipsis
 Denatæ matres? Vitæ quot ubique parantur
 Infidiæ? Rem quamque suus circumvenit hostis,
 Ut nec securâ, miseri, brevitate fruamur.

236 ANTI-LUCRETIUS,

Si Deus est bonus, omnipotens, si cuncta gubernat ;
 Cur mala, quæ totum sædè grassantur in orbem
 Non averruncat ? Si quæ medicamina morbis 520
 Instituit ; quibus hæc plerumque incognita servat ?
 Si fruges homini ; num toxica tetra novercis ?
 Si Terram, ut colerent mortales ; cur mare Terras
 Exsuperat ? Cur nulla pati vult littora, frenum
 Sæpius indignans ; cur audet diluviare, 525
 Et totas haurire refusis fluctibus urbes ?
 Cur ad aperta tremit, cæco vexamine Mundi
 Non nunquam, & piceos niveis è montibus ignes
 Ejaculatur hians tellus, ac murmure magno
 Susdeque ipsa ruit, vastaque voragine sorbet. 530
 Incautum genus, & lacubus sola mergit obortis ?
 Cur pelago pluit, interea sitientibus arvis ?
 Quosque perusta libens bibat Africa, Caucasus imbres
 Accipit, emturus Libyci partem ipse caloris ?
 Cur vorat ignis opes, hominum si natus in usus ? 535
 Cur feriuntque pios, & omittunt cæca nocentes
 Fulmina ? Nequitia patiens cur optima nostræ
 Mens peccare finit ? Si tantus criminis horror ;
 Impediat : vel cùm toleret, non ardeat irâ.
 Si prohibere potest, nec vult ; virtutis amore 540
 Non capitur ; si fortè velit, nec possit ; inermis
 Est illi virtus, nec jam infinita potestas.
 Denique si Mentis nullo debilis ævo
 Vita manet, mercesque bonis æterna paratur,
 Unde voluptatis tantæ promulsæ nulla 545
 Illexit miseros ; imò cuppedine rerum
 Implevit, quas spernere fas, & amare nefas fit ?
 Quin nos insontes, immortalesque creavit :

Et

Et quæ
Nasce

V E
 Et cum
 Lucta
 Ipso in
 Ergò ja
 Et sup
 Qui nil
 Credid
 Ut nih
 Ceu sca
 Aut qu
 Alta vo
 Jure pu
 Namqu
 Quæ ja
 Sed no
 Per se
 Nam fi
 Si per
 Quærin

A T
 Materi
 Ostend
 Instru
 Delect
 Quidam

Et quantum instabilis vitæ leviumque bonorum,
Nascendo tantum ipse suū ingeneravit amorem? 550

VENIMUS ad Syrtes. Alto cum gurgite primū,
Et cum turbinibus ventorum, atque æquoris æstu
Lucta fuit : nunc ad scopulos allidere, portūs
Ipso in conspectu, Proretæ dedecus esset.
Ergò jam totis opus est incumbere remis; 555
Et suprema viæ superare pericula nostræ.

Qui nihil è nihilo fieri pleno ore tonabat,
Credidit è nihilo sic omnia facta putari,
Ut nihilum quasi materies foret unica rerum :

Ceu scamnum è trunco facimus, statuamve rotamve ?
Aut quasi seminium, ut minimo de germine pinus 561

Alta venit? censes si talia, docte Lucreti,
Jure putas nihil è nihilo potuisse creari:

Namque his in rebus nil fit; mutatur earum,
Quæ jam prorsus erant, ratio, positura, locusque. 565

Sed non est ea lis inter nos. Quærimus utrū
Per se sint quæ sunt; atque illa sit esse necessum.

Nam si sunt per se, non sunt aliquando creata :
Si per se non sunt, cœpisse aliquando fatendum est.

Quærimus hoc unum, hoc igitur sistamus in uno. 570

At lis transacta est. Atomos non esse, sed ipsam
Materiem è multis con crescere partibus, antehac

Ostendi : nullis nativo jure figuris
Instructam, nullo natam se impellere motu

Delectuque loci. Quin Mentem esse probavi 575

Quiddam incorporeum; solâque à Mente petendam

Vini

Vim motûs, quæ Materiæ subrepat inertî.
 Supremam hinc docui Mentem consistere per se,
 Quæ moveat cuncta omnipotens, quæ cuncta creârit,
 Atque etiam ex nihilo. Sic emeruisse fatemur 580
 E tenebris lucem (quamvis primordia lucis
 Haud tenebræ fuerint) cùm lux splendescere cœpit,
 Lux ubi non fuerat. Sibi nam dare nulla potest res
 Surgat ut è nihilo, vel si infinita putetur:
 Si finita; nequit per se consistere; quando 585
 Nil perfectius est, nil excellentius, imò
 Nil tam infinitum, quàm taliter esse, nec ulli
 Principium debere sui. Cur cetera desunt
 Illi quod per se est? si non ab origine limes,
 Unde erit? Este procul misera argumenta Lucreti, 590
 Argumentorum larvæ. Quid in arma resurgit,
 Et lacero nostros umbone percutit ictus
 Nequicquam? Qui Materiæ primordia vana
 Seminat in nihilo, è nihilo qui corpora fingit,
 In nihilum nexus omnes formasque refundit, 595
 Et non erubuit, quòd cogitet aut velit alta
 Mens hominum, ex nihilo factum id natumque fateri;
 Jam toties fautor nihili, nunc omnia nasci
 Ex nihilo potuisse negat: mavultque minutas
 Particulas, quarum virtus est nulla, vel ipso 600
 Iudice, nec natura ullo conamine possit
 Describi, quin principis extrema repugnent,
 Esse tamen per se, & toto genuisse quod Orbe est;
 Quàm per se Numen summum esse, & cuncta creasse.

SIT rata res igitur semel, ac firmata perenni 605
 Iudicio inter nos, Quinti, causam esse potentem

Materiæ

Mater
 Non
 Cùm
 Ast ea
 Confu
 Certè
 Se pro
 Seu ca
 Qualia
 Nam
 Vincin
 At qua
 Quasq
 In mul
 Facta

VE
 Quand
 Hauser
 Quanta
 Namqu
 Numin
 Aggred
 Dictato
 Legitim
 Promiss
 Quo du
 Quo fin
 Hic fat
 Clamat
 Arguit

LIBER NONUS. A 239

Materiae; facili jam cetera luce patebunt.
 Non enim ab aeterno, sed Mundum ea causa creavit,
 Cum voluit. Nec propterea mutata voluntas,
 Ast eadem semper fuit, hoc ut tempore Mundus 610
 Confieret. Quo consilio, nescimus: honorem
 Certè haud affectans; satis est si condidit Orbem
 Se propter, non externâ ratione coactus,
 Seu causâ quâdam praeunte operumque magistrâ;
 Qualia agunt homines alieno lumine ducti. 615
 Nam Deus ipsa quidem Ratio est, nec legibus ullis
 Vinciri potuit, leges qui condidit omnes.
 At quæ mens illi fuerit, dum cuncta crearet,
 Quasque sit ille vias, quo fine modoque secutus,
 In multis facta ipsa docent, oculisque loquuntur, 620
 Facta Epicureis meliùs facunda susurris.

VERUM hæc fortè tibi quondam detecta patebunt,
 Quando revelati vegetus sacra dogmata Veri
 Hauseris, atque novo mirabere lumine victus,
 Quanta Dei in nostram fuerit clementia gentem. 625
 Namque parum est, Quinti, tot per miracula rerum
 Numine ab aeterno cuncta evicisse creari:
 Aggrediar posthac (& me labor iste juvabit)
 Dictatos afflante Deo producere libros;
 Legitimi normam cultus monstrare; diuque 630
 Promissi Mundo mysteria pandere Christi:
 Quo duce ad æternam via sternitur unica vitam;
 Quo fine nil ipsum profit cognoscere Numen.
 Hic sat erit solam Naturæ attendere vocem.
 Clamat enim auctorem Natura, opus undique summum
 Arguit artificem; Mens abdita corpore cernit. 636
 Nunc

Nunc opus, artificem mox corpore libera cernet.
 Interea mirum non est, si corpora Mentem
 Præpediunt, ac futilia & terrestria sæpe
 Ad bona detorquent, licet ad meliora vocatam 640
 Immensi teneat non unquam explebilis ardor,
 Et fitis implacata boni, & nativa cupido :
 Quam si multivagis erroribus applicat ultro
 Viles ad nugas, irritamenta malorum, 644
 Hochominis vitium est, se se ipsum sponte moventis,
 Qui labefactavit Naturam, & captus inani
 Personâ, specieque boni, rem liquit, & umbram
 Arripuit ; dono qui libertatis abusus
 Depressit proprias pravo moderamine vires,
 Restitit in solâ defixus imagine, Veri 650
 Impatiens, tandemque bonorum à fonte recessit.
 Sic & lucis amans pulchræ, tenebrasque perosus,
 Solis ad intuitum strictis caligat ocellis,
 Nec tolerare potest lucis caput, atque parentem :
 At sparsam cœlo potius, terrisque reflexam 655
 Quærit, & in varios detortam hinc inde colores
 Cernere amat : radios omni-jam ex parte libenter
 Accipit infractos, & debilitate placentes.

ANXIUS indagat semper quâ se arte beatum 659
 Efficiat, reperit nusquam ; ut qui curvus, anhelans
 Quærendis insudat, abest ubi vena, metallis.
 Mortales miseri ! Quos noxia corpora fallunt.
 Nec titubant ipsâ tantùm caligine Veri,
 Sed magis intendunt aciem, ne cernere possint :
 Incerti gratis, rerum per opaca vagantes, 665
 Venantur dubitare, umbrasque in lumine quærunt.

Mox

Mox u
 Jam q
 Firma
 Quod
 Noct
 Interea
 Nec ni
 Attam
 Verr
 Rete v
 Confess
 Stultiti
 Letharg
 Pacem
 Pax eri
 Et conf

COM
 Cùm ta
 Non ver
 Illum al
 Stridor
 Lena ;
 Contige
 Mercede
 Conquer
 Sufficit,
 Nulla vo
 Dum bo
 Quantus
 Adde me
 VOL.

Mox ubi nocte atrâ se se obduxere volentes,
 Jam quasi collustrati umbris & fluctibus ipsis
 Firmati, tandem caput altum ad sidera tollunt :
 640 Quod renuunt vidisse, negant, ac sponte receptam 670
 Noctem oculis, audent ipsis affingere rebus.
 Interea, nec longa quidem sibi gaudia prestant,
 Nec nitida, at multo vix scintillantia fumo.
 644 Attamen haud cessant maria omnia, stagna, lacusque
 Verrere, si possint prædam expiscarier undis : 675
 Rete venit multâ vi tractum, at piscium inane.
 Confessi se tandem inopes aut undique lufos,
 Stultitiæ mutant speciem, resipiscere nolunt.
 Lethargum potius captant, mentique remorsæ
 650 Pacem aliquam & scelerum fociis solatia curis. 680
 Pax erit, hanc tibi letiferam turbare quietem,
 Et consopitos stimulo acri pungere sensus.

COMPUTAT hic nummos, & gaudia fundat in arcâ ;
 655 Cùm tandem ad cumulum vis auri maxima venit,
 Non venit alma quies, auri fitis acrior ardet. 685
 Illum alienus honos torquet, popularis & auræ
 Stridor in arma vocat generosum & gloria mortis
 Lena ; rapit cita mors, aut si victoria læta
 659 Contigerit, confestim alios meditatur honores ;
 Mercedemque nimis parcam, meritisque minorem 690
 Conqueritur. Studet hic villæ, nec villa quietem
 Sufficit, atque domum tandem fastidit & hortos.
 Nulla voluptatis demum pacata libido,
 Dum bona prosequimur stulti pereuntia, quorum
 665 Quantus inarsit amor, tantum jactura remordet. 695
 Adde metum hærentem, ne mox rapiantur amata :

Namque ubi nullus amor, nihil efflorescit amœni ;
At metus it socius, mœrorque affinis amoris est.

Nec tamen ipse sibi satis est homo : semper inanis,
Si felix velit esse, foràs se effundat oportet. 700
At non incassum certè cupit esse beatus ;
Quod Natura animis iniecit, futile non est :
Unde igitur, Quinti, felix erit ? Unde beari
Explerique potest ? Quidnam hunc fatiabit amorem,
Nigens omne boni ; ni fons Deus ipse bonorum ? 705
Ergò aliquis Deus est : quanquam illius immemor erras,
Frivola venatus toto ludibria Mundo ;
Et breve, nil solidi reputans, depasceris ævum.

Non venit ista tibi divinâ ab origine labes.
Unde profecta ? scies ; & cujus numine priscum 710
Instaurare decus, veræque resumere gustum
Virtutis, patrio purgatus crimine, possis.
Quòd si hominem melius peccare haud posse fuisset,
Dic hominem melius sine libertate futurum.
Nam bene vel malè agat, fuerit si liber, oportet. 715
Si non liber erit, sed vi cògente feretur,
Nec bene, nec malè aget : quamvis bona vel mala fiant.
Si vitium nequit esse, nequit consistere virtus.
Arbiter è summo nos hîc despectat Olympo,
Nec menti invidet arbitrium. Quò vadimus, ille 720
Semper adest : quò se fert ultro nostra voluntas,
Illuc ad positas motûs in corpore leges
Auxilio sequitur ; pœnasque aut præmia servat.

Hinc sacro haud semper feriuntur fulmine fontes,

Secura

Secur
Illi ex
Numi
Inque
At no
Seu fu
Seu cl
Regula
Quod
Congru
Sic ani
Nec du
Sed sua
Illæsus

JAM
Arguitu
Facta p
Quantul
Vorticis
Ac nostr
Dedita,
Sunt sub
Et Mare
Involut
Aut Mar
Fortunæ
Mortifera
Scilicet h
Altera vi
Degentem

Secura & crescunt dilatis crimina pœnis.

725

Illi exultantes irato sæpe fruuntur

Numine ; sed frustra : quoniam Deus imminet ultor,

Inque caput vindex filo suspenditur ensis.

At non humanis odiis hæc ultio fervet ;

Seu subito lapsu cœlo ruat acta tonanti,

730

Seu claudo pède sera apprehenderit antevolantem.

Regula nam recta est, summi natura Parentis ;

Quod curvum reprobatur ; sibi nec finit omne per ævum

Congruere : & falsa ut semper contraria veris,

Sic animi per se vitio contrarius ille est.

735

Nec dum peccamus, dolet aut percellitur irâ ;

Sed sua virtuti, scelerei sua præmia reddit,

Illæsus scelere, haud nostrâ virtute beatus.

JAM quòd Natura hæc tam multâ prædita culpâ

Arguitur ; Mundumne tibi, tibine organa Mundi

740

Facta putas ? Disce, heu ! tumidos compescere flatus.

Quantula pars rerum, vortex, quo currimus, ille est !

Vorticis & pariter nostri pars quantula Tellus,

Ac nostræ Telluris homo ! sunt plurima nobis

Dedita, sunt aliis quoque multa ; sed omnia soli

745

Sunt subjecta Deo. Si navibus æquora tentes,

Et Mare concussum tetrus Aquilonibus obstet,

Involvatque ratem, quereris : tibi quid Mare debet,

Aut Maris ipse opifex ? domus est tibi cara, crematur,

Fortunæque ruunt, atque it tua machina pessum : 750

Mortiferæ nobis pestes, nostrisque minantur :

Scilicet huic vitæ non est homo natus, at illum

Altera vita manet ; paucos utcunque per annos

Degentem terris, suspiriaque ægra trahentem

Tot mala debacchata monent & quis sit, & unde ; 755
 Nec veram esse sibi patriam, quam transmeat exul :
 Ut bona circum effusa docent simul esse parentem
 Largificum, qui dum mutantur cetera, perstat :
 Sic mala mixta bonis, perituro corpore mixtum 759
 Et mente haud periturâ hominem, ne flagret amore
 Corporis, erudiunt ; vel nobilitate tumescat
 Immemor auctoris, stolidoque superbiat ausu.
 Jamverò in pelagus cadere & deserta locorum
 Aut pluviam, aut rorem, quando fitit arida Tellus,
 Incusas frustra. Sunt legum eventa minora, 765
 Quas toti posuit generales Conditor Orbi.
 At non propterea terris prodesse calorem,
 Aut opportunos venturis frugibus imbres,
 Aut fruges aptas animantibus esse negabis ; 770
 Multaque de genere hoc jam carmine prodita nostro.

AST auctorem operum tantorum & cuncta regentem,
 Quo jure infimulas ? Tu ne illum vincere posse
 Consilio speras, faber ipse peritior Orbis ;
 A quo, nil in te est, quod non acceperis ; imò
 Quò fine, quæ versas animo, versare nequires ? 775
 Utrùm ego crediderim, bene se gessisse creantem,
 Omnia qui potuit ; meliùs ne creanda fuisse,
 Si tu, vilis homo qui nil potes, illa creasses ?
 O ratio humanæ mentis, quàm cæca superbis !
 Hæc in mente Dei, si quondam carcere rupto 780
 (Atque utinam) aspiceres, pro ! quàm tibi iusta repente
 Cuncta viderentur, quæ nunc malè cognita damnas !
 Nonne vides incompositas aliquando figuras
 Depingi planâ in tabulâ ; nec forma nec ordo est,

Nec si
 Linea
 Levis
 Tunc
 Collig

Ob
 Aut te
 Sed te
 Servet
 In se
 Utque
 Æstas,
 Non cu
 Conspi
 Per Te
 Attame
 Debuer
 Non ru
 Nec nin
 Nec fin
 Sic & v
 Arboril
 Et liber
 Vestiat,
 Sic prop
 Ut com
 Inque s
 Et lignu
 Sic data
 Ac toga

LIBER NONUS. 245

Nec sibi respondent partes, temere omnis in arcum 785

Linea curvari, seriem nec habere putatur :

Levis at in medio steterit cùm fortè cylindrus,

Tunc tersam in faciem confusos arte colores

Colligit, & vultus reddunt vaga monstra decoros.

OBSERVAS, quid ventus atrox aut pinguibus arvis
Aut tectis noceat, quid nimbis concita grando : 791

Sed tempestatum vicibus quæ norma quotannis,

Servetur, quâ quisque fide revolubilis annus

In se se redeat, promissaque dona reportet ;

Utque canorum Ver flores, frumentaue fundat 795

Æstas, & sudans Autumnus dulcia vina,

Non curas. Neque in id constanti sidera lege

Conspirare putas, sit uti viventibus omnem

Per Terram cibus, & segetes renoventur alendis.

Attamen hæc alias nancisci corpora formas 800

Debuerant, aut his, quæ nunc datur esca parari.

Non ruit è nimbis igitur temerarius imber ;

Nec nimbi fursum è pelago sine lege feruntur ;

Nec sine more leves instigant nubila venti.

Sic & vitales possint ut carpere succos, 805

Arboribus ductæ radices, floribus, herbis ;

Et liber, ut plantæ fibras succique canales

Vestiat, impediens haustus ne defluat humor.

Sic proprio sua cuique modo sunt organa plantæ,

Ut communi ab humo sumtos variare liquores, 810

Inque sui generis valeant convertere formam ;

Et lignum & frondes unâ recreentur ab escâ.

Sic data, progeniem quæ servant, semina cunctis

Ac toga feminibus, quæ protegat undique clausa.

246 ANTI-LUCRETIVS,

Sic robur trunco, sic vis accommoda ramis, 815
Ut patulum vel procerum est cujusque cacumen.

HAUD magis ex aliquo credes errare Planetas
Consilio, Solemque suis lucere Planetis,
Ut quo ardore carent, Crbes fecundet opacos,
Uniusque foci semper volvantur ad ignem : 820
Saturno atque Jovi comites adnare propinquos,
Ceum Terræ Lunam ; ut noctes quasi Sole retento
Sublustres facere, atque absentem reddere possint :
Totque alios itidem Soles, quot sidera fixa
Sunt Cœlo, atque illis sua collustranda subesse 825
Corpora, quæ comites alii majora sequantur ;
Una sit ut toti lex, unaque regula Mundo.
Vis iterum casu hæc, aut vi contingere cæcâ,
Quas non agnoscunt, vel parva mapalia causas ?

O demens Epicure ! Dei vestigia passim 830
Effugis, at delere nequis ; te te illa sequuntur.
Quidquid agis, quodcunque vides, ars ipsa fatetur
Artificem. Deus hîc, certè Deus. Haud timor ergo
Fecit in Orbe Deos primus, nec Jupiter uno
Creditus ex tonitru Terris regnare minaci. 835
Nostra sed in cunctis sibi conscia rebus egestas,
Multaque totius Mundi spectacula, nostris
Circumfusa oculis, quæ non fabricavimus ipsi,
Auctorem fecunda suum, nostrumque perinde
Vulgarunt : sœtisque homines, miracula rerum 840
Obvia cùm spectant, primas inquirere causas,
Ociùs ad Numen se convertere paternum.
Notities tum cœpta sui, tum cognita mentis

Nobilitas

Nobi
Inde
Qual
Insati
Comp
Et no
Velle
Huc
Quin
Jactat

At
Quæ
Sacrif
Atque
Legib
Secur
Debe
Publi
Urbib
Atque
Liber
Suffra
Relig
Jus f
Sic la
Et no
Sic pu
Antè
Provi
Ut ra

815 Nobilitas sociâ cum debilitate, bonique
 Indefessus amor nullâ hîc in parte reperti, 845
 Quale animo capitur votisque optatur anhelis
 Infatiabiliter, precibus tentare Parentem
 Compulit, afflatu quem cuncta fovere benigno,
 820 Et nostras audire preces, & velle juvare,
 Velle & posse simul, Natura suaserat auctor. 850
 Huc timor accessit : quis enim bona fervidus ardet,
 Quin mala continuò metuat ? Mens inter utrumque
 Jactatur ; pariterque animos contraria tangunt.

825 At quia terrarum Dominis lex utilis illa est,
 Quæ mortale Deo genus asserit, atque minatur 855
 Sacrilegis pœnas, & spondet gaudia rectis,
 Atque in subsidium venit, omni mente subactâ,
 Legibus humanis, fuge credas Regibus inde
 Securum ob regimen tot relligiosa reperta
 830 Deberi : ne sit crebro jactâta tumultu 860
 Publica res ; aut infrenos discordia cives
 Urbibus exagitet ; vel compita sanguine manent ;
 Atque ipsum ruat in solium furibundus atroxque
 Libertatis amor. Nam quamvis legibus adsit
 835 Suffragata bonis, Regum fidissima custos 865
 Relligio, tamen antè fuit quàm scepra tenendi
 Jus foret, inque greges hominum concessa potestas.
 Sic laudum famæque sitis, sic ardor habendi,
 Et nostræ opprobrium malefuada superbia mentis,
 840 Sic pudor, & recti, Naturæ dona, voluntas, 870
 Antè in privatis fuerant, sapientia Regum
 Provida communes quàm vertere nosset in usus.
 Ut ratis inventor, liquidum qui currere princeps

Aufus iter, tabulâque necem fibi diffultit unâ,
 Non velis Zephyros, Zephyris fua vela paravit. 875
 Nil creat ars; rebus folùm utitur illa creatis.

Si Deus haud efflet, nec fe paffim ipfe videndum
 Præberet, quonam hunc poterant fibi fingere pacto
 Mortales? Mera Mens fensus non afficit; illam
 Reddere quæ poffit, non ulla occurrit imago. 880
 Non hunc adfcivit fanè in fua vota libido,
 Quem potiùs veluti cenforem exofa feverum
 Detrectat. Superelt ut homo vi luminis ipfâ
 Agnorit lumen fumum, & ratione coactus.

INDE per humanas glifcente libidine mentes, 885
 Vera Dei fenfim fpecies fqualefcere cœpit.
 Nam populi Dominum veriti, at quis funditus efflet
 Obliti, non jam æternum, non fimplicem & unum,
 Multiplici fœdè pîctum coluere figurâ:
 Membratim in varios aufi difcerpere Divos, 890
 Atque Deas; prout ufus erat, fuafitve cupido.
 Venit adulatrix & fallax turba clientûm:
 Huc accefferunt Sophiæ myfteria tectæ,
 Et mirabilium inventrix Facundia rerum,
 Hiftoriæ malè tuta fides, & carmina Vatum 895
 Ingeniofa, vel affinis Pîctura Poëfi.
 Qui quondam in rebus Numen videre creatis,
 Thure falutabant res ipfas: victima trunco
 Plurima, vel monftro, lapidique hominique cadebat.
 Et latratorem fapiens Ægyptus Anubim, 900
 Simiolum atque bovem, caulesque & vilia cepe,
 Et peftem Nili Crocodilum in vota vocavit.

Ac v
 Effun
 Cresc
 Unde
 Sic to
 Stulta
 Illam
 Fas e
 Prom
 Sed f
 Unâ

A N
 At tib
 Finiti
 Nota
 Ut ter
 Namq
 Qui m
 Ut ter
 An qu
 Eft in
 At tib
 Ætern
 Jam vi
 Quòd
 Propte
 Totâ r
 Quî tib
 Dum t
 Nec m

Ac velut infectâ deducti ab origine rivi,
 Effundunt pestem latè: ceu flamma vagando
 Crescit, & innumeros prorumpens excitat ignes, 905
 Unde nova, inque horas majora incendia surgunt:
 Sic totum insulsis deceptum fraudibus Orbem
 Stulta superstitio pro Relligione subivit.
 Illam, Epicure, tuis meritò convellere dictis
 Fas erat; illa tuos versus, argute Lucreti, 910
 Promeruit; jam tunc poteras proludere Vero:
 Sed furor est, Divûm impuras dum subruis aras,
 Unâ sancta Dei templa involvisse ruinâ.

AN quia Mente sequi rem non potes infinitam?
 At tibi Materies est infinita: neque ipse 915
 Finiti quidquam caperes, nisi semper adesset
 Nota infiniti, teque illustraret imago:
 Ut tenebras nemo, nisi noto lumine, nosset.
 Namque infiniti tantùm est absentia finis;
 Qui monstrat, non id quod adest, sed plurima deesse. 920
 Ut tenebræ nil sunt, nisi notæ absentia lucis.
 An quòd ab immenso refugis? sed Materiæ vis
 Est immensa tibi. Fortè omnipotentia lædit?
 At tibi Materiæ non est finita potestas.
 Æternumne? Æterna tibi sunt semina rerum. 925
 Jam video quid sit; nimirum Numen abhorres,
 Quòd tibi sit testis, dominus, judexque; negasti
 Propterea Mentem, cùm cetera sponte professus
 Totâ non dubites in rerum agnoscere summâ.
 Quî tibi fas Mentem è rebus delere supremam, 930
 Dum tibi Mens ipsi est, Menti & conjuncta voluntas?
 Nec modò tu, sed cuncti homines, noscuntque voluntque.

250 ANTI-LUCRETIUS,

Ergò quam dotem res non immensa, sed arctis
Limitibus conclusa tenet, quam debilis atque
Invalida, hanc Reji, cunctis quam excellere rebus 935
Et vi stare suâ sine fine modoque fateris,
Non tribues ? Apage indocilis deliria sectæ.

JAM si infinitum ex finitis partibus omne
Dixeris, ut tibi sit rerum infinitus acervus,
Non res, quæ toti superedita præsit acervo; 940
Desipis. Id suprà Vero pugnare docebam :
Cum de Materiæ numero punctisque minutis
Differerem. Simplex, unum simul esse probavi,
Omne infinitum; non constat pluribus unis.
Sic æternum haud innumeris componitur horæ 945
Momentis; nec præterito, præsentē, futuro :
Præsens perpetuum est. Solis succedere rebus
Quæ pereunt, sua nec sumunt primordia per se,
Finitumque datur carptim percurrere tempus.
Non capis hæc, inquis ? Tua Mens finita profectò 950
Tantum finitas potis est comprehendere moles :
Verùm ex finitis aut mole aut tempore rebus,
Infiniti aliquid se supra intelligit esse :
Cujus ad effigiem (quæ nobis insita, rerum
Fit velut exemplar) quidquid proponitur, illâ 955
Parte vel hâc mancum, subitò revocare solemus.

QUOD si ita non esset, tanto durabilis ævo,
Tantâ mole tumens, vel tam perfecta videri
Res animo saltem & meditandi robore quiret,
Tantaque vi numeri, nihil ut perfectius unquam, 960
Aut durabilius, majus, numerosius esset;

Vel

Vel
Id v
Add
Perc
Et n
Gran
Usqu
Hoc
Prim
Ergò
Quoc
Affar
Dum
Fert :
Stare
Inter

T
Et m
Perfec
Ista se
Progr
Sanè h
An ve
A reb
Sed si
Ergò
Corpo

N
Sensib

Vel genere in quovis cumulatus esse potest.
 Id verò, si corpus erit, nunquam accedit. Imò
 35 Addimus oblati semper. Nam quolibet ævo
 Percipimus confestim aliud diuturnius ævum, 965
 Et numerum numero majorem, & corpore grandi
 Grandius. Expleri nec Mens, nec nostra Voluntas
 Usque potest, nisi re infinitâ. Si nihil esset
 Hoc infinitum, nostrâ non Mente federet
 940 Primitus: effigies nihili non ulla relucet. 970
 Ergò est infiniti aliquid sine corpore; nobis
 Quod nunc percipere est licitum, comprehendere nunquam,
 Affari nondum: quò se irrequietus amando,
 945 Dum nec opinatur, contemplandoque vicissim,
 Fert animus noster; nec, dum potiatur abunde, 975
 Stare potest; quamvis illum finita retardent
 Interea, & veris inhiantem falsa morentur.

Tu quoque, qui Mundo nævos offendis in ipso,
 950 Et meliora bonis atque integriora requiris,
 Perfecti effigiem geris altâ mente repostam. 980
 Ista sed unde tibi nata est perceptio, & usque
 Progrediens desiderium ulteriora fruendi?
 Sanè hæc perfecti quædam exemplaris imago est.
 955 An venit ex te ipso? Non tu perfectus. An ipsis
 A rebus quæ sunt? Neque enim nihilum intulit illam:
 Sed si à corporeis; perfectas esse negasti. 985
 Ergò à perfectâ, quæ sit sine corpore, causâ:
 Corporaque atque animos supra celsissima nostros.

Nunc age, quæ nostrâ capiuntur mente, vel ipsis
 Sensibus obvia sunt, vel nullo prædita sensu. 990

Quinam intelligeres, quæ sensus acumine nullo
 Assequitur, quæ sponte tibi simulacra faceffis,
 Corporeos extra fines aliquando vagatus,
 Æternum, immensum quoties meditaris, & unum;
 Has nisi Mens ideas tibi summa effingeret intus, 995
 Mens incorporeos solers miscere colores?
 Jamverò referunt ipsi quæ corpora sensus,
 Quî se depingunt animis, ut cognita fiant?
 Notities etenim non est vicinia, motus,
 Forma que Materiæ, nec progeneratur ab illis; 1000
 Diversum genus; haud radix communis utrisque
 Esse potest: si non ad eam mecum ipse recures.
 Quæ rerum genitrix cunctarum & causa profectò est,
 Insinuans arcana tuæ in penetralia mentis.
 Denique, nec per se Mens ullo corpore tangi, 1005
 Nec quocunque modo connexum impellere corpus
 Nostra potest. Unde est igitur, quòd mutua se se
 Commoveant; certisque in corpore motibus ortis,
 Notities menti adveniat, tum certa cupido:
 Atque ex notitiâ certâque cupidine mentis, 1010
 Quidam enascantur motus, & corpore gliscant?
 Naturas adeò duplices quæ sîbula nescit?
 Quidquid enim nescit partes, ad utramque necesse est
 Pertineat: sic vitta manus, sic lora jugales,
 Vincula sic ulmo vitem, sic flamina pannos. 1015
 At vinclum, si corpus erit, quî prendere Mentem;
 Et si incorporeum, quî prendere membra valebit?
 Ergò Infiniti conjunxit sola voluntas.

PROPTEREA non Mundi animam mentemve putabis
 Esse Deum; quasi sit commixtus corpore magno 1020
 Tanquam

Tanquam immensus homo, ceu nos compendia Mundi.
 Nam si Materiae summam pollere sagaci
 Consilio velles, jam te memorata refellunt,
 Omni quæ nostram fecernunt corpore mentem.
 Nec Mens una foret : sed quot ramenta, tot essent 1025
 Materiae mentes ; quarum discordia nullos
 Ad numerum, rectoris egens, componere motus
 Posslet ; & ipsa suis rueret dispersita membris.
 Vel si privatis conflatam ex omnibus unam
 Credideris Mentem, ceu totum è partibus, etfi 1030
 Corporis expertes non inficiabere cunctas ;
 Haud minùs errabis : quia Mens ex Mentibus esse
 Nulla potest ; nec habet varias concordia Mentis.
 Quæque suâ vi freta, suo quoque libera seorsum
 Censet agitque modo, nil comparis indiga prorsus ; 1035
 Nescia quod reliquæ celent Non ulla Senatûs
 Naturam Consulta, aut Plebiscita gubernant :
 Nec regit unanimis totum Respublica Mundum.

DENIQUE si Mundo junctam concedere Mentem
 Sic libeat, qualis nostro Mens corpore degit, 1040
 Falleris haud dupiè. Nullo sociabile nexu
 Maxima quî potuit sibi Mens adsciscere corpus ?
 Non etenim, ut nostro de corpore diximus antehac,
 Vis iussit major discordia vincula necti.
 Præterea, vel non omnes in corpore Mundi 1045
 Illa reget motus, ut Mens non dirigit omnes
 Corpore in humano ; multos, licet accola, nescit ;
 Unde, (nefas) Deus ex alio fit numine pendens ;
 Et cum Materiâ regnum partitur inerti :
 Vel nihil in Mundo genitur, quin ille sit auctor. 1050
 Tum

Tum rursus quæram: fuerit num primitus Orbis
 Absque Deo; dederitne Deus primordia Mundo?
 Si dedit, hic Deus est quem cernuus Orbis adorat;
 Nec proprii confors operis, verùm arbiter & Rex
 Dicetur nobis: quis & assentire negabit? 1055
 Quòd si non dederit, duo sunt æterna. Quid ergò;
 Alterum ab alterius, quod per se est, Numine pendet?
 Quod per se est, parte ex aliquâ pendere repugnat.
 Quo pacto, nisi Materiæ penetralia nosset,
 Tantos Materiæ motus, tantâ arte cieret? 1060
 Nam neque fas nobis ita nostrum subdere corpus,
 Quos hujus structura latet, quos organa fallunt.
 Et quî pernoscet, si non etiam ipse creavit?
 Ergò non aliter Deus est quàm credimus. Ille
 Solus per se se est. Ex illo cetera rerum 1065
 Suntque, manentque; ex se in nihilum reditura repentè.
 Ni teneat, servetque volens. Hæc unica cunctis
 Causa potens & prima. Hinc omnes corpore motus;
 Hinc ideæ nostris oriuntur mentibus omnes.

O felix nimium! si jam exitiabilis error 1070
 Excidit; ô felix! tua si bona denique noris:
 Macte animo, Quinti; nova te via ducit Olympo.
 Si Deus est, si tota Deum Natura parentem
 Concelebrat, nonne hunc & gens humana fateri,
 Et colere, & Numen debet redamare paternum? 1075
 Et quid amabilius perfecto? Quidve placebit
 Menti hominum, si non placet infinita venustas;
 Innumerabilium summa, & constantia dotum;
 Et superexcellens, atque immutabilis; ipsum
 Omnino, verèque quod est? Nam cetera tantum 1080

Nonnihil, ac potiùs defectu cognita, quàm re :
 Quæ vix esse putes, nihilo contermina semper.
 Ten' moveat dulci natura precaria sensu,
 Nec Natura movet, quam per se stare necessum est ?
 Quandoquidem sola est, quam non ita stare repugnet.
 Rivum admiraris, Mare non miraberis ipsum ? 1086
 Hunc etiam docili sic mente sequamur oportet,
 Ut, si quid credi velit, id credamus : origo
 Nam Veri est ; & si mendax, jam non Deus esset :
 Tum, si quid fieri velit, id faciamus : ab omni 1090
 Nam famulos nutu Domini pendere fatemur.
 Hinc omnis stat Relligio : quam spurca Lucreti
 Rejicit impietas, & diro carmine delet ;
 Ut regnet sancto pro Numine fœda Voluptas.

JAM, si humanarum quàm fit confusa tuemur 1095
 Conditio rerum, nova mentibus inde micat lux.
 Justus enim Deus est : hominum gens libera. Merces
 Debetur cunctis adeò ; & quæ debita, tandem
 Redditur. Id planum est. Sontes autem esse beatos,
 Cuncta bonis adversa, vetat lex ipsa parentis 1100
 Naturæ, nec justitiæ finit inclytus ordo.
 Rectè igitur factis sua reddi præmia verum est,
 Poenas flagitiis. At non ita semper utrisque,
 Dum vivunt homines & mortis regna frequentant,
 Evenit. Ergò aliud merces differtur in ævum. 1105
 Nam cùm incorporeæ Mentis natura sit expers
 Interitûs, atque æternæ sibi conscia vitæ,
 Hoc fieri nequit, ut qui servat corporis ipsam
 Materiem, justo indotatas munere mentes,
 Immemor anteaçti, perdat, nihiloque reportet. 1110

Sic

256 ANTI-LUCRETIVS.

Sic animis innata Dei super omnia iusti
Notities, hanc sacrilego spem tollit iniquam,
Impunita suis deleri crimina fati,
Æquatamque sibi sortem cum infonte futuram.

QUAPROPTER geminis fundatur nostra columnis 1115
Religio; quas non timor aut malesuada cupido,
Ipsa sed ante oculos prudens Natura locavit:
Esse Deum auctorem rerum, iustique tenacem;
Esse animos nullo perituros temporis ævo.
Sed quia non poterant hominum diversa per orbem
Tot capita inter se concordi degere sensu; 1121
Ac primam Veri effigiem turpavit in horas,
Qui passim infecto de fonte scaturit error;
Naturæ vox conciderat, lex victa fluebat
Naturæ, humanis nisi vox divina sonaret 1125
Auribus; & sanctam cui nos submittere vellet,
Amoto Deus ipse daret velamine, legem:
Ut fax Naturæ, meliori lumine fulgens,
Jam dubiæ noctis malefidas vinceret umbras.
At te vix natum, Quinti, atque à matre recentem 1130
Non ausim extemplo faturare valentibus escis:
Suscipies, cùm te firmârit robore adulto
Recti assuetudo constans & casta voluptas:
Interea leve de nostræ lac ubere fuges.

INDEX.

INDEX RERUM

QUÆ IN HOC POEMATE TRACTANTUR.

A.

ÆTHERIS, qui Vacui vicem peragit in movendis corporibus, naturam explicat Poëta, I. 70 & seq. Ab æthere terram ambiente, gravitatis causam repetit, I. 147 & seqq.

Alexandri Magni impotens bellandi cupiditas, I. 15.

Alites, Mira in eis membrorum compositio, II. 100 & seqq.

Amor virtutis multum distat à pœnæ formidine, I. 12.

Anaxagoras. Epicuri de Atomis commentum cum Anaxagoræ homœomeriâ confertur, nec minus absurdum esse probatur, I. 122.

Anima. Esse Deum, esse animam immortalem, hæc duo fundamenta esse Religionis, II. 256. Vide *Mens*.

Anima belluarum. Vide *Belluæ*.

Animantia. Ridiculam Epicuri de ortu ac nutritione primorum animantium opinionem Poëta exagitat, II. 110 & seqq. Descendit ad Epicuri & aliorum Atheorum sententiam de generatione animantium, quæ nunc nascuntur; eamque per solas motûs leges explicari non posse affirmat, II. 118 & seqq. Animantium primum semen, nec à seipso, nec casu, factum esse demonstrat, II. 138 & seqq. ergò à mente aliquâ summè peritâ, & æternâ, procreatum esse, II. 139 & seqq. Animalium cujusque generis semina omnia in primo animali masculo conclusa fuisse probat, II. 143 & seqq. Causam exponit infecunditatis eorum animalium quæ ex geminâ specie constantur, II. 147 & seqq. Insitam propagandæ sobolis curam, II. 150. innatum animalibus semen, *ibid.* & seqq. in eoque tuendo Providentiæ diligentiam ostendit, II. 153 & seqq. Nulla animalia nisi è conjugio orta esse, præter unum, cujusque generis, in quo Deus totum genus primò condidit, II. 164 & seqq. Vide *Belluæ*.

Annus. Quatuor anni tempestatum ratio sigillatim exponitur, II. 107. Ex certis anni tempestatum vicibus, Mundi auctor probatur, II. 226.

Apum industria, II. 57 & seqq.

Aristarchi neglecta doctrina Copernici studio rediviva, II. 171.

Aristippi non sententia pejor sententiâ Epicuri, sed animus veracior, I. 9.

Aristotelis doctrina de forma artefice exploditur, II. 114 & seqq. Quomodo de origine rerum distant Epicurus Aristotelesque, II. 116.

Astronomia.

I N D E X.

Astronomia. Laudat eos viros qui Astronomiæ illustrandæ insignem operam dederunt, II. 170 & *seq.* His Epicureos, & præcipuè Lucretium, comparat, II. 172. Si Astronomiæ studiosi laude digni sint, quantò magis ipse Astrorum conditor, II. 112 & *seq.*

Athei. His bellum indicit Poëta, I. 4. Athei quantum interfit, Deum, an sit, investigare, I. 40. Hos contra dimicat Poëta, sectæ Epicureorum fundamina convellens: scilicet, magnum Inane, I. 45 & *seqq.* immortales Atomos, I. 87 & *seqq.* Motum perennem, I. 129 & *seqq.* Proponit varia Atheorum argumenta, II. 244 & *seqq.* his respondet, II. 247 & *seqq.* Atheum suis ipsium armis debellat, II. 249 & *seq.*

Atomis ex Epicuro explicantur, I. 46 & *seqq.* Epicuri consilium in fingendis Atomis, I. 89. Atomis per se non sunt, I. 91 & *seqq.* Innumeræ esse non possunt, I. 93 & *seqq.* Quàm absurdum sit illud Epicuri commentum, in Atomorum classibus numero finitis Atomos numero infinitas collocasse, I. 98 & *seqq.* Atomis nec individuae, nec immortales esse possunt, II. 104 & *seqq.* Ex hoc quòd immortales esse non possint, sequitur eas non esse ab æterno tempore, I. 111. Ex hoc quòd dividuæ sint, eas ex natura sua solidas non esse concludit Poëta, ac proinde fabro indiguissè ut coalescerent, I. 117 & *seqq.* Necessariæ non sunt atomorum figuræ: at quidquid in se habent, vel habere putantur, id causæ debent, I. 119 & *seqq.* Quod Epicurus in Atomis quærit, id in solo Deo inest, I. 124. Atomis Democritus gravitatem tribuit sine declinatione, Epicurus declinationem cum gravitate, I. 132 & *seq.* Atomorum declinationem variis argumentis refutat Poëta, I. 133 & *seqq.* Ex declinatione Atomorum frustra vult Epicurus mentis humanæ libertatem explicare, I. 137 & *seqq.* Cassendi commentum de diversa Atomorum velocitate confutatur, I. 140 & *seqq.* Atomorum gravitas impugnatur, I. 143 & *seqq.* Atomorum nulla potuit esse connexio, nullus resultus, I. 168 & *seqq.* Ridiculum Democriti commentum de Atomis, quarum pars mente pollerent, pars mente destitutæ essent, II. 13 & *seq.* Non minùs absurda Epicuri sententia, qui cunctas nihil mentis habere affirmat, II. 14.

Attractus. Neutoniana gravitas in attractu posita refellitur, I. 161 & *seq.*

B.

BAUBACES Polonorum, II. 59 & *seqq.*

Beatitudinis desiderium probat Deum esse à quo compleatur, II. 242. Vide *Felicitas.*

Belluæ. Proponit Poëta id quod ab incredulis objicitur, belluas animâ nostræ simili præditas esse, II. 54 & *seqq.* Varia proferuntur ferinæ industriæ exempla, II. 55 & *seqq.* Belluarum animas è Materiâ constare, ergò & nostras, contendunt increduli,

II. 62

II. 6
II. 6
certa,
hypot
Proba
quàm
70 &
II. 7
suam
seg. B
spont
mens
II. 8
ipfas
bellui
mens
porea
Contr
quibu
fulere
inane
mens
inutil
97 &
non l
ficio
exhib
comp
II. 1
bruto
dustri
Bo
Ba
juris
ptas,
omni
pote

C
parat
thesi
66 &
Ca
regu
Sate

I N D E X.

II. 62 & seq. Anima brutorum, aut nulla est, aut incorporea, II. 63 & seqq. Dubia saltem sunt argumenta, quibus brutorum ; certa, quibus hominum anima defenditur, II. 65 & seq. Per hypothesim, Cartesii doctrinam de belluis opponit, II. 66 & seqq. Probat ab absurdo, non magis belluis animam concedendam esse, quàm plantis plurimis, II. 67 & seqq. atque etiam fossilibus, II. 70 & seq. Motus animalium omnes mechanicè fieri posse indicat, II. 74 & seqq. Ex mirabilibus brutorum factis infertur, non suam feris ineire mentem, sed mentem aliquam adesse, II. 78 & seq. Belluarum motus ex eadem causâ nasci posse, ac motus nostros spontaneos, vel non spontaneos, II. 79 & seqq. Si belluis propria mens adesset, in his affluerent quædam certi delectûs vestigia, II. 81 & seq. Ex immutabili in belluis vivendi tenore arguit ipsas carere delectu, II. 82 & seqq. Ex variis exemplis probat belluis non inhærere mentem, sed præesse, II. 84 & seq. Si mens belluis attribuitur, illam cujuscumque sit ordinis, incorpoream fore, ac nostræ similem, imò perfectissimam, II. 85 & seqq. Contra adversarios retorquet plurima solertiæ animalium exempla, quibus evincitur mentem humanâ præstantiorem belluis consulere, II. 88 & seqq. Vulgare brutorum instinctûs nomen velut inane profligatur, II. 92 & seqq. Mirabilibus brutorum gestis, mens illis externa arguitur, II. 95 & seq. Solvit id quod objicitur inutilia fore brutis sensuum organa, si sensu bruta careant, II. 97 & seq. Epicureorum de belluis objectiones mentem nostram non lædunt, II. 98 & seq. Nihil aliud ex tanto brutorum artificio inferri potest, nisi mentem esse summam, II. 100. Miram exhibet in alitibus, in piscibus, in quadrupedibus membrorum compositionem, *ibid.* & seqq. Animalia casu procreata non sunt, II. 104 & seq. Deus ergo auctor belluarum est, II. 106. Mira brutorum, seu minimorum, seu grandium, natura, opificis industriam testatur, II. 134 & seqq. Vide *Animantia*.

Bombycum descriptio, II. 134 & seqq.

Bonum. Si nulla Boni Malique natura stet ante leges, jus nil juris habet, I. 24 & seq. Summum quidem bonorum est voluptas, modò scilicet inde petatur, unde petenda est, I. 36. Deus omnium bonorum fons, solus beatitudinis desiderium satiare potest, II. 242.

C.

CÆSARIS ambitio, I. 15.

Cartesii doctrina de Motu cum Neutoni sententia comparatur, I. 165 & seqq. Cartesii doctrinam de belluis per hypothesim opponit Poëta his qui brutorum animam defendunt, II. 66 & seqq. Cartesii laus, II. 171.

Cassinus, magnum Parisinæ Academiæ decus, II. 171. Kepleri regulam in quatuor Jovis Satellitibus explorans, eandem in Satellitibus Saturni reperit, II. 186.

Casus.

INDEX.

Casus. Ex ipsa Epicuri doctrina ruit casus ille, Epicuro si creditur, divum pater atque hominum rex, I. 139 & seq. Probat semina casu, nec fieri, nec secundari posse, II. 116 & seq. Animantium primum semen nec à seipso, nec casu factum esse demonstrat, II. 138 & seq. Ostendit non à casu, sed à Deo, petendam esse mirabilem universi orbis fabricæ industriam, II. 221 & seqq.

Christi mysteria pandere sibi proponebat Poëta, II. 239.

Citharæ ac citharædi exemplo diversa & propria illustrantur corporis & mentis officia, II. 28 & seqq.

Cælum. Cælestium corporum systema ex mente Copernici describit, II. 176 & seqq. Causam diversitatis cælestium motuum explicat, II. 188 & seqq.

Cometæ. Varias de Cometis conjecturas profert, II. 198 & seqq.

Copernicus, Polonus speculator, cujus studio ad summos honores ascendit rediviva Aristarchi & Philolai doctrina, II. 171. Hujus de Mundo systema summatim exponitur, II. 173 & seq. Veritatis amore opinionem Copernici defensorum se profitetur Poëta, II. 175. Copernicanum systema adversus Ptolemaicum propugnat, *ibid.* & seqq. planius exponit, II. 176 & seqq. instantius defendit, II. 180 & seqq. Kepleri regulam assertit, cui adversari systema Ptolemaicum, Copernicanum verò consentire demonstrat, II. 186 & seqq.

Corporum perluciditas, mollities, fluor, raritasque, à Vacuo non oriuntur, I. 81 & seqq. Vide *Materies.*

Corpus humanum. Mens humana cum corpore conjuncta quidem est; at non ejusdem naturæ, II. 27 & seqq. Mentis & corporis diversa & propria sunt officia, II. 29 & seq. Mentis & corporis fœdus, II. 34 & seq. Motus in corpore voluntarii humanæ mentis quidem jussu fiunt, at & iidem & naturales motus divinæ mentis arte procreantur, II. 45 & seqq. Ut ostendat non sine opificis industriâ, fabricatam esse hominis machinam, in ejus descriptione immoratur, II. 121 & seqq. Ex corporis ac mentis affectuum inter se communitate probat Deum, esse, II. 251 & seqq.

D.

DEISTAS impugnare sibi proponebat Poëta, II. 239. *Democritus* Atomis gravitatem sine declinatione tribuit, Epicurus declinationem cum gravitate, I. 132 & seqq. Utrumque figmentum refellitur, I. 133 & seqq. Ridiculum Democriti commentum de Atomis in eas quæ cogitatione pollent, & eas quæ carent, partitis, II. 13 & seq.

Deus. Quàm magnum sit opus de Numine summo dicere, I. 3. Diversæ opiniones in quas trahuntur hominum mentes de Numine summo, *ibid.* & seq. Ipsum Numen Poëta invocat de Numine dicturus, I. 4. Vitiis iter stravit Lucretius, cum semel

Deos

Deos
homi
nil j
Deur
lendi
derat
quær
pore
& na
seqq.
esse p
produ
potel
rum
ab ar
ostem
mach
Dein
seme
demo
mun
& s
tiam
155
quan
Deu
Mun
suum
stor
II.
& s
ostem
tam
cert
Ver
caus
Deu
obji
bon
Hui
illan
seq.
hæc
& s
per
se
Mu

I N D E X.

Deos exegit, I. 7. Demto Numine, nil superest quod contineat hominem Voluptati deditum, I. 8 & *segg.* Numine sublato, nil iusti permanet usquam, I. 22. Quantum interfit Athei, Deum, an sit, investigare, I. 40. Ars Epicuri in Diis convellendis perstringitur, I. 51 & *seq.* Deus materiæ auctor & moderator, materiâ ipse caret, I. 123 & *seq.* Quod Epicurus quærit in Atomis, id in solo Deo inest, I. 124. Motus in corpore voluntarii humanæ mentis quidem jussu fiunt, at & iidem & naturales motus divinæ mentis arte procreantur, II. 45 & *segg.* Ab operum humanorum industriâ probatur, quanto major esse possit divini artificis solertia, II. 96 & *segg.* Cuncta Deum produnt, II. 97. Nihil aliud ex miro brutorum artificio inferri potest, nisi mentem esse summam, II. 100. Deus auctor belluarum est, II. 106. Ad demonstrandam divini artificis manum, ab animalibus ad semina progreditur Poëta, II. 109 & *seq.* Ut ostendat non sine opificis industriâ, fabricatam esse hominis machinam, in ejus descriptione immoratur; II. 121 & *segg.* Deinde transit ad bruta, II. 134 & *segg.* Animantium primum semen à mente aliquâ summè peritâ, & æternâ, procreatum esse, demonstrat, II. 139 & *seq.* Semina nisi à causâ providâ, communi, validâ, & æternâ formari non potuisse probat, II. 140 & *segg.* In conservando animalium semine Providentiæ diligentiam ostendit, II. 153 & *seq.* Maximus in minimis Deus, II. 155. Mundi systema investigasse, si magnæ sit artis, fecisse, quanto sit majoris, II. 212 & *seq.* Naturam, nisi hoc nomine Deus intelligatur, rerum artificem esse non posse, II. 219. Mundum à mente suprema factum esse, *ibid.* & *segg.* Auctorem suum ex ipso aspectu Natura fatetur, II. 221 & *seq.* Mundi auctor probatur ex ipsius Lunæ constanti motu miræque proportionem, II. 222 & *segg.* ex imbrum fluviorumque fecunditate, II. 224 & *segg.* Ex certis anni tempestatum vicibus, II. 226. Exinde ostendit Poëta, non à casu, sed à Deo, petendam esse mirabilem tam multiplicis fabricæ industriam, *ibid.* & *seq.* Veri & Iusti certam esse regulam, mente nostrâ priorem, II. 227 & *segg.* Veri & Iusti magistram esse Dei ipsius mentem, II. 232. Mundi causa, non fatum, sed Dei voluntas, *ibid.* & *segg.* Cuncta Deum prædicant, II. 234. Proponit Poëta id quod ab Atheis objici solet, multa esse in moribus, quæ Deum, aut non summè bonum, aut non summè potentem arguunt, II. 236 & *seq.* Huic objectioni respondet, II. 240 & *segg.* Confutat impiam illam sententiam: *Primus in orbe Deos fecit timor*, II. 246 & *seq.* Non factitiam esse ideam Dei ostendit, II. 248. Idololatriam hæresim quandam esse à Religione naturali divertentem, *ibid.* & *seq.* Atheum suis ipsum armis debellat, II. 249 & *seq.* Ex perceptionibus nostris, & ex corporis ac mentis affectuum inter se communitate probat Deum esse, II. 251 & *seq.* Deum non Mundi mentem esse mundo commixtam, II. 252 & *seq.* non
mentem

I N D E X.

mentem ex omnibus privatis mentibus conflata, II. 253. Non mentem Mundo junctam, *ib. & seq.* Deum esse, animam esse immortalem, duo fundamenta esse veræ Religionis, II. 256. Vide *Religio.*

Divisibilitas Materiae in infinitum, variis argumentis probatur, I. 107 & *seqq.* Epicurorum eâ de re resolvuntur objectiones, I. 111 & *seqq.*

E.

EPICURUS sectam recentem infamare frustra veritus, infirma omnino frena cupiditatibus iniecit, I. 7. Epicuri institutum de subvertendâ Religione, & unicè colendâ Voluptate, libidini quidem est amicum ac sceleribus, at moribus, humanæ societati, virtuti & rationi infestum, *ib. & seqq.* Frustrâ jussit Epicurus pacatos vivere, quos jussit vivere lætes, I. 10. Non in Virtute Voluptatem, sed in Voluptate Virtutem ponit, I. 19 & *seq.* Frustrâ voce tenus Virtutem laudat, quam re interficit ipsâ, I. 20 & *seq.* Si Virtutis erat amicus, quid illi nocebat Religio? I. 21. Eversâ Religione, evertit simul regulam omnem, non Virtutis solum, sed etiam Veritatis, I. 22 & *seq.* Ejus doctrina de Voluptate, exitiosa est & insana, I. 26. Nec ulla confert in mortale genus bona, *ibid. & seqq.* Cum nil Religionis amore sit utilius, nil commentis Epicuri pejus, vincere debet Religio, I. 29 & *seq.* Epicuri doctrina nullum efficit beatum, I. 32 & *seq.* nullum in adversis præbet auxilium, nullum solatium, I. 34 & *seq.* Epicuri totum Philosophiæ corpus breviter exponitur: Vacuum & Atomi ex ipso explicantur, I. 46 & *seqq.* Ars Epicuri in Diis convellendis perstringitur, I. 51 & *seq.* Inane Epicureum refellitur, I. 52 & *seqq.* Epicuri fraus aperitur, Vacuum astruentis, ut Deum destruat, I. 65 & *seq.* Epicuri consilium in fingendis Atomis, I. 89. Ingeniosum quidem, sed vanum, istud Epicuri commentum, I. 90 & *seq.* refellitur, I. 91 & *seqq.* Cum Anaxagoræ homœomeria confertur, nec minus absurdum esse probatur, I. 122. Quod Epicurus quærit in Atomis, id in solo Deo inest, I. 124. Democritus Atomis gravitatem sine declinatione tribuit, Epicurus declinationem cum gravitate, I. 132. Utrumque refellitur, I. 133 & *seqq.* Ex declinatione Atomorum frustra vult Epicurus mentis humanæ libertatem explicare, I. 137 & *seqq.* Democritus Atomos in mente præditas & mente carentes partitur, Epicurus omnes mente carere affirmat, II. 13 & *seqq.* Quid de Mente fingat Epicurus, II. 14. Ridiculam Epicuri de ortu primâque nutritione animantium opinio exagitur, II. 110 & *seqq.* Invitus Deum commentis ponit in ipsis Epicurus, II. 114. Quomodo de origine rerum distant Epicurus Aristotelesque, II. 116. Epicurus causas mundi fortunæ tribuens refellitur, *ibid. & seq.*

Epicurei. His bellum indicit Poëta, I. 4. Epicureo nil solidum,

INDEX.

dum, nil verum, nisi Voluptas, I. 17. Dei cultores in hac etiam vitâ, Epicureo beatiores sunt, I. 37 & seq. Quanta verò infelicitas post hanc vitam, Epicureo, si decipitur, imminet, I. 38. Religio nihil Epicureo suadet dimittendum, nisi quæ ipse potitus plerumque fastidit, I. 38. Nullus Epicuri præceptorum observantior discipulus, quàm ipsa bruta, si mente prædita sint, II. 94.

F.

FATUM detestatus ipse adstruit Epicurus, I. 158 & seqq. Mundi causa, non fatum, sed Dei voluntas, II. 232 & seqq. *Fecunditatis & sterilitatis terræ causa*, II. 157 & seqq. *Felicitas*. Epicuri doctrina nullum efficit beatum, I. 32 & seqq. Vide *Beatitudo*. *Fluvii* non omnes ex imbribus oriuntur; aliquot ex ipso mari profluunt, II. 224 & seqq. *Formam* artificem Aristotelis explodit Poëta, II. 114 & seqq. *Formido* pænæ multum distat à virtutis amore, I. 12. *Fortuna*. Vide *Casus*. *Fossilia*. Probat ab absurdo Poëta, non magis belluis, animam concedendam esse, quàm ipsis fossilibus, II. 70 & seqq. *Futurum*. Quantum diversa sors in futuris Epicureum expectat, & Religionis amantem, I. 38. Etiam si de futuris esset dubium, in dubiis porro pars tutior sequenda est, I. 40. Futurum ævum probat ipsa rerum humanarum confusa conditio, II. 255 & seq.

G.

GALILÆUS, Etruscæ gentis honos: ejus industria laudatur, II. 171. *Gassendus*, quo duce freti quidam Epicurum malè defendunt, I. 19. Gassendi solers ingenium, malè sequitur Numinis hostem Epicurum, I. 66. Vacuum à Gassendo perperam propugnatum, I. 75. Gassendi commentum de diversâ Atomorum velocitate confutatur, I. 140 & seqq. *Genii*. Unde Veteres passim Genios sparserunt, II. 69. *Gravitas* corporum. Nullum per se corpus grave seu leve est, I. 145 & seqq. Gravitationis causam enuntiare aggreditur Poëta, quam repetit ab æthere terram ambiente, I. 147 & seqq. Admonet hypotheseos suam à se non pro certissima adduci, sed tamquam Epicuræ saniores, I. 149. Divisâ subtili, quæ terram circumfluit, materiâ, in plures pyramides, ex earum vi centrifugâ oriri putat corporum gravitatem, ac præterea ex æquali terreni vorticis pressurâ, *ib.* & seqq. Corpus nullum per se aut grave, aut leve esse probat variis exemplis, I. 153 & seqq. Gravitas Neutoniana in attractu posita refellitur, I. 161 & seqq.

H.

INDEX.

H.

HEROES. Habet ipsa suos Heroas Religio, I. 28.
Hobbessii fallax de Justitiæ Religionisque origine sententia obiter refellitur, I. 23 & seqq.

Homæomeria. Epicuri de Atomis commentum cum Anaxagoræ homæomeriâ confertur, nec minùs absurdum esse probatur, I. 122.

Huygens, Astronomiæ studio illustris, II. 171.

I.

IDOLOLATRIAM hæresim quamdam esse à Religione naturali divertentem ostendit Poëta, II. 248 & seqq.

Ignis phænomena explicantur, II. 17 & seqq.

Imbres. Ex imbrium secunditate, Mundi auctor probatur, II. 225 & seqq.

Impietas solo Rationis lumine devicta cadit, I. 168. Impietas & superstitio per inanes fabulas sese pariter protegunt, II. 112.

Inane ex Epicuro explicatur, I. 46 & seqq. Inanis refutationem assumit Poëta, I. 52. Inane aut Deum, aut corpus, aut nihil esse ostendit, *ib.* & seqq. Inane nihil est, nisi absentia corporis omnis, I. 64. Inane astruit Epicurus ut Deum destruat, I. 65 & seqq. Moveri corpora possunt sine Inani, I. 67 & seqq. Inanis vicem peragit æther, I. 70 & seqq. Omnia plena esse probat Poëta, I. 73 & seqq. Inane Neutoni refellit, I. 74 & seqq. Nihil in Mundo non pressum esse, variis ostendit experimentis, I. 79 & seqq. Corporum perluciditas, mollities, fluor, raritasque, ab Inani non oriuntur, I. 81 & seqq. Inane Epicureum, mera fabula, I. 84. Vide *Spatium*.

Infinitem aliquid esse ostendit Vates, II. 250.

Instinctus vulgare nomen velut inane profligatur II. 92 & seqq.

Ipbigeniæ mortem non suavit Religio vera, sed cæca superstitio, I. 31 & seqq.

Jus. Si nulla Boni Malique natura stet ante leges, jus nihil juris habet, I. 24 & seqq. Si jus fasque frenum fuit coercendæ Voluptati necessarium, hinc patet quàm per se exitiosa sit Voluptas, I. 25.

Justitiæ nullus locus, dum nil præerit quod æquis legibus homines contineat, I. 7 & seqq. Fallax Hobbessii de Justitiæ origine sententia obiter refellitur, I. 23 & seqq. Justi & Veri certam esse regulam ostendit Poëta, II. 227 & seqq. Veri & Justi regulam mente nostrâ priorem esse, II. 228 & seqq. Veri & Justi magistram esse naturam, hoc est, Dei ipsius mentem, II. 232.

K.

I N D E X.

K.

KEPLERUS verum Planetarum cursum investigat, II. 171. Afferit Poëta Kepleri regulam, cui systema Ptolemaicum adversari, Copernicanum verò consentire demonstrat, II. 186 & seqq.

L.

LEVENOCKIUS, microscopii inventor, laudatur, II. 144. *Libertas.* Ex hominis libertate ostendit Poëta, & mentem esse, & à corpore prorsus diversam, II. 42 & seqq. Mentis humanæ vitia, non ex Deo, sed ex libertatis abusu oriuntur, II. 240 & seqq. Sublatâ peccandi libertate, nec bene agere homo posset, II. 242.

Lockii de Vacuo instantia refellitur, I. 67. Objicienti Lockio, ignorari materiæ naturam, ac proinde nesciri utrum cogitatio in materiam cadere non possit, respondet Poëta, II. & seqq.

Locus cujusque rei, quid sit, I. 58 & seqq. Vide *Spatium*.

Lucretius, Poëta celebris, quo se jactant Epicurei, I. 4. Hunc refellere sibi proponit Poëta, *ibid.* Illi dulce quidem melos, & gratia cantûs; at mendax sapientia, fugiendæque illecebræ, I. 5 & seq. Quid strueret Epicurus, ipse Lucretius libens aperit, & sine pudore confitetur, I. 6. Positâ semel Lucretii impietate, exundat nefas, I. 25. Secum ipse pugnat Lucretius, dum immenso superas imasque partes fingit, I. 54. Vanus Lucretii triumphus, I. 130. Doctrinæ ejus conciliatrix cupido, *ibid.* Quàm sit absurda ejus doctrina, I. 131. Secum ipse pugnat, I. 143. Quàm longè vero dissita sit Lucretii sententia, I. 167. Eversa Lucretii fundamenta, I. 172. Lucretius in hortis Epicureis relinquendus, II. 4. Poëtæ nomen, non Sapientis, ipsi concedendum, II. 5. Sibi discors, Religionem, quibus frustra convellere tentat, armis protegit, II. 6. Demens pugnantia miscet, II. 45. Causas mundi cum Epicuro fortunæ tribuens refellitur, II. 116 & seq. Iis viris qui Astronomiæ illustrandæ insignem dederunt operam, comparatur, II. 172.

Lunæ cursum explicat Poëta, II. 210. Lunæ & Solis eclipses, II. 212. Ex ipsius Lunæ constanti motu, & mirâ proportionem, Mundi auctor probatur, II. 222 & seqq.

M.

MAGNETIS virtus, II. 70.

Malum. Si nulla Boni Malique natura stet ante leges, jus nil juris habet, I. 24 & seq.

Mare. De iis quæ Terrâ Marique continentur, differere sibi proponit Poëta, II. 217 & seq.

Materiam in infinitum dividi posse, variis argumentis probatur, I. 107 & seqq. Epicureorum eâ de re solvuntur objectiones, I. 111 & seqq. Materiæ adventitia res est quicumque modus,

M

quæcumque

I N D E X.

quæcumque figura, I. 120 & *segg.* Materia è nihilo creari debuit, I. 123 & *segg.* Motum ab auctore aliquo à Materiâ diverso afflari Materiæ debere concludit Poëta, I. 174 & *segg.* Si Materies per se mens est, omnis pars Materiæ, pars mentis erit, II. 12 & *segg.* Mixtura Materiæ mentem efficere non potest, II. 14 & *segg.* Nihil est in vi Materiæ, quod non exponi possit, adductis tantum positurâ, mole, figurâ, motu & requie, II. 17 & *segg.* Mentem nullus Materiæ efficit textus, nulla Materiæ figura, II. 21 & *segg.* Quamvis ignota esset Materia, mentem cognoscere liceret, II. 24. Materiæ dotes cum dôtibus mentis nil commune habent, *ibid.* & *segg.* Mens motûs causa Materiam necessariò prævertit, II. 26. Objicienti Lockio ignorari Materie naturam, ac proinde nesciri utrum cogitatio in Materiam cadere non possit, respondet Poëta, II. 27 & *segg.* Materiæ non Mentis natura est extendi, II. 29 & *seq.* Mens à Materia perspicuè sejungitur, et si non omnes utriusque vires liquidò patefiant, II. 31 & *segg.* Ex hominis libertate ostendit Poëta mentem à Materie prorsus esse diversam, II. 32 & *segg.* Vide *Motus.*

Mentis humanæ libertatem frustra vult Epicurus ex declinatione Atomorum explicare, I. 137 & segg. Mentis aliquas esse ex ipsis humanæ mentis officiis ostendit Poëta, II. 6 & *segg.* Sibi quisque suæ Mentis conscius est, II. 6 & *seq.* Mens exquirat rerum causas, astrorum cursus, terrarum distantias, æquoris tractus, II. 7 & *seq.* Mens varias condiscit aut exrogitat artes, II. 9. Mens occultis de rebus disputat, vivendique leges statuit, II. 10. Mens corporis artus dirigit, *ibid.* & *seq.* A Mente solâ petenda est motûs causa, II. 11 & *segg.* Mentem corpoream non esse ipsa materiæ natura probat, II. 12. Ex humanâ Mente supremæ Mentis natura perspicitur, *ibid.* & *seq.* Mens humana cum corpore conjuncta quidem est, at non ejusdem naturæ, II. 27 & *segg.* Mentis & corporis diversa & propria sunt officia, II. 29 & *seq.* Mens varios simul percipit & comparat sensus, II. 31 & *seq.* Mens una ac simplex est, nec partibus ullis consistere potest, II. 32 & *segg.* Mens res quædam una est cum corpore juncta, sed quæ sine corpore vivere possit, II. 34. Mentis & corporis fœdus, *ibid.* & *segg.* Objicienti Lockio ignorari materiæ naturam, ac proinde nesciri, utrum à materiâ Mens sejungenda sit, respondet Poëta, II. 37 & *segg.* Materiæ non Mentis natura est extendi, II. 39 & *seq.* Mens à Materiâ perspicuè sejungitur, et si non omnes utriusque vires liquidò patefiant, II. 41 & *seq.* Ex hominis libertate ostendit Poëta, & Mentem esse, & à Materie prorsus diversam, II. 42 & *segg.* Motus in corpore voluntarii humanæ Mentis jussu quidem sunt; at & iidem & naturales motus divinæ Mentis arte procreantur, II. 45 & *segg.* Animam brutorum aut nullam esse, aut incorpoream: utrumlibet affirmari potest, salvâ Mentis humanæ dignitate, II. 63 & *segg.* Ex mirabilibus brutorum factis infertur, non suam feris inesse Mentem, sed Mentem aliquam adesse,

I N D E X.

adesse, II. 78 & seq. Belluarum motus ex eadem causa nasci possunt ac motus nostri spontanei, vel non spontanei: nec inferitur hominem ipsum propriâ Mente carere, II. 80 & seqq. Si belluis propria Mens adesset, in his affulgerent quædam certi delectûs vestigia, II. 81 & seq. Ex variis exemplis probatur belluis non inhærere Mentem, sed præesse, II. 84 & seqq. Vult Epicureus brutis concedere Mentem humanæ Menti inferiorem, II. 85. Mens omnis, cujuscumque sit ordinis, incorporea & immortalis est, *ibid.* & seq. Varia Mentis nomina pro diversis ejus officiis, II. 86. Si Mens concedatur brutis, humanum genus non deprimitur, sed serinum evehitur, *ibid.* & seq. Contra adversarios retorquet Poëta plurima solertiæ animalium exempla, quibus evincitur Mentem humanâ præstantiorem belluis non inesse, sed adesse, II. 88 & seqq. An instinctûs nomine Mens aliqua in bruto signari possit, II. 92 & seqq. Ex mirabilibus brutorum gestis, Mentem illis externam præesse arguitur, II. 95 & seq. Ab operum humanorum industriâ probatur, quanto major esse possit divini artificis solertia, II. 96 & seq. Epicureorum de belluis objectiones Mentem nostram non lædunt, II. 98 & seq. Nihil aliud ex tanto brutorum artificio inferri potest, nisi Mentem esse summam, II. 100. Animantium primum semen à Mente aliquâ summe peritâ, & æternâ, procreatum esse demonstrat Poëta, II. 139 & seq. Veri & Justi certam esse regulam, Mente nostrâ priorem, II. 227 & seqq. Veri & Justi magistrâ esse naturam, hoc est, Dei ipsius Mentem, II. 232. Mentis humanæ vitia, non ex Deo, sed ex abusu libertatis oriuntur, II. 240 & seqq. Ex perceptionibus nostris, & ex corporis ac Mentis affectuum inter se communitate, probat Poëta Deum esse, II. 251 & seq.

Metempsychosis ipsa doctrina probabilior esset, quàm Epicureorum doctrina de brutorum animâ, II. 94 & seq.

Microscopii inventio & usus laudatur, II. 144.

Modorum mutatio naturam rerum non mutat, II. 115 & seqq. Modus rerum nihil est, nisi res hac prædita formâ, II. 16. Quidquid constituit rem, sine hoc res esse non potest: quidquid verò rei modus est, sine hoc res esse potest, hoc sine re non potest, II. 39.

Martis prava libido, quâ quidam volunt animo mortales esse, sicut & corpore, II. 38. Frustra cupit ille mori, cui vivere fatum est, II. 54.

Motus corporibus tribui potest sine Inani, I. 67 & seqq. De Motu quærendum proponit Poëta, I. 131. Materies omnis mobilis est per se, non per se mota, I. 147. Neutonianus Motus in attractu positus refellitur, I. 161 & seqq. Cartesianâ sententia Neutonianâ comparatur, I. 165 & seqq. Spinossæ sententia de Motu æterno, & in ipsâ materiæ naturâ inhærente, evertitur, I. 173 & seq. Motum ab auctore aliquo à Materiâ diverso affari materiæ debere, concludit Poëta, I. 174 & seqq.

I N D E X.

Motus continuata sitûs est mutatio, I. 179. A mente solâ petenda est Motûs causa, II. 11 & *segg.* Mens Motûs causa materiam necessariò prævertit, II. 26. Motus animalium omnes mechanicè fieri posse indicat Poëta, II. 74 & *segg.* Belluarum Motus ex eadẽ causâ nasci posse, ac Motus nostros spontaneos, vel non spontaneos, contendit, II. 79 & *segg.* Per solas Motûs leges, animalium generatio explicari non potest, II. 119 & *segg.*

Mulorum infecunditatis causa, II. 147 & segg.

Mundi totius machinam, quâ formâ constet, & quomodo regatur, dicendum proponit Poëta, II. 169 & segg. Quintium hortatur ad inquirendam Mundi causam, II. 170. Exponit breviter tria de Mundo systemata, II. 172 & *segg.* Tria hæc parem vim habere dicit ad asserendum supremum Artificem, II. 174 & *seg.* se tamen amore veritatis Copernici opinionem defensurum, II. 175. Copernicanum systema adversus Ptolemaicum propugnat, *ibid.* & *segg.* Affert Kepleri regulam, cui adversari systema Ptolemaicum, Copernicanum verò consentire demonstrat, II. 186 & *segg.* Causam diversitatis motuum cælestium, Solis in æentro vertiginem, variorum Vorticum inter se libramen explicat, II. 188 & *segg.* Proponit eas conjecturas quas fert systema Cartesianum, de periheliis & apheliis Planetarum, eorumque variâ à Sole distantîâ, II. 192 & *segg.* Terræ circa proprium centrum rotationem, tum tertium ejus motum, quo Stellæ magnum 26000 annorum orbem conficere videntur explanat, II. 195 & *segg.* Varias de Cometis profert conjecturas, II. 198 & *segg.* Cur Planetæ diversâ velocitate diurnum orbem conficiant, cur Terræ axis inclinetur, item æquinoctiorum, solstitiorum, quatuor anni tempestatum rationem sigillatim exponit, II. 200 & *segg.* Terræ proprium vorticem, Lunæ cursum, Solis & Lunæ eclipses, explicat, II. 209 & *segg.* Hæc omnia investigasse si magnæ sit artis, fecisse quanto sit majoris concludit, II. 212 & *seg.* De iis quæ Teriâ Marique continentur, differere sibi proponit, II. 217 & *segg.* Mundum à Mente supremâ factum esse ostendit, II. 219 & *segg.* Mundi auctorem ex ipso aspectu Natura fatetur, II. 221 & *seg.* Mundi auctor probatur ex ipsius Lunæ constanti motu & mirâ proportionẽ, II. 222 & *segg.* ex imbrium fluviorumque fecunditate, II. 224 & *segg.* ex certis anni tempestatum vicibus, II. 226. Exinde ostendit Poëta, non à casu, sed à Deo petendam esse mirabilem tam multiplicis fabricæ industriam, *ib.* & *seg.* Mundi causa, non fatum, sed Dei voluntas, II. 232 & *segg.* Proponit ea quæ ab Atheis objici solent: Mundum debere esse æternum; multa esse in Mundi opere vitia, II. 234 & *seg.* Respondet Mundum per se non esse, sed à Deo creatum, cum voluit, ac se propter, II. 237 & *segg.* ea quæ in Mundo mendosa videntur, haud sine causâ ita constituta esse, II. 243 & *segg.* Temeritatis esse carpere singula, dum universa se bellè habent, II. 244 & *segg.*

INDEX.

N.

NATURA. Per Naturam ad Naturæ principium surgendum est, I. 87 & *seq.* Natura, nisi hoc nomine, Deus intelligatur, rerum artifex esse non potest, II. 219 & *seqq.* Mundi auctorem ex ipso aspectu Natura fatetur, II. 221 & *seq.*

Newtoni laus, I. 75. Vacuum ejus refellitur, I. 74 & *seqq.* Refellitur gravitas Newtoniana in attractu posita, I. 161 & *seqq.* Cartesiana sententia de Motu cum sententiâ Newtonianâ comparatur, I. 165 & *seqq.*

Numerus. Spatium cum Numero & Tempore comparatur, I. 56 & *seqq.* Tria hæc mera nomina sunt, & aspectus rerum, non res, *ibid.* Quidquid à Numero incipit, in Numerum definit, I. 96.

O.

OCEANI æstus reciprocus, II. 225.

P.

PHILOLAI neglecta doctrina Copernici studio rediviva, II. 171.

Piscium mira structura, II. 102 & *seq.*

Planetæ. Proponit Vates eas conjecturas quas fert systema Cartesianum de periheliis & apheliis Planetarum, eorumque variâ à Sole distantia, II. 192 & *seqq.* Cur diversâ velocitate diurnum orbem conficiant, II. 200 & *seqq.*

Plantæ. Probat ab absurdo Poëta, non magis belluis animam concedendam esse, quàm plantis plurimis, II. 67 & *seqq.* Exponit cur plantæ quædam ex ramo aut radice repullulent, II. 161 & *seq.* cur infitione fecundentur, II. 162 & *seq.* Ex seminibus oriri eas ipsas, quæ sponte suâ ac temerè oriri videntur, II. 163.

Platonis laus, I. 88.

Pæna fontibus semper sunt, sed interdum seræ, II. 242 & *seqq.*

Ptolemæus, Astronomiæ studio celebris. Hujus de Mundo systema breviter exponitur, II. 172 & *seq.* Copernicanum systema adversus Ptolemaicum propugnat Poëta, II. 175 & *seqq.* Ptolemaicum systema instantius impugnat II. 180 & *seqq.* Kepleri regulam assert, cui adversari systema Ptolemaicum, Copernicanum verò consentire demonstrat, II. 186 & *seqq.*

Pythagora laus, I. 88.

Q.

QUADRUPEDUM mira structura, II. 103 & *seqq.*

R.

RATIONIS frenum Voluptati se iniecisse frustra jactat Epicureus, quod inane vanumque putari ipse jubet, I. 16 & *seq.* Si Ratio moribus præsit, fit Voluptatis domitrix; si Voluptas, fit Rationis domina, I. 18 & *seq.* Rationis lege peremptâ,

I N D E X.

ptâ, nil iusti, nil veri permanet usquam, I. 22 & seq. Impietas solâ vi Rationis devicta cadit, I. 168. Ratio sensûs iudex est, non serva, II. 66. Ratione prior stat Rationis regula, II. 228 & seqq. Rationis magistrum esse, non Voluptatem, sed Naturam, hoc est, Dei ipsius Mentem, ostendit Poëta, II. 231 & seqq.

Religio. Epicuri institutum de subvertendâ Religione, & unicè colendâ Voluptate, libidini quidem est amicum ac sceleribus; at moribus, humanæ societati, virtuti & rationi infestum, I. 7 & seqq. Gaudenti vitis asperissima est Religio, non virtutis amanti, I. 21. Eversâ Religione, evertitur simul regula, non solâ virtutis, sed etiam Veritatis, I. 22 & seqq. Quanta in mortale genus conferat bona Religionis amor, I. 28. Cûm nil Religio- nis amore sit utilius, nil commentis Epicuri pejus, vincere de- bet Religio, I. 29 & seqq. Iphigeniæ mortem, non suavit Re- ligio vera, sed cæca superstitio, I. 31 & seq. Religionis aman- tem, dulcia non emolliunt, aspera non frangunt, I. 35. Qui sincerè Religionem colunt, puram habent frustra que aliis qua- sitam, voluptatem, I. 36 & seq. in hac etiam vitâ, Epicureo beatiore sunt, I. 37 & seq. post hanc vitam, etiam fallerentur, nullas erroris darent pœnas, I. 39. Nil Epicureo suadet dimittendum Religio, nisi quæ ipse petitus plerumque fastidit, I. 38. Quantum præstet Religionis amor, Voluptatis servitio, I. 39 & seq. Religionem non ex arte politicâ natam probat Poëta, II. 247 & seq. Deum esse, animam verò esse immortalem, hæc duo esse veræ Religionis fundamenta, II. 256.

Revelatio. Ad revelatæ veritatis indagationem adhortatio, II. 256.

S.

SARDANAPALI miser exitus, I. 35.

Semina. Ad demonstrandam divini Artificis manum, ab animalibus ad semina progreditur Poëta, II. 109 & seq. Probat semina, casu nec fieri, nec secundari posse, II. 117 & seqq. Animantium primum semen, nec à seipso, nec casu factum esse demonstrat, II. 138. & seq. ergò à mente aliquâ summè peritâ, & æternâ, procreatum esse, II. 139 & seq. Ex constanti gene- rationum similitudine, earumque arte eximiâ, probat, semina nisi à causâ providâ, communi, validâ & æternâ, formari non potuisse, II. 140 & seqq. Semina omnia animalium cujusque generis in primo animali conclusa fuisse probat, II. 143 & seqq. Innatum animalibus semen, II. 150 & seqq. in eoque tuendo Providentiæ diligentiam ostendit, II. 153 & seqq. Supra fidem non esse tantum seminum numerum tantulo spatio contineri, demonstrat exemplo florum ac plantarum, II. 155 & seq. In cunctis vegetabilibus generis sui semina insunt, II. 156 & seq. Suos esse in seminibus fœtus, sua in fœtibus semina probat Poëta, II. 159 & seqq. Exponit cur sine solito semine plantæ quædam ex ramo aut radice repullulent, vel insitione secundentur, II.

I N D E X.

161 & seqq. Ex seminibus oriri eas ipsas quæ sponte sua, ac temerè oriri videntur, II. 163.

Sensus. An brutis concedi possit sensus à mente sejunctus, II. 85 & seqq. Epicuræus, dum sensum concedit brutis, plus quàm putaverat, concedit, II. 87 & seq. Solvit Poëta id quod objicitur, inutilia fore brutis sensuum organa, si sensu bruta careant, II. 97 & seqq.

Sinæ. Quòd apud Sinas fama quosdam refert nullo mercedis amore virtutem colere, non tamen est aliquà sine Religione, speciosa hæc morum regula, I. 17.

Solem inter Planetas ponit Ptolemæus, Terram in Mundi centro, II. 172. In centro Solem, Terram inter Planetas ponit Copernicus, II. 173. Solem, non Terram, moveri existimavit Ticho; at Soli Terræque comites distribuit Planetas, II. 174. Rursus de Sole, ex mente Copernici, tractat Poëta, II. 177 & seqq. Solis in centro vertiginem explicat, II. 191. Explicat Solis & Lunæ eclipses, II. 212.

Spatium cum Numero & Tempore comparatur, I. 56 & seqq. Tria hæc mera nomina sunt, & aspectus rerum, non res, *ibid.* Spatium nihil est, nisi corporis ipsa mensura, I. 62. Nil refert Spatium immobile poni, I. 63 & seq. Si destruantur res, Spatium simul destruetur, I. 66. & seq. Vide *Inane*.

Spinsæ, omnigeni Dei fabricator. Absurdam esse ejus unitatem ostendit Poëta, I. 114 & seqq. Sententia ejus de Motu æterno, & in ipsâ Materiæ naturâ inhærente, evertitur, I. 173 & seqq. Sententia ejus de Mente refellitur, II. 38 & seqq.

Sterilitatis & fecunditatis terræ causa, II. 157 & seqq.

Superstitio & impietas per inanes fabulas sese pariter protegunt, II. 112.

T.

TEMPUS. Spatium cum Numero & Tempore comparatur, I. 56 & seqq. Tria hæc mera nomina sunt, & aspectus rerum, non res, *ibid.*

Terram in Mundi centro ponit Ptolemæus, Solem inter Planetas, II. 172. Terram inter Planetas, in centro Solem, ponit Copernicus, II. 173. Solem, non Terram, moveri existimavit Ticho; at Soli Terræque comites distribuit Planetas, II. 174. Terræ circa proprium centrum rotationem, tertiumque ejus motum, quo Stellæ magnum 26000 annorum orbem conficere videntur, explanat Poëta, II. 195 & seqq. Cur Terræ axis inclinetur, II. 202 & seq. Terræ proprium Vorticem explicat, II. 209 & seq. De iis quæ Terrâ Marique continentur, disserere sibi proponit, II. 217 & seq.

Ticho, Astronomiæ studio celebris. Hujus de Mundo systema breviter exponitur, II. 174.

V.

VACUUM. Vide *Inane*.

Vegetabilia. In cunctis vegetabilibus generis sui semina insunt, II. 156 & seq. *Veritas.*

I N D E X.

Veritas, Rationis lege peremptâ, nihil amplius verum esse necesse est, I. 22 & *seqq.* Veri & Justi certam esse regulam ostendit Poëta, II. 227 & *seq.* Veri & Justi regulam Mentē nostrâ priorem esse, II. 228 & *seqq.* Veri & Justi magistrām esse naturam, hoc est, Dei ipsius mentem, II. 232. Ad revelatā veritatis indagatiōem adhortatio, II. 256.

Virtus, Epicurus non in Virtute Voluptatem, sed in Voluptate Virtutem ponit, I. 19 & *seq.* Quæ sit Virtus, I. 20. Frustra Epicurus voce tenus Virtutem laudat, quam re ipsâ evertit, *ibid.* & *seq.* Gaudenti vitiis asperrima est Religio, non Virtutis amanti, I. 21. Eversâ Religione, evertitur simul Veritatis regula, I. 22. Eversâ Virtutis regulâ, evertitur simul regula Veritatis, *ibid.* & *seq.* Ad Virtutem adhortatio, II. 254.

Unitas Spinosæ absurda esse ostenditur, I. 114 & *seq.*

Voluptas, Epicuri institutum de subvertendâ Religione, & unicè colendâ Voluptate, libidini quidem est amicum ac sceleribus; at moribus, humanæ societati, virtuti & rationi infestum, I. 7 & *seqq.* Demto Numine, nil superest quod contineat hominem Voluptati deditum, I. 8 & *seq.* Nullus pudor continet hominem Voluptati deditum, qui nil umquam se peccasse putat, I. 9. Voluptatem sequitur germana Tyrannis, I. 10. Voluptate victâ, torquetur Voluptati deditus, delectatur Religionis amans: vincente autem Voluptate, porta datur flagitio, I. 11. Si cui mactanda Voluptas, est mactanda Deo, I. 12. Plurima non ulli obnoxia legum patrantur crimina, in quæ omnia, si aberit Deus ultor, proruet homo Voluptati deditus, I. 13. Quemque trahit sua Voluptas, quam si quisque sequi debeat, fas est quodcumque lubebit, I. 15 & *seq.* Frustra Rationis frenum Voluptati se injecisse jactat Epicureus, quod inane vanumque putari ipse jubet, I. 16 & *seq.* Si Ratio moribus præsit, sit Voluptatis domitrix; si Voluptas, sit Rationis domina, I. 18 & *seq.* Epicurus non in Virtute Voluptatem, sed in Voluptate Virtutem ponit, I. 19 & *seq.* Si jus fasque Voluptati frenandæ necessarium fuit, hinc patet quàm per se exitiosa sit Voluptas, I. 25. Homo Voluptati deditus toti fit inutilis orbi, I. 27. Summum quidem bonorum est Voluptas, modò scilicet inde petatur, unde petenda est, I. 36. Ad sinceros divinæ mercedis amantes pura frustra alius quæsitā venit Voluptas, *ibid.* & *seq.* Quantum præstet Religionis amor, Voluptatis servitio, I. 39 & *seq.* Rationis magistrām esse, non Voluptatem, sed naturam, hoc est, Dei ipsius mentem ostendit Poëta, II. 232.

Vorticum variorum quibus constat Mundi compago, inter se libramen, explicat Poëta, II. 191 & *seq.*

F I N I S.

esse
am
nte
ain
atæ

ate
stra
bid.
nti,
22.
bid.

icè
at
®
70-
em
70-
tâ,
in-
na-
ulli
eus
hit
que
in-
pet,
ix;
i in
19
inc
tati
um
I.
liis
nis
am
en-

se